14675/B

Borsieri. G.

[illegible]

INSTITUTIONUM MEDICINÆ PRACTICÆ

QUAS

AUDITORIBUS SUIS PRÆLEGEBAT

JO. BAPT. BURSERIUS

DE KANILFELD

VOL. SEXTUM

PARTEM II. DE MORBIS CAPITIS

COMPLECTENS.

NEAPOLI MDCCXC.

Typis IOSEPH MARIÆ PORCELLI Bibliopolæ & Typographi Reg. Acad. Militaris.

Superiorum permiſſu.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

PARS ALTERA.

CAPUT VIII.

DE NERVORUM DISTENTIONE, ET RIGORE.

§. CCXLI. AB animalium functionum, atque interiorum sensuum læsionibus, motusque voluntarii vitiis, de quibus hactenus actum est, ad morbos, qui in aucto animali motu continentur, gradum facimus. Itaque si pars aliqua, aut universum corpus modo contrahitur, modo laxatur, motibusque alternis, atque insolitis præter voluntatis assensum, naturæque ordinem concutitur; *motu clonico* (A κλονος græca voce, quæ motum inordinatum sonat), sive *convulsivo*, aut, ut verbis latinissimi C. CELSI utar, *nervorum distentione* (*a*) laborare dicitur. Si vero tendatur, & rigeat, nulla intercedente relaxatione, idque constanti, & vehementi musculorum flectentium, aut exten-

(a) *L. 3. cap. 23. p. 172. ed. Comin.*

tendentium, aut aliorum quorumque actione fiat, *motum tonicum* (A *τονος nempe*, *contentio*), & *σπασμον* (*Spasmon*), ut Græci vocant, vel, ut Latini, *conductionem*, & *nervorum rigorem* (*b*) esse tradunt Pathologi.

Ad primum genus qui spectant morbi.

§. CCXLII. Ad primum genus (§. CCXLI.) referri debent epilepsia, de qua infra aliquanto fusius, motus convulsivi vagi, convulsiones tam hystericæ, quam hypochondriacæ, & chorea sancti Viti, sive scelotyrbe SAUVAGESII, quæ alterna est, atque inordinata crurum, pedum, & quandoque manuum simul commotio, & quasi resilitio, sive potius tremulum contra voluntatem, inconcinnumque saltationis, aut gesticulationis quoddam genus, quandoque cum mentis obfuscatione, & vocis, & loquelæ impedimento conjunctum; demum tremor, frigus, horror, rigorque febrilis. His nonnulli adjiciunt (*a*) *tarantismum*, qui verius, ut supra (§. CCXIX.) dictum est, summa videtur esse ad saltandum proclivitas, & plerumque cum aliqua mentis perturbatione conjuncta. Ad alterum (§.CCXLI.) tetanus (*τετανος*); emprosthotonos (*εμπροσθοτονος*); opisthotonos (*οπισθοτονος*); spasmus cynicus (*σπασμος κυνικος*); risus sardonicus; strabismus; obstipitas; spasmus physodes, sive flatulentus, vulgo crampus: satyriasis; priapismus, aliique spasmi singularem aliquam partem affligentes, de quibus speciatim suis locis.

Te-

(b) *Id. l.* 4. *cap.* 3. *n.* 25. *ed. Comen.* CŒL. AURELIAN. *Acut. morb. l.* 3. *cap. VI.*

(a) PLATNER. *Art. med.* §. 644.

Tetani variæ species. Pleurothotonos, sive tetanus lateralis.

§. CCXLIII. In *tetano* ita contrahuntur musculi antagonistæ totius corporis, ut totus homo immobilis, & rigidus factus in neutram inclinet partem, & trunci lignei speciem referat, sola sensuum integritate superstite. Quod si aliquæ tantum partes ejusmodi rigore afficiantur, tunc *tetanus particularis* nominatur, ad quem spectat speciatim emprosthotonos, opisthotonos, aliique peculiares spasmi. In *emprosthotono* musculi ad anteriora corpus flectentes tenduntur, obrigescunt, atque adeo illud antrorsum incurvant (*). *Opisthotonos* demum est, quando corpus ad posteriora contrariam ob caussam resolvitur, inflectiturque (**). His tribus potissimum modis spasmo obrigescere corpus humanum, docent medici, negantque aliter incurvari posse, aut solere. Exemplum tamen adducit ex VALSALVA MORGAGNIUS (*a*) spasmi cujusdam, quo in latus cor-

(*) Caput antrorſum flectunt muſculi *sterno-mastoideus*, *cleido mastoideus*, *rectus anticus major*, *rectus anticus minor*: collum *longus colli*; ſpinam *psoas parvus*; femur *psoas magnus*, & *iliacus internus*. Quorum utrinque unus eſt.

(**) Caput retrorſum flectunt *splenius capitis*, *biventer cervicis*, *complexus*, *trachelo-mastoideus*, *obliquus superior*, *rectus posticus major*, *rectus posticus minor*. Hi quoque duplices ſunt, utrinque unus. Collum tria paria, *splenius colli*, *spinalis cervicis*, *interspinales cervicis*. Spinam *sacrolumbalis*, ſeu *lumbocostalis*, *multifidus spinæ*, *longissimus dorsi*, *spinalis dorsi*, *interspinales dorsi*, *interspinales lumborum*.

(a) *De sed. & caus. morb. Epist. X. n.* 2. an ejuſmodi inflexio, quia die quinto, quo obiit æger, incidit, a reſoluto oppoſito latere repetenda?

corpus (***) flectebatur. Ante VALSALVAM vero aliqua ejus indicia vidit FERNELIUS (b) in ægroto quodam, qui *quotannis, hieme dumtaxat, sed bis, terve quotidie* spasmis affligebatur variis. Ejus *caput primum* in accessu *vibratione quadam ex intervallis contorquebatur: hinc sensim malum per cervicem frigoris sensu devolvebatur: cumque inter scapulas irrueret*, *illæsa mente, integrisque sensibus opisthotono corpus rigebat*. At cum *in alterutrum latus, aut in brachium, aut in crus* decurreret, *ita arcte id protinus contrahebatur, ut nulla adstantium vi exporrigi*, extendique *posset*. HAENIO vero obtigit observare virum *tetano* (c) laborantem, qui *aliquoties sinistrum in latus contractus fuit*, itemque *mulierem, quæ a violenta colli contorsione obstipo capite laborans per intervalla in lævum latus sic incurvabatur, ut romanam literam* C *referret*. Hanc tetani speciem vocavit ipse *pleurothotonon*, quartoque loco ponendam contra MERCURIALIS, & SORBAITII opinionem jure concludit. Alii hanc speciem *tetanum lateralem* appellant.

Spasmus cynicus. Risus sardonicus.

§. CCXLIV. Spasmus *cynicus* labiorum morbus est. Si enim labia, musculis faciei contractis ex uno latere, vel etiam ex utroque, aures versus adducuntur

(***) Ad latus flectitur caput a *recto laterali*; collum *ab intercostalibus prioribus*, & *posterioribus*, a *scaleno quadruplici, antico, postico, tertio, & quarto*; ſpina *a quadrato lumborum, ab intertransversalibus dorsi, & lumborum &c.* Vid. PLENCK *Prim. Lin. Anatom.*

(b) *De Part. morb. & sympt. l. V. cap. 3. p. 135. n. 30.*

(c) *Rat. med. T. X. cap. IV. p. 135.*

ducantur, osque canis ringentis quodammodo exhibeant, *spasmo cynico*, quem alii *oris distortionem* vocant, teneri ea dicuntur. A spasmo cynico haud quaquam differre quibusdam videtur *risus sardonicus*, cum hunc quoque in eadem oris distortione consistere ii putent, aut si quam intercedere differentiam largiuntur, in eo tantummodo sitam volunt, quod in risu sardonico ægri etiam delirent. Morbus quippe est, quem *sardonia* herba, sive *apium risus*, (*ranunculum sceleratum* quidam ex Botanicis vocant) inferre creditur. Utcumque sit, eorum nobis opinio magis probatur, qui risum sardonicum tum fieri existimant, quando maxilla inferior una cum linguæ, laryngisque musculis voci, & loquelæ famulantibus convellitur, succutiturque in ridentis modum. Sæpe ab hac caussa in hystericis affectionibus, concurrente etiam thoracis, ac diaphragmatis spasmodico motu, risus immodicos, cachinnosque effusos videre est, quin *sardonia* herba comesta incusari possit.

Strabismus.

§. CCXLV. *Strabismus* ea est oculi spastica inversio, qua axis opticus, ut ait SAUVAGESIUS (*a*); divergere cogitur. Fit autem id mali genus, si musculi oculum moventes inæqualiter tendantur, vel eorum aliquis vehementius convellatur. Trahitur enim ad eam partem oculus, quæ convulso musculo respondet. *Strabismus* ea est etiam oculorum prava directio, quam, aliquo ex eorum musculis paralysi tacto, antagonista prævalens efficit; verum hæc strabismi species rectius ad paralyticos, quam ad spasticos, & convulsivos morbos pertinet.

 Ob-

(a) *Nosol. Cl. IV. O. 1. Gen. I.*

Obstipum caput. Spasmus physodes. Satyriasis, & priapismus.

§. CCXLVI. Obstipum caput, sive *obstipitas* adesse dicitur, cum colli spasmus caput immobile reddit, aut præter naturam flectit, ut in eo positu obrigescat. *Spasmum* vero *physodem* efficit subitanea, fugax, dolorifica unius, aut plurium musculorum in aliqua parte contractio, quæ frequentius in manibus, & pedibus, aut cruribus cum molestissimo cruciatu contingit. In ea prout extensores, aut flexores musculi afficiuntur, membrum vel tenditur, vel contrahitur vehementer. A flatibus nomen accepit, quod eum ab his gigni veteres putabant. Penis demum rigida, pertinax, involuntaria, incommoda, & molesta tentigo, *satyriasim*, & *priapismum* constituit. Illa cum concubitus desiderio conjungitur; hic sine eo esse potest, ut supra jam indicavimus.

Suffocatio hysterica. Globus hystericus. Singultus. Vomitus. Tussis. Angina. Aphonia. Asthma. Cordis palpitatio. Incubus. Trismus. Nictatio. Oscitatio. Pandiculatio.

§. CCXLVII. Ad spasticos, convulsivosque motus (§. CCXLI.) pertinere quoque possunt *suffocatio hysterica*, *globus* ad guttur in fœminis, & viris hypochondriacis ascendens, *hystericus* ideo, aut *hypochondriacus* dictus; *singultus*, *vomitus*, *tussis*, *angina*, & *aphonia convulsivæ*; interdum *asthma*, interdum cordis *palpitatio*, interdum *incubus*, sive *ephialtes*, *trismus*, sive stridor dentium, sive etiam valida maxillæ inferioris ad superiorem adductio,

ctio, & (*), ut ita dicam, adpressio; nam utrique symptomati denotando adhiberi id nominis video; palpebrarum, oculorumque clonici motus, uti *nictatio*, itemque *oscitatio*, *pandiculatio*, atque aliæ affectiones hujusmodi, quæ plerumque aliorum morborum symptomata esse solent.

Divisio. Simplex nervorum distentio quænam?

§. CCXLVIII. Itaque spastici, ac convulsivi morbi dividantur necesse est in *universales*, & *particulares*, in *internos*, & *externos*, in *primarios*, & *secundarios*, in *idiopathicos*, & *sympathicos*, & *symptomaticos*, & sic porro. Interiores autem partes æque, ac exteriores, convelli frequentissime, atque inde innumeras affectiones, quam flatibus olim, vaporibus, atque utero tribuebant, profluere, nemo unus, qui corporis humani fabricam, & functiones noverit, unquam inficiabitur. Corpus demum universum motibus *clonicis*, sive *convulsivis* quando ita premitur, ut sensus, & loquendi potentia illæsi maneant, *simplex* tum *nervorum distentio*, sive *convulsiva* esse dicitur: distinguique hæc a vera debet, ac perfecta epilepsia, in qua, totum utique corpus convellitur, sed interni, externique sensus omnino feriantur, & cessant, ut infra patebit.

CAUSSÆ.

Caussa proxima.

§. CCXLIX. Princeps, atque, ut loquuntur, proxi-

(*) Morbus eſt neonatis, atque infantibus non infrequens, ſæpeque mortalis.

xima horum omnium morborum caussa (*) est violenta, atque involuntaria contractio musculosarum partium aut omnium, aut quarumdam tantummodo, prout universum corpus, aut partes quædam afficiuntur: quam induci ab *aucta* præter naturam *irritabilitate Halleriana*, verisimillimum est. Hæc autem vis in clonicis motibus vel inæqualiter, & per intervalla musculos quosque, vel alternatim antagonistas solum; in tonicis vero vel assidue, & continenter omnes, vel alterutros dumtaxat ad se se contrahendum impellit. Animadvertendum tamen est, non semper requiri, ut vis irritabilis supra naturæ modum increscat; sed interdum sufficere, eam in antagonistis sic imminui, ut integri musculi languentibus, ac quodammodo laxatis robore, & nisu suo præstent.

Quot modis irritabilitas augeatur. Caussæ remotæ.

§. CCL. Augetur autem *irritabilitas*, sive vis muscularis vel nutu voluntatis, vel sensorii communis conditione, quæ ad naturale sensuum, & motuum exercitium requiritur, subversa, vel sanguinis, aliorumque liquorum per cerebri, nervorum, aut musculorum vasa circuitu hinc illinc deficiente, aut inæquali reddito; vel demum irritatione nervis, aut musculis illata. Quidquid igitur cerebrum, nervos, musculosve præter naturæ leges commo-

(*) Ex BOERHAAVII, ejuſque diſcipulorum ſententia, in quibus eminet ANTONIUS COCCHIUS doctrina, & nominis celebritate ſpectatiſsimus (*Bagni di Pisa cap.* 4. *p.* 202.), ſpaſmorum, & convulſionum cauſſa proxima ſtatuitur in inæquali liquoris cerebroſi diſtributione, vel ex cerebri ipſius vitio organico, vel ex irritatione per nervos aliunde ad cerebrum propagata, vel copia, & diatheſi aliorum humorum turbata.

movere, vellicare, vel quovis alio modo percellere potest, ut omnes, aut aliquæ partes ad motum, contractionemque citra voluntatis imperium comitentur, erit quoque caussa remota motus aucti, atque adeo convulsionum cujusvis generis.

Remotarum aliæ proegumenæ, aliæ procatarcticæ.

§. CCLI. Ex remotis vero caussis aliæ sunt proegumenæ, procatarcticæ aliæ. Ad proegumenas refero primum nativam, aut acquisitam irritabilitatem majorem, quam esse communiter soleat: sensibilitatem maximam; temperamentum sanguineum, & biliosum; habitum corporis tenuem, teneramque fibrarum omnium constitutionem; capitis malam conformationem; peculiarem a parentibus ductam ad nervorum affectiones proclivitatem; graviores animi affectus, diuturnasque sollicitudines; veneris, vini, rerum salitarum, acrium, aut acidarum abusum. Sed ita constituta hæc sunt, & comparata, ut non modo proegumenarum caussarum, verum etiam procatarcticarum interdum vice fungi queant.

Procatarcticæ.

§. CCLII. In procatarcticarum censum potissime veniunt ira; terror; tristis nuntius; hypochondriorum, uteri, aliorumque abdominis viscerum labes; odoramenta acuta; halitus venenati; acres, aut putridi humores intra calvariam, aut vertebrarum thecam congesti, effusi, stagnantes, qui cerebrum, cerebellum, medullam oblongatam, spinalemque irritant; atque id omne tandem, quod peculiari modo sensibilissimas medullæ cerebri, nervorumque fibrillas pungere, vellicare, urgere, distrahere, aut intime labefactare, aut sanguinis, lymphæ, succique nervos alluentis circuitum in cerebri, spinalis me-

medullæ, gangliorum, nervorum, & musculoſarum partium vaſis incitare, aut retardare, aut inordinate, inæqualiterque promovere poteſt (*).

§. CCLIII. Hunc ſpectant arthritica, rheumatica, ſcorbutica, venerea, atrabilaris, exanthematica, ulceroſa, febrilis, aut cujuſque ſimilis alterius indolis materies, acritaſque; pleraque ex venenis medica-

(*) Cl. HALLERUS (*Elem. Phyſiol. T. 4. l. 10. ſect. VII.* §. 27.) hæc appoſite ſcripſit: *Cerebri medullæ certe aliquanto profundius irritata per univerſum corpus horridæ convulſiones cientur, uti dudum excitavimus. Experimenta citavimus, ſed morbi ſimilia faciunt. Convulſiones ſupervenisse viſæ ſunt a cerebro compreſſo* (BLANCARD. op. chirurg. p. 556.), *& vulnerato* (KAAW. n. 325.); *a cerebri ventriculis aqua plenis* (SAVIARD. obſerv. 89. APPERLEY obſerv. p. 118. BONET. Prodrom. anat. pract. c. 76. de convulſ. obſerv. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. BARTHOLIN. cent. III. hiſt. 80. RHOD. cent. I. obſerv. 49. HARDER. APIAR. obſ. 33.) *cum ſcirrhis plexus choroid.*, (WILLIS p. 131. 114.), *& conjuncta repletione vaſorum meningum* (Idem Convulſ. p. 174. 175., BONET obſ. 11. 12. 22. addit. obſ. 1.), *etiam ſolis* (Idem FORST. de ſenſ. intern.); *ab hydrocephalo* (SEVERIN. Chirurg. effic. P. 2. p. 125. CONRING. Herm. med. p. 12. BARTHOL. hiſt. 80. cent. 3. CORVIN. hern. cerebr. p. 12.); *a ſanguine mero, ſed nimio in cerebrum compulſo* (KLOEKOF de frig. nerv. inim. Mem. preſ. T. 3. p. 452.); *a grumoſo in ventriculo quarto ſanguine* (TURNER. Caſe of ſurg. p. 42.); *a pure in cerebro* (WILL. l. c. p. 52.), *ejuſque ventriculis; a ſanie, & muco in iiſdem ventriculis* (BONET. l. c. obſ. 12. 33.); *a cerebri parte conſumta* (ARCÆUS p. 50. TULPIUS l. IV. c. 1. BONET. ob. 19. 21. MANOCHAL. Mém. de l'Acad. de Chirurg. T. I. P. 2. p. 154. 155.), *aut ſcirrhoſa*. (FANTON. obſerv. 20.).

dicamenta, ex hydrargyro, aut stibio deprompta; exspirationis, sudoris, scabiei, crustæ lacteæ, tineæ, herpetis, impetiginis, ulcerum, fonticulorum, aliarumque consuetarum excretionum retrocessus, retentio, exsiccatio: liquores seminales exuberantes, acres facti, corrupti; pus, sanies, lotium, serum, atque alia his affinia; quocumque modo sive per vasa, sive per cellulares telas, sive per membranas quascumque proxime nervis, musculis, spinali medullæ, aut cerebro ipsi admoveantur, incumbantque.

His addendæ.

§. CCLIV. His (§§. CCLII. CCLIII.) addendæ quoque sunt vigiliæ nimis protractæ; quæcumque affectiones dolorem acerbiorem inferentes; febres malignæ, exanthematicæ, putridæ; vulnera; nervorum puncturæ; fibrarum sensu præditarum ex parte tantummodo sectio, reliquis integris distractis, nec satis vim, pondusque aliarum sustinere sine cruciatu potentibus; exostoses; caries; ossa diffracta; horum acuta spicula; aliena innata, immissa, illapsa; aeris subitæ, & graves mutationes; acre frigus susceptum; atmosphæra æstuans, tetris, noxiisque halitibus onusta, ebrietas; ciborum insalubrium, puta fungorum, esus; plethora quæcumque, & huic contraria vacuitas, & ingens humorum jactura; cacochymia; prava primarum viarum saburra, præsertim in pueris, infantibusque; alvus adstricta; meconium restitans; lac nutricis victu, aut animi motibus vehementibus vitiatum, aut acescens suctum, aut in ventriculo, atque intestinis acidum factum; vermes; dentitio; variolosum, morbillosum, miliare, scarlatinum, aliudve malignum miasma. Non paucis opinio insidet, risum sardonicum, alias-

aliasque faciei convulsiones potissimum a diaphragmatis inflammatione, aut aliis ejus læsionibus oriri. Sed apud J. HENRIC. RAHNIUM (*a*) videre est observationes, quibus demonstratur, spasmos ejusmodi a cujusvis etiam alius visceris, quod nervos ab intercostali pari recipiat, vitiis, & læsionibus gigni posse.

Caussæ Tetani magis propriæ.

§. CCLV. Hactenus de communibus omnium spasmorum, & convulsionum caussis. Nunc eas persequar, quæ Tetani, ejusque differentiarum, & graduum sunt magis propriæ. In his frequentiores censentur asperrimum frigus; potus gelidus æstuanti corpori ingestus; subitus e loco calido in frigidum transitus; somnus sub dio, & corpore humi protenso captus, in primis humidiore in loco, & post largiorem liquorum fermentatorum potationem; febres acutæ; vulnera capitis; ictus vehementes; contorsiones, contusionesque cervicis; punctura, aut laceratio partis nervosæ, tendineæ, musculosæ; ossium luxationes, & fracturæ; membrorum amputationes; vini amplior usus in sauciatis; ichor, sanies, pus retentum vulneribus exsiccatis, aut justo citius cicatrice obductis; abortus; serosa acris colluvies; putrida cacochylia primarum viarum; vermes multi; magni, teretes ventriculum, & duodenum occupantes; diaphragmatis vulnera, similesque caussæ (*).

Se-

(a) *Comment. Lips. Vol. XVIII. p.* 454.

(*) Tetani ſpecies omnes ſunt populis calidiorum regionum familiares. Cauſſæ manifeſtæ in infantibus plerumque cenſentur meconium retentum, ſaburra gaſtrica, vermes; in adultis incauta poſt calorem, æſtumque refrigeratio,

Sedes morbi ex anatome.

§. CCLVI. Anatome detexit, præcipuam sedem morbi quando primarius, atque idiopathicus est, cerebrum esse, & spinalem medullam, sed frequentius, & certius hanc postremam. Id jam cognovit FERNELIUS, deinde confirmaverunt plures alii. LIEUTAUDIUS in spasmis; ac convulsionibus, in quibus sensus, & linguæ usus servatur, medullam spinalem affici non dubitat; atque inter ejus involucra ut plurimum humorem aqueum effusum reperiri affirmat (*a*). Eamdem tuetur sententiam BILFINGERUS, imo supremam medullæ spinalis partem speciatim laborare existimat, &, si unquam in cerebro vitium fuit, ex eodem in medullam spinalem illud propagari (*b*) contendit. In viro, quem inter alia postremis vitæ diebus excruciaverant *superiorum artuum tonicæ convulsiones per intervalla* recurrentes, *cranii fornice, & subjecta crassa meninge ademptis, paucæ effusi sanguinis guttæ supra tenuem meningem sub vertice conspectæ sunt prope latus sinistrum longitudinalis sinus: vasa autem, quæ per eamdem hanc meningem, hemisphærium cerebri dextrum convestientem, reptabant, valde erant sanguine distenta, & nigricantia. In anfractibus cerebri totius stagnabat aqua ferme limpida. In ventriculis aquæ vix aliquid. At multa ad magnum occipitis foramen*

sic,

tio, ſed ſæpiſſime exiguum vulnus, vel punctura; ex qua decimo, vel decimo quarto die poſt accedit ſpaſmus, vulnuſculo ut plurimum jam ſanato. WILLIAM HILARY *Observat. on the Changes of the air. Lond.* 1759.

(a) *Précis de Médec. Malad. intern. de la têt. livr. I. p.* 215.

(b) *De Tetano lib. singular. theoretic. practic. p.* 57. *& seqq. Lindaviæ* 1763.

sic, ut pronum esset intelligere, illac in spinæ tubum non defluere potuisse, ex quo reapse mox effluxit, cum spina ad imam thoracis partem dissecta (c) est. Obiit ex Tetano in Nosocomio Bononiensi ann. 1752. vir sanissimus, & optimo corporis habitu præditus, qui in morbum ex suscepto post largam vini potationem ingenti frigore inciderat. In cadavere ejus dissecto inventa est intra duram, & piam matrem, qua medulla spinalis cingitur, magna vis seri viscidi, & flavescentis (*d*). Observationem apprime similem habet Cl. ZULATTUS (*d**) de Tetano ex eadem propemodum caussa nato in quodam pistore, in cujus cerebri ventriculis, & tota fere medulla spinali inventum est serum viscidum, flavum, & nonnihil acre. In sectione hominis opisthotono defuncti, cujus historiam nobis reliquit BONTIUS (*e*), apparuerunt cerebri ventriculi materia viscida, glutinosa, lutea, vitello ovi persimili, & non parum fœtente oppleti. Serum quoque, perpaucum quidem, sed *salsum* in sinistro cerebri ventriculo reperit cujusdam juvenis, quem Tetanus confecerat, Cl. VALSALVA (*f*). In aliis vasa tenuis meningis turgida, & sub eadem humor gelatinæ instar occurrerunt (g). Vasa item piæ matris supra lobum posteriorem utrumque, sed magis sinistrum, infarcta sanguine in cadavere tetano perempti ita erant, ut purpurasceret. Sub eadem te-

(c) MORGAGN. *Epist. anat. med. X. n.* 13.

(d) DALL' ARMI *Sagg. di Medic. Prat. P.* 2. *p.* 92.

(d*) *Miscell. di var. letterat.* T. 2. *p.* 147.

(e) *De Medic. Indor.*

(f) MORGAGN. *epist. cit. n.* 2.

(g) *Ibid. n.* 19.

tenui meninge stagnabat humor lentus, albidus, ad utrosque lobos late effusus. In occipite vero ad cerebelli basim seri rubelli cochleare deprehensum est, referente HAENIO (*h*). Sed in his postremis observationibus nulla fit de spinali medulla commemoratio. Si ea fuisset inspecta, aliquid fortasse, quod superiores confirmaret, exhibuisset. Postremo ex Cl. MORGAGNII monito non tantum ad copiam humoris effusi, aut stagnantis, sed potius ad acrem, irritantemque naturam his in casibus attendere oportet.

Tetani divisiones. Differentiæ. Quomodo invadat.

§. CCLVII. Tetanus, ut reliqui morbi convulsivi (§. CCXLVIII.), vel universum corpus tenet, vel aliquas partes dumtaxat. Hinc prima ejus differentia oritur, qua distinguitur in *universalem*, & *particularem*. Universalis iterum vel est *exquisitus*, vel *non exquisitus*. Ille acutorum instar repente, & cito aggreditur, & decurrit; hic lente, & pedetentim. Ille igitur subitaneus, brevis, acutissimus est; hic successivus, habitualis, recurrens, & recidivus (*a*). Uterque, sive universalis, sive particularis sit, exquisitusque, vel non exquisitus, differt ratione sedis caussarum, atque originis. Nam modo *idiopathicus* est, modo *sympathicus*; modo *protopathicus*, sive primarius, modo *deuteropathicus*, sive secundarius, aut *symptomaticus*. Caussæ etiam ipsæ differentias aliquas faciunt, quæ a quibusdam tamquam species habentur, cum tamen reapse non sint, nisi simplices varietates, quas sane præstabit omittere, ne earum numerus sine

(h) *Rat. med. P. X. cap. 3. p. 123., & seqq.*
(a) CHRIST. LUDOV. BILFINGER. *l. c.*

sine necessitate nimium increscat (*). Plerumque sine febre accedit, & perstat; interdum febris supervenit, & sæpe eum solvit. Interdum ipsa antecedit; quo fit, ut pro signo indivisibili haberi ea ne-

(*) Exſtat in *Rat. med. T. X. p.* 115. HAENII Diſſertatio *de Tetano*. Ibi §. VII. *p.* 182. aliquot ejus hiſtoriæ medicæ de Tetano referuntur; ſed non omnes ad Tetanum ſpectare mihi videntur. In *hist.* 1. mandibulæ immobilitas ex angina memoratur. Dubito, utrum verus tetanus, & vera convulſio ea fuerit? Dubito etiam, an maxilla immobilis in *historia quarta* (*pag.* 189.) deſcripta a convulſione eſſet, aut potius anchyloſis ex lue venerea, quæ certe aberat? Dubium mihi pariter ſubit, num maxilla immobilis (in *hist. quinta* 190.) reddita ſpaſmo tribuenda ſit, cum ex tumore, & carie antri higmoriani, a quibus muſculi temporales, & maſſeteres tendi, torquerique potuerunt, repeti poſſet. Tetanus certe non fuit, ſed rheumaticus, arthriticuſve affectus, quem *historia sexta p.* 192. exhibet. Etenim ſi quoties partes aliquæ rheumatico humore infeſtantur, dolent, rigent, immobileſque fiunt, toties tetano eas correptas diceremus; profecto tetanus non rarus morbus, ſed frequentiſſimus, obviuſque eſſet (1).

(1) Non negandum tamen eſt, interdum Tetanum tam phænomenis, quam exitu, & curationis ratione adeo cum rheumatiſmo acuto affinitatem habere, ut *rheumaticus* tunc dici poſſit. Id nuperrime indicavit, docuitque Cl. JO. BAPTISTA MARZARIUS Medicus Tarviſinus, jam aliis ingenii, & ſcientiæ medicæ documentis editis notus, peculiari obſervatione, quæ exſtat in novo Diario Medico Veneto T. 2. n. V. p. 176.; dignaque eſt, ut legatur, utpote quæ continet conſectaria quædam non minus nova, quam Clinicis apprime neceſſaria. Fatetur tamen, Tetanum ad nervoſos affectus generatim ſpectare, ut ex ejus epiſtola tertio idus Maj. an. 1785. ad me data palam colligitur.

nequeat. Illud potius perpetuum est, quod dolor acerbe, & quasi per subsultus partes spasmo correptas discruciet.

Signa Tetani imminentis. Signa præsentis. Signa cessaturi.

§. CCLVIII. Quando Tetanus lente, & velut ex insidiis adoritur, non facile prævideri potest, nisi vulnus, aut aliæ caussæ, ex quibus oriri consuevit, antecesserint. Plerumque tamen appropinquantem morbum indicant gravativus capitis dolor; oculorum caligo; lipothymiæ; syncope; molestus ad scrobiculum cordis, aut sub cartilagine ensiformi sensus, a quibusdam pro pathognomonico signo habitus; tremores; & pectoris, abdominisque alternantes subsultus. Sed certius indicium est, cum rigor jam aliquod membrum prehendit, puta collum, maxillam, aliamve partem. Ubi vero jam morbum præsens est, riget totum corpus, ut inflecti nequaquam possit, quemadmodum jam supra (§. CCXLIII.) exposui, maxillæ firmissime clauduntur, faucesque non arctantur modo, ut quævis ingesta per nares redeant, verum etiam tendi, atque obdurari videntur. Sensus plerumque supersunt; interdum tamen, si gravissimus casus sit, abolentur. Corpus friget, interdum sudore frigido perfunditur; pulsus parvus, lentus, debilis, depressus percipitur; nonnumquam concitatus ut in febre; respiratio, in primis ubi funestum exitum res comminatur, anxia, difficilisque est; oculi defixi manent; facies ut plurimum pallet, quandoque rubet, si HIPPOCRATI, atque ARETÆO credimus; urinæque etiam supprimuntur, aut certe parcius fluunt. Simul ac vero ægri incipiunt jactari; stuporem, & formicationem in membris queri; pruritum, doloresque lancinantes huc

illuc percipere; solutionem proximam fore indicium est. Solutum demum morbum subsequuntur faucium siccitas, calor, mador, lassitudo, & quædam in abdomine inquietudinis *(a)* perceptio.

Quomodo differat a catalepsi, aliisque affectibus.

§. CCLIX. Neque hoc morbi genus confundi licet cum catalepsi, aut paralysi, aut rheumatismo graviori, aut congelatione, aut anchylosi, similibusque affectibus. Nam neminem fugit, in catalepsi, & paralysi corpus flecti, ut nobis libuerit, facile posse, nec vere ullo modo rigere, ut in tetano; quod discrimen luculentius apparebit, si utriusque morbi jam tradita (§. CCLVIII.) descriptio cum notis (§§. CCXLIII. & CCLVIII.) conferatur. In rheumatismo vero graviori non deest movendi potestas, sed tumor partium, musculorum, aut ligamentorum inflammatio, dolorque ad quemlibet motum acerrimus impediunt, quo minus libere movendi facultas exerceatur. In anchylosibus etiam cuique perspicuum fit, motum deficere non rigore, & spasmo musculorum præter naturam, & voluntatis jussum contractorum, sed vitio articulationum ipsarum. Quis vero ex frigore congelatos non distinguat a tetano correptis? Corporis algor summus, respirationis, & pulsuum defectus, altus veluti sopor, & stupor, membrorum, si vi flectantur, nulla restitutio ad pristinum statum, caussæque antecedentes congelationem satis patefaciunt. Cavere etiam oportet, ne pro tetano, sive spasmo maxillæ inferioris, sive trismo tonico accipiatur *trismus rheumaticus*, quem facit rheumatica materies circa musculos, articulationemque maxillæ congesta, aut tris-

(*a*) BILFING. *l. c. p.* 47.

trismus a tumore parotidum, aut ab inflammatione synanchica genitus, aut *trismus ulcerosus*, aut *anchyloticus*, quem scilicet ulcera oris, & faucium; cicatrices, abscessus; genarum, aut mandibularum ad angulos coalitus, aut etiam anchylosis, aut alia manifesta caussa inducit. In his enim singulis inspectio oris, & musculorum maxillam moventium mollities discrimen facile detegunt (*).

Signa morborum convulsivorum communia.

§. CCLX. Reliqua demum signa diagnostica tam *tonicarum*, quam *clonicarum* affectionum cum ex superioribus pateant, non est, cur hic repetantur. Illud solum adjiciam, eos, qui convulsivis morbis conflictantur, universim modo pallere, modo rubore suffundi, modo vehementius incalescere, modo frigere, & quandoque sudoribus manare; urinasque modo in iis supprimi, modo uberiores, crebras, & tenues emitti; alvum vero modo pertinaciter claudi, modo præter morem, & modum laxari. Restat postremo, ut motus, quos convulsivos dicimus, a *tremore* discernantur. Hic motum quemque voluntarium comitatur; illi inscio, quiescente, nec quasi advertente ægro plerumque fiunt. Tre-

(*) At legendus eſt abſolutiſſimus, & labore prope indicibili conſcriptus WENCESLAI TRNKA DE KR'ZOWITZ *S. R. I. Equit. in Regia Universitate Tyrnaviensi Anatomes Professoris Pub. & Ordinarii Commentarius de Tetano plus quam ducentis clarissimorum medicorum observationibus, nec non omnibus hactenus cognitis adversus Tetanum remediis instructus. Vindobonæ* 1777. *in* 8. *pag.* 465. In hoc enim omnia, quæ tum a veteribus, tum a recentioribus, nuperrimiſque ſcriptoribus de Tetano edita ſunt, in unum collecta, ac ordinate di-ſta reperies.

mor enim, etsi veluti gradus quidam convulsionis haberi possit, a facultatis tamen motricis imbecillitate, inæqualique nervorum in musculos actione salvo interim voluntatis imperio proficiscitur. In vera autem convulsione abest motus voluntarius, non ita tamen, ut in paralysi, in qua membrum resolutum, ac motu carens trahi, & quoquo versus flecti potest: in convulsione, quia tensum, aut contractum, sine violentia, & doloris tormento non potest.

EPILEPSIA.

Descriptio epilepsiæ. Definitio.

§. CCLXI. Quoniam morbis convulsivis epilepsiam supra (§. CXLII.) adnumeravimus, ejusque tractationem paullo fusiorem polliciti sumus; hoc loco fidem datam præstabimus, naturam morbi non infrequentis, & sæpenumero permolesti, caussas, ac signa, quoad tamen fieri potest summatim, explicantes. Itaque qui hoc morbo capiuntur, in terram repente concidunt, toto corpore quatiuntur, sensu omni destituti, sic ut epilepsia proprie dicta definienda sit *sensuum omnium tam interiorum, quam exteriorum subitanea interceptio cum violenta, alternaque musculorum prope omnium voluntati famulantium contractione, & relaxatione, plus minus perdurans: donec tandem homo ita affectus ad pristinam integritatem, & quietem redeat, quid ei contigerit, plane ignarus, & nescius.* Atque hæc est *vera, & perfecta epilepsia*, sive, ut aliis nominatur, *morbus sacer, herculeus, divinus, lunaticus, comitialis, caducus, & puerilis* (*). Hodie vero tale

(*) Epilepſia dicitur etiam επιληψια ARISTOTELI, at-

tale nomen illi tantummodo affectui tribuendum volunt, qui per vices revertatur, ac diuturnus, sive chronicus vere sit; nam recentem, transeuntem, nec iterato revertentem malunt *eclampsiam* nominare; qualis est in primis illa, in quam pueri ex dentitione, aut ex retento meconio, aut ex varioloso, aut morbilloso miasmate incidunt, quin tamen, ea caussa sublata, eidem obnoxii fiant.

Signa prænuncia.

§. CCLXII. Fere eadem, quæ apoplexiam, epilepsiam quoque antecedere consueverunt, nimirum capitis gravitas, vertigo; aurium tinnitus; scintillæ oculis obversantes; linguæ tarditas, ac difficilis inflexio; somnus profundior, vel insolitæ vigiliæ: so-

atque HIPPOCRATI, videlicet quaſi comprehenſio, aut correptio. Credebant enim veteres, epilepticos a dæmone aliquo corripi, enormiterque agitari, & quati. Morbum quoque *sacrum* dixere, quod nequiret humana arte tolli, ſed divina; vel quod ſedem animæ occuparet; vel demum quod Græcorum mos eſſet, quidquid magnum eſſet, ſacrum vocare. Apud ipſos enimvero ſæpe *sacrum* pro magno eſt. Hinc *sacra nox*, *anchora sacra* apud HOMERUM. Præterea *sacer* valet, ac execrabilis, ut apud VIRGILIUM: *Auri sacra fames quid non mortalia* &c. C. CELSO tamen *sacer*, & *major* morbus perinde eſt. *Herculeus* etiam nuncupatur, quod eodem laboraverit Hercules, vel quod invincibilis fere deprehenſus ſit. Sic eum quoque vocavit ARISTOTELES. *Divinum* placuit PLATONI eum dicere, quod divinam animæ partem in eo diſcruciari credidit. Multis porro de cauſſis *lunaticus* audit, ſed potiſſimum, 1. quia interlunio nati ſæpe eidem obnoxii viſi ſunt; 2. quia phaſes lunæ ſequi creditur; 3. quia a luna in flagitioſos homines pœnæ loco infligi putabatur. Sed omiſſis priſcæ theologiæ deliramentis, tanta fuit ſemper de de lunæ influxu in hunc morbum apud omnes perſuaſio, ut

mnia turbulenta; insueta tristitia; aut ad iram propensio; oblivio; torpor: stupor; tremor; sternutamenta; oscitationes crebræ; uberior salivæ fluxus; nausea; aut contra fames, auctusve appetitus; odoris tetri, aut alieni, & falsi perceptio; pectoris, gutturis, ventrisque constrictio; musculi alicujus distractio; scapularum dolor; cordis palpitatio; oppressio; angustia; urina aquea, & cruda. Nonnullos paullo ante morbi accessionem corripit alicujus particulæ dolor, vel spasmus physodes, sive *crampus*, vel auræ frigoriferæ veluti ascendentis perceptio. His sæpe indiciis præsentitur futura accessio; interdum tamen sine ullo signo, & repente, ac clanculo invadit.

Signa præsentis jam epilepsiæ.

§. CCLXIII. At ubi jam malum accessit, homo tum subito corruit sensuum expers; motibus clonicis concutitur; subinde immobilis fit, iterumque convellitur; facie rubet; pallescit; livet; intumescit; linguam, quæ dentibus intercepta sæpe discerpitur, ore exserit; & in graviori casu alvi excrementa, urinam, semen inscius, invitusque emittit

ut epilepſiam idiopathicam in ſolis, & lunæ coitu corripere ſcripſerit RIVERIUS (*cap. de epileps.*), nec dubitaverit noſtra hac ætate MEADIUS (*De imper. sol. & lun.*) non modo veterum opinionem propugnare, verum etiam obſervationes adducere, quibus oſtenderet, eam creſcente luna, atque in ipſo maxime plenilunio ſuas acceſſiones repetere. Denique *comitialis* morbus dictus eſt, quod, quotieſcunque aliquis in comitiis eo perculſus prolabebatur, ut magna in hominum frequentia vix vitari poteſt, comitia religionis ergo interrumpebantur: *caducus* demum ex caſu; *puerilisque*, quod pueris in primis infeſtus eſt.

tit (*). Pulsus, qui plerumque fortis, magnus, & creber est, alterne evanescit, reditque; oculi modo aperti & defixi hærent, modo mirifice contorquentur sic, ut non raro, discusso etiam paroxysmo, lusci, & torvi remaneant. Nonnullis in gutture, & pectore sibilus, ac stertor excitatur; aliis singultus, aut vomitus accedit: plerisque spuma ex ore, & naribus, præsertim sub accessionis finem, erumpit, sudorque e capite, e collo, aut etiam universo e corpore emanat. Interdum miræ, & raræ incidunt membrorum commotiones, gesticulationesque; nec desunt quibusdam accessione invadente ejulatus, vociferatio, clamor, aut verba quædam confusa, atque obscura. Tanta vero sæpe est membrorum agitatio, ac convulsio, ut vel robustis, adultisque hominibus distorqueantur, ac luxentur (*a*). Vidi in nobili fœmina maxillam inferiorem ita diductam, & e sua sede excussam, ut finito paroxysmo os claudere, nisi restituta in suam sedem per chirurgi manum mandibula, nequiverit. Aliam quoque virginem patritiam curavi, cui, quotiescumque epilepsia corriperetur (corripiebatur autem singulis fere mensibus), humeri sinistri caput in axillæ cavum prolabebatur. Cessante denique horrido, terribilique conflictu, quod in

(*) DURETUS putabat, in epilepſia muſculos voluntati inſervientes contrahi: reſolvi vero eos, qui ſponte moventur. At SWIETENIUS negat, excrementa ob reſolutos ſphincteres hic ejici; opinaturque, ideo excrementa egeri, quod actio validiſſima diaphragmatis, ac muſculorum abdominalium ſuperat reſiſtentiam ſphincterum, atque eadem exprimit, excernitque. Revera non ſenſim, ſed magna vi, atque impetu prorumpunt. *Comm. in* BOERH. §. 1077.

(a) VANSWIET. *ib.* §. 818.

in aliis post pauca minuta; in aliis post longius spatium, imo in quibusdam post horas aliquot (**) contingit, membra laxantur, & conquiescunt; oculi obscuri, & turbidi apparent; venæ frontis, temporum, faciei, & colli non illico detumescunt; mens stupet, ac torpet; labia nigricant, & livent; lingua sanguinem fundit; sensus, & motus voluntarii lente redeunt; sed nulla eorum omnium, quæ acciderunt, superest recordatio, aut cognitio. De capitis dumtaxat, pectoris, membrorumque dolore conqueruntur, qui sic ad se redeunt.

Epilepsia imperfecta. Insultus epileptici. Quidam affectus perperam epileptici habiti.

§. CCLXIV. Hactenus epilepsiam non modo veram, ac perfectam, sed gravem etiam, & communissimam descripsi. Quæ enim cum aliquarum tantum partium motu clonico fit, quæve non omnes sensus, vel non omnino supprimit, epilepsiam quidem nominandam esse concedimus, sed levem; atque imperfectam. Sunt præterea quidam veluti ad eam gradus, in quibus vix, aut per momentum solummodo sensus intercipiuntur, vixque ullus motus convulsivus, aut sane levissimus una concurrit, aut ægri stant, nec humi procumbunt; hos *insultus rectius epilepticos*, quam epilepsiam dixerim. Ab his vero pedetentim, ac gradatim, si negligantur, ad epilepsiam primum leviorem, deinde gra-

(**) Juvenem ſacerdotem tenerioris habitus vidi, qui in fortiſſimam epilepſiam ex gravi animi ægritudine inciderat. Is per horas prope viginti omnibus ſenſibus deſtitutus atrociſſimos motus, inſultuſque clonicos, unos poſt alteros ſibi ſuccedentes, quin unquam penitus deſinerent, paſſus eſt. Jugularium ſectio iterata tandem eos compeſcuit.

gravem, ac perfectam fieri solet transitus. Video etiam a quibusdam rarissimos nonnullos casus narrari, atque ad hoc morbi genus referri, dum tamen eorum non pauci ad somnambulismum, aut ecstasim, aut anhæstesiam, aut hysterismum, aut ad complicatas nervorum affectiones spectare nobis videntur. Si de his igitur dicere prætermittam, nemo velim me arguat negligentiæ, aut inconsiderati consilii; eoque minus quod insolitæ, mirabilesque ejusmodi historiæ apud observationum rariorum collectores non desint cuicumque earum cupido indagatori.

Caussæ. Differentiæ. Sedes epilepsiæ idiopathicæ. Signa epliepsiæ idiopathicæ. Signa sympathicæ. Differentiæ ex caussarum sedibus.

§. CCLXV. Quod ad caussas attinet, hæ non aliæ esse possunt, quam illæ, quas generatim tamquam morborum convulsivorum communes (§. CCXLIX. & *seqq.*) recensuimus. Pro varia autem earum sede illa distinctio in primis magni usus est, quæ epilepsiam *idiopathicam* a *sympathica*, & *symptomatica* secernit. In idiopathica caussarum sedes ipsum caput est. Anatome in eorum, qui ex hac obierunt, cadaveribus sæpe cerebrum invenit callosum, aut flaccidum, aut corruptum, aut in ejus ventriculis serum effusum, aut in meningibus innata ossicula, aut in calvaria exostoses, gummata, cariem, aliaque id genus; interdum tamen, MORGAGNIO testante, nullum manifestum vitium. Ceterum epilepsia, quæ in capite caussam, & sedem habet, certis quibusdam notis cognoscitur. Plerumque nulla sui præsensione invadit, & fere semper cerebri male affecti, reliquis partibus bene habentibus, indicia, puta cephalæam diuturnam, crebram vertiginem,

nem, sensuum, & mentis hebetudinem, torporemque subsequitur, vel post se relinquit. Caussæ etiam antecesserunt, quæ cerebrum proxime affecerint, in primis terror, metastasis, hereditaria labes, ictus, vulnera. Contra in sympathica, cerebro bene constituto, vitium alicujus partis ab eo dissitæ occurrit, a quo ægri ut plurimum de imminenti ejus accessione admonentur. Hinc multiplices differentiæ pro diversa originis sede ab auctoribus traduntur. Interdum stomachus, interdum intestina, aut hypochondria, alias uterus, aut pedum, aut manuum digiti, aut artuum extrema, aliæque partes caussam suppeditant. Quarum caussarum etsi pernecessaria medenti cognitio sit, non tamen specierum numerum adauget. A locis tamen, & caussis si nomina deducantur, ut clarior fiat morbi distinctio, non repugnaverim. Hinc *stomachica*, *hypochondriaca*, *melancholica*, *atrabilaris*, *verminosa*, *hysterica*, & sic porro appellari poterit.

Signa, quando a stomacho est. Signa, quando ab utero. Signa, quando a vermibus. A lacte acescente. A dentitione. A singulari particula. Epilepsiæ symptomaticæ quales differentiæ. Diagnosis reliquarum caussarum. Communia cum aliis spasticis & convulsivis morbis.

§. CCLXVI. Si a stomacho, aut hypochondriis morbus procedat, adsunt cruditatis signa, ructus videlicet acidi, nidorosi, rancidi, flatus, borborygmi, pravus oris sapor, nausea, functiones viscerum abdominalium læsæ, anxietas a pastu, & omnium symptomatum incrementum; jejunis vero sæpe ventriculi morsus, cardialgia, ventrisque dolores. Ab hepate, & in primis a calculis felleis ge-

genitam (*) nonnumquam, referunt auctores celebratiſſimi. Hanc præcedunt hepatalgia, ſive colica icterica, icterus pertinax, recidivus, diuturnus, & reliqua calculorum felleorum ſymptomata, de quibus alibi memorabimus. Si ab utero, affectio hyſterica, fluor albus, hyſteralgia, ovariorum tumor, obſtructio, uteri imminutæ, aut depravatæ excretiones, hæmorrhagiæ, atque ejusmodi alia. Si a vermibus, inter cetera narium pruritus, pallor, ſternutamenta, fugaces faciei rubores, mydriaſis, pavores in ſomno, animi ſine manifeſta cauſſa deliquia, dejectiones cinereæ, argillaceæ, mucidæ, tormina, colici dolores, abdominis meteoriſmus, aut tenſio, & potiſſimum lumbricorum, tæniarum, vermium cucurbitinorum, aut aſcaridum expulſio. A lacte acido, coactoque in infantum ventriculo, aut inteſtinis, excrementa alvi viridia, aut brevi vireſcentia, acidum ſpirantia, caſeoſa, vomitus, diarrhœa. A meconio ægre prodeunte, aut retento, fla-

(*) Cl. BEAUMES affert obſervationem (*Journal de Médec. T. 57. pag. 320.*), qua probare tentat, mortuam eſſe mulierem ex epilepſia ab hac cauſſa genita. Sed etſi icterica ipſa eſset, & fortaſse calculos felleos haberet, tamen non ſatis ex hac obſervatione conſtat, epilepſiam ſympathicam fuiſse, cum cauſsæ idiopathicæ non defuerint. Aliud exemplum epilepſiæ ejuſmodi in eodem Diario ad menſem Iulium p. 504., ibique dicitur, hoc adeſse ſignum, nempe dolorem in latere dextro epigaſtrii, in toto brachio, & genu ejuſdem lateris. Similem huic obſervationem habet HOFFMANNUS (*De epileps. observ. 3.*). CONRADUS FABRICIUS (*Act. physic. T. X. observ. 36.*) in epileptico ex hac cauſsa mortuo invenit veſiculam felleam plenam calculis inflammabilibus, venam portarum ſanguine nigro turgidam; nihil vero ſeroſi humoris cerebro effuſi, cerebri ſubſtantiam ſiccam, & compactam; vaſa omnino ſanguine vacua.

flatus, fletus, ejulatus, ventris tumor, alvusque adstricta, atque inofficiosa. A dentitionis difficultate, tempus, ætasque ad id idonea, gingivarum calor, tumor, dolor, ptyalismus, inquies, capitis gravitas, genarum rubor, sitis, & quandoque febris. Ab aliqua singulari particula, uti digitis, pedibus, cruribus, manibusve, doloris in ea, aut spasmi, & contractionis sensus, aut aura frigida ascendens, aut alia similis molestiæ perceptio antecedens, a qua initium morbus facere videatur. Symptomaticarum vero differentiæ a morbis, quorum symptoma est epilepsia, desumuntur. Præcipue sunt *febrilis*, *exanthematica*, *syphilitica*, *traumatica*, *cachectica*, *melancholica*, & sic deinceps; prout a febre, exanthematibus, venerea lue, vulneribus, cachexia, melancholia, aliisve morbis proficiscuntus. Reliquarum demum caussarum (§§. CCLI. CCLII. CCLIII. CCLIV. CCLV.) diagnosim comparabit attenta præteritorum, comitantium, & succedentium consideratio. Neque ista tantummodo de epilepsia, ejusque origine dicta sunto, sed de quovis etiam spastico, aut convulsivo affectu, quem supra memoravi, intelligantur.

Prognosis.

Signa prognostica in genere.

§. CCLXVII. Ut cujusque morbi, sic convulsivorum æstimatio ex caussa, & duratione potissimum elicienda est. Horum autem prognostica signa in unum cogam, ne quæ multis conveniunt, in singulis repeti debeant ad nauseam. In universum numquam ejusmodi morbi periculo vacare credantur. Idiopathici graviores, difficilioresque curatu sympathicis habentur. Sympathici vero, si diu per-

perstent, aut redeant sæpius, paullatim in idiopathicos transeunt. Quo vehementior nervorum distentio, aut spasmus, quo diuturnior est, & partes quo plures, nobilioresque afficit, eo majus periculum portendit. Quo itidem pejora symptomata infert, & quo magis actiones vitæ necessarias lædit, eo majorem etiam metuendi caussam præbet.

Convulsio febrilis. Convulsio ab inanitione.

§. CCLXVIII. Convulsio, quæ febribus acutis, exanthematicis, atque inflammatoriis circa augmentum, aut statum, præsertim post vigilias, delirium, aut soporem, supervenit, valde profecto periculosa est. Ex materia enim morbifica nondum coctionem adepta, neque satis ad excretionem parata, in cerebrum, nervosque impacta progignitur. *Convulsio*, inquit Auctor *Coacarum* (*a*), *febri succedens periculum denunciat; minimum vero pueris.* Iterumque (*b*): *in febre convulsio, manuumque, ac pedum dolores malignum quiddam prænunciant.* Quod etiam innuit HIPPOCRATES (*c*) inquiens: *in febribus acutis convulsiones, & circa viscera dolores vehementes, malum.* Nonnumquam tamen, si coctione facta, & materia evacuationi idonea contingat, eam ad excretionem allicit, morbumque solvit. At tunc convulsio, ut habent *Coacæ* (*d*), brevis est, & eadem die desinit. Fereque ejusdem generis esse consuevit, quæ variolarum, aut morbillorum eruptionem præcedit. Magnum quoque periculum incumbit a convulsione, quæ copiosiori sanguinis effu-

(a) N. 356. 357.
(b) N. 3.
(c) *Aphor. 66. sect. IV.*
(d) N. 15:

effusioni, aut ileo, vigiliis, hypercatharsi succedit. Consulantur HIPPOCRATIS aphorismi II. III. XLV. sectionis V., & IX. X. XVIII. XXV. sectionis VII.: itemque in Coacis num. 565., ubi convulsio a vomitibus sinceris mala pronunciatur. Non tamen omnis spes abjicienda est in convulsionibus ex vehementiori cathartico natis, etsi eas lethales dixerit HIPPOCRATES. Paregorica enim, quæ opium habent, & theriacalia remedia interdum eas compescunt. Verum quæ vulneri, ulceri, aut abscessui circa cerebrum, aut nervos insignes existenti accedit, exitium certum comminatur.

Tetanus. Convulsio in genere. Febris. Urinæ.

§. CCLXIX. HIPPOCRATIS effatum est: *Qui a tetano corripiuntur, intra quatuor dies pereunt; si vero hos effugerint, sani fiunt* (*a*). Sed idem HIPPOCRATES, notante SWIETENIO, alibi morbi finem longiorem declaravit. Revera exstant observationes, quæ docent, Tetanos ad viginti, & triginta dies protractos fuisse, non tamen ideo sanatos. Ad annum pervenit ille, quem VALLISNERIUS demum curavit. Verum complures historiæ tetanorum occurrunt, qui rheumaticæ, atque arthriticæ affectiones verius erant, quam tetani. *Ab ardoribus vehementibus convulsio, vel Tetanus, malum* (*b*). *Convulsio, vel Tetanus, si febris accedat, solvitur* (*c*). *Opisthotonum, si ad eum febris accesserit, urinæ genituræ similes solvunt* (*d*). *In Te-*

(a) *Aphor. 6. sect. V.*
(b) HIPP. *aph. 13. sect. VII.*
(c) *Id. ahp. 57. sect. IV.*
(d) *Coac. N. 362.*

Tetano si maxillæ resolvantur, lethale est (e). Veritas hujus prognoseos multis comprobatur observationibus. Videantur Tetanorum historiæ, quas scriptis tradidit HAENIUS (*f*), in quibus hoc signum, ubi apparuit, vere lethiferum exstitit. *Febrem convulsioni supervenire melius est, quam convulsionem febri* (g). *A quartanis correpti non admodum convulsioni obnoxii sunt: si vero prius corripiantur, & postea quartana supervenerit, liberantur* (h). *Convulsionem muliebria, si circa initia appareant, neque febris accesserit, solvunt* (*i*). Urinis immixtæ arenulæ, lateribusque matulæ adhærentes (*) nedum in convulsionibus, verum in omnibus

(e) *Ib. N.* 361.
(f) *L. c.*
(g) HIPP. *aph.* 26. *sect. II.*
(h) *Id. aph.* 70. *sect. V.*
(i) *Coac. N.* 531.
(*) Hic præterire non poſsum cl. MORGAGNII locum ad urinarum hujuſmodi arenulas ſpectantem, digniſſimumque, qui totus exſcribatur. Poſtquam enim JOUBERTI, & GRADII obſervationes retulit de arenis a febricitantibus ſub finem morbi, aut poſt longas febres mictis, tradiditque, qua ratione hæ diſtinguantur ab illis, quas calculoſi reddunt, nam *si fricentur digitis comprimendo, facile dissolvuntur*, quod non evenit de calculum ſignificantibus, mox hæc ſubjungit: *Porro ego non in febribus solum, sive essent vernæ, aut æstivæ, sive autumnales, aut hyemales, sive intermittentes, sive continuæ, sive benignæ, vel cum periculis junctæ, sive inter illas mediæ, aut interdum levissimæ, diuturnæ, aut breves, sive in pueris, aut adolescentibus, sive in viris, sive in mulieribus, & his aliquando etiam prægnantibus, sive demum ex frequentioribus caussis ortæ, sive interdum ex singularibus, ut ex ingesto erodente veneno; non solum, inquam, in febribus, verum etiam in non nullis aliis morbis a febri sejunctis, & nominatim*

bus fere morbis ex complurium observatione bene ominantur. Novi matronam quamdam affectionibus convulsivis maxime obnoxiam, cui urinæ subtur-

tim in capitis acerbis doloribus, & apoplecticis quibusdam affectibus, non nunquam etiam senilibus, animadverti, quotiescunque istæ arenulæ apparuerunt, sæpius quidem febrim, aut morbum fuisse aut finitum, aut fini proximum, sed haud raro tamen cum vel declinare necdum cœpisset, vel si cæpisset, non ita manifesto declinare pergeret, ut dubium adhuc eventum magis quam vellem, non relinqueret. Quemadmodum autem in morbi fine, aut in declinatione jam certa, & in dies majori facta naturæ victoriam confirmarunt; sic ante declinationis initium, aut in dubia adhuc declinatione eandem victoriam ut plurimum portenderunt; namque aut morbus feliciter omnino desiit, aut si recidiva secuta est, ea levior, breviorque fuit. Semel dumtaxat, quod... alias *scripsi, hydropi, qui febrim exceperat, soluto, morbi alii graves, neque ita breves, sed ii quoque ejusmodi, ut ex iis æger convalesceret, successerunt. At semel omnino ægri interitus ex autumnali maligna febre, quam ego neque ante, nec post illum unum diem invisi, ut febrisne, an peccatum aliquid postea aut ab ipso, aut ab assidentibus, aut a medico, occiderit, pro certo nesciam, ut neque an arenæ illæ toto morbi tempore fuissent, an eo primum die apparuissent. Neque enim de iis loquor, quæ semper, sed & iis tantum quæ vigore morbi ad declinationem jam accedente, aut hac inchoata, se prodere incipiunt adhærentes superficiei, ut* GRADIUS *ait,* urinalis; *non* urinæ, *ut in sepulchreto descriptum leges, ubi ne liber quidem, in quo hæc scripsit, indicatur. Nempe lotium in præclara luce inspiciens, animadvertes vitreæ matulæ lateribus arenulas tenues adhærentes, non nunquam tamen simul in urinæ superficie natantes, subrufas utplurimum, subalbas perraro, quale in Juvene quodam, cum febris maligna, & periculis stipata declinaret, vidisse memini.* De ſed. & cauſſ. morb. Epiſt. 49. artic. 21

turbidæ, & subalbidæ prodeuntes magno levamini erant.

Prognosis epilepsiæ. De idiopathica, & sympathica.

§. CCLXX. Epilepsia hereditaria, aut ex matris terrore, aut phantasiæ perturbatione in fœtu orta, aut ex vitio conformationis, aliisve caussis invictis profluens vix unquam curatur. Longum esse solet malum, & quo magis animales functiones lædit, & quo vehementiores, crebrioresque accessiones repetit, eo periculosius; nam facile in apoplexiam lethalem desinit. Quandoque una accessio vehementissima hominem e medio tollit. Idque fere accidit, cum pluribus accessionibus superatis in unam vehementiorem incidit, quæ eum demum enecet. Ergo, si accessione prehensus post aliquot horas ad se non redeat, & multo magis si per intervalla iterentur convulsiones, & sensus abolitos habeat, certum exitium exspectare licet. Recens, & quæ, licet crebros, breviores tamen habet paroxysmos, curatu facilior est, quam inveterata. Jure igitur HIPPOCRATES scripsit: *Quum ætatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis est* (*a*). Perniciem quoque affert ea epilepsia, quæ ex aqua inter cutem oritur, ut ex *Coacis* (*b*) didicimus. Infantes recens natos corripiens, ut plurimum occidit. In senibus difficillime abigitur. Utero gerentibus fortis epilepsia abortum sæpenumero parit. Phrenitidi, aut maniæ, aut melancholiæ diuturnæ succedens, plerumque curationem respuit, quia in cerebro vitia polyposa, aut aliæ concretiones eam gignere

(a) *De morbo sacro XIII. 15.*
(b) *N. 459.*

visæ sunt, ut ex cadaverum sectionibus (*c*) patuit. Multa nobis præsagia de Epilepsia reliquit HIPPOCRATES. *Quibus*, inquit, *epilepsia ante pubertatem contingit, curationem recipit; quibus post vigesimum & quintum annum, eos fere comitatur ad mortem* (*d*). Addidit adverbium *fere*, quia ex his nonnulli etiam sanantur. Similia prope repetit alibi (*e*), ubi ait: *Quibus epilepsiæ ante pubertatem contingunt, mutationem habent*. Confirmat autem hanc sententiam alio in loco, dum subjicit: *Epileptici pueri mutatione maxime ætatis, regionis, & victus liberantur* (*f*). Id vero evenit pubertatis tempore potissimum; quo corpus firmatur, nisi epilepsiæ caussa in spinis quibusdam ossium calvariæ, vel eorum carie, vel in effusis humoribus, vel scirrhosis cerebri tumoribus, aliisque vitiis immedicabilibus sita fuerit, sed potius consistat in strumoso cerebri statu (*g*). Sed nullibi clarius, & distinctius se se explicuit HIPPOCRATES, quam in libro prædictionum secundo (*h*), cujus hæc sunt verba: *his porro, qui a sacro morbo corripiuntur, difficillime quidem liberantur hi, quibus a puero contingit morbus, & simul ad virilem ætatem pervenit; deinde hi, quibus corpore in vigore ætatis constituto factus est, & fuerit a viginti quinque annis usque ad annum quadragesimum quintum. Post hos autem, quibus factus fuerit morbus, nullam significa-*

(c) FELICI *Diss. Del Presag. medic. p.* 155.
(d) *Aphor.* 15. *sect.* 7.
(e) *Aphor.* 7. *sect. V.*
(f) *Aph.* 45. *sect. II.*
(g) RUSSEL *Œconom. nat. in morb. acut. & chronic. glandul. Lond.* 1755. *p.* 96., & *Comm. Lips. vol. V. p.* 472.
(h) *N.* 16.

cationem præbens, ex qua corporis parte initium sumat. At quibus ex capite initium capere videtur, aut a latere, aut a manu, aut pede, facilius curatur. Verum differunt etiam hæc morbi genera. Qui enim a capite initium sumunt, ex his graviſſimi sunt; deinde qui a latere. Qui vero a manibus, ac pedibus, maxime sanari possunt. Hinc non modo pro ætatis, & vetustatis tum morbi, tum ægroti ratione varia prognosis statuitur, sed etiam illud declaratur, quod epilepsia difficillima omnium sit, quæ sine ullo præcedente indicio corripit, itemque idiopathica; minus vero ea, quæ sympathice gignitur. Hæc enim postrema non raro aptæ curationi obedit. Symptomaticam quoque, si morbus princeps curationem admittat, vinci, ac depelli posse, docent observationes clinicæ. Nonnumquam paralysi, abscessu, scabie, aut quartana accedentibus malum finitur. Quæ vero epilepsia cum ætatis flore evanescit, ex ARETÆI animadversione, quosdam deformat, aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut sensum aliquem auferens. Ceterum non facile credendum est, victum remediis morbum esse, cum accessiones solito tempore non redeant; fallax enim, & anomala est ejus natura. Tunc solum spes affulget, non amplius reversurum, si æger jam ab accessionum repetitionibus liber placide dormiat, bene appetat, alacer corpore, ac mente sit, bonum habitum acquirat, & rite egerat. Contra exitium timendum est, si morbus recurrere non desinat, intervalla libera quam brevissima relinquat, accessiones longissimas habeat, quibus altus, & diutinus somnus succedat, nec medicamentis discutiatur (*i*).

(i) AND. PIQUER *Prax. medic. part. I. lib. I. cap. IX. p.* 113.

Curatio.

Caussæ removendæ generatim.

§. CCLXXI. In cujuslibet morbi, atque adeo cujusque convulsionis, & spasmi curatione ad caussas (§. CCXLIX. & *seqq.*) respicere oportet. Hinc plethora, ubi peccat, tollenda statim est sanguinis missionibus. Serosa vero colluvies hydragogis, diureticis, sudoriferis, sialagogis, vesicantibus, epispasticis, aliisque evacuantium generibus. Hic præcipue diuretica Gorterio, & Swietenio probantur, tum in primis, cum morbus a retento, resorptoque lotio effectus est. Inter hæc nonnulla sunt, quæ antispastica etiam facultate se se commendant, uti succinum album, sal ejus volatilis, liquor cornu cervi succinatus, millepedes, lumbrici terrestres, coccinella, spiritus nitri dulcis, gummata ferulacea, & similia. Atque hæc ipsa locum habere possunt tum etiam, cum lenti, & crassi humores cum solidarum partium laxitate, & atonia morbum aut faciant, aut foveant. Inanitas ab hæmorrhagiis, aut hypercatharsi, aut quibuscumque nimiis evacuationibus postulat analeptica, instaurantia, nutrientia, cardiaca, & paregorica. Si nimia partium sensibilitas, aut irritabilitas, aut dolores acerbi, aut vigiliæ protractæ in caussa fuerint, omne anodynorum genus, & præ ceteris opium remedio est. Hæc ipsa conveniunt, ubi ex pavore, terrore, ira, nervorum ataxia orta est. Interdum auxiliantur sanguinis detractio, liquor anodynus mineralis Hoffmanni, æther vitrioli, spiritus antepilepticus Pezoldti, moschus, camphora, castoreum, assa fœtida, emulsa seminum frigidorum, & papaveris albi, syrupus de meconio Sydenhamii,

MII, oleosa, mucilaginea, balnea tepida, enemata mollientia, & similia. Acida e fossilibus educta vim nerveam, atque irritabilitatem minuere dicuntur; ac propterea hic quoque accommodata reputantur, præsertim vini spiritu probe edulcata, & correcta.

Quid agendum, ubi caussa venenata est. Oleosorum vis mirifica. Vermes, cacochylia, meconium quid postulent? Cruditati acidæ quid medeatur? Capitis læsionibus? Nervis punctis semisectis &c.

§. CCLXXII. Venena ingesta, deglutita, comesta, atque in his plantæ venenatæ, uti cicuta, belladonna, phellandrium, coriaria, & boleti, oleo, butyro, lacte, hydromele, oxycrato involvuntur, mitigantur, corriguntur, & demum emeticis, catharticis, clysteribusque expelluntur. Tanta oleosorum vis est in sedandis spasmis, & convulsionibus, ut eas a veneno sumpto genitas balneo ex oleo tepenti compescuerit FRANC. HYPOLIT. ALBERTINIUS Clinicus Bononiensis celebratissimus (*a*). Verum etiam a caussa interna natas oleum intrinsecus datum mira sæpe præstat. Patricium virum jam ab anno convulsionibus obnoxium, datis binis unciis olei quovis vespere cœnæ loco ad longum tempus, liberavit VALLISNERIUS a MORGAGNIO (*b*) memoratus. Vermes, cacochylia, meconium anthelminthicis, oleosis, eccoproticis, saponaneis, felle bovillo condensato, melle, enematibus dejiciuntur. Cruditas acida, lactisque coacta recrementa tollun-tur

(a) MORGAGN. *De sed. & causs. ep. X. n. 21.*
(b) *Ibid.*

tur antacidis, absorbentibus, sapone veneto, amaris, rhabarbaro, ejusque syrupo. Irritationem a cranii, capitisque læsionibus inductam terebratio, aliæque chirurgiæ removent; id quod usui etiam est in aliis sedibus, si ex earum consensione malum fiat. Nervus enim punctus, semisectus, aut quavis alia ratione distractus, discindi debet; vulnus angustum ampliari, ossiculorum fragmenta eximi, aliena educi, communicatio, consensioque vinculis intercipi, dolor accommodatis remediis leniri.

Convulsionibus a dentitione?

§. CCLXXIII. Convulsiones, quæ octavo, nono, decimoque ut plurimum mense pueris dentientibus accedunt cum gingivarum tumore, dolore, rubore, febre, ptyalismo, ventris fluxu, nihil umquam citius, efficaciusque, SYDENHAMIO auctore (*a*), compescit, quam sanguinis missio. Ab eodem ad eas sedandas proponuntur paucæ spiritus cornu cervi guttæ aqua aliqua cephalica dilutæ, & syrupo idoneo edulcatæ. Liquorem cornu cervi succinatum præfert FRANCISCUS SCARDONA, qui ex ejus usu miros sæpe effectus obtinuisse affirmat (*b*). Alterutro, prout res postulare visa est, interdum ego quoque usus sum non sine emolumento. Interea, si fieri possit, gingivæ ipsæ mulcendæ, laxandæque sunt leni fricatione, linimento anodyno, syrupo althææ, mucilagine seminum psyllii, & demum, si tensio, & dolor urgeat, scalpello etiam aperiendæ, ut dens prodire possit. Dolori, & spasmo consopiendo valet quoque cochlear parvum syrupi diacodii, prudenter ad intervalla propinatum.

Con-

(a) *Oper. sect. IV. cap. V.*
(b) *De cogn. & curand. morb. lib. I. p. 167.*

Convulsioni in morbis exanthematicis? Convulsioni a partu?

§. CCLXXIV. Ubi convulsio variolarum, morbillorum, aut purpuræ scarlatinæ eruptionem antecedit, eidem occurrendum est, ni cito cessaverit, emplastro epispastico cervici posteriori illico admoto, & præbito intrinsecus aquæ epidemicæ cochleari cum laudani liquidi guttis quinque, ex SYDENHAMII (*a*), & MEADII (*b*) consilio. Neque, si sanguinis copia simul adsit, alienum videtur sanguinem mittere, & balneis, fotibusque tepidis uti. Lactenti puero convulso remedium, quod habet aquæ cerasorum nigrorum unciam, spiritus cornu cervi quinque guttas, requiei Nicolai grana decem, syrupi violarum binas drachmas, cochleatim, & subinde datum commendatur a quibusdam. Nec tantum infantibus, puerisque, sed etiam matribus ipsis parientibus opitulari oportet. Nam hæ quoque inter vehementes partus dolores, conatusque, congesta circa cerebrum sanguinis copia, in dirissimas convulsiones quandoque incidunt. Tunc volatilia, spiritus, atque antispastica calefacientia cane pejus, & angue fugienda sunt. Sed protinus danda opera est, ut a fœtu expeditissime liberentur. Sanguinis missio etiam iterata sæpe convulsiones sedat, & partum accelerat (*c*). Si id non juverit, manu extrahi fœtum oportet.

Con-

(a) *Dissert. epist.*
(b) MEAD. Oper. p. 43.
(c) MAURICEAU *T. I. l. 2. c.* 28. SMELLIE *Reflex. on slow and painful Labours &c. p.* 60. *& seqq.*

Convulsioni a sanguinis vitiis: A stimulis venereis. Ab veneris, viniquc abusu. ab animi pathematibus. A suppressis evacuationibus.

§. CCLXXV. Vitia quoque sanguinis, peculiaresque ejus acritates, a quibus morbus vel excitatur, vel sustinetur, contrariis emendandæ, revellendæ, evacuandæque sunt, diluentibus nempe, attenuantibus, demulcentibus, diaphoreticis, antacidis, antialcalinis. antiscorbuticis, antivenereis, itemque balneis, frictionibus, fonticulis, epispasticis, setaceis, & quasvis excretiones leniter promoventibus. In primis inter alterantia laudantur succi cichorei, taraxaci, fumariæ, melissæ, becabungæ, nasturtii aquatici; aut ex his parata decocta, aut diluta; serum lactis; lac ipsum; jura ranarum, cancrorum fluviatilium, viperarum, avenæ; aquæ medicatæ; decocta lignorum; antimonium crudum; æthiops mineralis, mercurius, aliaque id genus, quorum delectus, ususque caussis, indicationibusque variis prudenter, ac scite accommodandus est: Venereos stimulos, seminisque copiam, nam hinc quandoque convulsiones nascuntur,. imminuunt; cohibent, & arcent venæsectio, victus parcior, & refrigerans, abstinentia, aquæ potus, antiphlogistica, acescentia, nitrum, cassia, manna, tamarindi, cremor tartari, semina melonum, cannabis, agni casti, folia nymphææ, & conjugium. His non nullì addunt camphoram, sed perperam; nam potius ad venerem excitandam, quam consopiendam valere ipsa videtur. Contra si malum veneris, aut vini abusus, aut diuturna animi pathemata procrearint; continentia, castitas, vini abstinentia, balneum frigidum; cortex peruvianus; cascarilla, chalybs, peregrinatio; vectio, exercitatio, aeris, re-

regionisque mutatio , cibi euchymi , ac demum lac robur infirmo corpori , & debitum nutrimentum restituunt. Revocandæ porro sunt evacuationes suppressæ , si hæ morbo ansam dederint. In pueris sæpe crusta lactea , aut ulcera manantia , si exaruerint, convulsionibus caussam præbent. Tunc capiti raso imponi debet aliquid , quod exulceret. Experientia comprobatum est illud , quod constat ex uncia emplastri de meliloto , & pulveris cantharidum drachma una. Intrinsecus utiliter etiam datur pulvis , aut decoctum *Jaceæ tricoloris* , quæ *flos trinitatis* in officinis nuncupatur (*) . Specificum enim

(*) Vulgavit hujus remedii adverſus cruſtam lacteam infantum laudes peculiari opuſculo cl. STRACKIUS, qui eo per annos viginti tuto , & bono effectu ſe uſum eſſe teſtatur. Decoctum ſic paratur. ℞. *Foliorum Jaceæ dictæ flos Trinitatis recent. vel siccat. m. j. concis. decoq. in lact. vaccin. q. s.* Colatura detur potui mane , & veſperi. Pulveris forma ſic adhibetur. ℞. *Foliorum dictæ herb. in umbra siccator. q. v. contund. & f. pulv. De hoc sumatur drachma dimidia , & infundatur per duas horas in lactis vaccini q. s. Deind. bull. , & mox cola per setaceum. Pulticula hæc detur mane , & repetatur vesperi.* Poteſt hujuſmodi remedium panatellæ , aut offæ adjici , prout magis libuerit. Lac non inde aceſcit , non fit nauſeoſi ſaporis ; ſed condenſatur in cremoris ſpeciem. Primis octo diebus, quibus ſumitur remedium, cruſta lactea augetur , ſi jam eſt, fitque manifeſtior & craſſior , & diffuſior , & urina fœtet. Si non eſt , & latitat intus , expellitur , foraſque prodit. Continuatur ejus uſus , donec omne malum foras ſeſe exſeruerit. Poſtea cruſtæ exſiccantur , & decidunt ; quod utplurimum contingit poſt quatuordecim dies. Poſt cruſtarum lapſum oportet per aliquod adhuc tempus in remedii uſu perſiſtere , ut fomes omnis extinguatur. Putat enim Auctor ex peculiari fermento a matre, aut nutrice communicato id mali oriri, quin tamen ejus naturam definire audeat.

enim remedium a STRACKIO perhibetur. Vis certe ei inest, qua extrorsum crustæ lacteæ materies propellitur. Ubi pueri remedium respuunt, nutricibus, a quibus lac sumunt, datum non caruit effectu.

Curatio specialis. Tetani. Historia Tetani a STORCHIO curati. Opii vires prædicantur. Moschi laudes. Evacuantia, emetica, & diaphoretica. Balnea calida, opium, sanguinis missio. Opium cum Moscho. Cautio circa opium. Observatio.

§. CCLXXVI. Hactenus de remediis, quæ universis convulsivis morbis opportuna esse possunt: nunc de iis, quæ speciatim quibusdam eorum magis propria dicuntur. Atque ut a Tetano terribili plane, & simul rarissimo plerumque apud nos morbo ordiar; hunc, ejusque varias species, & gradus convenientissimum est, si vires ferant, & inprimis si cum febri, & diathesi sanguinis inflammatoria copulatur, aggredi, quidquid contra sentiant nonnulli (*a*), venæ sectione, balneo aquæ tepentis, aut olei, enematibus, fomentis, unctionibus, quæ molliant, laxent, & blande resolvant, spinæ dorsi adhibitis, camphora, moscho, aliisque antispasticis. *Juvenis quindecim annorum citra evidentem caussam, postquam aliquot dies per omnes artus dolorem lancinantem conquestus est, incidit in Tetanum universalem. Brachia, & manus secundum trunci longitudinem extensas habebat, rigidissimas, & trunco firmissime appressas, crura, & pedes eodem modo affectos. Venter erat tenuis, contractus, & lapidis instar durus, attactu non dolens, spina dorsi rigidissima, collum immobile, maxillæ pertinaciter clausæ, musculi masseteres, & temporales tumi-*

(a) HILARY *med. observ.*

midi, & duri. Inter dentes incisorios effractos exiguum erat spatium, per quod aliquid jusculi, aut medicamenti ingeri potuit. Lingua tamen mansit volubilis, oculi vivi, mens non oppressa, respiratio satis bona, pulsus æqualis, naturali non celerior, liber. Hunc sine balneis, & fomentis, quæ in nosocomio administrari non licuit, paullatim liberavit cl. STORCKIUS equino stercore in cerevisia cocto, calide diligenter applicito; spiritu salis ammoniaci aceto saturati ad drachmam ex tribus aquæ rutæ unciis cochleatim dato; inuncta, & fricata bis in die spina dorsi oleo verbasci, & spiritu salis ammoniaci; cucurbitulis siccis alterno die humeris, & spinæ impositis (*b*). Nonnullis probantur balnea frigida, in primis si æger carnosiore corporis habitu donetur, & tempestas æstiva, & præcalida sit. Frigore enim nerveam sensibilitatem sopiri, sanguinisque fervorem temperari non negaverim. Verum ex frigore, & humiditate sæpe morbus ortum ducit. Quare hæc prudentissimum, & consultissimum medicum desiderant, ne temere adhibeantur. Omnium vero præstantissima hodie prædicantur ex opio parata remedia, audacter, & brevioribus intervallis administrata. Opio enimvero Tetanum cito solutum vidit HOMIUS (*c*), cum reliqua omnia irrita cessissent. Tetani quoque curationem opio initam laudat JO. CHR. ANT. THEDENIUS (*d*). Opii vim adversus opisthotonum extollit GUILIELMUS PARR. Is grano opii singulis horis primum, deinde altera quaque hora dato, & balneis calidis morbum mitigavit; postea aucta dosi, & continua-

ta

(b) *Ann. med. I. p.* 10.
(c) *Princip. med. sect. VI.*
(d) *Comm. Lipsiens. volum. XVIII. p.* 614.

ta sic, ut intra diem grana amplius viginti sumerentur, etiam devicit. Demum minuit paullatim ejus dosim. Interea tamen usus est etiam julapio ex aceto, & camphora, aliisque id genus (*e*). In tetano, & trismo symptomatico, puta fracturæ ossis femoris superveniente utilitatem laudani liquidi experientia comprobavit etiam FRID. CHRIST. WINSLOWIUS (*f*). Opii pariter, & moschi largiores doses, & opportune iteratas commendat WILLELMUS HILARYUS (*g*). Opisthotono in Carolina meridionali, aliisque regionibus calidis familiari (§. CCLV. *in not.* (*)) ex frigore corporibus calentibus suscepto ut nocent remedia calida, acria, vesicantia, nec aliquid boni, animadvertente LEONELLO CHALMERSIO (*h*), præstant mitiora evacuantia, emetica, ac diaphoretica, sic contra balnea calida, opium liberalius datum, & in plethoricis sanguinis missio unice spem faciunt. In balneo autem detinendos esse ægros suadet ipse, donec pulsus mollior, & plenior evadat. Collum, dorsum, & pectus, dum in balneo jacent, fricandum jubet. Opii repetendam dosim, quando prioris actio jam desiit, sicque continuandnm ejus præbitionem, donec spasmus sub cartilagine ensiformi discrucians, aliæque convulsiones se se remittant. Nec omittit interim clysteres, fotus, linimenta, & aliquot diebus post solutum spasmum lene eccoproticum dare. Opisthotonum, & trismum, sive spasmum maxillæ inferioris, qui vulneratis aeri improvide expositis su-

(e) *Medical. observ. and Inquir. T. 4. part. & Comm Lips. Vol. XVIII. p. 394.*

(f) *Collect. Societ. medic. Hauniens. vol. I. p. 304.*

(g) *Observat. on the changes of the air Lond. 1759.*

(h) *Med. obs. and Inquir. T. 3. p. 326.*

superveniunt, curavit RICHARDUS HUCKIUS (*i*) medicus castrensis grano uno opii qualibet hora per nychthemerum exhibito, aut uncia dimidia moschi saccharo remixta, & cum opii drachma subacta, & julapio aliquo excepta, cochleatimque identidem data, ut tota compositio intra horas quatuor & viginti absumeretur. At, si quid judico, limitandæ sunt opii laudes; neque ad tam largam dosim unquam ascendendum est, nisi prudentissime explorata prius primarum dosium tolerantia, atque actione, ne temerario ausu, quod sæpe vidimus, cum morbo ægri vita extinguatur. Profecto qui opium manu liberaliori propinare non timent, felices tantum eventus videntur commemorare, funestos vero, & lethiferos casus silentio prætereunt. BILFINGERUS, etsi optium ab aliis laudari videat, prudentissime tamen ejus usum non modo perstringit, verum etiam reprobat, ex eo quod nervos inde debilitari putat (*l*) (*).

Tetani symptomatici. De sympathico observatio.

§. CCLXXVII. Tetanum tam universalem, quam particularem, ac præsertim maxillæ inferioris, uti symptoma, non modo vulneribus, quod paullo ante ex HUCKIO animadversum est, verum etiam amputationibus, fracturis complicatis, interdum vel simplicibus, luxationibusque supervenire, frequentissima

(i) *Med. observ. and Inquir. ann.* 1758. *p.* 87. & *Comm. Lips. Vol.* 8.

(l) *L. c. p.* 100.

(*) Cl. quoque JO. BAPT. MARZARIUS in puella tetano rheumatico laborante, cujus obſervationem ſupra indicavi, peſſima effecta ex opio notavit, & præſertim ſyncopes crebras, & prope lethales. An ex peculiari idioſyncraſia?

sima chirurgorum observatio est. Id præsertim in India Orientali passim observari narratur. Plerumque quarto post amputationem die invadit hujusmodi malum, & post quatuor, aut quinque dies occidit. Exemplum tamen adducit Cl. BISSETUS hominis die decimo sexto sanati. Unicum auxilium ipse contendit esse in cortice peruviano, præsertim in regionibus calidioribus, ubi gangræna facile subsequitur, decocti forma largiter hausto, & membris amputatis per splenia ex eodem expressa assidue adhibito (*a*). Trismum vulneratis supervenientem curavit pluries Cel. BILGUERUS (*aa*) epispasticis, vesicantibus, incisionibus genarum, quibus deinde infundebat oleum therebinthinæ, sectione venæ jugularis, arteriæque temporalis, clysmatibus nutrientibus, & volatilibus. Venæ sectione vero iterata, ubi ventriculi inflammationi succedit, Tetanum tolli, idem BISSETUS affirmat; quod sane verosimillimum est. Tetanum universalem sympathicum vidi ex vulnere in metatarso pedis, quod sibi falce inflixerat rusticus quidam, justo citius coalito. Huic profuit in primis balneum aquæ calidæ, & vulneris apertio, ac renovatio, ut pus aut ichorem contentum effunderet (*b*). Cl. MONROUS (*c*) ad Tetani curationem proponit inunctiones mercuriales. His DELAROCHIUS Tetanum feliciter curatum narrat (*d*). Nec dissimilem

(a) *Medical Essays and observat. vol. 3. pag. 96. ad* 100.

(aa) *Nouveaux Mémoir. de l'Acad. Royal des scienc. & bell. lettr. de Berlin. an.* 1770. *p.* 60.

(b) Hiſtoriam vide in *Sagg. di medicin. pratic. part.* 2. *p.* 93.

(c) *Essays d' Edimb. vol.* 3.

(d) *Journ. de Médec. T. XL. p.* 213.

lem eventum eodem remedio expertus est BOUEINIUS (e).

Chorea S. Viti. BISSETI electuarium. Assæ fœtidæ laudes. Observatio de floribus zinci.

§. CCLXXVIII. Ad choream S. Viti, sive scelotyrbem SAUVAGESII quod attinet, hanc, si SYDENHAMIO fidem habemus, curat iterata sanguinis missio, & crebra interposita alvi ductio (a). Deinde in auxilium vocanda sunt antispastica; & membris affectis cucurbitulæ siccæ admovendæ, ac demum adhibenda quæ roborandi vi pollent, uti cortex peruvianus, ferrum, & balneum frigidum. MEADIUS quidem nunquam sibi arduum, ac difficile fuisse scribit choream S. Viti penitus evellere crebris in frigidam corporis immersionibus, & medicamentis ex chalybe paratis (b). Puerum chorea S. Viti laborantem per anthelminthica a GAUBIO liberatum (c) legimus. Puellæ decenni hoc morbo correptæ electricitatem felicissimo exitu applicuit MAX. JAC. DE MAN (d). Electricitatem quoque adhibebat ALLIETUS gallus, sed præterea diluentia, aperientia, antifebrilia, roborantia, aëris mutationem, bona alimenta, & præ ceteris corporis exercitationem (e). Aliquam etiam utilitatem percepit ex cortice peruviano, exercitio, & congrua victus ratione mulier utero gerens, quæ in choream S. Viti inciderat (f). Cl.

(e) *Journal de Médec. Septemb.* 1774. *p.* 222.
(a) *Oper. Process. integr. p. mih.* 686.
(b) *De Imp. sol. & lun. p.* 17.
(c) *Comm. Lips. vol.* 3. *p.* 456.
(d) *Comm. Lips. vol. XVIII. p.* 601.
(e) ORTESCHI *Giornal. med. T.* 2. *p.* 127.
(f) *Giornal. med. T.* 3. *p.* 67.

Cl. BISSETUS utilissimum prædicat electuarium, dummodo diu assumatur, quod habet florum sulphuris sesquinciam. pulveris radicis pœoniæ, & valerianæ sylvestris singularum tres drachmas, cinnabaris antimonii drachmas duas, moschi, castorei, singulorum scrupulum, syrupi simplicis ex saccharo q. s. ut f. electuarium. Decrescente morbo laudat usum tincturæ corticis peruviani, & balnea ex aqua marina, cujus utilitatem sæpe se esse expertum narrat, dum a balneis aquæ fluviatilis detrimentum potius vidit. In contumaciori malo etiam vesicans posteriori cervici, & demum ossi sacro impositum profuisse narrat; sicuti etiam frictionem repetitam colli, & totius spinæ spiritus vini ope administratam. Contra sanguinis missiones, & catharsim nocuisse affirmat, secus ac SYDENHAMIUS observavit *(g)*. Quinque historiis P. S. WAUTERS ostendere nititur vim antispasticam assæ fœtidæ liberaliori manu adhibitæ non modo in chorea S. Viti, verum etiam in aliis morbis convulsivis gravissimis, & complicatis cum paralysi, epilepsia, & mania. Solvit ipse drachmas tres assæ fœtidæ in unciis sex aquæ fontis, & saporis gratia addit unciam syrupi violarum. Ex hac miscella cochlear unum, vel duo singulis mediis horis ad aliquot dies sumendum præcipit, sensimque minuendam præbitionis frequentiam, statim ac morbus mitescere videtur *(h)*. MAHONIUS antispastica pariter, & corticem peruvianum experimentis comprobavit, ut præstantissima ad curandam hujusmodi affectionem, sæpe contumacem *(i)*. Nuper

(g) *Medical. Essays and observ. citat. p.* 165. *ad* 170.

(h) *Journal de Médecin. Aout* 1781.

(i) *Journ. de Méd. Juin* 1782. *p.* 553. *T. LVII.*

Nuper confirmatam, & numeris omnibus absolutam choream S. Viti in puella duodecim annorum, quæ ante aliquot annos eodem morbo diu laboraverat, solo florum zinci usu tuto, cito, & jucunde curavi.

Monitum de electricitate. Cura spasmi physodis.

§. CCLXXIX. Supra (§. CCLXXVIII.) notatum est, electricitatem convulsivæ affectioni, quam *choream S. Viti* vocant, remedio fuisse. Sed scire licet, hanc ipsam, & præcipue electricum, ut loquuntur, ictum quandoque convulsivorum motuum caussam esse. Hos ex ista caussa genitos, & continenter increscentes, moscho ad drachmam semis quarta quavis hora primum, deinde bis in die tantum boli forma dato sedavit Cl. OWENIUS (*a*). *Spasmus* item *physodes*, sive crampus, quamquam utplurimum cito evanescere soleat, & vix medici opem poscat, tamen interdum adeo molestus est, & præsertim mulieribus utero gerentibus, ut aliquod auxilium adhibendum sit. Plerumque sola partis convulsæ leni fricatione, aut illitu spiritus baccarum juniperi, theriacalis, aut aquæ reginæ Hungariæ fugatur. Juvat etiam a frigore arcere, & panno laneo calido contegere. Si hæc non sufficiant, dispicere oportet, num plethóra in suspicionem veniat? Si hæc utique sit, sanguinis missione cito curatur. Interdum vero a lympha acri, & tenaci musculos quosdam, eorumque involucra infestante excitatur, uti non raro vidimus. Tunc balnea, fomenta, & decocta lignorum, quæ attenuant, & exspirationem, sudoremque cient, morbum paullatim depellunt.

(a) *Med. observat. and Inquiries by a Society vol.* 3. *p.* 183.

Cura epilepsiæ imminentis. Sympathicæ. Observatio. Observatio alia.

§. CCLXXX. Tandem de peculiaribus epilepsiæ ipsius curationibus aliquid dicere oportet. Si ejus accessio se suis indiciis instare prodat, ut quandoque fieri solet, eam prævertendam jubent Auctores opio cum antispasticis copulato, exempli caussa laudani nepenthis quercetani grano, & pari camphoræ pondere in bolum conserva aliqua, vel extracto idoneo compactis. Quod si ab aliqua remotiore parte ad caput morbus ascensurus prænoscatur, injecta ligatura forti, frictionibusque dolorificis eum inhiberi decet. Loco etiam peculiari, a quo inchoare morbus, & progredi videtur, cucurbitula scarificata, hirudines, aut ferrum candens imponi potest non sine probabili interioris caussæ destructione. Quædam mulier annos circiter triginta & octo nata jam a duodecim annis laborabat epilepsia, semel in mense redeunte. Sed tandem accessiones ita increbuerunt, ut quater, aut quinquies qualibet die reverterentur, singulæque horam, aut sesquihoram perdurarent. Tentata fuerant omnia evacuationum genera, itemque plurima antiepileptica, & cephalica, aliaque non pauca, sed frustra. Paroxysmi nunquam non exordiebantur a crure circa inferiorem partem musculorum, quos geminos vocant, & statim capite occupato mulier prolabebatur. Circa os tunc spuma cernebatur; labia, collum, atque artus miris convellebantur contorsionibus. Muliere, dum a THOMA SHORTO invisebatur, paroxysmo correpta, & in terram prostrata, ipse in crus affectum inquirit, nec quidquam in eo tumoris, aut ruboris, aut duritiei, aut laxitatis reperit, quo a sano differret. Attamen caussam in eo loco, unde morbus sem-

semper inchoabat, suspicatus, illico scalpello ad duos digitos trasversos eodem adacto offendit in corpusculum quoddam durum, quod a musculis leniter sejunctum volsella demum extraxit. Erat autem quid durum, ac cartilagineum, sive ganglium pisi majoris magnitudinem æquans, & nervo cuidam, quem rescindere debuit, ut eximi posset, desuper innixum. Extemplo ad se rediit mulier, & exclamavit, se optime habere. Citissime vires mentis, & corporis acquisivit, nec ab eo tempore unquam epilepsiam (*a*) passa est. Chronicam, & habitualem pariter epilepsiam sympathicam, quæ a pollice pedis initium sumebat, curavit HENRIC. NICOL. HERBERTUS *ligatura supra genu, nervulique in pedis pollice destructione facta* (*b*).

In epilepsiæ paroxysmo.

§. CCLXXXI. Cum vero jam epilepsia hominem invasit, quam primum omni ope nitendum est, ut ab ea minimum, quoad fieri potest, incommodi, nihilque damni ex violenta corporis jactatione capiat æger. Itaque is in lecto, & loco potius lucido, & capite elevato componatur. In os vi diductum corii frustum, vel linteum duplicatum, vel pannus indatur, ne lingua dentibus abscindatur. Optimum quoque est membra convulsa leniter extendere, oleo inungere, ac perfricare, blande collum, guttur, caput, aliasque partes manu calida lenire, hypochondriis, ventrique vesicam aqua calida semiplenam, aut fomenta emollientia admovere, quibus non solum spasmi citius sedantur, verum etiam respiratio

 ipsa

(a) *Essais, & observ. de Médec. de la Societ. d'Edimbourg T. IV. p. 523. edit. de Paris in 8.*
(b) *Comment. Lips. vol. 4. p. 233.*

ipsa facilior redditur. HIPPOCRATES, referente SWIETENIO, vinum, cui semina hyosciami infusa essent, oleo adjiciebat, eoque linimento, uti stuporem inducente, membra convulsa inungi curabat. Quod si paroxysmus diutius trahatur, ægerque alto fere sopore obrutus videatur, ut apoplexiæ metus immineat, ad validiora licet auxilia confugere, ligaturas videlicet dolorificas artuum, cucurbitulas siccas, odoramenta ex oleo succini, spiritu cornu cervi, salis ammoniaci, tincturam castorei, aut assæ fœtidæ naribus admovendam, enemata, atque alia ad excitandum idonea. Sed omnibus fere præstat sanguinis missio in primis ex jugulari vena, aut arteria temporali, dummodo neque ab inanitate, neque a virium defectu morbus pendeat. Sub longiori enim muscularium partium contractione, etsi clonica, & alterna, fieri non potest, quin sanguis copiosius ad cerebrum propellatur, ejus vero reditus ad cor plurimum retardetur, sic, ut a vasis, sinubusque meningum turgentibus cerebrum undique opprimatur. Quo in casu nemo non videt, quantæ utilitatis sit futura vasorum depletio, & cerebri per phlebotomiam exoneratio. Pluries utilissime ea usus sum in protractis paroxysmis, præsertim ubi plethóra, tam vera, quam spuria, aut aliqua sanguinis consueta evacuatio cohibita, aut podagræ, arthriticæque materiæ metastasis, aut grave, & subitum animi pathema originem morbo dederat.

Extra paroxysmum pro caussarum ratione. Remedia Chirurgica. Cauteria.

§. CCLXXXII. Extra paroxysmum caussa indaganda est, quæ morbum fecit, & pro ejus ratione omnis curatio instituenda, non secus, ac supra in universum de morbis convulsivis (§§. CCLXXI. CCLXXII.) curandis præcepimus. Primum chirurgi-

gica præsidia nobis se sistunt. Ex his sanguinis missio opportuna videtur, ubi plethóra, ubi bonus habitus; ubi ætas florida, ubi menstrua, hæmorrhoides, aut hæmorrhagiæ narium suppressæ occurrunt. Repeti quoque potest ad prophylaxim circa æquinoctia, interdum etiam circa solstitia in magis plethoricis. Si hæmorrhoidibus obnoxii fuerint ægri, hyrudines etiam ano applicari convenit, ut iterum natura ad consuetas evacuationes revocetur. Id etiam hypochondriacis, atque hystericis utilissimum est, in quibus sæpenumero epilepsia ex viscerum infimi ventris congestionibus oriri consuevit. Si morbus ex menstruorum cessatione supervenerit, & periodice quasi quovis mense recurret, eorum vices supplet parva sanguinis missio singulis mensibus paullo ante consuetum catameniorum tempus celebrata, donec accessiones desistant, & vires ferant. Vidi hac methodo ultra annum continuata sublatam epilepsiam ex hac caussa ortam (*). Non nulli caute-

(*) Simili methodo etiam in epilepſia idiopathica utebatur Cl. ROSETTUS, medicinæ Profeſſor Cæſenæ, & Clinicus non indoctus, amicuſque noſter ſingularis. Is per epiſtolam me certiorem fecit, plurimos epilepticos a ſe curatos fuiſſe hac omnino ratione. Primum rhabarbaro, vel manna, vel caſſia ægrum leniter purgabat. Deinde biduo ante plenilunium uncias quinque ſanguinis detrahi ex ſalvatella jubebat; idque ſingulis menſibus iterabat, excepto aprili, & octobri, in quibus venæſectionis loco hyrudines ano admovere ſatius ducebat ultimo lunæ decreſcentis ſtadio. Reliquis menſibus, ut dixi, e ſalvatella ſanguinem mittebat, hoc tamen ordine, ut primum a ſiniſtra manum initium faceret, deinde ad dexteram procederet, & ſic alternatim, donec exacti eſsent duodecim menſes. Hoc tempore, toto ſcilicet anno, quovis mane ex jure tenui propinabat drachmam pulveris teſticulorum equi, veſperi vero hora ſomni tempora, occiput, cervicem, & ná-

ria paullo infra occiput, aut suturæ coronali inusta proponunt; & reapse interdum egregiam opem ab his præstitam esse testantur observationes (*a*). In pueris maxime fonticulus cervici posteriori inustus, quando pleniores, succosioresque sunt, aut serosa colluvies in iis prævalet, aut crusta lactea repressa est, plurimum emolumenti quidem sæpe attulit. Tutiora tamen in quibusdam videntur vesicantia, neque minus utilia, si diu ulcera aperta serventur. Quinquennem puerum jam a biennio epilepsiam, quoties dormire inciperet, incidere solitum, atque hinc hebetem factum, & cruribus resolutum, ut his non posset amplius insistere. Franciscus Serraus post innumera incassum adhibita solo vesicanti circa posterius suturæ sagittalis extremum imposito integre ab epilepsia, & crurum resolutione liberavit (*b*). Meadius vero occiput cantharidibus exulcerabat, sinebatque, avulsa epidermide, diu serosum humorem effluere, optimo semper, ut affirmat, effectu (*c*). Sed multo ante eos vesicantium efficacitatem in hujusmodi morbo capiti deraso impositorum experper-

nares oleo ſaponis inungi præcipiebat. Victum imperabat ex juſculis, ovis, & carnibus elixis, potum vero ſolam aquam ex jujubis decoctam, & chalybe ignito alteratam. Animadvertit, hanc methodum convenire dumtaxat epilepſiæ a copia, aut fervore ſanguinis genitæ, & juvenibus, plethoriciſque hominibus. Sic ROSETTUS in ſua epiſtola. De hac curandi epilepſiam ratione, ſi bene memini, mentio fit etiam ab aliis arcanorum ſcriptoribus, atque empyrica medicamenta undique colligentibus.

(a) HEISTER. *Instit. chirurg. part. 2. p. 38.*, & ante eum CAR. PISO *De morb. cap. sect. 2. part. 2. cap. VII.*

(b) MORGAGN. *Epist. anat. med. X. n. 8.*

(c) *De Imp. sol. & lun. cap. 2. p. 8.*

pertus est LUDOVICUS SEPTALIUS, cujus verba hic juvat exscribere: *In confirmata epilepsia per proprium cerebri affectum si quis, derasis capillis, vesicantibus per universum caput utatur, atque ad peripheriam humores virulentos trahat, diutius ulcusculis cutim capitis infestantibus relictis, ut per longum tempus serosi illi humores per ulcuscula emanent, optime curationem instituet. Contumacissimos enim capitis morbos hujusmodi ratione curatos vidimus* (*d*).

Remedia pharmaceutica. In sympathica. Emetica. Cathartica. Observatio.

§. CCLXXXIII. Pharmacia quoque multa medicamenta suppeditat ad epilepsiam profligandam. In his evacuantium omne genus passim extollitur, sed præ ceteris emetica, & cathartica. In ea specie, quam primarum viarum saburra sympathice gignit, profecto ea, quæ alvum per epicrasim ducunt, non infimum locum tenent. Hac prope purgationis ratione Grammaticum curavit GALENUS, quemadmodum animadvertit opportune FELICIUS (*a*). In purgantium vero medicamentorum usu illud fere invaluit, ut ea ante novilunia, plenilunia, & quadraturas utilius dari videantur. In epilepsia sympathica a primarum viarum cacochylia, quam omnino in pueris frequentiorem agnovit BAGLIVIUS (*b*), curationem ipse moliebatur sale vitrioli ad scrupulum, vel drachmam in jure carnis dato, quo vomitus excitatur, excutiturque quidquid interdum catharticis non obediverit. Alii id tentant radice ipecacuanhæ tartaro emetico magna aquæ copia diluto, oxymelle

(d) *Anim. & caution. medic. VI. n. 55.*
(a) *Dissert. del presag. med. p. 198.*
(b) *Append. de Asthmat.*

le scillitico, syrupo nicotianæ, aliisque emesim promoventibus, nec in sympathica hac epilepsia tantummodo id faciunt, verum etiam complures in idiopathica audendum volunt. Ac quamquam non iis desint felicium curationum, quas hac via obtinuerunt, exempla, non desinam tamen in memoriam revocare ea, quæ alias de cauto, & fere proscribendo emeticorum in morbis capitis idiopathicis usu protulimus. Aliis magis placent cathartica. Horum ope sperant, impactum cerebro, nervisque noxium humorem dimoveri, attenuari, aliorsum allici, & demum excerni posse. Neque ab helleboro ipso, a colocynthide, ab elaterio, aliisque drasticis temperant. Narrantur per hæc miræ quædam epilepsiæ habitæ curationes. Venditabat olim Bononiæ arcanum muliercula, quo multi curati dicebantur. Erat autem, ut putabatur, tinctura colocynthidis ope spiritus vini elicita, cujus parvus cyathus singulis diebus per aliquot hebdomadas dari consueverat. Novi virum nobilem, qui, etsi arcanum illud aliquo cum levamine assumpsisset, epilepticus tamen ad senium usque permansit. Ceterum non negaverim catharticis quandoque radicitus caussam epilepsiæ evelli posse, sed maturam, prudentem sapientis medici deliberationem exposcit eorum usus: non enim cuivis temperamento, ætati, sexui, habitui corporis, & caussæ opportuna esse queunt (*).

Opii

(*) De emeticis, & catharticis in epilepſiæ curatione adhibendis audiendus omnino eſt LUDOVICUS SEPTALIUS Mediolanenſis, Medicus ſcientiæ laude, & medendi uſu cum ſummis viris comparandus. Is, etſi alioquin emeticis non adverſus; (*L. VI. animadv. & caution. medic.* §. 54.) hæc habet: *Cum plerosque videam*, ARETÆO, & AVICENNA *duce, in præcavenda epilepsia validissimis uti medicamentis purgantibus tum per vomitum, tum*

Opii vis. Observationes.

§. CCLXXXIV. Opii præstantiam adversus affectus convulsivos, & tetanum ipsum supra (§§. CCLXXI. CCLXXVI.) memoravimus. Cur non idem erit exspectandum in epilepsia ab opio? MORGAGNIUS certe miram ejus facultatem in hac curanda cognovit, eamque exemplis confirmavit (*a*). Narrat primum, puerum ex terrore epilepticum factum, cui nec sanguinis missio, nec remedia seroso humori expellendo idonea quidquam profuerant, opii grano uno intra diem divisim dato pristinæ integritati fuisse restitutum. Nec puero tantum, & ex hac sola caussa epileptico, sed etiam seni sexaginta & octo annos nato profuit. Is laborabat epilepsia ex hypochondriorum consensu, ac vitio, & simul in hydrothoracem vergere videbatur. Data eidem sunt eccoprotica, aperientia, ac diuretica remedia, a quibus nullum cepit levamen; imo ab iis, quæ urinas cient, graviores accessus reddebantur, fortasse quod aliquantum exstimulant. Convaluit tandem dimidio opii grano quotidie ad longum tempus vorato. Nec alienum videtur, in hysterica epilepsia, & quacunque alia sympathica, aut cum nimia sensibilitate generis nervosi conjuncta, aut a do-

tum per secessum, ego longa experientia doctus profiteor, me nunquam morbum hunc in quoquam per proprium cerebri affectum productum, validioribus vomitoriis curatum vidisse, sed ex iis omnes ad deteriorem statum deductos. Valentiora autem per secessum educentia aliquando profuisse observavi, modo non ita frequenter in usum ducta fuerint; a frequentiori enim eorum usu, exhaustis spiritibus animalibus, apoplexiæ sæpe concitantur.

(a) *Epist. anat. med. IX. n. 6. & n. 7.*

doloribus originem habente aliquid boni ex opio sperare.

De specificis. De Rad. valerianæ.

§. CCLXXXV. Nullo in morbo plura remedia tanquam specifica prædicantur, quam in epilepsia. Ex his celebriora liceat recensere. Viscum quercinum, jamdiu celebratum, egregia roborandi vi præstare scribit SWIETENIUS (*a*), atque hinc magnum nomen in curanda epilepsia a generis nervosi debilitate profecta sibi comparasse. Sed multo ante a BOYLEO ejus antepileptica vis cognita fuit, cum historiam referat de nobilissima fœmina epilepsia pene hereditaria diu afflicta, quæ tandem post multa remedia frustra tentata solo pulvere visci quercini veri ad drachmam unam in aqua cerasorum nigrorum singulis diebus circa plenilunium aliquamdiu sumpto, perfecte convaluit (*a**). LEBERECHTUS duos ab epilepsia, cujus caussam detegere non potuerat, liberos reddidit, data quovis trihorio pulveris visci quercini semidrachma, & simul hausto desuper decocto, quod parabat ex unciis quatuor visci quercini in subtilem pulverem redacti, & florum pœoniæ manipulo uno in uncias sexaginta aquæ ferventis injectis, & aliquamdiu maceratis, addendo demum liquori colato duas uncias syrupi pœoniæ ad gratum saporem (*b*). Radix quoque valerianæ majoris silvestris, postquam FABIUS COLUMNA (*c*) ejus vires antepilepticas non modo in aliis quibusdam non paucis, sed in semetipso expertus est,

(a) §. 1084.
(a*) *De utilit. nat. philosoph. part.* 2. *sect.* 5. *cap.* 7.
(b) *Comm. Lips. vol. V. p.* 126.
(c) *In phytobasano.*

est, uti specificum epilepsiæ celebratur a quamplurimis. COLUMNÆ fidem auxit MARCHANDIUS (*), qui novis institutis experimentis miram ejus radicis efficacitatem comprobavit (d). Ex hujus autem auctoris observationibus patet, radicem hanc modo alvum laxare, & lumbricos dejicere, modo sudores etiam ciere. Quo factum est, ut JANUS PLANCUS Ariminensis (in notis ad Phytobasanum FABII COLUMNÆ) ei facultatem solum anthelminthicam tribuerit, & sibi ipse persuaserit, solam epilepsiam a vermibus inductam per eam curari. Ut ut sit, a plerisque hodie inter efficaciora antepileptica reputatur. Ex nuperis scriptoribus, qui in ejus laudes afferuntur, silentio præterire nequeo magnæ celebritatis, ac doctrinæ viros, TISSOTIUM (e), & ANTONIUM SCOPOLUM (f). Ut vero radix integras suas vires habeat, effodi debet mense martio, antequam caulem edat, & siccata in pulverem tenuissimum redigi, cujus quotidie drachma, vel sesquidrachma, vel binæ drachmæ etiam adhibentur (g).

De cinnabari. Argentum vivum.

§. CCLXXXVI. Cinnabarim epilepsiæ magnatem appellavit, teste RIVERIO, medicus ille trium Augustorum consummatissimus JO. CRATO. Nativam in

(*) Ante MARCHANDIUM auctoritate FABII COLUMNÆ ductus PANAROLIUS hoc remedio feliciter uſus eſt pluries. Vid. ejus *observ.* 33. *cent.* 1.

(d) *Mem. de l' Acad. Royal.* 1706. *p.* 430. *ed. Amsterd.*

(e) *Traité de l' Epileps. art.* 25. *p.* 300.

(f) *Flor. Carniol. T.* 1. *p.* 33.

(g) *Phytobas.* p. 120.

in primis probabat FRID. HOFFMANNUS in epilepsia, aliisque capitis affectibus, quos serum, vel sanguis effusus pareret. Videbatur enim ei mira resolvendi virtute prædita; nec injuria, cum ex hydrargyro, & sulphure intime concretis coalescat. Hydrargyrus enimvero, etsi interdum epilepsiam male administratus accersisse fertur, inter antepileptica tamen jure locum obtinuit; nam pluries exspectationem implevit. DOVARIUS mercurium dulcem cum cinnabari antimonii commixtum proponere consueverat, & quidem largiore dosi (*a*). Mihimet ipsi epilepticum per mercurium dulcem sanatum videre contigit, cui a cane rabido demorso ad avertendam hydrophobiam istud remedii ad triginta amplius dederam. TROGHERIUS (*b*) pilulas mercuriales catharticas reliquis præparationibus antefert (*), quarum semidrachma alternis diebus per sex menses, deinde per alios sex quovis quarto, vel quinto die dumtaxat præbita, & desuper hausto decocto radicis valerianæ sylvestris epilepticam feliciter persanavit. Nec dubium est, quin mercurialia remedia, si venereæ præsertim luis suspicio adsit, multo magis profutura sint. Ptyalismum in epilepsia idiopathica, & contumaciore ope mercurii intrinsecus adhibiti, aut extrinsecus per inunctiones administrati excitandum suadent BENEDICTUS SYLVA-

(a) *Essais de med. d' Edimb. T.* 1. *p.* 510.

(b) DALL' ARME *Sagg. di medic. pratic. part.* 2. *p.* 92., *& Novell. Letter. di Firenze del* 1762. *p.* 183. ubi obſervatio tota inſerta eſt.

* *Formula pilularum erat hæc.*

℞. *Hydrargyri unciam unam Solv. & exting. cum terebinth.* ℥vj. *deinde add. Agarici, & extract. Rhabarbari, singulorum drachmas duas, Aloes succotrinæ drachmas tres. M. f. pil.*

VATICUS (*c*), WILLISIUS (*d*), ETTMULLERUS (*e*), ROLFINCIUS (*f*), HOUSSETUS (*g*), aliique expertissimi scriptores,

Electuarium FULLERI. *Electuarium* MEADII.

§. CCLXXXVII. Magnam quoque celebritatem adeptum est *electuarium peruvianum epilepticum* a FULLERO in *Pharmacopœa extemporanea* descriptum. Habet hoc pulveris corticis peruviani drachmas sex, & radicis serpentariæ virginianæ drachmas duas. Hæc in electuarii mollis formam rediguntur syrupo florum pœoniæ composito. Antepilepticum præstantissimum, & certissimum pharmacum appellatur ab anonymo, qui cum FULLERO ejus compositionem, utendique modum communicavit. *Si post debitas evacuationes*, inquit arcani communicator, *adultis* de hoc electuario *drachma una*, *aliis minor dosis*, *mane*, *& vesperi per tres*, *vel quatuor menses exhibeatur*, *& postea per triduum*, *vel quatriduum ante novilunium*, *& plenilunium repetatur*, *morbos epilepticos*, *& hystericos penitus eradicat*, *atque etiam saltationes convulsivas istas*, *dictas choreas S. Viti*. Tanto autem in pretio hic Mediolani habetur ejusmodi electuarium, ut indiscriminatim in omnibus convulsivis morbis præscribi soleat, & potissimum in puerorum epilepticis affectibus, in quibus interdum ad annos aliquot adhibitum vidi; etsi incertum, si quid boni inde consecutum est, mihi videatur, remedio ne, an ætatis mutationi id tri-

(c) *Consult.* 47.
(d) *De morb. convulsiv. cap.* 3.
(e) *Oper. T.* 2. *art. VIII. p.* 884.
(f) *Medic. consultat. p.* 193.
(g) *Mémoir. sur l' Epileps.*

tribui debeat. Multis omnino inutile fuisse deprehendi, quibusdam etiam non innoxium. Si quid tamen unquam bene cessit, id profecto fuit in epilepsiis periodicis, & in temperamentis frigidis, & humidis, habituque laxo, & debili. Quod sane corticis peruviani virtuti maxime acceptum referri convenit. Ad exemplum Fulleriani electuarii aliud simile a Cl. MEADIO (a) commendatum video, quod constat ex *pulveris corticis peruviani uncia*, & *pulv. radicis valerianæ sylvestris duabus drachmis*, *syrupo cortic. aurantiorum* in electuarii modum una, & rite subactis. *Hujus*, inquit vir expertissimus, post debitas evacuationes *devoret æger bolum* pondere *drachmæ unius mane*, & *vesperi*, *tribus mensibus continuis*; *deinde repetat triduo*, *vel quatriduo ante novam*, *plenamque lunam*.

Mixtura LANGEI. *Semina hyosciami*. *Extractum hyosciami*, & *stramonii*.

§. CCLXXXVIII. Ad epilepsiam idiopathicam mitigandam, imo etiam quandoque curandam uti solet LANGEUS (a) mixtura, quæ fit ex assæ fœtidæ scrupulo in spiritus cornu cervi uncia solutæ; de qua dandas præcipit guttas triginta in aqua hirudinum cum castoreo ante accessionem. Monet tamen, plethoricis non adhibendam esse, nisi prius venæ sectione sanguinis copia minuta fuerit. MAYERNIUS celeberrimus in Aula Regis Magnæ Britanniæ Archiatrorum Comes inter complura, quæ ad epilepsiam proponit, *remedium nobilissimum* vocat pulverem *seminum hyosciami ultra quadraginta dies* se-

(a) *Monit. & Præcept. med. cap.* 2. *sect.* III. *p.* 37. *ed. Lond.* 1751.

(a) *Miscell. verit. Fasc.* 1. *p.* 59.

usurpatum. Incipiendum vero ejus usum docet a granis sex, vel octo, & gradatim augendum ad scrupulum usque, aut grana viginti quatuor ex cochleari succi sempervivi recenter expressi (*b*). At suspectum esse debet remedium ob narcosim, quam inducit. Attamen a nuperis scriptoribus extractum hyosciami, quod ex succo hujus plantæ ad ignem condensato paratur, ad convulsivas affectiones, atque ad epilepsiam ipsam, in primis si animi pathematibus hæc mala debeant originem, ut innocuum paregoricum remedium proponitur, & prolatis experimentis celebratur. Initio datur extracti hujus granum unum ter in die, & sensim augetur ejus dosis ad scrupulum, & drachmam usque dimidiam. Sed Cl. GREDINGIUS extractum istud dedit decem ægris melancholico-maniacis, undecim maniacis, quatuordecim epilepticis, & quinque epilepticomaniacis, & postea concludit: *Hyosciamum nec tuto posse exhiberi usu interno hominibus, nec remedium in melancholicis, & epilepticis morbis ita, ut quibusdam videtur, salutiferum* (*c*). Extractum quoque stramonii eodem modo paratum, & a grano dimidio inter initia bis in die, deinde paullatim aucta dosi ad grana quindecim, aut viginti partitis vicibus intra nychthemerum datum epilepticis prodesse contendunt (*d*). Confirmatur ejus antepileptica virtus a Cl. ODHELIO (*e*); nam in Nosocomio Holmien-

(b) *Prax. Mayernian. l.* 1. *cap.* 3. *p.* 16.
(c) *Advers. medic. practic.* LUDWIGII *part.* I. *p.* 71. *ed. Lips. ann.* 1779.
(d) JOACHIM SPALOWSKY *Dissert. inaug. med. de cicut. flamm. &c. p.* 30.
(e) *Comment. medic., e filosof. d' Edimb. Vol.* I. *part.* 4. *art.* 4. *p.* 23.

miensi quatuordecim epilepticis præbitum est ejusmodi extractum, quorum octo perfecte convaluerunt, quinque magnum levamen perceperunt, unus solus in eo, quo erat, statu remansit.

Antepileptica e cupro. Specificum WEISSMANNI. *Sulphur venereum.*

§. CCLXXXIX. E cupro etiam quædam parantur, quibus non defuerunt sui laudatores. Æris solutio ope salis ammoniaci facta, atque in aqua rite decocta dat liquorem cœruleum, qui constituit *famosum illud antepilepticum puerorum. Guttulæ paucula*, inquit BOERHAAVIUS (a), *in hydromelle datæ jejunis, levi motu, alvi subductione, nausea inducta, mire mutant pigros, tenellos stomachos; hos excitant, aquas, pituitas educunt, vermes occidunt. His effectis quædam cachochymiæ, & epilepsiæ species sanantur*. Non dissimile huic est specificum WEISSMANNI, quod fit ex vitriolo cyprino in aqua pluviali soluto, colato, & spiritu salis ammoniaci perfecte saturato; cui demum post aliquam quietem affundatur spiritus vini rectificatissimus, ut elegantes crystalli saphyrinæ præcipitentur. Hæ quippe specificum modo dictum adversus epilepsiam mira præditum virtute constituunt (b). Huc spectat *sulphur venereum*, cujus parandi modum qui cupit, consulat JOSEPHI BENEDICTI PASQUALATI Tergestini Dissertationem Vindobonæ anno 1776. editam, in ejus præcipue commendationem. Sed idem Cl. GREDINGIUS, quem supra laudavi, septem observationes adducit a se institutas, ut sulphuris venerei vires expenderet; ex quibus hæc colligit: *Hæ au-*

(a) *Elem. chem. T. 2. Proc. CLXXXIX. p. 263.*
(b) *Comm. Lips. Vol. 7. part. I. p. 137.*

autem ſeptem hiſtoriæ ſatis, ſuperque demonſtrant, hoc cupri ſulphur tam parva, quam auctiori doſi nec in curanda, nec in ſublevanda epilepſia habituali quidquam valuiſſe (c).

Moſchus. Liquor HOFFM., PEZOLDTI, DIPPELLII. *Flores zinci. Rad. dictamni albi, & alia. Lac cum ſapone.*

§. CCXC. Nec carent ſua laude moſchus, tam ſolus, quam cinnabari nuptus, liquor anodynus HOFFMANNI, ſpiritus vitrioli antepilepticus PEZOLDTI, liquor cornu cervi ſuccinatus, oleum animale DIPPELLII, ſtercus album pavonis, flores zinci (*), ra-

(c) *Advers. med. pract. modo citat. part. 3. p. 530.*

(*) Flores zinci olim non adhibebantur a Medicis, niſi morbis exteriorum partium, & ſpeciatim oculorum inflammationibus, aut ruboribus, a lympha acri, & mordaci inductis. Sed, poſtquam GAUBIUS cognovit, hos fuiſse arcanum famoſiſſimi empyrici LUDDEMANI, quo ipſe utebatur ſub nomine *lunæ fixatæ*, uſui etiam interno tam ab eodem doctiſſimo viro, quam ab aliis adhiberi cœperunt in omnibus morbis ſpaſmodicis, & convulſivis, & præſertim in epilepſia. GAUBIUS doſim florum zinci in pueris definit granum unum bis in die, in adultis vero granum pariter unum, ſed quavis altera hora repetendum. VANDŒVERIUS autem alia ratione eos præſcribendos exiſtimat. Duabus ſacchari drachmis admiſcet florum zinci duodecim grana, & totam miſcelam dividit in duodecim partes æquales, quarum unam ſumendam jubet ter in die. PARCIVALIUS non timuit ſic doſim eorum augere, ut quinque grana præberentur ter in die. Huic remedio videtur ineſſe, ut exiſtimat HARTUS, præter vim abſorbentem, qua præditum quidem eſt, peculiaris quædam, & ſpecifica facultas, quam vocabimus antiſpaſticam. Cl. DE ROCHE (*Obſervations ſu l'uſag. interieur des fleurs de zinc inserées dans le* T. 52. *du Journal. de médec.* de

de Paris) experientia ſeptem, vel octo annorum edoctus teſtatur, ejuſmodi remedium nullo modo veneficum, quale a quibuſdam perhibetur, repertum fuiſse. Ac non modo ipſe, ſed ejus quoque ſocii, atque amici indiſcriminatim eo uſi ſunt in quavis convulſiva, & ſpaſtica affectione, atque in quavis ætate, & ſemper ſalubria inde effecta retulerunt, ſaltem ad aliquod tempus durantia in omnibus iis caſibus, in quibus non ſubeſset vitium quoddam organicum, quod eos incurabiles redderet. Sed his quoque levamen attuliſse viſum eſt. Opinatur igitur vir eruditiſſimus, flores zinci agere in *principium*, ut ipſe vocat, *vitale* minuendo *irritabilitatem ſyſtematis nervei*, ſed ratione admodum diverſa ab ea, qua narcotica agunt. Non tamen inficiatur, eos interdum ſubſequi vomitionem aliquam, quoties largiore doſi ingeſti fuerint: quod quidem in eis vim quamdam irritandi, reſolvendi, attenuandique oſtenderet, a qua fortaſse tota ejus virtus antiſpaſmodica proficiſcitur. Verum vomituritio illa non univerſim locum obtinet, nec progredi ſolet, nec ſemper quantitatis, quæ aſsumpta eſt, rationi reſpondet, quoad ipſe potuit cognoſcere. Subjicit etiam, parva doſi datos, videlicet unius, vel duorum granorum pondere inſolitam quamdam alacritatem, hilaritatemque excitare. Prodeſse eos affirmat morbis convulſivis puerorum, & ſpeciatim *pavoribus in ſomno*, ubi abſunt vitia organica cerebri, obſtructioneſque abdominalium viſcerum; itemque tuſſi convulſivæ, nec non hyſtericis convulſionibus mulierum. Animadvertit demum, ſæpe granum dimidium, aut integrum eſse doſim nimis exiguam; ideoque paullatim augendam eſse. Ipſe progreſſus eſt ad grana uſque viginti, & triginta, & ultra. In adultis incipit dare duo, aut tria grana ſingulis tribus horis, & brevi aſcendit ad grana ſex pro qualibet præbitione, ſi nullum effectum obſervaverit, & nullum inde nocumentum conſequi viderit, neque ſtomachus nauſeaverit. Forma pilulari remedium ſtomacho minus moleſtum eſt, ſed ſerius, & lentius agit. In pueris exorditur a quarta, vel tertia grani parte, & pedetentim ad majorem doſim procedit. Negat plumbi particeps eſse, ac proinde colicas ſaturninas inferre poſse. Quo vero clarius florum zinci vires

radix dictamni albi (**), pœoniæ, ruta, melissa, folia, & cortices aurantiorum, pulveres epilepticus

vires appareant, decem obſervationes profert, quibus eas confirmat, ac comprobat. Sed multo plures obſervationes, quæ eorum antiſpaſticam facultatem oſtendunt, videri poſſunt in *Comment. med. e filosofic. d' una Compagnia di Medici d' Edimburg. T.* 1. *part.* 1. *sez.* 1. *art. n. XI. part.* 2. *sez.* 2. *artic.* 2., *part.* 4. *sez.* 2. *artic.* 3. *Tom.* 2. *part.* 3. *sez.* 3. *ec.*, & TISSOT. *Malatt. de'nervi T.* 2. *part.* 2. *pag.* 338.

(**) Dictamni albi, ſive fraxinellæ *offic.* vires antepilepticæ a Medicis Vindobonenſibus novis experimentis jam pridem illuſtratæ fuerunt. Radix ejus præcipue hac laude excellere dicitur. Exhiberi autem ſolet vel in *pulvere*, ut loquuntur, vel in *essentia*, vel in *electuario*, vel vini medicati forma. Pulvis hujus radicis datur ter in die a gran. V. ad grana XX. per ſex ſaltem hebdomadas. *Essentia* ſic paratur.

℞. *Rad. dictamni alb. recent. & minutim concis. unc. duas; Spirit. vini purissim. unc. quatuordecim. M. & stent in digestione, donec fiat essentia bene saturata. Tempore digestionis agitetur subinde vas. Post purgans exhibitum dari solet essentia a guttis viginti ad quinquaginta ter in die ad mensem unum, vel duos, vel tres.*

Electuarium.

℞. *Pulv. rad. dictamn. alb. unc. dimid., conserv. menthæ unc. duas; syr. menth. q. s. ut f. Elect. Sumat æger omni trihorio parvum cochleare.*

Vinum medicatum.

℞. *Pulv. rad. dictamn. albi unc. unam. Limat. mart. non rubiginos. drachm. tres. Vini generos. Austriac. lib. unam. M. digere per horas viginti quatuor. Dein cola. Detur omni bihorio cochlear. unum. Hoc vinum convenit in chlorosi, & retentione menstruorum, & ubi spasmis ægri laborant, vel debiles sunt ex nimia seminis, aut aliorum humorum deperditione.*

MARCHIONIS, & de gutteta RIVERII (***), Hannoveranus, spiritus sanguinis humani, aqua antepileptica LANGII, & sexcenta alia. Nonnulli cum BARBETTA saponis hispanici drachmam semis decoquunt in tribus unciis lactis vaccini, & mane, & vespere exhibent per triginta dies, hacque ratione epilepsiam pluries curatam a se narrant. Lac certe saponi hispanico, aut veneto nuptum, præsertim asininum, sed liberaliori manu, & longiori tempore exhibitum laudatur a multis, & sæpenumero in epilepsiæ curatione propositum in suis consiliis medicis video a Cl. JACOBO BARTHOLOMÆO BECCARIO, medicinæ apud Bononienses olim Professore, cui nec deerat summa in medendo scientia, nec diutinus usus; quæ duo cautissimum, prudentissimumque medicum effecerant, pace, & venia eorum, quibus ejus consultationes non modo non arrident, sed etiam despiciuntur, & damnantur. Fortasse non placet longa, & diligens caussarum, & naturæ morbi disquisitio, atque indagatio, quam ubique sagacissime instituit, & simplicissima medendi methodus, quam operosiori, & magis compositæ semper anteponit. Sed in his duobus maximam medici præstantiam, ac laudem vere consistere, fatebitur quisquis & medicinæ facultatem penitius rimatus sit, & corporis humani teneram constitutionem, quæ blande tractari desiderat, recte cognoverit. Qui enim consulitur, non modo sibi, sed medico etiam consulenti satisfacere, & lucem aliquam afferre debet; quod præstare nequit sine uberiore de morbi na-

(***) Pulveres ejuſmodi purgandi eſsent a rebus inutilibus, uti ebore raſo, ungula alcis, ſpodio, margaritis, cranio humano, hyacinthis, cornu cervi crudo, foliis auri, aliiſque nulla virtute antepileptica præditis.

natura, & caussis sermone. Debet præterea ea proponere, quæ ægro opportuniora ipse putat, & novit, & magis naturæ amica usu compererit. Hanc viam instituerunt consummatissimi inter nostrates, ac sapientissimi Medici, REDII, DELPAPII, LANCISII, MALPIGHII, ALBERTINII, COCCHII, VALLISNERII, & plerique Hippocraticæ scholæ, id est, naturæ ipsius sectatores, qui de medicina practica, multoque magis de ægrotis optime meriti sunt. Ab his ne latum quidem unguem discedere experientia edoctus, & recta ratione usus voluit vir clarissimus, quem tota Italia suspexit, & magni fecit.

Quandoque insanabilis epilepsia.

§. CCXCI. Verum in tanta medicamentorum ubertate, & copia, in tanta eorumdem celebritate, & commendatione nemo sibi persuadeat, epilepsiam semper illis esse cessuram, neque quisquam facile putet, cuicumque epilepsiæ, etsi sanabili, eamdem curationis rationem, aut unum, idemque remedii genus singulis convenire, aut satisfacere posse. Id nobis etiam inculcare videtur diserte, atque apposite ut solet, Cl. MORGAGNIUS (a), *si a cerebri*, inquiens, *duritie, si ab apostemate, si ab sui generis abscessu, si a vasorum distentione, si ab aqua aut multa, aut pauca, aut flava, aut limpida, si ab aliis præterea caussis epilepsiam fieri, aut, si harum aliquas pro effectibus habere mavis, at foveri saltem, servari, augeri posse non negas; vides profecto, quam difficilis sit aliquando ipsius curatio, atque adeo, ut vires artis excedat. Vides simul, cum has non excedit, quam varia curatio esse debeat tunc* quo-

(a) *Epist. anatom. med. IX. n. 26.*

quoque, cum epilepsiæ caussa intra cranium est; non modo cum extra ipsum.

Plus in medicamentis totum corpus afficientibus, quam in specificis confidendum. Regimen diæteticum.

§. CCXCII. Quamobrem nostrates Medici sapientiores plus in remediis, quæ totum corpus immutant, quam in arcanis, specificisque confidunt. Sic enim sperant efficere, ut illa quæcumque sit in encephalo diathesis, sive dispositio, quæ proegumenæ caussæ loco haberi potest, paullatim deleatur, aut saltem caussæ procatarcticæ, quæ aut a copia, aut a dyscrasia humorum plerumque profluunt, ita emendentur, coerceantur, ut proegumenæ occasionem, unde excitetur, exhibere nequeant. Hinc plethoram subinde minuere, ubi ea incidat, student; cacochymiam, quando hæc suis notis se prodit, evacuantibus tollere; acritates diluentibus, temperantibus, involventibus corrigere; omnia uno verbo ad libellam, æquilibriumque redigere. Quare sanguinis missionem statis temporibus imperant; catharsim subinde non omittunt; urinas, sudoresque opportune cient; & præ ceteris sero lactis, succis herbarum cichorei, fumariæ, melissæ, aut earum dilutis, decoctis radicum chinæ, & sarsæparillæ, & quandoque guajaci, lacte asinino, aquis medicatis, diu, & lege artis potandis, balneis aquæ dulcis, juribus viperinis, ranarum, & cancrorum fluviatilium pro re nata uti norunt. Sed summam spem collocant, quod ab antiquissimis etiam medicis factum est, in regimine diætetico rite instituto. Hoc enim blanda humoribus conditio impertiri potest, qua deinde nec cerebrum, nec nervi ullo modo vellicari, aut graviter affici queant. Cœli igitur mu-

mutationem, peregrinationes, corporis exercitationem, somni, & vigiliæ temperamentum, animi quietem, & tranquillitatem, ciborumque, qui coctu faciles, naturaque blandi sint, delectum quam maxime suadent. Vinum penitus intercidendum esse judicant, quo uno præsidio multi ab epilepsia liberati narrantur. Vitandam ingluviem, repletionemque omnem volunt, proscribendaque cuncta alimenta dura, difficilia, salita, aut acria, aut undecumque sanguinis motum concitantia. Potus *caffè* generatim, ut nervis inimicus, vituperandus videtur. Ex saturatissimo ejus decocto lethalem epilepsiam vidit SALAMON THEOPHYLUS MEZA (*a*). Aquæ potatio; diæta alba, & lactea; aerisque puritas sola interdum salutem attulerunt. In pueris vero, atque adolescentibus non parum emolumenti ab ætatis mutatione exspectandum est. Atque hæc de epilepsia satis (*).

CA-

(a) *Collectan. Societ. med. Hauniens. vol.* 1. *pag.* 154.

(*) Satis quidem mihi pro mei inſtituti ratione: aliis fortaſse non item. His vero faciet ſatis abſolutiſſimum, perſectiſſimumque de epilepſia opuſculum, quod inſcribitur: *Traité de l'epilepsie par Mr.* TISSOT *Doct. med. &c. in* 8. *A Paris* 1772. Hunc tractatum præ omnibus, quos novi hactenus editos, perlegant tirones, aſſiduaque manu verſent, nam quidquid ad morbi hiſtoriam, cauſsas, ſigna, & curationem ſpectare poteſt, in eo ſupra exſpectationem abunde expoſitum inveniet.

CAPUT IX.

DE VERTIGINE.

Quid?

§. CCXCIII. VErtigo, grecis Δινος (*Dinos*), nobis ea est affectio, in qua homo subito in gyrum agi, vel res extra ipsum positæ repente, etsi vere quiescant, circumduci, aut saltem moveri videntur, vel utrumque simul apparet, sensibus, & motibus aliquantum turbatis, & corpore ipso veluti nutante. Hac descriptione credimus, continuo perspici, quid hoc nomine intelligendum sit, nihil solliciti, ad motusne imminutos, an ad auctos referri debeat, quod a Nosologis disceptatur (*). In ea autem non modo complexi sumus

(*) Nonnulli adnumerant vertiginem morbis motuum imminutorum. LUDWIGIUS ſpeciatim eam ad ſoporoſos affectus relegat; neque ab illo diſsentit PLATNERUS. Uterque enim hanc affectionem definivit *subitaneam sensuum perturbationem, & obnubilationem, quæ potissimum in organo visus, & auditus percipitur*. At hujusmodi definitione non ſatis clare vertiginis idea explicatur, nec, quid cum ſoporoſis affectibus commune vertigo habeat, ut ad eos ſpectare dicenda ſit, continuo apparet. SAUVAGESIO vero rectius viſum eſt, vertiginem ad claſsem *vesaniarum*, & ſpeciatim ad ordinem *hallucinationum* referre. Vertigo enim ipſi *est allucinatio, qua objecta licet quiescentia e loco moveri, vel in gyrum versari nobis videntur*. At ſi *hallucinatio* ad mentem ſpectat, non video, cur inter hallucinationes vertigo collocanda ſit, cum vertigine correpti probe noſcant, advertantque, rotationem illam non eſse veram, ſed apparentem tantummodo; neque hinc falſo judicant, errantque, ut

mus subitam corporum circumstantium apparentem rotationem, aut trepidum motum; verum addidimus etiam ipsius hominis fallacem sensum cum ejus aliqua nutatione, & quasi prolabendi metu; quia, quando hoc morbo corripimur, clausis etiam oculis, aut visu orbati circumagi, & vacillare nobis videmur. *Sensus* quoque *aliquantum turbatos* adjecimus, quod, ut recte animadvertit SAUVAGESIUS, in hocce morbo non solum visus, aut auditus, sed tactus etiam, interioresque sensus laborant.

Tres differentiæ primariæ. Vertigo simplex. Scotomia, sive vertigo tenebricosa. Vertigo caduca.

§. CCXCIV. Tres peculiares vertiginis differentiæ constitui communiter solent. Prima est vertigo simplex; cum videlicet exteriora, aut corpus nostrum, aut utraque simul, ut dictum est, circumagi, ac nutare dumtaxat videntur. Altera est, quando præter apparentem objectorum rotationem, aut motum, obscuratur etiam visio, aut deficit, aut saltem nigra ea cernuntur, quæ trepidare, aut in gyrum agi vi-

ut inter errores mentis locum mereatur. At, inquies, non errant quidem in judicio, ſed in imaginatione, ſive mavis in ſenſatione. Quicumque demum error iſte ſit, talis tamen eſt, ut eum mens illico advertat, ac reprobet, nec proinde ad veſanias, hallucinationeſque referre queas. Adde, titubationem corporis, cadendi metum, obſcurationem viſus, tinnitum aurium, atque alia, quæ in vertigine ſæpe occurrunt, non eſse errores phantasiæ, mentiſque hallucinationes, ſed vera, & genuina incommoda, ut poſtea clarius patebit. Utcunque demum res ſe habeat, nos de diſponendis in claſses morbis non valde laboramus. Illud unum nobis viſum eſt, de vertigine verba facere poſt epilepſiam, quod quidam veluti ejus leviſſimus gradus videtur, affinitatemque cum ea aliquam præſefert.

videntur, aut demum oculi, postquam varii colores ante eos obversati sunt, caligine quasi offunduntur. Hanc peculiari nomine *scotodiniam*, aut *scotomiam*, sive *vertiginem tenebricosam* (*) vocant. Tertia denique est, quando vertigo adeo invaluerit, ut æger obvia quæque apprehendere cogatur, ne corruat. Dicitur propterea *vertigo caduca*, atque epilepsiæ valde proxima habetur. Imo hæc a quibusdam pro levissima epilepsia sumitur, non secus ac levissimus epilepticus insultus pro vertigine. Ex his colligere licet, in vertigine non semper oculos affici, nec, ubi & ipsi afficiuntur, solos laborare, sed cerebrum, aliasque partes, & speciatim musculos corpori sustinendo dicatos; neque proinde corporis nutationem, quæ interdum tanta est, ut humi hominem prosternat, semper ob offuscatione visus, ac inde oborto cadendi metu derivandam esse, quemadmodum quis putare posset. Accedit postremo, quod reliqui etiam sensus persæpe in hoc morbi genere aliquid compatiuntur; nam cum ipsa corporis, aut rerum externarum rotatione plerumque aurium tinnitus, aut obtusus quidam sonus, & tactus hebetudo conjunguntur.

Caussa proxima.

§. CCXCV. Multa de caussa proxima vertiginis excogitata in hanc usque diem, & prolata fuerunt a pathologis, sed manet adhuc, meo quidem judicio, in antiqua obscuritate, in qua ejus natura latebat

(*) *Scotodinia*, *scotodinos*, *scotomia* ſynonyma ſunt. Σκοτος, *tenebræ*, δινη, *vortex aquarum*, originem vocabuli explicant, atque ſignificatum. Σκοτωμα, *caligo*, *obscuritas*; hinc *scotomia*.

bat (*). Neque satis haſce tenebras diſſipavit GAUBIUS, quando rem ipſe illuſtrare tentans ſic ſcripſit: *Quum vero & intuitus rerum, quæ circumaguntur, aut alias celeriter ante oculos moventur, & capitis, corporiſque univerſi in gyrum agitatio, & meticuloſus præcipitii proſpectus inſuetis vertiginem inferat; credibile eſt, cauſſas quoque internas haud di-*

(*) Quæ enim a veteribus pathologis de cauſſa vertiginis proxima tradita ſunt, tam a veri ſimilitudine diſtant, ut hodie, uti commentitia, fidem non inveniant. Quis *ſpiritus flatuoſos, aut humores a calore in vapores reſolutos, aut ataxiam ſpirituum, aut diſtortas ſpirituum animalium vias, aut ſpirituum animalium motum in oculo ſaltatorium*, in tanta phyſiologiæ, atque anatomes luce cauſſam vertiginis proximam eſſe ſibi perſuadeat? Quis ſpiritus animales in cerebro, aut oculi camera in gyrum actos hodie mente concipere poſſit, dum, ſi vere hi exiſtunt, ſuis fiſtulis eos contineri, & aliorum liquorum legibus per eas moveri, rationi conſonum omnino eſt? Quis JUNCKERI hypotheſim adprobet, in qua nervi a meningibus derivati ponuntur, motuſque, & ſenſus a membranarum, & nervorum tenſione deducitur, ut deinde ab hac ipſa tenſione, ſed ſpaſmodica, aliqua vertiginis explicatio derivetur? Nec minori difficultate implicatur hypotheſis, etſi ſubtilior, SAUVAGESII, quæ ſanguinis motum retrogradum in retina, in auribus, & tactus organo comminiſcitur. Nemo quidem negaverit, ſanguinem e venis in arteriolas, atque ex his in majores ramos regredi poſſe, quibuſdam intervenientibus cauſſis. Verum quis unquam demonſtrabit, hanc vere cauſſam vertiginis proximam eſſe? Id omne hypotheſi tantummodo nititur, nec aliam fidem meretur, quam reliquæ quæcunque confictæ opiniones. Qui vero dixerit, coronam ciliarem contrahi, atque hinc lentem cryſtallinam obliquam reddi, aut muſculos oculi inæqualiter tendi, ut rotationem, ſubverſionemque objectorum explicet; profecto is non aliam vertiginis cauſſam indicaret, quam illarum partium ſpaſmum, &

dispari ratione agere (a). Sed adhuc explicandum superest, in quo isthæc ipsa ratio consistat. Quemadmodum enim nescimus, quidnam nervis, medullæque cerebri accidat in sensationibus, perceptionibusque proprie dictis; sic ignotum quoque credimus id, quod cerebrum, retina, nervique aliorum sensuum patiantur a caussis exterioribus modo memoratis, quæ vertiginem in non assuetis inferre solent. Ad summum probabili conjectura dici potest, in vertigine modo lentem crystallinam fortasse aliqua ignota adhuc caussa obliquam reddi, inclinari, aut inæqualiter commoveri, modo bulbum oculi a musculis inæqualiter, & spastice contractis aliquam figuræ, & positus mutationem subire, modo retinam, nervum opticum, cerebrum ipsum, nervosque auditui, tactui, motuique inservientes ita affici, ut in spasticis, convulsivisque morbis afficiuntur. Enimvero si singula vertiginis phænomena perpendantur, & caussæ eam excitantes intime spectentur, nihil propemodum offendes, quod nervosam, convulsivamque affectionem non exhibeat.

Caussæ remotæ. Vertigini hypochondriaci sæpe obnoxii.

§. CCXCVI. Quæcumque vero illas partes (§. CCXCV.) comprimunt, agitant, irritant, infirmantve, sive proxime in eas, sive per consensum agant, caus-

& convulſionem. At quis pro certe affirmare queat, coronam ciliarem irritabilitate, atque adeo contractionis motu pollere? & ſi polleat, ſua contractione cryſtallinam lentem obliquam facere, atque viſionis axem pervertere poſſe?

(a) *Instit. Patholog. Medicinal.* §. 721.

caussarum vertiginis remotarum loco habendæ utique erunt. Huc igitur omnia reducantur, quæ caussarum remotarum nomine, ubi de *nervorum distentione*, & *rigore* (*cap. VIII.*), atque adeo de epilepsia egimus, memorata fuerunt. Inter hæc peculiarem mentionem exigunt ætas senilis, tempus hyemale, austrinæ constitutiones, capitis percussiones, cranii fracturæ, aut depressiones, vehemens sub sole ardente calefactio, exercitia immodica, sessio in anteriore currus velociter acti parte, obversa scilicet facie, ingluvies, cibi flatulenti, ira, balneum, aliqua immodica excretio, evacuationis alicujus consuetæ suppressio, inedia præsertim in biliosis, halitus calcis vivæ, carbonum, fodinarum, musti, aut cerevisiæ fermentantis, odores suaveolentes in sensibilioribus, pedum refrigeratio, vini, & vinosorum liquorum, nicotianæ, opii, lolii, aliarumque rerum narcoticarum insolitus, aut nimius usus. Quorum nonnulla, ut facile patet, in cerebrum ipsum proxime agunt, alia in alias partes; sic tamen, ut cerebrum ipsum in consensum trahatur, aut caput versus humores uberius propellantur. Inter partes, quarum consensione caput afficitur, primas tenet ventriculus, in quo sæpissime residet vertiginis caussa. Nam eo jejuno, aut acrioribus, pravisque succis referto, atque irritato, aut nimium cibis onusto, vertigo sæpe molestat, quæ tamen illico ab assumpto cibo vel modico, aut expulsis, quæ in eo erant, sordibus, acribusque humoribus, aut a ciborum sarcina liberato stomacho evanescit. Hinc maxime perspicitur, cur hypochondriaci vertigini sint adeo crebro obnoxii. In his enim primæ viæ cruditatibus, pravisque succis plerumque scatent; ventriculus, atque intestina a flatibus distenduntur; sanguis lente in visceribus abdo-

dominis, & præsertim in vena portarum progreditur; hinc spasmi, & inæqualis sanguinis distributio; hinc ad caput copiosior humorum vis, aut nervorum paris vagi consensione facilis in cerebrum irritationis propagatio.

Differentiæ secundariæ. Differentiæ a sedibus. Differentiæ a caussis.

§. CCXCVII. Quare præter illas differentias, quas supra (§. CCXCIV.) a vertiginis majore vel minore gradu deprompsimus, non negligenda est alia, quæ ab originis sede procedit, quæque communis est cum plerisque ceteris morbis, videlicet in *idiopathicam*, & *sympathicam*. Rursus a quibusdam distinguitur in *vertiginem cerebri*, in *vertiginem visus*, in *vertiginem tactus*, & sic deinceps. Pro caussarum vero varietate, ut reliqui, in primis capitis, morbi, sibi varia nomina vindicat, ducta videlicet a sanguine, a sero, a vulnere, ab ictu, a venenis, ab ebrietate, a stomacho, ab hypochondriis, ab utero, a nimia nervorum sensibilitate, a vasorum vacuitate, & sic porro; quorum nihil attinet singillatim meminisse. Interdum etiam cum aliis morbis complicatur, aut eorum symptoma est. Hinc *complicata*, aut *symptomatica* etiam nominatur.

Diagnosis & prognosis.

§. CCXCVIII. Morbus ex iis, quæ de eo retulimus, satis patescit, facillimeque cognoscitur; neque ejus caussæ latere possunt, si ad toties memorata earum signa animus advertatur. Omissis ergo signis diagnosticis ad prognostica me convertam. Vertigo pro graduum ratione plus, vel minus gravitatis continet. *Tenebricosa*, & *caduca* periculosior est, quam

quam *simplex*, itemque *idiopathica*, quam *sympathica*; minus vero omnium, quæ *hypochondriaca*, aut *hysterica* dicitur. Periculum autem in graviore, & sine manifesta caussa invadente ex eo imminet, quod juvenes ea correpti in epilepsiam; ætate provecti, & senes in apoplexiam facile incidant. Vertigini capitis dolor superveniens interdum eam solvit. Malum vero indicat vertigo, si dolori capitis ipsa successerit. Hinc scriptum est: *tenebricosæ vertigines, si cum doloribus adfuerint, malum in insaniam erumpit, nec facile profligatur, & sedes præcipue affligit* (a). Male etiam audiunt vertigines complicatæ cum aliis morbis, aut symptomaticæ, ut ex Hippocraticis oraculis eruitur. *Tenebricosa vertigine laborans, & lucem aversans, & somno, ac ardore multo detentus, desperatus* (b). *Parvi in longis morbis aurium tumores, si subinde sanguis e naribus profluat, & tenebricosa vertigo excitetur, exitio sunt* (c). *Febres vertiginosæ, & cum tenuis intestini morbo, & sine hoc, perniciem intentant* (d). Quando vero inter initia morborum vertigo insurgit, sæpe aut narium hæmorrhagiam, aut vomitum præmonstrat. Hinc in *coacis* habetur: *Tenebricosas vertigines circa initia* (morborum) *sanguinis ex naribus fluxio solvit* (e). Et in *prænotionibus* (f): *Si quis in febre non lethali dixerit, caput dolere, & tenebricosum quiddam ante oculos obversari, si etiam*

(a) *Prædict. l.* 2. *num.* 155.
(b) *Hipp. aph.* 15. *sect. VIII.*
(c) *Coac. n.* 105.
(d) *Ib. n.* 106.
(e) *N.* 341.
(f) *N.* 144.

iam oris ventriculi morsus accesserit, biliosa vomitio aderit.

Curatio.

§. CCXCIX. Curatio porro pro caussarum diversitate petenda est ex capite superiore *de nervorum distentione, & rigore*, & speciatim ex iis, quæ epilepsiæ curandæ opportuna prædicavimus. Quasi specificum censeri solet stercus pavonis, & radix valerianæ sylvestris. Inter cathartica excellere dicuntur pilulæ de succino Cratonis, & mastichinæ. In vertigine a motu rhedæ, aut navis laudantur a Gorterio (*a*) paregorica, & acida gratiora, uti theriaca, & vinum rhenanum cum succo mali citrei, aut medici, & pauxillo syrupi diacodii. Alii vinum cum aqua marina commixtum proponunt ad avertendam vertiginem, quæ navigantibus, atque motui navis inassuetis molesta esse consuevit. Quod ad victus rationem attinet, hæc caussis morbificis emendandis accommodata sit oportet.

C A P V T X.

DE OPHTHALMIA, ALIISQUE OCULORUM VITIIS.

Nominis significatio. Ophthalmitis.

§. CCC. Multis, & magnis morbis patent oculi, quorum non pauci in chirurgia pertractantur. At omissis iis, quibus sola manus medetur, de ophthalmia, nonnullisque aliis eorum vitiis, quæ sæpius medica ope egent, aut medicis cli-

(a) *Dissert. de vertig. §. XXXIV.*

clinicis se objiciunt, ut consilium suum aperiant, breviter dicemus. Ophthalmiæ nomen latiorem habet significatum; & quamvis aliquibus æque valeat ac oculorum morbus (*), vetus tamen consuetudo obtinuit, ut plerique hanc vocem adhibeant ad inflammationem tunicarum oculi, in primis exteriorum, denotandam. *Ophthalmitim* hanc nuperi quidam vocare malunt.

Ophthalmiæ tres veluti gradus. Primus gradus Taraxis. Secundus ophthalmia. Tertius chemosis.

§. CCCI. Ophthalmia, quam dixi, in tres veluti gradus, sive species, si communiores ab auctoribus distinctiones sequi lubet, dividitur. Primus gradus dicitur *Taraxis*, quasi turbatio a Ταρασσω (*Tarasso*), turbo. Est autem, cum in tunica adnata, sive conjunctiva levis rubor, sive inflammatiuncula se ostendit. In ea oculus humidior fit, calet leviter, rubetque, & non nihil dolere incipit. Idque contingit a caussis plerumque evidentibus, solis ardore, igne, fumo, vento, pulvere, vini potu, similibusque. Tam levis vero est ista inflammatio, ut GALENUS *Taraxin* potius inflammationis initium, quam veram inflammationem reputaverit. Hinc nonnulli tam veterum, quam recentiorum, inter quos

(*) Οφθαλμος latine vertitur oculus. Οφθαλμια igitur ſonat oculorum morbus. *Lippitudinem* vocat C. CELSUS. Hanc SAUVAGESIUS dividit in complures ſpecies, alias cum rubore quidem, & dolore, ſed ſine inflammatione, alias cum inflammatione conjunctas. Nos veterum ſignificationi, quam huic voci tribuerunt, adhærentes, quando ophthalmiam dicimus, non alium morbum intelligimus, quam oculorum inflammationem. Nolumus enim pro arbitrio vetuſta nomina immutare.

NICOLAUS PISO (*a*), & JUNCKERUS (*b*) hanc *ophthalmiam spuriam* nominarunt. Alterum gradum facit ophthalmia proprie dicta, in qua nimirum inflammatio manifestior cernitur, oculi magis rubent, magis calent, magisque dolent, & non modo humescunt, sed uberiores lacrymas fundunt; & præterea caussæ, quæ originem morbo dederunt, plerumque graviores, vehementioresque sunt. Tertius denique adesse dicitur, cum non solum *adnata*, verum etiam *sclerotica* tanta inflammatione intumescunt, ut super corneam lucidam attollantur, hiatumque quasi in ea relinquant. Præterea in hac inflammationis oculorum specie plerumque palpebræ invertuntur, acceditque immanis capitis dolor, ac nocturna vigilia. Dicitur *chemosis* a Χαιμη (*Cheme*), id est hiatus. Mirari non desino, JUCKERUM hunc graviorem ophthalmiæ gradum a seroso humore oriri posse credidisse, atque ideo ad spuriam ophthalmiam retulisse.

Alii aliter eam dividunt. Oculorum phlegmone. Proptosis.

§. CCCII. Alii hosce ophthalmiæ gradus, sive differentias (§. CCCI.) diversa ratione exprimunt; primum appellant ophthalmiam *levem*; alterum ophthalmiam *gravem*; *gravissimam* deinde tertium. Neque desunt, qui chemosis nomine eam oculorum inflammationem speciatim intelligant, quæ ad interiores usque oculi membranas, contentosque humores protenditur, omniumque gravissima est. Qui vero non isto, sed priore modo eam accipiunt, coguntur aliam imponere denominationem inflamma-

(a) *De morb. cognosc. & curand. l. 1. cap. 26. n. 40.*

(b) *Conspect. med. theor. pract. Tab. XXIV.*

mationi, quæ occupat interiores oculi partes, choroidem videlicet, uveam, retinam, capsulam humoris crystallini, aut vitrei. Quapropter hanc PLATNERUS (*a*) speciatim oculorum *phlegmonem* vocat. Stipatur autem gravissimis symptomatibus, dolore nempe, & calore capitis, oculorumque intolerabili, febre vehementi, vigiliis, interdum delirio, lucis intolerantia, imo omnimoda aversatione, pupilla restricta, & lacrymis uberioribus. Ingens hæc totius fere bulbi inflammatio, præsertim cum a repentina caussa originem ducit, tanto plerumque impetu oculos invadit, ut eos quasi e sede sua depellere videatur. Id mali, quia bulbus oculi protuberat, & procidit, προπτωσιν (*Proptosin*) Græci, C. CELSO teste, appellant (*b*). Quando in hocce gravissimo oculi infortunio retina quoque afficitur, id ostendi putat PITCARNIUS a muscis, pulvisculis, aliisque incertis simulacris, maculisve ob oculos obversantibus (*c*). Sed hæc ipsa simulacra ab humoris aquei etiam vitiis, alterationibusque contingere posse, contra PITCARNIUM contendit PORTERFIELDUS.

Vera, sive sanguinea. Lippitudo sicca, sive ophthalmia notha. Psorophthalmia. Xerophthalmia. Sclerophthalmia. Ophthalmia vera acutior, spuria longior.

§. CCCIII. Atque hæc de *ophthalmia vera*, & *sanguinea*, quam *humidam* etiam nonnulli dicunt a lacrymationis ubertate, dicta sint. Nunc transeo ad

(a) *Instit. Chirurg.* §. 281.
(b) *L. VI. cap.* 6. *n.* 8.
(c) *Elem. med. physic. mathemat. cap. XIII.* §§. 2. 3. 4.

eam, quam lippitudinem, sive *ophthalmiam notham*, & *siccam* vulgo nominant. *Notham* eam vocant primum ex eo, quod palpebras potius, earumque angulos occupat, quam oculi bulbum, deinde quod a sero, aut lympha acri gignitur; *siccam* porro, quod minor lacrymatio eam comitatur. Hujus autem duplex genus occurrit, alterum cum pruritu, alterum sine pruritu. Quæ cum pruritu est, vel exiguam humoris salsi, atque acris fluxionem comitem habet, & dicitur *psorophthalmia*; vel in ea abest omnis humoris fluxus, sed palpebræ tantummodo rubent, tument, & dolore quodam levi, & gravitatis sensu afficiuntur; & tunc *xerophthalmia*, sive *lippitudo sicca* est. Illud vero genus, quod nullus pruritus comitatur, & fere sola palpebrarum durities efficit, *sclerophthalmia*, sive *dura lippitudo* vulgo nominatur. Omnes hæ ophthalmiæ nothæ a lympha, quæ oculos, palpebrasque humectare, & lubricare deberet, in acrem, salsamque conversa, aut viscida, & tenaciori reddita, procedunt; atque adeo *lymphaticæ*, aut *serosæ* jure dicuntur. Ut vero ophthalmiæ veræ, & sanguineæ cursus est brevis, & acutus, sic contra spuriarum longior, & diuturnior: quo sane discrimine præter alia signa, quæ memoravi, inter se maxime differunt.

Caussæ. Communes. Propriæ.

§. CCCIV. Ex his igitur intelligitur, quænam sit harum affectionum caussa proxima; inflamamatio videlicet tam *vera*, quam *spuria*, oculos ipsos quocumque modo lacessens. Remotæ vero caussæ vel sunt communes reliquarum inflammationum, quas jam in peculiari tractatu de inflammatione alibi (*Vol. I.*) recensuimus; vel sunt propriæ, ut prava sanguinis constitutio, febris materia ad oculos de-

delata, acritas variolosa, scorbutica, strumosa, venerea, scabiosa, vulnera, ictus, solis æstus, calor, ventus, fumus, acriora in oculos illapsa, & quædam anni tempestates, quemadmodum jam HIPPOCRATES notavit, *si hiems*, inquiens, *sicca*, *& aquilonia fuerit*, *ver vero pluviosum*, & *australe*; *necesse est æstate febres acutas fieri*, *& ophthalmias*, *& dysenterias*, *mulieribus præsertim*; *& viris natura humidioribus* (a). *Si vero hiems austrina*, *& pluviosa fuerit*, *ver autem siccum*, *& aquilonium*, *ophthalmiæ siccæ* . . . *fiunt* (b).

Differentiæ secundariæ. Diagnosis. Signa exterioris inflammationis. Signa interioris. Signa stadiorum morbi.

§. CCCV. Pro varia vero inflammationis natura, varioque ejus gradu, & pro diversa caussarum ratione multiplices oriuntur ophthalmiæ differentiæ, partim jam memoratæ, partim per se facile manifestæ, in primis caussas consideranti, atque ab his adjunctum deducenti, uti *magnæ*, *parvæ*, *acutæ*, *lentæ*, *primariæ*, *secundariæ*, *symptomaticæ*, *syphiliticæ*, *scorbuticæ*, *scrophularis*, & sic porro. Neque arduum, obscurumque est, differentias supra expositas distinguere, si ad signa jam allata, aut ad anamnesim quis animum advertat. Magni tamen refert inquirere, an a caussa externa, atque evidenti solum morbus proficiscatur, num vero vitium aliquod in sanguine antecesserit; quæ commode ex ægri, atque assidentium ore erui possunt. Deinde utrum inflammatio exteriores solum partes oculi, an interiores etiam occupet, vexetque. Si

(a) *Aph. XI. sect. III.*
(b) *Aph. XII. sect. III.*

primum, dolor plerumque, & pulsatio, tumorque ad proxima quæque loca, ad tempora, ad frontem propagantur: si alterum, omnia hæc acerbius, & profundius excruciant; imo interdum pruritus quidam in naribus, & palato excitatur, quem crebra subsequuntur sternutamenta, præter ea omnia, quæ in cujusque speciei, aut gradus descriptione memorata a nobis fuerunt. Et quia hæc mala sua quoque tempora, ut reliqui morbi, percurrenda habent, idcirco ea probe cognoscere oportet; quo in primis pertinet lacrymarum consideratio. Ubi enim rubere oculus incipit, & humor tenuis, & copiosus effluit, communiter morbi principium habetur; augmentum, ubi omnia ingravescunt; status, quando humor, qui exstillat, temperatior, & crassior evadit, sic ut palpebræ facile eo agglutinentur; declinatio demum, cum omnia symptomata se se remittunt, & evanescunt.

Prognosis.

§. CCCVI. Ophthalmia, inquit Sennertus (*a*), quæ propius ad *Taraxin* accedit, facilius curatur, quam quæ ad *chemosin*. Etenim *chemosis*, itemque *ophtalmia interior*, quam a Platnero phlegmonem appellari (§. CCCII.) diximus, non solum difficilis curatu est, verum etiam suppurationem, gangrænam, aut, suffusione, sive *cataracta*, staphylomate, amaurosi, sive *gutta serena* inducta, visus abolitionem minatur. Periculosissima est, quæ capitis vulneribus, contusionibusque supervenit, utpote quæ cerebri, meningumque inflammationem indicat, mortemque portendit. Generatim sævior, peri-

(a) *Med. Pract. T. I. oper. T. 2. l. 1. part. 3. sect. 2. cap. XII. p. 270.*

periculosiorque est ea, quæ ex interiorum capitis partium vitio, consensioneque fit, quam illa, quæ affecto primum oculo est. Pessimum præterea signum exhibet dolor in ophthalmia diu persistens, & nullis auscultans remediis; caussam enim habere videtur non resolubilem, aut rodentem, aut ad suppurationem properantem, a qua vel disrumpi, vel exedi, vel ulcerari vasa, ac tunicæ oculorum possunt, in primis cornea lucida, vel congestiones, indurationesque intus fieri, sic ut humores effundantur, erumpant, effluantque, vel suffusio, vel hypopyon, vel alia ejusmodi mala, imo cœcitas ipsa enascantur. Interdum ophthalmia sæpius recurrit, præsertim circa insignes temporum mutationes. Sæpe etiam inflammatio ab uno oculo ad alium migrat, quod maxime advertendum est, ut præcaveri, quoad licet, possit. Exstant quoque in historia medica observationes, quibus ostendi credunt nonnulli, ophthalmias quandoque contagione in alios diffundi, quod pariter probe adnotandum est, ut in caussam detegendam, arcendamque incumbamus. Magnum quoque negotium facessunt chronicæ ophthalmiæ, præsertim scrophularis, scorbutica, & venerea. Omnes enim difficillime discutiuntur. Venerea præ ceteris, si a gonorrhœa virulenta imprudenter repressa ortum ducat, nisi protinus efficacissima curatio adhibeatur, rapidissime increscit, oculique bulbum destruit, & citissime obcœcat. Venerea pariter, quæ lui supervenit, etsi non ita celeri passu ad cœcitatem perducit, discriminis tamen plena est, pertinax, & non minus formidabilis. Notha, œdematosa, & singulæ ejus species minus quidem periculi habent, sed plus tædii, & diuturnitatis. *Ophthalmia laborantem*, scripsit HIPPO-

POCRATES (*b*), *ab alvi profluvio corripi, bonum*. In *Coacis* vero hæc pronunciantur: *Lippitudine affecto suborta febris, solutionem affert; sin minus, cæcitatis, aut mortis, aut etiam utriusque metus est* (*c*). *Quibus cum lippitudine capitis dolor accedit*, & longo tempore perseverat cœcitatis metus impendet (*d*).

Curatio ophthalmiæ.

§. CCCVII. Indicationes in quavis ophthalmia sunt eædem, quæ in reliquis inflammationibus, videlicet nimium sanguinis ad oculos impetum avertendi, stagnantes humores resolvendi, acrimoniam eorum demulcendi, atque emendandi. Nec aliter adimplendæ sunt, quam illis ipsissimis auxiliis, quæ ad inflammationis curationem generatim proposita alibi fuerunt; habita tantum caussarum, a quibus morbus proficiscitur, & loci, quem occupat, prudenti ratione. Sunt tamen quædam cuicumque fere ophthalmiæ necessaria, & veluti propria. Primum oportet ægrotantem in obscuro loco conquiescere, atque ab omni luce, oculorumque usu abstinere. Neque opportunum est oculos lippientes devincire, in primis si humor acrior, vel crassior exstillat, eosque infestat; periculum enim est, ne humor, qui effluere deberet, retentus palpebras, & corneam lucidam exulceret, aut palpebræ ipsæ inter se, aut cum oculo ipso conglutinentur, aut cicatrice cohærescant: quod vitium αγκυλοβλεφαρον (*Ancyloblepharon*) vocat, sola chirur-

(b) *Aphor.* 17. *sect. VI.*, & *Coac. N.* 224.
(c) *N.* 222.
(d) *N.* 222.

rurgia porro emendandum (*). Interdum tamen e re videri potest, præsertim post adhibitam aliquam chirurgiam, oculum deligari: at tum id etiam sano oculo fieri necessarium est, ne sani motu, aut sensu oculus laborans concitatur, & detrimentum capiat. Ab aere quoque arcendus oculus inflammatus est, vitandæque omnes caussæ, aut medicamenta, quæ lacrymas movent.

Taraxis quomodo curanda. Frigidorum noxa. Utilitas. Anodyna. Collyrium PLATNERI. *Salina, & styptica cataractam pariunt. Adstringentia.*

§. CCCVIII. Levissima ophthalmia, sive Taraxis sæpe sola quiete, & lucis vitatione, aut alieni corporis inter oculum, & palpebras illapsi extractione curatur. Interdum tamen, si plethora adsit, aut humorum cacochymia, sanguinis missionem, & catharsim, aliaque peculiari sanguinis vitio adversa postulat. Nonnumquam statim ab initio prodest, si caussa ejus sit laxata vasorum compages, aut sanguinis raritas, ac fervor, oculum aqua frigida, vel ovi albumine cum aqua rosarum albarum subacto, vel aqua cum tantillo aceti remixta extrinsecus ope linteoli, subclausis palpebris, fovere. Contra si sanguinis copia, ac densitas, si vasorum irritatio, & tensio in caussa fuerint, aut jam morbus aliquamdiu processerit, a frigidis, & reprimentibus diligentissime cavendum est. His enim *taraxis* facile in phlegmonem convertitur, quod factum vidit ab empyrico temere aquam frigidam adhibente PLA-

(*) De ejuſmodi curatione conſulatur PLATNER *Inſtit. chirurg. ration.* §. 331., & reliqui chirurgiæ ſcriptores.

PLATNERUS (*a*). Tunc præstat aqua tepenti, lacte muliebri, decocto seminum psyllii, hordei, similibusque uti, quibus irritatio, dolor, spasmus demulceatur, & sedetur. Cognosces autem frigida, & reprimentia locum habere posse, si oculorum rubor dolore, & calore prope careat; nam in laxitate vasorum, & raritate sanguinis uterque plerumque abest. Ubi vero demulcentia, sedantia, mollientia dolor, atque irritatio exposcit, utilissimum est noctu pulpam pomorum dulcium sub cineribus coctorum, & lacte subactam ad mollissimi cataplasmatis modum oculis clausis super imponere. Si vitium a caussa interiore enatum sit, PLATNERUS (*b*) usitatissimum collyrium ex tutia præparata, & tantillo vitrioli calcinati inter se tritis, & comminutis, addita deinde aqua fœniculi, vel rosarum, commendat. Sed omnia, quæ oculum irritare, aut pungere apta sunt, præstat in oculorum ejusmodi morbo prætermittere, in primis salita, aut styptica: nam præter irritationem, qua malum fere exasperant, illud etiam efficere possunt, ut oculi humores opacentur. Nuperrimis enim experimentis, præsertim MICHAELIS TROJÆ percelebris viri, & FERDINANDI REGIS Siciliæ Chirurgi ordinarii (quæ magna ejus laus) compertum est, per remedia, præsertim salina, aut acida extrinsecus oculo adhibita lentem crystallinam, aut ejus tunicam pelluciditatem ammittere, & opacari, sicque artificiosam induci suffusionem. Non ergo salinis, aut metallicis rebus, etsi usitatissimis, facile, & temere uti licet. Si malum tempestatum inclementiæ, aut represso sudori, aut catarrho originem debeat, sudor matuti-

(a) *Instit. chirurg. ration.* §. 286.
(b) *Ibid.* §. 291.

tinis horis leniter proliciendus est. Illud maxime advertere oportet, ne adstringentia, uti alumen, saccharum saturni, ejus extractum, tutia, atque alia id genus, nimis facile ad usum revocentur, &, si quando, cautissime quidem, & incipiente ad summum morbo, aut jam ad finem inclinato id fiat. Eamdem quippe cautionem desiderant, quam de frigidis admovendis præcepimus. Atque hæc fere in aliis quoque ophthalmiis observari convenit.

In ophthalmia, chemosi, & phlegmone quid præstet? Incisio vasorum adnatæ. Scarificationes. Excisio adnatæ. Hirudines.

§. CCCIX. In ophthalmia vero proprie dicta, itemque in chemosi (§. CCCI.), & multo magis in phlegmone (§. CCCII.) sanguinis missio (juxta illud Hippocraticum: *ophthalmiam venæsectio solvit* (a)) pernecessaria est. Itaque protinus expedit, sanguinem ex venis brachii, pedis, jugularibus, quin imo ex temporali arteria, etiam iterato pro morbi, atque ægri viribus, mittere; cucurbitulas tergo, collo, & pone aures defigere, hirudines temporibus, atque ossi petroso admovere, alvum medicamentis antiphlogisticis sat valide subducere, pedes in calidam crebro demittere. Quod si ejusmodi auxiliis parum proficiatur, & vascula in adnata ampliora, ac turgidiora appareant, hæc acu recurva subter trajecta eleventur, & scalpello idoneo discindantur, ut sanguinis tantum, quantum haberi potest, effundant, adhibito interea oculo ex aqua tepida fotu, aut balneo, ut humor facilius effluat. Adnatam ipsam, quando ita intumescit,

(a) *Epid. l. VII.*

scit, ut oculum compressione quasi suffocet, qua interiorem inferioris palpebræ faciem vestit, altis, & crebris incisionibus pertundere non alienum est, ut sanguine profluente universa detumescat. Sic & oculi suffocatio avertitur, & timor evitatur, ne per sectionem adnatæ, quæ oculum tegit, staphylomata scleroticæ erumpant. Imo, si sic non detumescat, & efficaciore auxilio opus sit, eam, qua late fieri potest, exscindendam jubent chirurgorum præstantissimi; quod in ophthalmia gonorrhoica, & venerea graviore (§§. CCCV. CCCVI.) potissimum locum habet. Interdum multum profuisse perhibent duas hirudines infernæ orbitæ parti prope angulum externum applicitas, cautione adhibita, ut sanguis, postquam hirudines deciderint, effluere per aliquot horas sinatur (*b*).

Vesicantia, & cauteria. Setaceum. De setaceo variæ sententiæ. Perforatio auriculæ infimæ. In recidivis ophthalmiis cauteria. Catharsis.

§. CCCX. In pertinaciore malo, plenoque corporis habitu, aut cacochymo post universales evacuationes ad cantharides, & cauteria properandum est. Illæ cervici posteriori, aut pone aures, aut intra scapulas applicantur, ut ulcera excitent. Imo temporibus nonnulli, & syncipiti, si ibi pondus molestum percipitur, apponere eas non dubitant. Hæc vero infra occiput inuri solent. Cauterii genus valentius est setaceum, quod collo postico inducitur. Hoc magnam humorum vim educit, ampliioremque suppurationem excitat, atque adeo ut molestius, sic efficacius ad revellendum videtur. In Insubria eo

(b) *Comment. Lips. Vol. 2. p.* 400.

eo frequentissime utuntur, nec leviori contenti sunt; nam tantum sub cute cellulosæ membranæ plerumque comprehendunt, quantum quatuor digitis transversis, & amplius respondeat. Vix oculorum ullus morbus, aut capitis aliquanto pertinacior est, in quo ad hoc chirurgicum præsidium non confugiant. Quod dum promiscue, & sine multa consideratione aggrediuntur, fieri non potest, quin interdum præter necessitatem, interdum frustra adhibeatur, nec semper nocumento careat. Candide mihi narravit chirurgus ocularius non sane imperitus, nec meticulosus, post complura facta pericula non admodum prospera, se hanc chirurgiam pene ex toto deseruisse. Contra alius non minus exercitatus, ac doctus testatus est, si quid in oculorum morbis gravioribus, diuturnioribusque, aut recidivis spei superest, id totum in setacei administratione situm esse, experientia pluries se comperisse. Ex quibus colligere licet, setaceum, uti alia magna remedia, nisi prudenter, & considerate, & opportune deliberetur, neque certum, neque innocuum esse in hujusmodi morbis experimentum. Setacei mitior, tutiorque species est, quod in auriculæ lobo inseritur. Quando valentius ab oculis avocare animus est, post tertium a perforato auriculæ lobo diem, induntur radicis timelææ, aut hellebori nigri fibræ, atque singulis diebus renovantur. Sic enim foramen ipsum irritatur, ut suppuret, & multum humoris eructet. Cauteria non modo propositis locis, verum etiam brachiis utiliter inuruntur, multumque ad ophthalmiam chronicam vincendam, aut ad ejus reversionem præcavendam conferunt. Id in primis magni usus est in recidivis ophthalmiis, quæ a totius corporis habitu, aut a peculiari acrimonia humorum, veluti variolosa, arthritica, herpetica, scabio-

biosa, similibusque foventur. Præ ceteris etiam prodest alvum lubricam reddere. Imo, hac validiori medicamento subducta, sanguis aliorsum uberius allicitur, facies detumescit, & vascula rubra, quæ nimium distendebantur, se se contrahunt, ac deplent facilius. Hanc alvi ductionem sæpe felicissime curatio (*a*) subsequitur.

Refrigerantia. Antiscorbutica. Antivenerea. Depurantia decocta. Antiscrophulosa. Balnea, & aquæ medicatæ.

§. CCCXI. Peculiari vero sanguinis dyscrasiæ, si qua subest, accommodatis remediis simul occurrendum est. Nimius fervor, & phlogistica diathesis oppugnatur sero lactis, decoctis plantarum attemperantium, & frigidarum, hordei, avenæ addito nitro, oxymelle, aliisque antiphlogisticis jam pluries memoratis; quæ etiam convenire possunt, cum malum a variolosa acritate dimanat. Scorbutica labes corrigitur victu vegetabili, specificis antiscorbuticis, sero itidem lactis, & lacte ipso, in primis caprillo, atque asinino, quod postremum cuicumque tenuiori, subtiliorique acrimoniæ obtundendæ, atque emendandæ, si diu, & magna copia usurpetur, mirifice valet. Mercurius, guajacum, & sarsaparilla virus venereum infringunt, atque expellunt. Sed in illa ophthalmia vehementissima, quam gonorrhœa temere compressa, aut virus syphiliticum ad oculos delatum genuit (§. CCCIX.), inunctiones mercuriales illico, & audacter administratæ omnem, certamque curationem absolvunt. Decocta autem lignorum, quæ *depurantia*, & *sudorifera* dicuntur, in aliis quoque humorum vitiis, ubi attenuatione, &

(a) VAN-SWIETEN *in Boërhaav.* §. 396.

& resolutione opus est, egregiam operam præstant. Similia conveniunt quoque, ubi strumosum virus morbum efficiat; sed tum speciatim laudantur æthiops mineralis, aut antimoniatus, stibium crudum, extractum cicutæ, millepedes, radix scrophulariæ, martialia, lenia cathartica, atque alia id genus. Nec sua utilitate vacant ad prophylaxim pro caussarum varietate balnea totius corporis, & medicatarum aquarum largior potus, utpote universo corpori valide immutando opportuna. Decedente vero malo firmandi oculi sunt collyriis nonnihil roborantibus; in quibus excellit aqua frigida, aut ignito chalybe alterata, aut aqua aliqua ophthalmica, cui aliquid spiritus vini, aut vini ipsius adjectum sit, sic tamen, ut potius extrinsecus oculo clauso admoveantur, quam in oculum instillentur, nam facile posset malum revocare imprudens ejus irritatio.

Curatio lippitudinum. Psorophthalmiæ. Sclerophthalmiæ. Ulcusculis palpebrarum collyrium præstans. Laxitati relictæ quid? Ulcusculis sordidis.

§. CCCXII. Nec alia fere ratione lippitudines reliquæ curandæ sunt. Si quod tamen discrimen est, id a minori inflammatione, quacum junguntur, omnino pendet. Sed ea oppugnata, & discussa cum fuerit, reliquum curationis partim internis remediis peculiari humorum dyscrasiæ adversis, partim externis absolvitur. In psorophthalmia pruritum, ardoremque demulcent mucilagines ex seminibus malvæ, althææ, psyllii, cotonei mali, aqua spermatis ranarum, solutio gummi arabici, si his palpebræ crebro eluantur. In sclerophthalmia post eorum usum, quæ inflammationi tollendæ apta sunt, utilis-

simum est, aquis emollientibus calide oculos fovere, & delinire. Si resolvendum etiam, discutiendumque sit, tunc aquis florum sambuci, fœniculi, euphrasiæ, chelidonii majoris aliquid camphoræ, aut croci addi oportet, ut his oculi identidem humectentur. Interdum doloris atrocitas aliquid opii e manibus medici extorquet. *Sief album* RHASIS, quod opium recipit, solet aliis medicamentis anteferri, conteriturque cum aquis modo memoratis pro collyrio. Sæpissime in hisce spuriis ophthalmiis palpebrarum margines, & glandulæ speciatim MEIBOMII afficiuntur, imo leviter ulcerantur, pusque fundunt, quo fit ut adnata oculi etiam nonnihil compatiatur. Quando id mali incidit, rubent palpebræ, tument, dolent, & pruriunt; & post somnum glutine quodam concrescunt, & glemis siccis circum cinguntur. Pertinax ista affectio est, nec unquam discutitur, nisi ulcuscula marginum palpebrarum valide detergantur, atque exsiccentur, & glandulis atonia laborantibus robur, & firmitudo restituatur. Quo in casu, nam inspectione malum facile detegitur, jubeo, ut per duos, vel tres dies sæpe decocto hordei tepido oculi, & palpebræ diligentissime abluantur, foveanturque, quo omnis acer humor, purisque reliquiæ facilius exeant, atque irritatio & calor, quantum fieri potest, contemperetur. Deinde vitriolum cyprium in multa aqua solutum sic admoveri oculis subclausis debet, ut palpebrarum margines quidem irrorentur, non vero oculi bulbus, nisi levissime, attingatur (*). Prout vero

(*) Hac, vel ſimili formula plerumque utor. ℞. *Vitrioli cyprii s. p. g. IV. solv. in aq. Euphrasiæ unc. vi. Deind. trajic. per chartam emporetic. Liquori trajecto add. camphor. rasæ in aq. reg. hungar. drachmis duabus so-*

vero minuitur humoris glutinosi fluxus, & rubor decrescit, sensibiliorque evadit oculus ad remedii applicationem, sensim etiam minuenda vitrioli dosis, rariusque iteranda remedii adhibitio, donec omnia ulcuscula consanuerint. Sic enim detergentur ulcuscula, exsiccanturque, & laxæ partes firmantur. Alii vino utuntur, in quo æs infusum fuerit, eoque subinde palpebras madefaciunt. Si denique sola vasorum, & glandularum laxitas remanet, tunc tutia, aut aluminis coagulum, quod vocant, remedio est. Hac utique ratione pertinacissimae lippitudines citissime sublatas sæpe vidimus. Quod si ulcuscula vetustate sordidiora, & profundiora evaserint, non desunt, qui admovendum suspensa manu ulcusculis lapidem infernalem, vel lapidem divinum, vel aquam viridem Hartmanni, deinde mel præcipiunt. In cathæreticorum autem, & causticorum adhibitione cavere oportet, ne oculus lædatur, quod obtinetur, superposito mox palpebrarum marginibus, internæque earum faciei gossypio aqua frigida madido, post aliquot minuta renovando.

PTERYGION, SIVE UNGUIS.

Descriptio. Pannus. Unguis malignus. Caussa.

§. CCCXIII. Hactenus de vitiis, quæ totis oculis fere

solutæ grana duo, vel tria. Ter vel quater in die telæ linea tenuissima ex hoc collyrio tepido expressa oculis subclausis imponatur, sic ut inter palpebras quidem aliquid liquoris ab uno ad alterum angulum se diffundat, non vero totum oculum perluat. Augeri, aut minui dosis vitrioli, & camphoræ potest, prout major, vel minor detergendi, & exsiccandi, resolvendique erit indicatio; imo

fere accidunt (*). Nunc dicam de iis, quæ quibusdam ejus partibus quasi propria videntur. Primum *pterygion*, quasi parva ala, CELSO vero unguis (**), considerandum est; tunica videlicet quædam ab oculi angulo utplurimum majore enata, & membranæ conjunctivæ valide adhærens, tenuis, aliquantum pellucida, fibrosa, & tricuspidata, indeque corneam lucidam versus apice suo protensa, interdum ita pupillam obtegens, ut visum aut obscuret, aut adimat. Si hæc crassior sit, & venis turgidis conspersa, *pannus*, vel *panniculus* vulgo, Arabibus *sebel* appellatur. Interdum *unguis oculi* fit malignus, & ad cancri naturam accedit. Tunc mem-

imo omitti etiam potest camphora, ubi non bene feratur, aut ejus facultas supervacua videatur.

(*) Non autem de omnibus vitiis, quæ totis oculis accidunt, agere nobis animus fuit, ſed de præcipuis, quæ medicis utplurimum curanda obveniunt. Nam ſi omnia perſequi voluiſſem, extra fines mihi propoſitos vagandum fuiſſet. His tamen addam *hydrophthalmiam*, *exophthalmiam*, ſive *hydropem oculi*; cujus duo genera nobis ſunt, alterum externum, alterum internum. Externum eſt, quando aqueus humor colligitur ſub adnata, ſic ut ea œdematoſe intumeſcat, & aliquantum rubeat. Internum vero, quando humor aqueus ita augetur, ut oculi bulbum ampliorem, & pleniorem efficiat. Facile utrumque vitium inſpicienti patet. Curatur, ut hydropes alii particulares, ſed in primis paracenteſi. Vid. *Breve Trattato delle Malattie degli occhi di* DOMENICO BILLI *Cerusico d' Ancona ed.* 1749. *Class. second. cap.* 7. *p.* 83. 84. 85. Apud quem videri etiam poſſunt quæ de reliquis oculi morbis tam univerſalibus, quam particularibus egregie traduntur.

(**) WOOHLOUSIUS in PAULLO ÆGINETA *pterygion* vertendum *ungulam* putat, cum τῷ πτερυγίῳ fere idem color ſit, ac ungulæ animalium.

membrana magis excrescit, crassior, duriorque redditur, colore nigricat, aut livet, & dolore acri afficitur. Caussa pterygii videtur esse carunculæ, sive membranulæ ad oculi angulum majorem positæ infarctus, atque extensio, unde soluta fibrillarum compage succus nutritius in easdem excurrens distendit, atque elongat earum fines, quo usque nisu suo potest.

ONYX, ET HYPOPYON.

Onyx quid? Hypopyon quid?

§. CCCXIV. Est alius oculi morbus, cui figura nomen *unguis* dedisse videtur, Græce dicitur ὄνυξ. Fit autem quando pus intra corneæ lamellas coivit, ut unguem, vel potius unguium præsegmina repræsentet. Si vero pus ultra corneam in humore aqueo colligatur, id *hypopyon* vocatur. Solus AETIUS (*a*), & post eum pauci alii discrimen, quod inter *pterygion*, *onychen*, & *hypopyon* intercedit, recte adnotarunt.

CURATIO.

Lenia cathæretica. Noxæ. Pterygii curatio validior.

§. CCCXV. Pterygion recens, & tenue, & magnitudine exiguum solis quandoque curatur medicamentis, quæ moderate discutiunt, & abstergunt, ut sunt saccharum candidum, mel, pulvis ossium sæpiæ, testæ ovorum aceto acerrimo maceratæ; & postea siccatæ, & in subtilissimum pulverem commi-

(a) *Lib. VIII. cap. 30.*

minutæ. Si hæc mitiora non suffecerint, validiora cathæretica nonnulli proponunt: verum in oculum instillare, aut infundere, aut insufflare, aut alio modo admovere medicamenta irritantia, & multo magis erodentia, & caustica periculo non vacat, quia oculum semper inflammant, & corneam pellucidam plerumque attingunt, atque contaminant. Alii prudentius se gerere videntur, dum pterygion lapide infernali leviter, & caute tangunt, & statim oculum in aquam demergunt, ut quidquid caustici adhæserit, subito aqua diluatur, auferaturque, ne oculi aliis partibus noceat. Sed si hisce adhibitis malum nequaquam cesserit, neque attenuatum sit, aut inveteraverit; & durius, & crassius, qualis *panniculus* est, evaserit, nulla præstantior medela suppetit, quam chirurgica sectio, quæ perito chirurgo committenda est. Hæc tamen non sine aliqua oculi noxa interdum fieri potest; ob nimiam cum cornea, atque adnata pterygii connexionem. Cicatrix quippe post sectionem relicta, si propior pupillæ fuerit, visum impedit, aut minuit. At illud semper consequimur, ut ab epiphora, sive lacrymatione, & lippitudine; quam pterygion numquam non excitat, oculus liberetur. Concrosam naturam si adeptum fuerit, aut medicamentis nullis tangi debet, aut sola manus opera exscindi. Sic quoque onyche, atque hypopyon non aliam admittit curationem, quam eam, quæ manu chirurgica perficitur; quæque idcirco chirurgis relinquitur.

COR-

CORNEÆ MACULÆ, ET PUSTULÆ.

Nubecula. Albugo, sive leucoma. Ecchymosis. Phlyctænæ.

§. CCCXVI. Præterea aliis morbis cornea obnoxia esse consuevit. In primis ejus perspicuitas tollitur, colorque mutatur triplici ratione; vel enim crassiore, densioreque humore inter corneæ lamellas congesto, aut vasculis ejus infarctis pelluciditas vitiatur, unde caligine obducta objecta cernuntur, quod malum *nubecula* dicitur; vel ab ulcusculis, aut vulnere, ictuve cicatricula relinquitur, quæ crassior, albidiorque reliqua cornea apparet; atque hæc *albugo*, sive *leucoma* vocatur; vel demum post ictum, aut quidpiam simile sanguis effunditur, concrescitque in ipsa cornea, aut sub eadem, atque adeo ejus colorem obfuscat. Id *suggillatio*, sive *ecchymosis* nominatur. Pustulæ etiam exiguæ in oculis ab acri utplurimum humore excitantur, quibus græce *phlyctænæ* nomen est. Hæ interdum in ulcuscula variæ magnitudinis, & varii coloris, generisque degenerant; imo cancrosæ quandoque evadunt. Neque ab ejusmodi pustulis, vesiculis, ulcusculisve cornea ipsa immunis est, nam & adnatæ, & corneæ æque accedunt. Singula hæc vitia vel solo intuitu cognoscuntur.

CURATIO.

Irritantia vitentur. Quæ innocua? Mel cum formicis decoctum. Cicatrices a variolis relictæ. Quid phlyctænis? Revellentia. Varicosa vasa exscinduntur. Ulcera corneæ quibus curentur. Ung. WOOLHOUSII. *Ecchymosi quid prosit?*

§. CCCXVII. *Nubeculæ* facilior curatio est, quam *albuginis* (§. CCCXVI.). Hæc enim, si crassior, aut antiquior fuerit, vix attingenda: aut certe in ejus curatione cavere oportet ab irritantibus, atque exedentibus remediis, cujusmodi plerumque ea sunt, quæ passim ab Auctoribus proponi solent. Malum quippe exasperant, deteriusque reddunt, inflammatione per irritationem inducta, aut cornea, qua sana est, exulcerata. Interdum halitus commansi fœniculi in oculum inspiratus, aut adeps viperæ *nubeculæ* penicillo illitus non modo innocue, verum etiam utiliter adhiberi visus est. Crocus etiam, & camphora collyriis adduntur non sine emolumento; nam blande discutiunt, & resolvunt, speciatim aquis fœniculi, florum sambuci, herbæ euphrasiæ excepta. Si a cicatrice recenti, nec admodum crassa nubecula sit, illam digerere, & tenuare fertur mel, in quo multæ formicæ decoctæ fuerint. Cicatrices a variolis relictæ, præsertim in pueris, plerumque temporis lapsu penitus evanescunt, aut valde imminuuntur, sola naturæ ope, dummodo a vulgaribus pulveribus, aut collyriis, quæ ad eas absumendas adhiberi solent, prudentissime caveamus. *Pustulæ* etiam, sive *phlyctænæ* non raro per se diffugiunt, disrupta nimirum vesicula, effusoque, quem continebant, liquore. Imo acu idonea etiam ape-

aperiendæ sunt, ut acer humor, & rodens cito emittatur. Si vero diu perstent, & trahantur, medicamenta tam intrinsecus, quam extrinsecus expostulant, quæ acritudinem humorum emendant, & demulcent, simulque resolvunt, aut revellunt. Revellendi laude præstant eccoprotica, vesicantia, & cauteria. Quod si vas aliquod sanguineum turgidius, & latius ad eas feratur, videaturque alimentum malo porrigere, hoc chirurgi manu transversim discindi debet, ac ne iterum coalitum turgeat, & irritam faciat incisionem, sic concidendum est, ut aliqua ejus portio destruatur. Ulcera vero, quæ ab eis disruptis relinquuntur, interdum ita incavantur, ac profunda fiunt, ut perforata cornea humor aqueus effluat, aut uvea prorumpat, ac protuberet, aut etiam lens crystallina sua e sede dimoveatur, anteriusque procidat. Curari itaque quam citissime debent, primum iis, quæ leniunt, & blande abstergunt; deinde iis, quæ nutriunt, exsiccant, & cicatricem inducunt. In magno pretio inter cetera habetur unguentum VOOLHOUSII, quod componitur ex flore æris rite loto, & lævissimo, & butyro recentissimo non salito, vel tenuiori axungia itidem recentissima. Eo autem ulcuscula inungi subinde non alienum est. *Suggillationi* denique ea medentur, quæ sanguinem effusum, concretumque resolvere, ac digerere creduntur. Inter hæc primus locus vulgo dari consuevit sanguini e pennis columbi tenerioris expresso. Sed fortasse præstantius remedium suppeditant fotus, aut vapor ex aquis ophthalmicis, crocus, camphora, aqua reginæ hungariæ, aut vulneraria collyriis temperatioribus prudenti manu adjecta. Aquæ vero huic scopo magis idoneæ videntur, quæ ex herbis euphrasia, ruta, chærefolio, hyssopo, floribus cyani, sambuci,

ci, tiliæ, similibusque eliciuntur. Sed utilius est *suggillationes* ejusmodi præcavere; quod præstabitur icto, contuso, sauciatove oculo statim frigidam aquam adhibendo, eamque crebro per aliquod tempus, ubi incaluerit, renovando.

SUFFUSIO.

Suffusio quid? Ejus duplex genus. Caussæ.

§. CCCXVIII. Ab externis jam ad interiorum oculi partium vitia progredi ordo jubet, & primo quidem ad *suffusionem*, sive, ut græci loquuntur, *hypochysin*, aut *hypochyma*, vulgo *cataractam*. In hac autem lens crystallina, aut ejus velamenta opacantur, ut radiis lucis impervia sint. Hinc visus primum caligat, deinde penitus aboletur. Duplex igitur suffusionis genus est, alterum ex vitio lentis, alterum ex vitio velamentorum. Prius nasci ex eo videtur, quod liquor, qui lentem alluit, ac nutrit, utcumque deficiat. Necesse tunc est, ut ea arescat, contrahatur, & opaca fiat. Id præsertim illis accidit, qui in aliquod minutum opus intentis oculis incumbunt, aut assidua lectione, & scriptione dies, noctesque transigunt. Dum enim musculi recti oculorum assidue tenduntur, quod maxime fit, cum quæ coram sunt, & propiora intueri volumus, lenti adprimitur tunica arachnodes, sive capsularis, sicque humor ille, qui ex ipsa tunica, ejusque vasculis ad lentem nutriendam impenditur, secerni, & suppeditari prohibetur. Id etiam incidit, quotiescumque iidem musculi ex quacumque alia caussa intensius, diutiusque, uti ex inflammatione, aut spasmo, contrahantur præter naturam; aut vascula capsulam lentis crystallinæ, aut lentem ipsam adeuntia

tia inflammantur, aut obstruuntur. Nutritio autem succo deficiente, prout dictum est, lens crystallina exarescat, necesse est. Deficere etiam posest ejus secretio eorumdem vasorum vitio, abolitione, infarctu, quemadmodum senibus accidere, verisimile est; ex quo intelligitur, cur hi suffusioni adeo frequenter subjiciantur. Fieri etiam interdum potest, ut succus ipse, qui alere lentem debet, crassior, densior, tenaciorque factus pelluciditatem lenti adimat, aut talis evadat mora, stagnatione, absorptione impedita, heterogeneique alicujus principii mixtione.

Alterum genus suffusionis. Caussæ. Hactenus de vera suffusione.

§. CCCXIX. Alterum suffusionis genus oritur, quando velamentum lentis, sive vulgo *capsula*, vitium aliquod ceperit. Id evenit multimodis, sed in primis, si tunica ista ictu, aut vulnere dilaceratur, si inflammatio in choroide, & processibus ciliaribus orta ad lentis involucrum protenditur, eidemque labem inferat; si malus corporis habitus est, vel serosa, atque impura colluvies, vel mucus, qui e naribus emungi solet, ad interiores oculi partes fertur, vascula tunicæ hujusce obstruit, viasque alias intercludit; si itinera, per quæ humor lenti dicatus penetrare debet, ictu vexata laxantur; si mercurio aliquis temere, & sine regimine abusus est, aut corpus venere, otio, ignavia, somno infirmavit, vel capitis morbis, ac præ ceteris vehementiore, diutinoque dolore laboravit. Omnibus hisce modis proprium lentis velamentum e pellucido in opacum verti potest. Præterea non ex hujus velamenti vitio oritur suffusio, sed ex opacitate etiam membranæ vitrei humoris, qua lentem in se recipit.

pit. Si enim commune hoc velamentum, qua radios transmittere ad retinam debet, opacum ex quacumque caussa fiat, necessario consequitur, ut lens crystallina suo munere fungi nequeat, oculumque attente inspicienti apparere debeat. Hæc sunt duo præcipua genera veræ, & legitimæ suffusionis.

Aliæ suffusionis species, quasi spuriæ.

§. CCCXX. His tamen addi debent quædam aliæ suffusionis quasi spuriæ species, quas clinici pluries observarunt. Ad has spectat *cysica*, sive *purulenta*, aut *lactea* vocata. Interdum enim ex inflammatione velamenti lentis crystallinæ pus enascitur, colligiturque intra ipsum, & lentem, sicque format suffusionem modo memoratam. Nonnumquam lens crystallina ipsa colliquescit, & in similem humorem convertitur, turbidum, albicantem, quo opacatur visionis iter. Interdum in illo corrupto humore lens exsucca, & opaca innatare visa est (*a*). *Cataractam membranam* cum veteribus nonnulli recentiores ponunt, in quibus WOOLHOUSIUS, FREYTAGIUS, aliique numerantur. Volunt enim, humorem aqueum alienis, mucosisque substantiis immixtis alterari posse, atque hinc formari circa pupillam membranæ quamdam speciem (*b*). In equis certe, observante LOWERO, mucus ex margine pupillæ, seu uveæ exsudans quandoque concrescit in membranam, quæ pupillam obturat. Num in homine ejusmodi membrana dari possit, licet eximii au-

(a) HEISTER. *in ephem. N. C. cent. IV. observ.* 198. VALSALV. epist. XVIII. §. XVII. PLATNER. *Program. ann.* 1736. *d. XVII.*

(b) BILLI *l. c. class.* 2. *cap.* 6. *p.* 88.

auctores se eam invenisse, aut acu depressisse testantur, nondum satis compertum (c) esse, alii putant.

Diagnosis.

Signa suffusionis.

§. CCCXXI. Incipientem suffusionem denotant culices, pili, muscæ, aranearum telæ, & similia simulacra oculis obversantia. Eadem augescente oculi caligant, & quasi nubecula obtenebrantur; pupillæ color mutatur, & vitro opacato fit similis. Perfecta demum, absolutaque suffusione visus magis magisque hebetatur, & penitus aboletur, colore pupillæ aut omnino albo, aut lacteo, cinereo, glauco, aureo, plumbeo, cupreo, chalybeo, cœruleo, viridi, interdum etiam rubro. Alias suffusio lentissime gignitur, alias intra paucos dies; idque evenit, cum ictus oculum graviter læsit, aut rupta, aut inflammata fuerunt lentis crystallinæ velamenta. Si lens sola opacatur, & contrahitur, arachnode tunica integra, & pellucida manente; homo inter initia, quæ e latere posita sunt, melius perspicit, quam quæ e regione: meliusque in tenebris, quam interdiu, & magna in luce. Tunicam vero arachnodem, sive proprium lentis velamentum, vitiatam esse ostendit prima morbi origo, nimirum inflammatio prægressa, aut fortis contusio, nullus lucis sensus reliquus vel in ipsis tenebris, licet in his pupilla dilatetur; ipsaque suffusio intus conspicitur albicans, & quasi rugosa.

PRO-

(c) JOS. IRKA *de morb. ocul. intern. p. 69.*

PROGNOSIS.

Quæ suffusio curari possit, quæ nequaquam.

§. CCCXXII. In suffusione quibus altero oculo connivente, alterius pupilla dilatatur, punctione visus recuperandi spes est: quibus vero non dilatatur, neminem visum recipere, jam suo tempore cognovit GALENUS (*a*): non enim nervum opticum tantummodo male affectum esse, verum etiam iridem ipsam, ejus vasa, fibras, nervosque vitium cepisse, probabile admodum est. Si æger lumen non cernat, quamvis, sano oculo clauso, laborantis pupilla dilatetur; nulla, vel modica sane spes superest, facta etiam punctione visum restitutum iri. Altero oculo suffusione affecto, facile alter in eumdem morbum implicatur, præsertim in senibus. Primum suffusionis genus (§. CCCXVIII.) interdum apta victus ratione, accommodatisque medicamentis averti potest, aut saltem, cum ad maturitatem pervenerit, manu tolli, id est acu deprimi, aut sectione corneæ extrahi. Contra difficilius, & quandoque nullo modo curatur alterum genus (§. CCCXIX.), in quo præter lentem crystallinam tunica arachnodes, aut vitrei humoris involucrum, qua lenti respondet, aliquo ex modis expositis vitium contraxerit. Et si quid sperari tunc licet, id non in medicamentis, sed in chirurgi artificiosa dexteritate, & manuali opere collocatum omnino est. *Purulenta*, *cystica*, *lactea*, itemque *membranea*, si vere aliquando occurrerit (§. CCCXX.), vix curationem admittit, nisi *Davieliana* extractio aliquid audeat. Depressionem feliciter adhiberi posse, spem facit color ex albido cœruleus, vel parum fla-

(a) *De sympt. causs. cap. 2.*

flavescens: eam vero prope omnem adimit color auro, vel æri, vel ferro polito similis. Oculus autem ipse considerationem meretur. Si enim nec durus, nec nimis flaccidus sit, nec prorsus sensu lucis careat, is ad depressionem, aut extractionem cataractæ idoneus censetur; contra omnino alienus, qui durus, exiguus, concavus, aut nimis protuberans est. Vix sanabilem eam esse perhibet, quæ ex graviore, diuturnoque capitis morbo, & præsertim dolore atroci, vel ex ictu, vulnere, aut interna oculi phlegmone (§. CCCII.) ortum habuerit. Ineptus quoque curationi chirurgicæ reputandus est ille, qui ante nascentem suffusionem jam hebeti oculorum acie laborabat. Huic enim plerumque amaurosis, sive gutta serena accedit; quæ eo magis imminere cognoscitur, quo longius a naturali figura pupilla discedit, quo latior, diffusior, immobilior, insensibiliorque ad quemque lucis appulsum apparebit: quamquam non omnis dilatatio pupillæ, sive mydriasis a sola nervi optici resolutione repeti possit. Iridis enim paralysis a propriis nervis resolutis sæpe profluit. Ætas quoque senilis, aut puerilis parum idonea est. Difficilem item curationem reddit malus corporis habitus, aut peculiare aliquod humorum vitium inveteratum.

CURATIO.

Suffusionis curatio medica.

§. CCCXXIII. Initio morbi cum oculi caligare inceperint, vitari omnis labor debet, in quo oculorum intentio requiritur, & caussis, a quibus aut oritur, aut fovetur morbus, medicamentis opportune occurrendum est. Itaque & sanguinis missio in plethoricis, & purgatio in cacochymicis pro re nata

nata imperanda erit, & quæ sanguinem attenuant, purificant, volatilemque aliquomodo reddunt, quæque reconditiores vias, minutissimosque canales aperiunt, deobstruuntque non omittenda, si a copia humorum, aut prava eorum qualitate, crassitie, aut a viarum infarctu, obstructioneque malum derivare videatur. Speciatim serum lactis caprillum, decocta lignorum, jura viperina, pulvis millepedum, aut succus ope vini albi ex his expressus, mercurius, & varia ex eo parata remedia, & in primis panacea mercurialis cinnabarina, cinnabaris antimonii, atque alia hujus generis commendantur. Nuperis temporibus huic scopo adhibita fuerunt extracta cicutæ, aconiti, pulsatillæ nigræ, belladonæ, aliaque ex plantis venenatis, & acribus, sed nondum de eorum bonis effectibus satis constat. Gummi ammoniacum etiam externe applicitum forma liquida video commendari, sed de hoc quoque certiora, & plura experimenta desiderantur. Neque inutilia quandoque habentur, quæ aliorsum humores avocant, aut noxios excernunt, aut copiam minuunt, uti vesicantia, fonticuli, setacea. Huc spectant errhina, quorum usum optimi interdum effectus consequuntur. Discussam fuisse suffusionem ope *turbith* mineralis per nares attracti, memoriæ prodidit Boylæus. Extrinsecus attenuantia, & discutientia adhiberi etiam solent, inter quæ vitrum antimonii, crocus metallorum, fel animalium quorumdam aquis ophthalmicis, fœniculi videlicet, chelidonii majoris, euphrasiæ, similiumque soluta celebrantur.

Curatio chirurgica. Depressio, & extractio.

§. CCCXXIV. Aucto jam morbo, aut a caussis arte non emendandis, quarum aliquas supra recensui-

suimus (§§. CCCXVIII. CCCXIX. CCCXX.), profecto, raro quidquiam proficitur ista (§. CCCXXIII.) medendi ratione. Tunc videndum est, num chirurgica curatio institui possit, quod in primis cognosces ex iis, quæ in prognosticis (§. CCCXXII.) indicavimus. Curationis autem duplex ratio est, altera, ut vocant, *depressionis*, *extractionis* altera. Depressio fit ope acus ancipitis juxta canthum externum ad unam, vel alteram a cornea lineam immissa pone uveam, cujus ope lens crystallina cum suo velamento inciditur, & deorsum deprimitur, & demum sub infima vitrei humoris parte reconditur, quiete per novem dies imperata, & oculis ambobus fascia molliter obductis. Extractio vero peragitur incisa inferiore corneæ parte, & deinde incisione ope forficis curvæ ad tres quartas circuli partes dilatata. Interea speculo oculi sub palpebra inferiori posito firmatur oculus, molliterque, absoluta incisione, premitur; quo fit, ut continuo lens crystallina se se foramini offerat, si matura fuerit; aut si immatura, ope cochlearis, aliusve apti instrumenti educitur. Laciniæ denique tunicæ arachnodis, sive capsulæ, & mucosi flocculi e disrupta eadem elapsi paullatim extrahuntur. Humorem aqueum simul effundi, cuique perspicuum est, sed facile is regeneratur. De utraque operatione videantur chirurgiæ scriptores, penes quos fusius, & accuratius variæ methodi, variæque operandi cautelæ describuntur; hinc totum negotium chirurgo exercitato, quando operationi locus est, cum ad chirurgiam omnino spectet, committi oportet.

Quid cataractæ maturitas, & quibus notis cognoscitur. Quando utra operatio præstantior?

§. CCCXXV. Maturitatem cataractæ semel, ite-

rumque jam memoravimus. Nunc quid ea sit, quibus signis se prodat, & quando ejus observatio omitti non debeat, paucis comprehendam. Matura suffusio, sive cataracta esse dicitur, quando visionis obscuritas non amplius increscit, jamque summum suum gradum attigisse videtur. Tunc enim, ut fructus e suo pedunculo, sic ipsa e sua sede facile excuti potest. Ac revera interdum factum est temporis lapsu, ut e sua sede sponte exciderit, visionisque usum restituerit. Ut vero maturane sit, an cruda certius perspiciatur, oculus digito comprimendus, confricandusque est. Si cruda adhuc sit, nonnihil diffluit, latiorque evadit, & protinus remota exteriori pressione ad pristinam figuram redit. Contra nulla ex pressione ei mutatio inducitur, si maturitatem adepta fuerit. Color quoque diligenter inspiciendus est. Is quo magis albicat, maturiorem cataractam significat; contra dilutior, aut ad nigrum vergens. Bonæ notæ color etiam censetur, si ex albo cœrulescit, aut nonnihil flavet, ut supra (§. CCCXXII.) animadversum est, ibique etiam, quinam colores reprobari debeant, non prætermissum. Hæc autem de vera, & legitima cataracta, quam suo loco (§. CCCXVIII.) descripsimus, vere dicuntur; de reliquis (§.CCCXX.) fortasse non item. Illud sane certum est, quod ultimo loco indicare promisimus, maturitatem istam ad suffusionis *depressionem* communiter requiri, non vero ad ejus, ut vocant, *extractionem*. Restat, ut modo aperiam, quando una alteri præstet. Primo quidem suffusionis generi (§. CCCXVIII.), si non admodum inveteraverit, depressio magis idonea videtur, quam extractio. Facile enim instituitur, & quod magis interest, multo tutius, minorique apparatu, nec minori eventus felicitate. Non idcirco tamen

tamen hoc in casu rejiciendam *extractionem* putaverim, si cuipiam magis placuerit, ea potissimum de caussa, quod cataracta semel extracta non potest iterum ascendere, quemadmodum depressæ interdum accidit. Non tamen extractio immunis est ab omni metu; nam facile in ea, si incaute nimis oculus comprimatur, cum aqueo humore etiam humor vitreus effluit, oculusque sine ulla spe reliqua vacuus concidit. In altero vero genere (§. CCCXIX.), in quo lens, ejusque velamenta vitium ceperunt, depressioni extractionem anteponendam jure existimant DAVIELII sectatores. Nec dubitandum est, quin cysticæ, aliisque suffusionum speciebus (§. CCCXX.), si quod auxilium iis superest, ab extractione sola exspectari debeat.

Præparatio medica ad operationem.

§. CCCXXVI. Ac quoniam medicus plerumque hujusmodi operationibus vel præest, vel certe consilio ægros dirigit; eum ideo decet non ignorare, qua ratione præparandi illi ad utramque operationem sint, quodnam diæteticum regimen adhiberi conveniat, & quid metui post depressam, aut extractam suffusionem possit, quidque vitare, & cavere pro sua parte debeat. Præparantur ergo sanguinis missione, in primis plethorici, catharsi, tenui victus ratione, & medicamentis attemperantibus, ut quam alienissimi ab inflammatione, qua oculus post operationem corripi potest, reddantur. Operationi vero dies serena, & cubiculum lucidum eligitur, ut videlicet chirurgus plena in luce suo munere fungi possit. Peracta operatione superimponitur oculo linamentum, aut spleniolum albumine ovi cum aqua rosarum conquassato imbutum; & fascia etiam, sed laxe, firmatur, qua sanus quo-

quoque oculus contegi potest, ne motibus suis alteri noceat. Quin imo, si extractio adhibita est, oculus apte vinciri, & deligari debet, saltem pro primis quatuor diebus, ne, si tussis, vomitio, aut sternutamentum inciderit, vitreus humor ex vulnere corneæ prorumpat summo oculi exitio. Repetitur etiam, si opus fuerit, post operationem ipsam sanguinis missio, & vesperi ejusdem diei mite paregoricum dari etiam consuevit, ut dolor, irritatioque somno avertatur. Quies summa saltem octiduo imperanda est, curandumque, ut capite erecto semper se contineant, tenui victu, & medicamentis diluentibus, & refrigerantibus utentes; caveantque a luce, vomitu, tussi, sternutamento, masticatione, ac nimio calore. Alvus enematibus, aut sero lactis, potuve mellito laxa servanda est; neque permittendum, ut e lecto egerendi caussa se efferant, sed monendi sedulo sunt, ut sine conatu in vas sibi apte subjectum dejiciant. Post octo demum, aut novem dies regiminis ratio aliquantum relaxanda est, oculusque paullatim luci, sed languidiori assuefaciendus, dummodo post operationem nullum infortunium supervenerit. Post operationem autem interdum accidit, ut sanguis in anteriorem oculi cameram effundatur; ex quo deinde facile hypopyon nasci potest. Si illud forte eveniat, præter sanguinis missionem, superdanda resolventia sunt, & in primis fomenta nonnihil aromatica, & leniter vinosa. Frequentius vero ophthalmia supervenit, præsertim extractioni, quando nempe lens crystallina ægre foramen pupillæ transiens, aut cochleari educta vim uveæ, & coronæ ciliari intulit. Tunc enim inflammatione tota choroides facile tentatur, non penitus desitura, nisi post quindecim, aut viginti dies. Curanda autem est, ut aliæ graves ophthalmiæ interiores.

GLAU-

GLAUCOMA.

Quid glaucoma? Aliud glaucomatis genus. Curatio nulla.

§. CCCXXVII. Proximum suffusioni *glaucoma* est. Id vitii contingit, ubi lens crystallina cum suo velamento multum mole augetur, sicque intumescit, ut vicinæ reliquæ oculi partes vexentur, molesteque premantur. Hisce se notis prodit malum: *oculus durus, digito renitens attollitur, & magis quam naturaliter consuevit, prominet. In eo gravitatis quidam, & doloris sensus est* (*a*). Intus quod visum impedit, & inspicienti se ostendit, colorem præsefert marinæ aquæ, sive glaucum, unde ejus nomen. Cum morbus adoleverit, pupillæ dilatationem, sive mydriasim etiam inducit; ex vitrei vero, & retinæ compressione, quam lens multum adaucta efficit, omnem delet videndi facultatem. De alio etiam vitii genere memorant scriptores, cui pariter *glaucomatis* nomen tribuunt. Id non crystallinæ lentis, sed vitrei humoris proprium est. Adesse dicitur, cum vitreus humor mole augetur, præter modum intumescit, & pelluciditate amissa glaucum induit colorem, accurate inspicienti satis perspicuum (*b*). Utrique glaucomatis generi supervacua, imo noxia est quævis manuum curatio, non secus, ac suffusioni cum mydriasi, sive pupillæ, nervorum ad oculum spectantium, & retinæ ipsius paralysi conjunctæ, quod supra monuimus. Humor vero vitreus longe frequentius colliquescit, & dissolvitur, & oculus non

(a) PLATN. *Instit. chirurg.* §. 1310.
(b) *Ibid.*

non modo tum caligat, verum etiam concavus fit, & flaccidus, nihilque prementi digito renititur. Hinc *necesse est*, inquit Platnerus, *corrupto vitreo humore, etiam lentem vitiari* (c). Quæ est alia suffusionis species omnino incurabilis.

AMAUROSIS, SIVE GUTTA SERENA.

Caussæ.

§. CCCXXVIII. Amaurosis est illa visus abolitio, quæ vitio nervi optici, aut retinæ contingit. Hæc, si cum nullo alio oculi morbo copuletur, & proinde oculus sano similis inspicienti appareat, excepta pupilla, quæ dilatata tantummodo cernitur, *gutta serena* appellatur. Caussa hujus cœcitatis proxima est omnino eadem, quæ aliarum paralysium; remota vero vel ichores, nervea filamenta imbuentes, ac laxantes, vel eorum obstructio, aut pressio, aut distractio, vasorum sanguineorum plenitudo nimia, arteriæ, aut venæ centralis varicosa dilatatio, fibrarum muscularium, & in primis musculi attollentis, & abducentis, qui cum vagina nervi optici quodammodo cohærent, & super nervum ipsum aliquantum decurrunt (a), convulsio, aut spasmus, & thalami nervorum opticorum corrupti, compressi, vitiati. Sectio cadaverum amaurosim, sive cœcitatem invenit natam *a tumoribus nervos opticos comprimentibus, item a glandula pituitaria turgida; a lapide in nervo optico, aut in glandula pineali; a cerebri vulnere, abscessibus, corruptione, aut tumoribus variis; a tu-*

(c) *Ibid.*

(a) ZINN. *Descrip. anatom. oculi human. cap. 8. §. VII., & cap. 9. §. II.*

a tumore cerebri aqueo; ab effuso sanguine; a compressis thalamis opticis: a depresso cranio; a vulneribus capitis, & cranii: a nervo optico extenuato, & corrupto (a*); *a cerebri vitiis* (b), *a variis ejusdem malis* (c); *corpore striato molli* (d); *a sanguine supra duram cerebri membranam effuso* (e); *ab osse in sinum falciformem impacto* (f); *a thalamis strigosis* (g); *a scirrho ad originem nervi optici* (h); *a tumore eum nervum comprimente* (i); *ab hydrocephalo* (l), aliisque organicis caussis. Itaque morbo originem, atque occasionem præbere possunt scabies retropulsa, ulcera intempestive consolidata, metastases, casus, ictus, abscessus, inflammatio, diutinus rerum lucidarum, minutarumque intuitus, inquinamenta primarum viarum, cathartica validiora, atque hinc vasorum inanitas, consuetæ evacuationes suppressæ, hystericæ, & hypochondriacæ affectiones.

Diagnostica signa amauroseos. Prognosis, & curatio. Cur alii oculorum morbi omittantur.

§. CCCXXIX. Ex his facilis amauroseos diagnosis habetur. Obscurum, arduumque cognitu potius est, utrum nervus opticus, an retina sola laboret? Qua de

(a*) HALLER. *Elem. physiol.* T. 4. *l. X. sect. VII.* §. *XIV.*
(b) *Id. ib. in not.*
(c) BOEHMER. *Fascic.* 2. *præf. observ.* 3.
(d) PETIT *lettr.* 1. *p.* 7.
(e) MANNE *observ. p.* 154.
(f) WARNER *observ.* 1.
(g) MORGAG. *de sed. & causs. morb.* 1. *p.* 74.
(h) MUZELL. *II. p.* 91.
(i) *Id. p.* 81.
(l) MORG. *I. p.* 181.

de re non parum disceptari solet. ETTMULLERUS rei difficultatem tolli opinatur, docens cœcitatem, si paullatim accesserit, retinæ vitio tribuendam esse, si vero repente, & momento quasi ingruerit, verisimillimum esse, tunc a nervo optico male affecto eam proficisci. Verum, si quis contraria ratione concluderet, non minori fortasse veri specie id faceret. Quis autem retinæ vitium a nervi optici vitio facile secernat? Insuper addunt alii, si oculus fricetur, ac prematur digitis, atque hinc pupilla dilatari, & constringi cernatur, indicium esse, nervos opticos integros, atque intemeratos existere; læsam vero retinam, aut aliquam partem eidem proximam. Contra nervum opticum vitiatum esse, si nullâ pupillæ dilatatio consequatur. Verum animadvertant hi velim, iridis, sive pupillæ motum sæpe superstitem esse in vera amaurosi tam a nervi optici, quam a retinæ vitio genita. Satis enim est, nervos ciliares illæsos esse, ut iridis, & pupillæ motus non pereat. Rectius igitur concluditur, in vera amaurosi, si pupillæ motus deficiat, præter nervum opticum nervos ciliares, & iridis proprios resolutos esse; si contra superstes sit, hos integros, illæsosque esse. Ceterum sive retinæ, sive nervus opticus proxime laboret, difficillimæ curationis est morbus. Quæ ad suffusionem, atque apoplexiam curandam proposita a nobis sunt, eadem omnino amaurosi, si curabilis est, conveniunt. Interdum ptyalismus mercurio excitatus profuisse fertur. Interdum quoque aliquid emolumenti attulit supercilii confricatio, atque spiritus melissæ, aut succini, aut cornu cervi, qua nervus supraorbitalis, ophthalmici ramus, egreditur, manu illitus, & pluries, diuque adhibitus. Convulsiva, aut spastica amaurosis facile curatur, & fere per se paullatim eva-

evanescit. Febrium quoque symptoma, aut aliorum morborum, iis superatis, ipsa quoque cessat. Quandoque observatum est, fœminas utero gerentes, atque inter initia amaurosi correptas, quarto, vel quinto mense, aut demum post partum visum recuperasse; depletis fortasse cerebri vasis, aliorsumque sanguinis copia, aut motu conversis. Superessent alia adhuc symptomata ad visionem imminutam, aut depravatam pertinentia, uti *amblyopia*, *hemerolopia*, *nyctalapia*, *myopia*, *presbytia*, *strabismus*, *nystagmus*, *diplopia*, atque alia, si qua sunt; de quibus tamen, cum in pathologia generali satis explicari soleant, vixque peculiarem curationis rationem obtineant, dicere supersedebimus; eoque magis, quod pleraque a mala oculi conformatione permanant, perspicillisque solis quodammodo emendantur, aut aliorum sæpe morborum effecta sunt, quibus sublatis & ipsa tolluntur (*).

CAPUT XI.

DE GRAVEDINE, CORYZA, ET PHLEGMATORRHAGIA.

Gravedo.

§. CCCXXX. NOn valde distant ejusmodi effectus, licet a plerisque nimium subtiliter, aut scrupulose nimium distinguantur. *Gravedinem* vocant eam catarrhalem affectionem, in qua pi-

(*) Inter paullo antiquiores qui de oculorum morbis ſcripſere, legi merentur MAITRE-JEANIUS, SANCTYVESIUS, BOERHAAVIUS, ex recentiſsimis vero JANINIUS, aliique ſatis noti.

pituitaria membrana sic tumet, ut aeri in nares iter occludat, vocem obtundat, gravitatis sensum pariat, dolore modo obscuro, modo pungente, modo pulsante caput universum, aut frontem tantummodo, & tempora affligat, aurium sonitum, ac tinnitum sæpe cunjunctum habeat, nullo tamen inter initia, aut certe pauco, & tenui exstillante humore, qui demum circa finem morbi crassior, tenaciorque factus emungitur, *Coryzam siccam*, sed improprie, non nulli nominant, ut a *coryza* vera, quæ humida est, moxque explicabitur, malum discernant.

Coryza. Phlegmatorrhagia.

§. CCCXXXI. Cum vero e naribus fertur tenuis pituita, sive humor serosus, ac mucidus, modo crudus, & acritudinis expers, modo acer, & salsus, excitatque crebra sternutamenta cum aliis paullo ante descriptis (§. CCCXXX.) symptomatis, *coryzæ* nomen morbus assumit. Vulgo *distillatio* dicitur. Quod si assiduum, ac perenne fiat limpidi phlegmatis stillicidium, aut sinus potius frontales seroso humore ita scateant, repleanturque, ut inclinato capite illico magna vi, & sine ullo sensu prorumpat, defluatque, *phlegmatorrhagia* JUNCKERO, aliisque nuncupatur. Sæpe hisce morbis (§§. CCCXXX. CCCXXXI.) accedit febricula, mentisque insolitus torpor non ex eo quidem, ut veteres putabant, quod e cerebro in nares humor distillet, sed quod utraque pars non absimili pituitosa congestione inferciatur.

Caussæ horum effectuum proximæ. Remotæ.

§. CCCXXXII. Proxima *gravedinis* caussa videtur congestio sanguinis, & seri in vasis, cellulis, folliculisque membranæ pituitariæ. & partium adsitarum, non raro ad levis inflammationis naturam accedens.

In

In *coryza* vascula secretoria magis, & folliculi mucosi afficiuntur, unde uberior serosi humoris, & muci secretio, excretioque. Aucta pariter secretio, & excretio serosi phlegmatis in sinibus frontalibus caussam *phlegmatorrhagiæ* constituere videtur, nec ea poni, & concipi potest, nisi sanguis, serumque copiosius ad pituitariæ eas partes, quæ sinus vestiunt, feratur, congeraturque. Remotæ vero caussæ censentur pituitæ, & seri copiosior vis, aucta ejus cohaesio, vel insolita acritudo, vasorum, membranarumque capitis, & potissimum pituitariæ laxitas, aut repentina, & subita contractio. Hinc aer humidus, & frigidus, aut siccus, & fervidus, cacochymicus corporis habitus, nicotianæ abusus, & exspiratio insensibilis cohibita, uti occasionales caussæ, ut plurimum intercedunt. Quod attinet ad exspirationem cohibitam, quæ universim incusari solet, hanc ab omni culpa absolvendam censet Keilius in sua *Statica*, coryzamque derivandam mavult a noxiis, frigoriferisque aeris particulis naribus, ac cutis meatibus receptis, quæ bonam sanguinis, humorumque crasim pervertant. Alii frigori hosce affectus acceptos referunt, cum frigore norint sanguinem, lympham, mucumque cogi, & vasa, & fibras corrugari. Sed neutra harum opinionum placuit Thomæ Simpsonio (*a*). Etenim is a frigore quidem totum externum corporis ambitum percelli, & constringi non inficiatur; sed illud inde consequi, ut ad pituitariam membranam, interioresque hujusmodi partes, quasi per refluxum, majori, quam consuetudo ferat, ubertate, atque impetu humores compellantur, coacerventur, atque hinc congestio catarrhalis oriantur, de qua sermo est. Si quid vero judicare licet, singulæ ejusmodi opiniones plurimum mi-

(a) *In Dissertationib.*

mihi videntur habere probabilitatis. Quandoque enim aliquid ab aura frigorifera in corpus nostrum immitti, quo ad catarrhales affectus via paretur, epidemicæ in primis constitutiones ostendunt, in quibus interdum ita morbus universum diffunditur, ut nemini etiam ab injuriis temporum diligentissime sibi caventi, aut ex alia ægritudine jam decumbenti fere parcat; dum sub ejusdem temporum, frigorisque similitudinibus nihil tale alias observetur. Ut plurimum tamen exspirationem tam cutaneam, quam narium, & faucium supprimi; sanguinem, lympham, mucumque condensari; vasa, cellulas, gladulasque per frigus coarctari, nemo negaverit, qui physicas frigoris proprietates novit. Neque a vero abest, sanguinem, reliquosque humores, inventa in ambitu corporis majori resistentia, uberius ex hydraulicis legibus interiores partes petere debere, in quibus pituitaria membrana profecto habenda est.

Anni tempora, aeris constitutiones.

§. CCCXXXIII. Sed quædam anni tempora, & quædam aeris constitutiones hisce morbis procreandis magis valent, in primis tempus vernum, & hiemale (*a*), æstas sicca, & acquilonia, & subsequens autumnus pluviosus, & austrinus (*b*), vel aquilonius, & siccus (*c*); itemque subitæ, & repentinæ aeris ex calido in frigidum mutationes. *Raucedines, & gravedines in valde senibus non coquuntur (d). Quibus dolores capitis, & frontis contingunt tum ex ingentibus ventis, tum ex frigore post vehementem æstum,*

(a) HIPP. *aph.* 20. 23. *sect.* 3.
(b) *Aph.* 13. *sect.* 3.
(c) *Aph.* 14. *sect.* 3.
(d) *Aph.* 40. *sect.* 2.

æstum, eos gravedines potissimum quidem omnino liberant (e). In omnibus pulmonis morbis gravedines, & sternutationes tum præire, tum subsequi, malum (f). Hæc ex Hippocraticis oraculis ad prognòsim. Ceterum hujusmodi affectiones sæpenumero mitem morbum faciunt, & sola naturæ ope dissipantur. Interdum tamen gravius. & diutius infestant, & tum crebro ipsi noxam afferunt cum apoplexiæ, lethargi, aut etiam catarrhi suffocativi metu. Nec minora mala timeri possunt, si coryza, aut phlegmatorrhagia frigore incautius suscepto, aut quacumque alia caussa repente supprimantur. Nam retropulsa serosa colluvies interius acutos, vehementesque capitis dolores ad radicem nasi se se protendentes, vertiginem, aurium susurrum, totius corporis lassitudinem, torporem, & febrem lentam accersit ex SWIETENII (g) testimonio. Si humor qui in coryza exstillat, acrior sit, ulcera etiam narium pessima, ozœnas, cariemque paullatim gignit.

Quomodo curentur.

§. CCCXXXIV. Curatio iis innititur indicationibus, quas in febre catarrhali (*a*) posuimus. Generatim convenientissima sunt, quæ diluunt, lentorem solvunt, congestiones digerunt, acritudinem temperant, exspirationis vias aperiunt, atque a capite, naribusque revellunt; uti venæ sectio, cucurbitulæ tam siccæ, quam scarificatæ, balnea pedum, eccoprotica ex manna, pilulæ de succino Cratonis, diluta foliorum thèe, scordii, cardui benedicti, florum

(e) *Prædict.* II. 148.
(f) *Præn.* 93. *Coac.* 399.
(g) §. 69. *n.* 6. *in Boerhaav.*
(a) *Vol.* I. *De febrib.* §. CCCXLVIII.

rum tiliæ, aut sambuci, decocta hordei, radicis scorzoneræ, chinæ, graminis, ligni sassafras, pulveres temperantes nitrosi, atque alia hujus generis. Naribus quoque inspirari potest vapor aquæ calidæ, ex herbis emollientibus decoctæ, imo acqua ipsa tepida attrahi; &, si acrimonia humoris exigat, etiam lac aqua dilutum, vel aliquid mucilaginosi. Lenes quoque suffitus ex mastiche, succino, benzoe, baccis juniperi laudantur, in primis ad cubiculi aerem frigidum temperandum. In graviori capitis affectu, aut contumaciore malo, epispastica ex cantharidibus, quæ vesicam excitent, collo, brachiisque, aut pone aures, imo temporibus admoventur utilissime. Si malus humor pituitariam exulceraverit, decocta vel diluta salviæ, menthæ, millefolii, saniculæ, rorismarini injicienda sunt. Mel etiam subinde addatur, ut magis abstergant. Si hæc non sufficiant, decocto guajaci, in primis si sordidum ulcus fuerit, mundari etiam oportet. Sed potissimum ad caussam interiorem, luem veneream nimirum, scorbutum, cacochymiam, aut aliud mali genus conjunctum respiciendum est. Victus quoque ratio caussis accommodetur. Aer nimium siccus vapore aqueo; humidus, atque impurus resinosis, balsamicisque suffitibus, & luculento igne emendetur. Frictiones totius corporis, moderatumque exercitium, quia humorum circuitum, atque exspirationem adjuvant, summopere conferunt.

CA-

C A P U T XII.

DE NARIUM HÆMORRHAGIA.

De hæmorrhagia in genere. Quot modis fiat. Caussæ.

§. CCCXXXV. SI sanguis insigni aliqua copia præter naturæ institutum e vasis prorumpat, quæcumque sit corporis pars, ex qua effluit, generico id hæmorrhagiæ nomine designatur. Pro varia vero sede, unde manat, peculiarem denominationem distinctionis caussa accipit. Effluere sanguinem e suis vasis quintuplici ratione posse, veteres docuere: I *Anastomosi* nimirum, sive extremorum osculorum, quibus donari ultimos arteriolarum fines putabant, dilatatione; II. *diæresi*, canaliculorum divisione; III. *diapedesi*, sive exsudatione; IV. *rhexi*, sive ruptione; V. *diabrosi*, sive erosione. Arteriolarum exhalantium, quæ fortasse solæ in finibus hiant, dilatatio fit vel impetu sanguinis irruentis, vel canaliculorum laxitate, vel orificiorum atonia. *Diæresis* contingit a caussis, quæ incidunt, pungunt, aut quocumque simili modo continuum solvunt. *Diapedesim* efficiunt nimia ut plurimum sanguinis tenuitas, aut aquea ejus dissolutio, & fibrarum laxata compages, & pororum inorganicorum, quibus vasa omnia, & membranæ scatent, dilatatio. *Ruptionem*, sive *rhexim* plethora tam vera, quam apparens, ictus, casus, nisus, auctus motus, obstructio, ligaturæ, compressiones, spasmus, membranarum debilitas, & similia. *Diabrosim* acritates variæ, a quibus tunicæ vasorum tam interius, quam exterius erodi possunt, donec per-

perforentur. Sed quinque hæ hæmorrhagiarum rationes ad tres redigi commode posse videntur, ad *anastomosim*, *rhexim*, & *diabrosim*; nam diæresis cum rhexi, & diapedesis cum anastomosi fere conveniunt, aut certe vix distingui possunt; cum tam in punctione, quam in ruptura continuum solvatur, & in diapedesi æque, ac in anastomosi sanguis sine continua solutione exsudet, & exstillet.

Signa caussarum.

§. CCCXXXVI. In quavis hæmorrhagia investigandum maxime est, qua ratione, & qua ex caussa fiat. Idcirco & quæ eam antecesserunt, & quæ comitantur, & ipsa sanguinis diathesis consideranda sunt diligentissime. Ictus, attritus, vulnus, immodicum exercitium, aliæque caussæ extrinsecæ per se facile patent. Ex ægri autem habitu, temperamento, victu, genere vitæ, aliisque aut excedens sanguinis copia, aut raritas, aut tenuitas, aut acrimonia, aut atonia, & laxitas solidarum partium dignoscentur. Retardatum vero alicubi sanguinis motum, aut impeditum circuitum, & simul alibi auctum impetum indicabunt uberior ad partem, unde dimanat, appulsus, tumor, distentio, rubor, vehemens vicinæ regionis pulsatio. Aliquid etiam lucis affert attenta sanguinis effluentis consideratio. Floridus, rubicundus, magno impetu erumpens sui copiam, aut raritatem ostendet, &, si difficulter, ac tarde concrescat, etiam dissolutionem. Tenuis vero, aquosus, & aquæ, in qua caro lota fuerit, non absimilis serosæ partis excessum, aqueamque diathesim.

Divisiones, & differentiæ.

§. CCCXXXVII. Diducitur hæmorrhagia in eam, quæ

quæ ab externa vi, & in eam, quæ sponte, & a caussis internis proficiscitur. De illa, quam etiam *violentam* dicunt, agitur a chirurgiæ scriptoribus; de hac vero, sive *spontanea* medici potissimum tractant. Alia item *salutaris*, aut *critica* est, alia *non salutaris*, aut *symptomatica*; alia demum *habitualis*, alia *accidentalis*. Salutaris illa dicitur, quæ caussam morbum efficientem, aut effecturam, aut morbum ipsum tollit; uti accidit, quando corpus a superfluo, & exuberante sanguine liberat, aut congestiones solvit, quod sæpe adolescentibus, ac juvenibus, præsertim fervidioribus obvenit. *Salutaris* quoque ea est, quam *criticam* dicunt, veluti quæ acutos morbos, phrenitidem sphacelismum cerebri, apoplexiam, hepatitidem, pleuritidem, cephalæam, gravedinem, nervorum distentionem, febrem ardentem, aliosque similes judicat. *Non salutaris* est ea, quæ neque morbum tollit, neque ejus caussam, aut novum aliquem morbum infert. Ad hanc spectat etiam *symptomatica*, itemque illa, quæ nimium protrahitur, viresque exhaurit, & sic alium morbum post se relinquit. *Habitualis* crebrius revertitur, & præter evidentem, peculiaremque caussam accedit. Contraria fit ratione *accidentalis*.

Prognosis.

§. CCCXXXVIII. Hæmorrhagiam eo majus periculum afferre, quo e vasis insignioribus fit, non est qui non videat. Quo etiam profusior est, & breviori tempore plus sanguinis projicit, ut aliquot ejus libræ cito effluant; quo imbecillior æger videtur, & maxime si simul facies, labia, ungues, & reliquum corpus pallescant, extrema frigeant, arteriæ subeant, deficiantque, somnus occupet, & animus linquatur; eo propius imminet extremum vitæ di-

scrimen. Defectio vero animi non semper terrere omnino debet; nam interdum sanguis, quem reliqua auxilia cohibere non potuerunt, intercepto aliquantulum, aut quiescente cordis motu, cum minus, vel parum, imo nihil a tergo urgeatur, subsistit, concrescit in thrombos, & vasa aperta occludit, nisi etiam propria vi contractili constringantur. Periculosior quoque est ea, quæ ab interna caussa efficitur; aut certe non minus prudentiæ, atque opis exigit ipsa, quam quæ ab externa. In universum facilius curatur, imo non raro per se ipsam, & sponte cessat quæ ex plethora oritur. Denique quæcunque fuerit hæmorrhagia, si pro ejus duratione, copia sanguinis effusi modum non excedat, ex se sola non poterit magno detrimento esse. At si modum excesserit, animi deliquia, corporis languor, cachexia, hydrops timeri debent. Nec obstat prostare exempla quædam sanguinis enormi copia excreti cum periculo quidem non exiguo, sed sine vitæ jactura. Pessimum demum signum jure habetur, si ab hæmorrhagia pulsus occultentur, vacillent, evanescant; syncope crebro ingruat; extrema frigescant, & membra convellantur.

De hæmorrhagia narium speciatim. Differentiæ. Prognostica.

§. CCCXXXIX. Quæ hactenus de hæmorrhagia generatim explicata sunt, accommodentur etiam peculiari sanguinis e naribus profluvio, sive narium hæmorrhagiæ, quæ ex disruptis, aut dilatatis, aut erosis, aut laxatis membranæ pituitariæ vasculis oriri consuevit, easdemque remotas caussas agnoscit, quas ceteræ hæmorrhagiæ. Præter communes differentias, de quibus jam (§. CCCXXXVII.) dictum est, hujus propria est illa, quæ a modo, quo efflu-

fluit sanguis, derivatur. Etenim vel abunde, & magno fluxu erumpit, & tunc vera est narium hæmorrhagia; vel guttatim, & parcius, lenteque exstillat, & tunc stillicidium dicitur. Quod ultimum in morbis symptomaticum est, atque inutile naturæ conamen; nihil enim paucum communiter esse potest criticum (*a*). Narium hæmorrhagia senibus inassuetis superveniens sæpe apoplexiam prædicit. Si hominibus valde imbecillis hæmorrhagia accedat, sæpe vitam cum sanguine effundit, vel tabem relinquit, aut cataractam, glaucoma, guttam serenam, & ex his oculorum caliginem, & cœcitatem (*b*). Hecticis vero, quibus sanguis colliquescit, & omnia vasa laxa sunt, hæmorrhagia mortem propinquam portendit.

CURATIO.

Curatio duplex. Duplex remediorum genus. Primum genus.

§. CCCXL. *Salutaris*, & *critica* narium hæmorrhagia, dummodo immodica non sit, quo casu salutaris esse nequiret, minime cohibenda est. Cohibita enim præter alia mala, interdum convulsionem accersit, sola sanguinis detractione sedandam (*a*). Non salutaris curationem exposcit. Curatio autem duplex est, alia hæmorrhagiæ præsentis, alia post eam jam compressam. Tempore hæmorrhagiæ ea adhibentur, quæ sanguinem sistunt. Hæmorrhagia jam cohibita, vel diutius protracta, caussæ eam efficienti occurritur. Multa ad sanguinis fluxum sisten-

(a) *Coac. n.* 57. 337. 340.
(b) PLATNER. *Ars medend.* §. 269.
(a) *Coac.* 336.

stendum proponi solent, quorum aliqua sanguinis copiam minuunt, ejusque cursum a naribus avertunt, aliqua pravam ejus qualitatem emendant, aliquà demum ora vasorum coarctant, & claudunt. Primi generis remedia sunt sanguinis missio per intervalla opportune iterata, cucurbitulæ tam siccæ, quam scarificatæ cervici, scapulis, dorso, cruribus, aut hypochondriis (*b*) applicatæ, artuum ligaturæ dolorificæ, & sanguinis per venas regressum retardantes, terror repente incussus, aqua frigida inopinanti in faciem, aut dorsum inspersa, aut pudendis admota, lipothymia, epithemata ex gypso, aceto, & albumine ovi parata, & fronti frigide imposita.

Genus alterum.

§. CCCXLI. Ad alterum genus spectant multa, & varia, prout variat sanguinis vitium. Nam si sanguis nimium exæstuet, ac turgeat, refrigerantia conveniunt ex lactuca, nymphæa, portulaca, acetosa, atque omnia subacida, & temperantia, imo acetum, & acida ipsa mineralia, item emulsa ex seminibus frigidis, nitrum, & similia. Enemata actu frigida & ad laxandam alvum, & ad sanguinis fervorem inhibendum subter dari suadet PLATNERUS (*a*). Si vero aquea tenuitate sanguis peccet, & simul atonia, & laxitas solidarum partium concurrat, adstringentia, & roborantia, uti plantago, urtica, consolida, cortex peruvianus, cascarilla, bistorta, tormentilla, cotonea mala, malicorium, balaustia, ter-

(b) VANS-SWIETEN. §. 741. ibique allegat GALENUM, qui cucurbitulam hypochondrio dextro defigebat, ſi ſanguis e dextra nare fluebat; ſiniſtro, ſi e ſiniſtra; ſicque ſanguinem illico ſiſti teſtatur.

(a) *L. c.*

terræ sigillatæ, corallia, & ferrum opportunissima sunt. Si demum acrimonia subsit aliqua, eidem opponi debent quæ peculiariter adversa creduntur, & ea, quæ demulcent, atque involvunt, alibi jam multoties memorata. Præ ceteris autem opium, plethora ablata, commendatur, utpote quod nimias quascunque evacuationes præter sudorem compescit, nervorum sensibilitatem minuendo, & spasticos motus sedando. At licet vim cordis intendere soleat, non tamen dandum est ægro viribus fractis, nisi cautissime, & quodammodo cicuratum, quale est in æthiope vegetabili, in diascordio Fracastorii, aliisque præparationibus.

Adstringentia externa.

§. CCCXLII. Vasorum oscula claudunt, quod tertio loco posui, medicamenta extrinsecus applicanda, cujusmodi sunt alumen, vitriolum, sanguis draconis, agaricus *pedis equini facie* quercui adnascens (*a*), atque alia. His turundæ conspersæ, aut in iis solutis intinctæ in nares induntur, ut aperta vasa comprimant, atque adstringant. Linamenta quoque ex vini spiritu meracissimo, & calido, vel balsamo adstringenti Gherlii, vel ex tinctura catechu expressa ad id commendantur. Valentius agunt pulvere *colchotaris* adjuta, aut phlegmate vitrioli madefacta. Hic complures aquæ vulnerariæ romanæ maxime credunt, tamquam certissimo euporisto, etsi ambigua admodum ejus virtus æquis judicibus videatur. Fuligo, si alia ad manus non sint, cum albumine ovi subacta, ac turundis, vel gossypio inducta utilissi-

(a) De hoc fungi genere, ejuſque uſu vid. *Comm. Lipsiens. vol.* I. *p.* 144., & *Observ. sur l' usage de l' Agaric de M.* GEORGE HEATE. *London.* 1758.

lissime in nares intruditur. Sed tot medicamentis opus non est. Solæ turundæ ex linteis carptis, aut contortis sine alio additamento sufficiunt, si in nares ita indantur, ut valide vasculis apertis adprimi possint. Adprimuntur vero multis rationibus, quas apud chirurgos videre est. Si altius vero demitti debeant, ut ad ora venarum hiantia perveniant, filo alligantur, quod per nares, faucesque trajectum eas &, quo exit sanguis, adplicat, & prout necesse est, dirigit; quemadmodum tradunt chirurgiæ magistri. Interdum sola narium per digitos compressione continuata, si anteriori e loco sanguis manet, sanguinis fluxus sistitur.

Cura prophylactica.

§. CCCXLIII. Sanguine cohibito, si hæmorrhagiæ origo ab ejus aliqua labe sit, aut ab aliqua caussa manifesta derivarit, accommodatis remediis utendum est, quibus mali reditus præcaveatur. His autem remediis regimen opportunius adjiciatur. Æger in loco frigidiusculo, & obscuro quiescat, leviter stragulis tectus, & capite erecto, & sublimi se contineat, neque multum loquatur, neque quidquam calide sumat, aut solidi mandat. Liquida igitur alimenta, refrigerantia sint, ne maxillarum motu sanguinis fluxus augeatur, aut renovetur. Exulent quæ sanguinem augent, aut concitant, aut attenuant. Aqua frigida potui detur, vino interdicto, nisi summus virium lapsus suadeat, tantillum vini, quod tenue sit rubellum, & subausterum, concedendum esse. Motus omnis sive animi, sive corporis diligentissime vitetur.

CA-

CAPUT XIII.

DE DOLORE AURIUM, ET QUIBUSDAM AUDITUS VITIIS.

Otalgia vera, & spuria.

§. CCLXLIV. AUres dolori, sive *otalgiæ*, non secus quam alia quævis pars, & quidem molestissimo, obnoxiæ sunt. Itaque de eo primum, deinde de quibusdam auditus vitiis, videlicet abscessu, ulcere, auditu gravi, surditate, & tinnitu sermo habendus est. Duplex otalgiæ genus occurrit, alterum sine inflammatione, alterum cum inflammatione conjunctum. Prius illud *otalgia spuria*, sive *notha*, posterius *vera* vulgo audit. Hanc alii *otiten* appellant. Sedes utriusque frequentior est membrana, quæ meatum auditorium intus succingit, ac cerumen secernit, effunditque. Non ideo tamen reliquæ interioris auris particulæ, uti tympanum, & labyrinthus, dolore immunes sunt, licet revera hæ rarius eo afficiantur.

Caussæ, & signa.

§. CCCXLV. Otalgiam notham procreant vel nervi irritati, vel spasmi, vel humor acer, & serosus, aut rheumaticus congestus, aut alia quævis caussa fibras, nervos, vasa distrahens, comprimens, aut vellicans. *Veram* autem, sive *otitem* aliqua unius, vel plurium auris partium inflammatio. In illa febris nulla est; in hac dolori febris adjungitur. Quod inter utramque discrimen præcipuum constituit. In utraque aures tinniunt, atque obsurdescunt. Caussæ, & occasiones otalgiæ mul-

tiplices sunt. In pueris frequentissima reputatur dentium molarium eruptio: rami enim nervi maxillaris inferioris, qui tertius quinti paris ramus est, & qui ad linguam pertinet, cum minori nervo, qui ab aure descendit, & a septimo pari, hujusque portione dura deducitur, una committuntur (*a*), & miscentur. Ex quo sequitur, ut summa inter maxillam, & aurem consensio, quocunque modo ea fiat, intercedere debeat. Post hanc veniunt subitæ, & vehementes tempestatum, atque aeris vicissitudines; catarrhi inde orti; subitum frigus capiti, aut pedibus calefactis admissum; tinea, achores, scabies retropulsa; metastases in febribus acutis; aliena in aurem illapsa, ingressa, intrusa, innata; ac demum cuncta ea, quæ ad dolorem, aut inflammationem inferendam valere, pluries alibi memoravimus.

Otitis descriptio.

§. CCCXLVI. Speciatim *otalgia vera*, sive *otites* se prodit dolore acutissimo, calore, ardore, pulsatione arteriarum adaucta, febre vehementi, & puncturis crebris, sic ut pars quodammodo terebrari videatur. Nullus tamen tumor, ruborque nullus extrinsecus conspicitur, nisi forte exteriora quoque eodem malo teneantur. Pro loci vero diversitate, quem inflammatio incessit, propria quædam, ac peculiaria indicia exseruntur. Quando meatus auditorius solummodo inflammatur, dolor magis externus est; tactu recrudescit, auditus potius obtunditur, quam aboletur; atque interior ejus facies, quæ oculis patet, insigniter rubet, ac tumet. Membranam porro tym-

(a) PLATNER. *l. c.* §. 350.

tympani, hujusque cavum inflammatione tentari noscimus, si doloris sensus interior, atque acutior videatur, ad fauces usque porrigatur, magnum tinnitum socium habeat, nec tamen auditum penitus auferat. Atrociora omnia; si intima, sive tertia auris cavea, labyrinthus videlicet, laboret. Tunc enim auditus fere aboletur; dolor acerrimus, penitiorque est, ad caput, cerebrumque protenditur; ac pene dementat; & non raro nervorum distentiones, vomitus, animi deliquia, ac delirium superveniunt.

Prognosis.

§. CCCXLVII. Otalgia vera, sive otites gravior est, & periculosior altera; eoque magis, quo penitiores auris sedes affligit, & quo minus cerebro parcere videtur. Hinc non raro septimo die enecat, nisi arte citissime resolvatur, aut narium hæmorrhagia opem ferat, aut pus ex aure erumpat. Resolvitur enim quandoque; crebrius in suppurationem desinit, & pure deinde manante magnum dolori, & gravitati levamen accedit. Verum ab abscessu ulcus interdum relinquitur, quod, nisi bene coëat, perpetuum sonitum, aut strepitum creat. Otalgia a sero acri, aut affectibus catarrhalibus, interdum sudore, interdum alvi fluxu finitur.

CURATIO.

Inflammatio tollenda. Otalgia catarrhalis quomodo curanda. Otalgiæ nervosæ cura. Aliena. Vermes, pulices, insecta. Abscessus. Pus nimium. Tubercula meatus auditorii.

§. CCCXLVIII. Resolvenda igitur statim ab initio inflammatio est venæ sectione, scarificatione occipi-

pitis, aut scapularum, balneis pedum, leni alvi ductione, & medicamentis antiphlogisticis, ac diluentibus. Extrinsecus etiam fomentis, cataplasmatibus anodynis resolutio tentanda. Dolorem lenit aqua tepens, lac muliebre, aut vaccinum, oleum amygdalarum amararum, vitellorum ovi, seminum papaveris albi, aut hyosciami recens expressum, si in aurem instilletur, aut gossypium ex his madidum indatur. Si otalgia a catarrho, ac serosa congestione fit, avocandus humor est cucurbitulis; cantharidibus collo, aut processui mastoideo impositis; sialagogis, radice pyrethri videlicet, pimpinellæ albæ, mastiche, pipere, foliis nicotianæ ore detentis; catharticis, ac sudoriferis. Neque sanguinis missio prætermittenda est, quando doloris acerbitas præsentissimum auxilium petit. At si nervorum affectiones, & spasmi, quod hystericis, hypochondriacisque sæpe evenit, dolorem exciverint; opio, anodynis, atque antispaticis ei occurrendum est. Ignorari vero non debet, quæcunque in aures demittuntur, cuncta prius leviter calefieri oportere. Neque his, præsertim oleosis, abuti licet; nam ita interdum laxantur auris interiora, aut obstruuntur, ut ægre deinde in integrum restitui possint. Si quid demum alieni in aurem aut irrepsit, aut in ea concrevit, quod otalgiam efficiat; id dexterrime, & citissime educi debet. Vermes oleosis, dulcibus, aut, ut aliis placet, amaris occidi; pulices, atque alia insecta aqua, melle, aut gossypio immisso extrahi possunt. CORN. CELSUS *lanæ paullulum*, inquit, *in aurem compellendum est, quo pulex, vel aliud animal, quod intus est, illud subeat, & cum eo extrahatur* (a). Ubi vero suppurationis initium est,

(a) *L. VI. cap.* VII.

est, emollientia cataplasmata ex mica panis albi cum lacte, & foliis malvæ decocta super dentur. Pus autem confectum avocetur pinguibus, aut frusto laridi, aut butyro, & jam exiens eluatur aqua hordei vel simplici, vel mellita, & si abstergendum magis sit, aliquid mellis ex rosa adjicere opportunum est. At ubi multus humor ex abscessu, aut ulcere diu profluit, inconsulto comprimi non debet. Sæpe retentus cuniculos agit, aut in cerebrum magno vitæ periculo convertitur. Quare satius est iis uti, quæ humorum dyscrasiæ prospiciunt, totumque corpus emendant; quo fere fit, ut ulcus sine noxa coalescat. Interdum folliculi sebacei, sive glandulæ, a quibus cerumen aurium secernitur, alicubi obstruuntur, & tuberculum aliquod formant. Id si inflammationem subeat, gravis otalgia oboritur, cito in abscessum desitura. Hinc raro venæ sectio necessaria est. Sola emollientia, anodyna, & demulcentia sufficere consueverunt.

GRAVIS, DIFFICILISQUE AUDITUS.

Curatio.

§. CCCXLIX. Imminuitur audiendi facultas, sive gravior, difficiliorque auditus evadit (*dysecœam*, vel *hypocophosim* SAUVAGESIUS vocat) multimodis, præcipue vel ex auriculæ vitio, abscissione, mutilatione, depressione, vel ex meatus auditorii obstructione, compressione, tumore, cerumine indurato, pure concreto, crustisque innatis; vel ex tympani membranæ, aliarumque partium relaxatione, aut ex serosi humoris copia illas alluente, ut in catarrhis fieri consuevit; vel etiam ex consensu primarum viarum, ut in hypochondriacis. Auriculæ defectum supplet corniculum acusticum. Obstructum mea-

meatum auditorium reserat ceruminis, aut puris concreti, aut crustæ innatæ dissolutio per saponacea, atque oleosa injecta, tumorum exstirpatio, incisio, destructio. Tympani membranæ, contentisque partibus robur, & firmitatem reddunt suffumigia sicca, & leviter balsamica, aut essentia castorei, tinctura succini, spiritus vini camphora non nihil imbutus, quibus gossypium intinctum meatui auditorio inseritur, ibique relinquitur, ut aeris humiditas arceatur. Serosam, catarrhalemque illuviem revellunt, evacuantque errhina, sialagoga, diuretica, hydragoga, sudorifera, fonticuli, setacea, vesicantia occipiti, aut processui mastoideo apposita. Saburra, si primis viis insidet, & gravem auditum efficit, eccoproticis educitur; spasmi vero, si ab his morbus pendet, paregoricis, & antispasticis sedantur.

SURDITAS.

Caussæ. Cophosis. Curatio.

§. CCCL. Si meatus auditorius membrana præter naturam, ut in recens natis interdum accidit, aut alio organico vitio occludatur; aut tympani membrana rigescat, aut ossea facta sit, aut disrupta, aut exesa; aut ossicula tympani, aut labyrinthi, aliæque interiores partes gravi labe, carie, ulcere contaminatæ, aut aliter destructæ sint: aut tuba eustachiana coaluerit, quod tumore, scirrho innato, aut cicatrice, ut post ulcera venerea faucium, fieri potest; aut nervi acustici paralysi resoluti fuerint, ut post capitis ictus, vel apoplexiam evenit; evidentissimum est, surditatem, sive *cophosin* subsequi, sive auditum deleri, & nullam ferme spem relinqui curationis, excepto eo casu, in quo incisio meatum aperire potest. Aqua præterea repletur inter-

terdum tympani cavum propter tubam eustachianam obstructam, aut aliter clausam, aut propter inhibitam, aut deperditam vasorum absorbentium, sive lymphaticorum facultatem; sic autem repletur, ut tympani membrana extrorsum urgeatur, & stapes ſenestræ ovali, membrana vero ſenestræ rotundæ introrsum vehementer adprimatur; quam ob rem auditus paullatim aboleatur necesse est. Tunç si quid auxilii est, id certe exspectandum videtur vel a gargarismatis, vel a sialagogis, vel ab ulcere processui mastoideo, cujus cellulæ cum tympani cavo communicant, per ferrum ignitum, vel lapidem infernalem, ut BELLOSTIUS suadet, inusto, & diutissime manante.

AUDITUS DEPRAVATUS.

Paracusis. Curatio.

§. CCCLI. Superest demum auditus depravatus, ad quem referri debet, auditus acutior, tinnitus, susurrus, bombus, & sibilus, soni nimirum præter naturam, qui ex nimia sensibilitate, vel ex tremoribus auctis, & inordinatis in aurium caveis, ossiculis, membranis, aliisque partibus excitatis oriuntur. Hæc vitia uno *paracusis*, sive *auditus falsi* vocabulo SAUVAGESIUS complectitur. Tremores autem illi vel ex plethora, vel ex sanguinis copia in vasa capitis, & aurium impulsa, vel ex fibrarum muscularium ad aures spectantium aucta irritabilitate, aut per stimulos quosdam excitata, vel ex aeris in cavo tympani, aut aquæ in labyrintho, ejusque ductibus contentæ agitatione gignuntur. Quis enim non videt, a validius pulsantibus aurium, aut cerebri arteriolis insolitum quasi corpo-

ris

ris percussi sonum edi, aut a tensione nimia membranæ tympani, musculorumque, aut a nimia nervorum sensibilitate molestiorem, acutioremque auditum reddi; aut a concussis ossiculis, aquave labyrinthi tinnitum, sive susurrum, aut denique ab aere intra tympani cavum clauso, & expanso, repenteque per tubam eustachianam exploso bombum, vel ab eodem sensim, ac difficulter per eam erumpente sibilum quemdam excitari? Interdum hæc varia auditus depravati symptomata seorsum, & solitaria incidunt, interdum nervorum distentionem, epilepsiam, apoplexiam, deliriumve antecedunt; interdum morbis acutis superveniunt; interdum alias ægrotationes, uti hypochondriasim, aut hysteriam, subsequuntur. Singulis his curatio adhibenda est, quæ caussis accommcdata videtur, quæque ex superioribus erui facillime potest.

CAPUT XIV.

DE ODONTALGIA.

Odontalgia. Descriptio, & explicatio. Symptomatica. Caussæ remotæ. Curatio.

§. CCCLII. Dentium dolor vocatur græce *odontalgia*. Qua dentes in alveolis reconduntur, cavi intus sunt, nervis, vasisque sanguineis instructi. Exterius periostio, ligamentis, ac gingivis firmantur. Si alicubi inflammatio fiat, aut serosa congestio, aut acer, irritansque humor aliquam ex illis partem vellicet, aut caries dentem exedat, dolorem induci necesse est varium, variaque inde symptomata nasci. Plerumque gingivæ tument,

ment, ac rubent, imo malæ ipsæ similia patiuntur; febris quandoque accedit, pulsatio, vigilia perpetua, aurium, oculorum, & capitis per consensionem dolores. Inflammatio sive socia, sive pedissequa sæpenumero in abscessum desinit. Si interiora hoc occupentur, dentis caries, vacillatio, corruptio, fistula timeri possunt. Si exteriora, parúlis, epúlis, ac gingivarum destructio. Caussæ remotæ fere eædem sunt, quæ otalgiæ. Pro caussarum vero ratione etiam curatio variari debet, quemadmodum in curatione otalgiæ præceptum est.

Curatio.

§. CCCLIII. Præter ea, quæ primo ad otalgiam (§. CCCXLVIII.) proposita sunt, laudantur lenia diaphoretica, in primis rooh baccarum sambuci ad unciam unam pro dosi, & anodyna. Ore continendum est vel lac calens, vel aqua ex capitibus papaveris albi, vel seminibus hyosciami decocta, & cum pauxillo aceti remixta, cautione adhibita, ne deglutiatur. Extrinsecus etiam fotus, & cataplasmata mollissima, & dolorem sedantia loco dolenti admovenda sunt. Intrinsecus præterea aliquid opii, si dolor urgeat, dari licet. In ea odontalgia, quæ a serosa congestione, aut ab acri humore est, non aliena curatio videtur, quam otalgiæ ex simili caussa natæ (§ CCCXLVIII.) idoneam posuimus. Nonnulli anthelicis extremum, antitragum, aut auriculæ lobulum inurendum jubent ferro ignito, aut moxa. Sed præstantior locus est pone aures, aut subter eas, quoniam arteria, vena, & nervus sub aure ibi exsistunt, & maxillam inferiorem ingrediuntur, & secundum ejus longitudinem in omnium dentium inferiorum radices distribuuntur. Hic itaque cauteria, aut vesicantia magis conveniunt,

&

& serum acre revocant, excernunt, & quodammodo nerveam sensibilitatem, atque ataxiam delent. Observatum enim est, sola validiori compressione pone maxillam inferiorem adhibita, interdum dolorem illico compesci. Emplastra itidem ex mastiche, balsamo peruviano, camphora, opioque composita, & temporibus, atque infra orbitam applicita celerrimum solamen afferunt. Nervus quippe a quinto pari ad musculos temporales pertinens ejusdem originis est cum nervis, qui ad dentium radices feruntur, & sub orbita qui statim egreditur nervus, ad dentes anteriores maxillæ superioris porrigitur.

Dentis caries. Dentis evulsio.

§. CCCLIV. Dolor a carie dentis opio indito, aut guttula olei caryophyllorum, vel spiritus vitrioli instillata, aut gossypio excepta, atque imposita egregie sedatur. Si huic auxilio non cesserit, ferramentum ignitum per cannulam in cavum dentis demitti oportet, quo & caries, & nervea interior membrana destruatur. Cavum deinde plumbi frustulo rite conformato implendum est, ne a cibo, potu, aut aere malum iterum exacerbetur, & recrudescat. Quod si hæc quoque non profuerint, aut adhiberi nequiverint, dens erit extrahendus, ut non solum dolor cum ipso evellatur, verum etiam ut a contagione reliqui, in quos facile proserpere solet, liberi serventur. Sed vitanda est dentis evulsio, si inflammatio magna, aut tumor non exiguus dentem circumcingat. Evelli etiam dentem expedit, ubi fistula prope dentem est, aut ab ejus carie genita spectatur. Nisi eo evulso, ipsa coire, aut impleri nequit. At caninorum extractio periculosior est ob profundiores radices, quibus adhærent; nec minorem difficultatem exhibent postremi, ac medii mo-

molares ternis, vel quaternis radicibus præditi. Nam ob eorum, qui superiores sunt, extractione lædi oculi possunt; ab utrisque vero tum superioribus, tum inferioribus hæmorrhagia, inflammatio, maxillæ laceratio, & fractio non raro contingunt. Hæmorrhagia interdum tanta est, ut consuetis stypticis medicamentis comprimi nequeat. Spongia sicca dentis alveolo imposisa, & manu valide pressa hæmorrhagiam quinque jam dies durantem a medico cohibitam legimus (*a*). Similem hæmorrhagiam ex hac ipsa caussa ortam, & jam ad viginti & ultra horas protractam sistere mihi quoque contigit pulvere fungi agarici igniarii alveolo avulsi dentis prius repleto, deinde ejusdem frustulis planis desuper gradatim impositis, ut dentibus alterius maxillæ & premi, & loco contineri possent.

Dentitioni quomodo prospiciendum. Dentium reliquis vitiis.

§. CCCLV. Cum odontalgiam dens aliquis erumpere nitens gignere cognoscatur, gingiva oleosis, pinguibus, mucilagineis primum mollienda, deinde, si necessitas urgeat, incidenda scalpello est, ut exitus denti comparetur. Abscessuum, fistularum, parulidum, epulidumque curatio chirurgis committatur. Si vero dentes vacillent, gingivæque depereant, & quasi absumantur, in caussam inquirere oportet. Si tartarea crusta inter gingivam, & dentem accreverit, ejusque carnem procul secedere cogat, subacidis ea dissolvenda est, aut ferramento in scalpelli modum aptato auferenda. Si ligamenta, & gingivæ laxatæ in caussa sint, ut dentes labent, ac

(a) *Comm. Lips. vol. 4. p. 91.*

ac vacillent, adſtringentibus, & roborantibus firmentur. Ubi vero erodens, acris, aut acida lympha id præſtat, antiſcorbutica, antacida, imo & balſamica tam intrinſecus, quam extrinſecus in ſubſidium vocentur.

C A P U T XV.

DE TUMORE GLANDULARUM PAROTIDUM, ET MAXILLARIUM, VULGO ORECCHIONI (*).

Differentiæ.

§. CCCLVI. PArotidum tumores recte dividuntur in tria genera. *Primum* genus eſt eorum, qui febribus acutis, & præſertim malignis, aut peſtilentibus ſuperveniunt. De his jam alibi (*Vol. I. De Febr.* §. CCCII.) a nobis actum eſt. *Alterum* eos comprehendit, qui morbos chronicos, ſcrophulas, luem veneream, ſcorbutum, ſcirrhoſam, cancroſamque diatheſim ſubſequuntur. Hi ad alios morbos, quorum curatio alibi tradenda eſt, aut

* *Synonyma.*

ORECCHIONI *Etruſcis*: GOTONI *Bononienſibus*, & *Flaminiæ populis*; GOTAZZE *Genuenſibus*; OREILLONS, & OURLES *Gallis*. *Parotis ſpuria* LIEUTAUDII, *Synops. univerſ. Prax. med. l.* 2. *ſect.* 2. *p.* 300. *ed. Patav.* 1777. *Parotis benigna*, & *ſimplex fortaſſe* SAUVAGESII, *Noſol. cl.* 1. *ord.* 3. *gen. XVII. Parotides ſeroſo glutine tumentes* THOM. LAGHII, *De Bon. ſcient. & art. Inſtit. atque Acad. T. V. P. I. inter Opuſcul. p.* 117. *Narbonenſium morbus familiariſſimus, cujus levior gradus* GALES, *gravior* COURNUDOS *vocatur*. LIEUTAUD. *l. c.*

aut ad morbos tantummodo chirurgicos spectant; de quibus nequaquam nostrum est verba facere. *Tertium* vero genus est, quando parotides, & maxillares glandulæ repente intumescunt, & dolent, nec diu, nec gravibus, aut saltem non periculosis symptomatibus, si recte curentur, stipantur, brevique, & perfecte resolvuntur. Pueros, atque adolescentes dumtaxat hoc genere corripi solitos non nulli tradunt. At quamquam illos huic malo magis obnoxios fateamur, experientia tamen compertum est, nullam quandoque ætatem, sexumque nullum immunem ab eo esse, in primis cum epidemicum est: nam interdum epidemici, aut stationarii more vagatur. Quin imo velut endemicum quibusdam in regionibus esse (*a*) dicitur. Tumores hujusmodi, quia vix unquam suppurationem subeunt, sed facili resolutione evanescunt, *lymphatici*, & *serosi* a plerisque reputantur; quamquam interdum inflammatoriam indolem indubiis notis exhibeant. Peculiari nomine carent apud medicos, a quibus sæpe eorum descriptio, & curatio prætermittitur. Idcirco nonnulli eos redigunt ad anginas nothas, aquosas, aut ad bronchocelem (*b*). In Etruria, & reliqua Italia vulgo vocantur *orecchioni*, *gotoni*. & *gotazze*.

Morbi historia.

§. CCCLVII. De his igitur nunc referam quidquid aut aliorum observationes, aut meæ me docue-

(a) *Journal. de Médec. T.* VII. *p.* 379. , ubi ROCHARDUS endemicum hujuſmodi morbum in *Belle-Isle-en Mer* eſſe affirmat, atque egregie deſcribit.

(b) LIEUTAUD. *l. c.* TARGIONI TOZZETTI *prim. Raccolt. d' osserv. med. p.* 176. VOGEL *De cogn. & curand. &c.* §. 192.

cuerunt. Plerumque his morbis hieme, sæpius vere se exserit, quin ulla alia corporis labes præcesserit. Pueris, & juvenibus magis, quam adultis infensus est; interdum nec senibus parcit, quod jam supra animadversum est. Subitas ut plurimum caloris in frigus mutationes, & nivosas, humidasque aeris constitutiones subsequitur. Sæpe post aliquam vehementiorem corporis exercitationem, aut frigus susceptum adoritur; graviusque afficit fervido, & bilioso temperamento homines. Parotides igitur intumescunt primum leviter, mox graviter, & duræ fiunt, dolore quodam tensivo molestæ. Colorem cutis vix mutant, imo interdum leve integumentorum œdema exhibent; quo factum est, ut Cl. LOUISIUS opinaretur, cellularem telam magis, quam glandulæ corpus affici (*a*). Quandoque tamen nihil œdematosi integumenta præseferunt, sed tumor durus, & tensus acriter dolet, & rubore quodam quasi erysipelatode suffunditur. Præter parotides simili tumore una attolluntur glandulæ maxillares, & in non nullis etiam illæ, quæ in collo sitæ sunt; in aliis tonsillæ ipsæ occupantur, ita ut non modo manducatio, sed etiam deglutitio ipsa reddatur difficilis. Tumor autem magnitudine varius est; modo planior, modo eminentior, & quandoque tantus, ut totam faciem, effigiemque deformet.

§. CCCLVIII. Ubi mitior morbus est, febrem nec movet, nec ægros lecto addicit. Tunc plerumque solius naturæ ope intra paucos dies paullatim decrescit, & finitur. Quies tamen in lecto, potus calidus, ac leniter diaphoreticus, fomenta humida, &

(a) *Encycloped. v. Oreillons.*

& mollientia, aut lintea duplicata sicca, & calentia, aut demum inunctiones ex oleosis applicitæ blande, & innoxie resolutionem accelerant. Raro ultra septem dies protrahitur. Si vero gravius affligit, vel cum febre incipit, vel febris ad eum accedit, nunc parva, mitis, & brevis, nunc magna, & vehemens, quæ interdum ad aliquot dies persistit, plerumque continua remittens, & vespere suas accessiones renovans. Id præcipue incidit, quando malum epidemice grassatur. Interdum vis epidemica tam late diffunditur, ut ne convalescentes quidem ex aliis morbis prætereat. In constitutione epidemica anni 1753., quam Bononiæ vidit, atque accuratissime descripsit THOMAS LAGHIUS (*a*), febris in graviori malo non destitit, nisi post nonam, aut undecimam, aut decimam quartam diem. Tunc sane sanguinem mitti, etiam iterato, oportet; quemadmodum sæpius expertus sum, & ipsemet LAGHIUS testatur. Ut plurimum tamen, ubi febris minus urget, sanguinis missione omissa, sufficiunt blanda eccoprotica, diluentia antiphlogistica, victus tenuis, & fomenta emollientia. Interdum nec fomenta ipsa bene feruntur. Tutissima omnium, & toleratu facilia sunt cataplasmata ex pane, lacte, & malva confecta, aut ex simplici pulpa pomorum dulcium. Vitanda vero sunt topica remedia, quæ resolventia prope dicuntur; nam aut dolorem, & tumorem exasperant, aut metastases non innocuas gignunt.

Metastasis ad testes.

§. CCCLIX. Detumescentibus parotidibus, præsertim maturius, nempe primis jam diebus, sæpe

(a) *L. c.*

evenit, ut humor, qui parotides, aliasque proximas glandulas tenebat, mira sane metastasi, etiam sponte, ad scrotum feratur. Quo casu non modo scrotum tumet, dolet, ac rubet; verum etiam alteruter testis, quandoque uterque, phlegmone vera corripitur, febre tunc intensiore, vehementioreque reddita. Metastasim ejusmodi a parotidibus ad testiculos in epidemicis (*a*) clare exposuit jam HIPPOCRATES, eamdemque vere anni 1750. observavit JOANNES TARGIONIUS TOZZETTIUS (*b*), & post hunc anno 1753. Cl. LAGHIUS. Nec me circa illud idem tempus Faventiæ medicinam facientem, ubi epidemicus erat morbus, rarum hoc metastaseos genus præterfugit. Hoc ipsum phænomenon viderunt alii, in quibus non prætereundus est ROCHARDUS (*c*), homo gallus, & nuperrime, anno videlicet 1782. Genuæ, ubi morbus iste epidemice increbuerat, Cl. JOSEPH PRATOLONGUS, vir tum doctrinæ laude, tum medendi usu præstantissimus; quemadmodum ex ejus epistola sub finem mensis Maji anni ejusdem ad me data intellexi. Scroti igitur, testiculorumve tumore superveniente, & febre inde vehementiore facta, continuo iteranda est sanguinis missio, vel primum instituenda in iis, in quibus antea omissa fuerat; fotusque emollientes adhibendi, ut non modo dolor, & inflammatio leniatur, sed tumor paullatim, & blande subsideat. Solent enim tam parotidum, quam scroti ejusmodi tumores resolutione finiri, nunquam, quod sciam, suppuratione, si quidem apta iis fiat medicina. Ex quo patet, mobilem, & so-

(a) I. *epid. stat.* 3.
(b) *L. c.*
(c) *Journal de méd.* T. VII. *jam. cit.*

solubilem esse eorum materiem. LAGHII vero observatio est, pueros impuberes, & senes huic metastasi non fuisse obnoxios (*d*); mulieres vero, quamquam hæ rarius in parotidum tumorem inciderent, eo itidem detumescente doloribus lumborum, & pubis correptas esse, ac si iis menstrua imminerent; quæ utique aut intempestive erumpebant, aut eorum loco pruritus, & caloris sensus pudendum præter consuetudinem invadebat (*).

Vomitiones inclinante morbo. Metastases aliæ.

§. CCCLX. Notatu item dignum est, complures, tam viros, quam fœminas, progrediente morbo, imo etiam jam inclinante, aut inclinato, non raro crebris vomitibus vexari, & aliquot dies male ex his habere; quod potissimum a LAGHIO observatum legimus (*a*), & a nobis etiam nuper confirmatum est. Quibus vomitus hujusmodi supervenit, etsi lingua pulchra sit, neque os amarescat, neque appetitus deficiat, nihilque humoris depravati, aut alieni, sed solus potus, aut cibus ventriculo restitans ejiciatur, omnes tamen ab anxietate, & inquiete, quam post potum, aut cibum patiuntur, plerumque liberantur, & conquiescunt; quæ res suspicionem injicit, ad spasticos potius ventriculi motus, quam ad cachochyliam vomitionem istam referendam esse. Revera sola paregorica, & sedantia stomachica, externa, atque interna, & blandissimi cly-

(d) *L. c.*

(*) In ephemeridibus medicis, quas noviſſime, hoc ipſo nimirum anno 1785., italico ſermone ſcriptas edidit Cl. BOTONIUS, bis, vel ter ejuſmodi malum memoratur, in quo metaſtaſis ad teſticulos in viris contingebat, in fœminis vero ad inguina.

(a) *L. c.*

clysteres paullatim eam abigunt; rarissime eccoproticis opus est. Vomitum autem iis supervenisse, quibus nullas ad testiculos metastasis contigit, narrat LAGHIUS (*b*): atque ideo conjicit, a metastasi eum pendere. Quod etsi ita aliquando esse, non inficier; adduci tamen non possum ad credendum, semper metastasim ad ventriculum caussam ejus esse; quod interdum eum accessisse viderim, tumore parotidum non modo exstante, sed etiam augmentum sumente. Alios, decedente parotidum tumore, dolor capitis invadit, hemicraniæ periodicæ non absimilis, isque certo evanescit, succedente scroti, aut testium tumore (*c*). Quibus vero neutrum horum accidit, sæpe converso ad pectus pravo humore tussis oboritur. Quamcumque demum partem morbi vis petat, febris illico increscit siti, vigiliis, anxietate, & corporis assidua jactatione comitata (*d*).

Anasarca, aut leucophlegmatia. An eruptivus morbus.

§. CCCLXI. Præter hasce metastasium species prope singularis est ea, quam laudatus PRATOLONGUS notavit (*a*). Is enim tumoribus patotidum in aliqui-

(b) *Ibid.*
(c) *Id. ib.*
(d) *Id. ib.*
(a) *Epist. cit.* En ejus ipſiſſima verba: *L' unica malattia, che p sa dirsi presentemente epidemica in questa città, è quella, che va sotto nome di Gotazze, e dai Fiorentini dicesi il male degli orecchioni. In qualcheduno oltre le parotidi si sono gonfiate enormemente le parti genitali con febbre considerabile, e in qualche altro ho veduto al gonfiare delle parotidi sopravvenire un' anasarca in tutto simile a quella, che qualche volta so-*

quibus supervenisse scribit *anasarcam* omnino similem illi, quæ nonnumquam supervenit purpuræ scarlatinæ; summa cum spirandi difficultate, & acuta febri. Hinc ipse suspicatur, parotidum istum tumorem *febribus eruptivis*, sive morbis exanthematicis febrilibus adnumerari posse. Hæc enimvero suspicio magnam probabilitatis speciem habere videtur, si animum advertamus ad morbos antecedentes, aut una decurrentes, qui plerumque exanthematici, sive eruptivi (*) sunt; itemque ad nauseas, ad vomitus, ad suspiria, ad anxietatem, ad languorem virium, ad faciles lipothymias, ad vigilias, ad jactationes, aliaque id genus symptomata, quæ huic morbo, quando vehementior, graviorque est, adjunguntur, & eruptivorum morborum communia sunt. Suspicioni robur, & pondus addit quorumdam opinio, vulgique communis persuasio, contagione malum proserpere, & communicari. In quam sententiam pronus quodammodo fuit LAGHIUS ipse, vir certe perspicacissimus, & simul cautissimus, qui,

sopravviene alla Scarlatina, con grandissima difficoltà di respiro, e con febbre acuta - - - - - Crede VS. Illustrissima, che questa malattia possa annoverarsi tra le febbri eruttive?

(*) Anno 1753. Bononiæ epidemicam parotidum conſtitutionem anteceſſerunt Peticularis morbus, & Variolæ, quibus interdum tumor parotidem ſe ſe adjungebat. Peticulis, & Variolis deſinentibus, tumores Parotidum ſoli cœperunt populariter vagari. In ea conſtitutione, quam anno 1782. non modo in quibuſdam pagis, verum etiam hic Mediolani habuimus, morbilli primum ſporadici, deinde epidemici inſurrexere. Eodem tempore hi parotidum tumores Genuæ, ut jam dictum eſt, & Taurini invaluerant. Neſcio tamen, an ibidem morbi eruptivi concurrerint.

qui, dum cauſſas ejus indagat, non longe abest, ut credat, epidemicam illam constitutionem, cujus absolutissimam historiam conscripsit, ex Africa, ubi pestilens morbus grassatus erat, ventorum flatu ad nos perlatam fuisse. Ut ut res se habeat, optandum quam maxime est, ut excellentium medicorum studia, occasione data, in veram hujusce morbi naturam incumbant, observationibusque iteratis decernant, utrum ad eruptivos, ut vocant, & contagiosos ipse pertineat, nec ne.

Constitutio epidemica an. 1782.

§. CCCLXII. In epidemica horum tumorum constitutione, quam dixi anno superiore 1782. nobis cum Genuensibus, & Taurinensibus fuisse communem, metastasis ad testiculos, quemadmodum alibi, conspecta non est; sed ejus loco frequentissime vomitus molestus cum sensu ponderis ad epigastrium plerosque, tumoribus jam, & febre discussis, exercuit. Quæ observatio omnino comprobare videtur LAGHII sententiam, in his ex metastasi vomitum, ut in suis ægrotis Bononiæ viderat, natum (§. CCCLX.) fuisse. Distinguendum igitur puto vomitum, qui initio morbi, aut ejus augmento incidit, ab eo, qui jam absoluto morbo supervenit. Illum quidem a nervorum ataxia, atque irritatione, qualis in morbis exanthematicis esse consuevit, pendere, probabile videtur; hunc vero a metastasi. Hoc quippe posteriore affectos non paucos blanda, atque iterata catharsis restituit, illos contra magis magisque turbavit. Apud nos mense Martio post magnam nivium copiam, frigusque repentinum morbus caput extulit. Parotides, & maxillares glandulæ enormiter tumebant, tendebantur, notabili duritie manui renitentes. Non admodum tamen, nec

nec vehementer dolebant. Color cutis vix mutabatur; & si quis rubor extrinsecus apparebat, is levissimus profecto erat. Sed febris continua, inæqualis, plerumque vehemens cum iis complicabatur, exceptis paucis quibusdam, qui levius affecti sunt. Gravius afflictis non deerant virium languor, & dejectio, nausea, vomituritio, crebra suspiria, & facilis in lipothymiam lapsus, in primis situ erecto. Inter initia non omittebantur blanda eccoprotica, clysteres, potus diluentes, & diapnoici, & sanguinis missio; qui tamen nullo glutine pleuritico tegebatur, in hisce morbis, ut ex aliorum quoque observatis constat, deficere solito. Sua stadia morbus perficit, ut plurimum, octo, vel novem diebus; solvique consuevit aut alvi fluxu, aut sudoribus, aut urinarum copia, aut narium hæmorrhagia. Pueris, & adolescentibus in quarta, aut septima sponte sanguis e naribus prorumpens plerumque veram crisim, qua illico sanabantur, apud Bononienses præstitisse (*a*) visus est. Neminem ex hoc morbo, licet gravi, unquam periisse constat (*b*). Nolim tamen, quis plus æquo sibi confidat, & temere aspernetur ejus benignitatem; cum fieri aliquando possit lethalis ad pulmones, aut cerebrum metastasis (*).

Hi-

(a) LAGHIUS *l. c.*

(b) *Id. ib.*

(*) Tempore eodem, quo Mediolani morbus iſte increbuit, Magentæ etiam epidemicus exſtitit. Rem non inutilem me facturum puto, ſi deſcriptionem, qualem ad me miſit rogatus illius loci Medicus FRANCISCUS BERRETTA die ſexta menſis Junii ann. 1783., hic e vernaculo in latinum ſermonem verſam addidero. *Certissimum est, ut tibi narratur, anno superiore sub veris initium non modo hic, verum etiam in quibusdam pagis adja-*

cent

Historia I.

§. CCCLXIII. Specimen hujusce constitutionis (§. CCCLXII.) aliquod dabunt binæ historiæ, altera graviorem, altera mitiorem morbi speciem sistens. Adolescens tres, & viginti annos natus, temperamento sanguineo melancholico præditus, frigori, ventis, aerique nocturno singulis diebus se se incautius objicere solitus in hunc morbum incidit. *Prima* die sine febri manifesta parotides cœperunt tumefieri, & dolere. *Secunda* earum tumor auctus est, & simul maxillares glandulæ tumidæ evaserunt cum exigua febri, qua coactus fuit lectulum petere. Eadem die salem catharticum amarum sumpsit, quo satis bene purgatus fuit. Die *tertia* cum

centibus epidemicam quamdam constitutionem tumorum parotides occupantium dominatam esse. Morbum vulgus noster appellat LA SGUALTERA; *de quo utplurimum vix, ac ne vix quidem consulitur Medicus. Dicam tamen quidquid & potui egomet ipse observare, & colligere maxima cura eos percontatus, qui illo correpti fuere. Symptomata igitur, quæ præcedere, & comitari vidi tumorem istum parotidum, fuere prope semper dolores articulorum, atque insignis omnium membrorum lassitudo. Nullum unquam symptoma mihi occurrit, quod febrium exanthematicarum esset proprium. Excipio tamen puerum duodecim annos natum, qui, antequam parotides ei tumerent, tres ferme dies vexatus fuit crebro vomitu bilioso, anxietate, inquietudine, & simul febre non exigua, quæ post etiam parotidum apparitionem aliquot dies ægrum tenuit. Hæc vero modo tumores ejusmodi antecedebat, modo subsequebatur, modo cum eisdem omnino ingruebat, & conjungebatur. Perpetuo tamen inchoabat cum alterno frigoris, calorisque sensu. Interdum intumuerunt parotides, quin ullus unquam motus febrilis accederet. Tumores tunc diutius, & pertinacius persti-*

cum febris increvisset cum pulsu valido, & magno, suspiriis crebris, atque anxietate, & corporis totius jactatione, & dolor cum aliquo rubore cutis conjungeretur, secta ei est vena in brachio, & missæ sanguinis unciæ decem, qui nihil phlogistici ostendit. Hinc aliquantum febris quidem remisit, non vero tumores, qui contra incrementum ceperunt usque ad diem quintam. Interea cibum appetebat, somno fruebatur, & viribus etiam dum in lecto erat, videbatur valere. Id solum querebatur, quod subinde stomachi quodam languore, &, si e lecto surgeret, facile lipothymia corriperetur. Die *quinta* iterum ei datum fuit lene caharticum, quod tamen alvum non subduxit. Horis pomeridianis

stitere semper, ad mensem unum, vel sesquimensem, ultraque non nunquam producti. Quando febris corripuit, hæc nunquam minus triduo, nunquam plus octiduo perduravit; nec semper tumores ex toto evanescebant, sed aliquandiu trahebantur adhuc, ea penitus discussa. Qui tumore simul, & febre correpti fuerunt, utplurimum questi etiam sunt faucium dolorem, difficilem deglutitionem, & arthriticos cruciatus in universo corpore. Perpaucos illos, qui meam opem petierunt, curavi sanguinis missione, quando hanc corporis robur, & febris magnitudo postulabant, salibus catharticis, & copioso potu diluti florum sambuci, cui adjectum esset nitrum; eoque lubentius diaphoresim promovi, quod viderem sudoribus largis utplurimum febrim solvi. Tumoribus extrinsecus admovebam cataplasma emolliens ex lacte floribus sambuci, & farina seminum lini confectum; quo opportune continuato fere semper feliciter resolvebantur. Quod si pertinacius obsisterent, tunc in usum vocabatur linimentum resolvens, quod sperma ceti, & camphoram recipiebat, cui omnino & facile cedebant. Nunquam enim suppuratione, aut alio modo eos finiri vidi, neque ulla metastasi, &c.

nis febris sine ullo frigoris, aut horroris indicio exacerbata est. Nox fuit implacida. Mane diei *sextæ* valida febri exardebat, calorem ingentem in interioribus partibus accusabat, & præterea suspiriis, nausea, inquiete, siti, dolore capitis pulsante vexabatur. Arteriæ vehementer subsiliebant. Facies universa tumebat. Idcirco decem sanguinis unciæ ex altero brachio detractæ; in quo nihil vitiosi repertum est. Vesperi quidquid biberat, & comederat, bis vomuit, & post vomitum aliquantum levatus est, & conquiescere cœpit. *Septima* die mane febris minor, caput liberum, facies, & parotides minus tumidæ: sed crebri vomitus a potu, qui plerumque nihil excernebant, nisi quod biberat, cum pauca interdum bile flava permixtum. Vespere iidem vomitus. Iteratis enematibus oleosis factum est, ut alvus laxata excrementa naturalia dejiceret. Hinc vomitus paullatim sedati; sic, ut nocte *octavæ* diei quies, & somnus tranquillior subsequeretur. Die *nona* omnia in melius versa sunt, ægro ferme apyretico. Die *undecima* tumores omnino evanuerunt. Potui datum est dilutum foliorum thèe, aqua cum succo mali medici, serum lactis defœcatum; sed potu quocumque stomachus turbabatur, vomitu insequente. Extrinsecus adhibita fomenta emollientia fuere ad secundam usque febris accessionem. Tunc ab omnibus topicis, quæ parum feliciter cedere videbantur, abstinere satius existimatum est. Resolutio autem leni febris motu, vomitibus spontaneis, alvi dejectione per clysteres obtentis, & urinæ copia potius, quam sudore perfecta est. Decem, aut duodecim diebus post sexagenario cuidam, qui adolescenti huic assidue adstiterat, postquam quadam die præter consuetudinem in aere aperto diutius deambulasset, leviter in-

tumuit parotis sinistra, sed modico dolore. *Secunda* die dolor auctus, & ad aurem protensus est; quo manducatio impediebatur. Nocte insequente dolor molestior somnum ferme omnem arcuit. Quare die *tertia*, etsi febri vacuus esset, lectulo se continuit. Alvum lenienti medicamento sibi solvi, & sanguinem, qui admodum firmus, & densus deprehensus est, ex brachio mitti curavit. A sanguinis missione dolor valde imminutus est. Doloris locum linteolo applicito a frigore, & aeris attactu defendebat. Semel tantum quadam nocte, cum dolor molestior esset, admovit caplasma ex pane, & lacte una decoctis, quo non solum dolor, sed tumor etiam subsedit. Intra sex, aut septem dies fere ex integro convaluit, aliqua solum difficultate mandendi superstite ad aliquot dies. Ab una parotide ad aliam non transiit, ut fere solet, malum. Abfuit vomitus, anxietas, languor, & febris: neque ad tantam magnitudinem tumor, quam in aliis vidimus, pervenit. Fortasse minor caussa procatarctica minorem quoque morbum fecit.

Historia III.

§. CCCLXIV. Initio septembris ann. 1783. iterum iste parotidum morbus revixit, sed sporadicus; eosque corripuit, qui aeri humido, & frigido, in primis vespertino caput, & collum incaute exposuerunt; sed plerumque mitis fuit. Juvenis quidam temperamento sanguineo pituisoso, habituque pinguiori præditus, cum vespere scriptioni diu operam navasset fenestra e latere aperta, tempestate humida, & frigida, paullo post dolorem levem in parotide sinistra percepit. Dolor nocte increvit. Applicuit sacculum cum farina tepenti. Mane postero parotis valde prominebat, colore prope na-

turali, non admodum dura; nec dolor magnus erat. Tensionis tamen sensus quidam molestus ad vicinas partes, caputque protendebatur; nulla febris. Medicus consuluit, ut tectam parotidem ab aeris injuriis, & frigore servaret, parum loqueretur, a manducatione abstineret, & dilutum florum sambuci sæpiuscule hauriret, & aliquot subinde cochlearia sumeret mixturæ, quæ nitrum, roob baccharum sambuci, & syrupum rubi idæi recipiebat, lectulique calore exspirationem excoleret. Vesperi febricitabat, sed leviter. Sudavit, & nocte tranquille dormivit. *Altero* mane tumor videbatur latius diffusus. Pulsus frequens. Cetera eadem. Nox deinde tranquilla. *Tertia* die mane parotis non parum detumuerat. Hinc datum lene eccoproticum ex sale mirabili, & syrupo mannato, quo bis alvus laxata est. Vesperi melius. Mane diei *quartæ* pulsus naturalis; urinæ saturatiores; tensio, & tumor multo minor. Die *quinta* tumor evanuit ex toto. *Sexta* domo exire cœpit. Nullus vomitus, nulla ad testes metastasis subsequuta est. Alios vero nonnullos tunc temporis lymphatico hoc parotidum tumore laborantes, eo evanescente, vomitus ad aliquot dies afflixit. Sed brevi omnes convaluere.

Conclusio.

§. CCCLXV. Ex his, quæ hactenus dicta sunt, colligi satis arbitror, quænam sit hujus morbi ratio, & quænam curandi methodus cuique ejus gradui opportunissima. Dum enim ejus descriptionem, variumque incessum tradidimus, non prætermissa sunt peculiaria remedia, quæ pro ratione symptomatum, aut eorum vicissitudinum experientia prodesse demonstravit. Tumorem glandularum lympha-

phaticarum eum esse, nemo in dubium revocare audebit; utrum vero sola crassior, densiorque lympha, aut ejus motus retardatus, an quidpiam alienum cum ea complicatum in caussa sit; numque frigus susceptum, atque aeris humiditas sive vasa lymphatica, & glandulas ipsas minus tectas corrugando, sive exspirationem supprimendo pro caussa occasionali tantummodo, aut pro efficienti haberi debeat, liberum esto cuique pro suo arbitratu judicare. Res enim adhuc obscura, nec satis comperta multo plures postulat observationes, quam eæ sunt, quas scriptores nobis in hanc usque diem reliquerunt.

CAPUT XVI.

DE GLOSSITE, SIVE LINGUÆ INFLAMMATIONE.

§. CCCLXVI. INflammari, atque intumescere per se linguam, ut periculosum, acutum, & primarium, id est ab angina, aliisve morbis sejunctum, & intra breve tempus, nempe quinque, aut septem dies, suffocantem morbum efficiat, auctor est VOGELIUS *(a)*. *Glossiten* eam vocat, bisque a se visam, & curatam narrat. Sed ante eum de linguæ inflammatione, variisque ejus tumoribus meminerunt complures alii, nominatim SENNERTUS *(b)*, & RIVERIUS *(c)*, quorum posterior pe-

(a) *De cogn. & curand. &c.* §. 180.
(b) *Med. Pract. T. 1. oper. T. 2. l. 1. part. 3. sect. V. cap. 2. p.* 333.
(c) *Prax. med. l. V. cap. 1. p.* 86.

peculiare de ea caput conscripsit. Febris accedit cum frigore, quod protinus calor immodicus excipit; quod commune fere est cum aliis morbis acutis. Sed frigore febrili adhuc præsente, linguam subitus dolor, rubor, calor, ac tumor occupat, quorum singuli magis, magisque increscunt. Loquendi, & deglutiendi difficultas mox oritur, imo paullatim tanta fit, ut utraque facultas aboleatur. Saliva viscida, & glutinosa sponte profluit; facies rubet; caput dolet; vigiliæ fere continuæ hominem exercent. Lingua prætumida nequaquam moveri potest, imo ob molem auctam exseritur, hiante ore. Quum nec bibere, nec edere liceat, ægrum fames, & sitis fatigat. Spiritus vero difficilior sensim redditus suffocationem tandem comminatur.

Prognosis & curatio.

§. CCCLXVII. Periculosissima sane est linguæ inflammatio, ni enim cito resolvatur, aut in abscessum cito aperiendum desinat, eliso spiritu miserrime enecat. Ocyssime igitur horrendo malo occurrendum est. Omnia generosiora artis auxilia, quæ inflammationes discutiunt, in usum vocari oportet, & extemplo sanguinem e vena, præsertim jugulari, aut ranina abunde mitti, idque pluries pro re nata iterari; cucurbitulas dorso scarificatas defigi; alvum satis valide duci, aut saltem enematibus quater in die adhibitis sollicitari; & collum cataplasmatibus idoneis circumcingi. Interea, si fieri possit, os sæpe emolliente, & resolvente decocto, cui lac, & mel adjectum sit, colluendum est. De linguæ inflammatione primaria satis. De secundaria vero, quæ aliis morbis supervenit, aut cum angina copulatur, alibi. Neque hic quidquam refert de aliis linguæ morbis, uti aucta mole, œdemate, tumore, ul-

ulceribus, fissuris, cancris, dicere; cum hos omnes chirurgi maxime persequantur.

CAPUT XVII.

DE ANGINA.

Sinanchen & cynanchen.

§. CCCLXVIII. Quam Græci συναγχην, & κυναγχην dixere, Latini vertunt *anginam*. Illi a laqueo, quo quis suspenditur, nomen deducunt, quasi præfocationem dicerent; hi ab angendo, quasi angorem. Olim hac voce utebantur ad faucium fere, & gutturis compressionem significandam, ideoque ad spiritus dumtaxat summam difficultatem, ut apud ARETÆUM (*a*), & COELIUM AURELIANUM (*b*) videre est; deinde eam ad deglutiendi simul impedimenta denotanda (*c*) transtulerunt.

Acutus morbus est. Definitio.

§. CCCLXIX. Peracutus sane morbus iste ab omnibus perhibetur. At non convenit inter auctores, utrum ab inflammatione semper dependeat. Palam enim COELIUS AURELIANUS ab angina excludit febrim, dum de ea scribere (*a*) aggreditur. ARETÆUS etiam modo inflammationi, modo aliis

 eam

(a) *De causs. & sign. morb. acut. l.* 1. *cap. VII.*
(b) *Acut. morb. l.* 3. *cap. I.*
(c) CORNEL. CELS. *l.* 4. *cap. IV.*
(a) *L. c.*

eam vitiis (*b*) tribuit. Hinc priscorum auctoritate fretus, & subsequentium etiam scriptorum permotus suffragiis non dubito plura, & varia anginæ genera constituere, cum natura, tum sede differentia; eoque confidentius id facio, quod magnum quoque BORHAAVIUM, quem & consentientem, & quasi ducem (*c*) sequi gloriosum est, ab hac sententia non abhorruit. Itaque primum, quid angina nobis sit, aperiamus. Anginam dicimus eam faucium, laryngis, pharyngis, adnexarumque partium affectionem, quæ respirandi, vel deglutiendi potentiam, vel utramque simul actionem insigniter lædit ob impedimentum aliquod in faucibus ipsis locatum. Quo facile sejungitur a ceteris spirandi, aut deglutiendi difficultatibus, quæ sedem ibi non habent, sed a pectoris, aut œsophagi vitiis proximam originem ducunt; cum in his nullus ad fauces strangulationis, aut doloris sensus percipiatur.

Differentiæ. Ex caussis. Differentiæ ex loco.

§. CCCLXX. Hinc ad differentias progredimur: Cum igitur affectio ista (§. CCCLXIX.) ex diversis illarum partium, & proximarum vitiis oriatur, inflammatione nimirum, infarctu catarrhali, œdemate, tumore, abscessu, scirrho, spasmo, paralysi, ulcere phagedænico, aphtis, gangræna, alienisque corporibus infixis, aut impactis; idcirco variæ anginæ constitui possunt, inflammatoria scilicet, catarrhalis, œdematodes, apostematodes, maligna gangrænosa, ulcerosa, aphthosa, convulsiva, paralytica, scirrhodes, fortuita, & sic porro. Sed loci etiam

(b) *L. c.*

(c) *Aphor. de cogn. & curand. morb.* §. 783. & *seqq.*

etiam affecti diverſitas differentias aliquas facit. Hinc dividitur in *externam*, & *internam*; illam ex nuperioribus quidam ſpeciatim vocant *paraſynanchen*, quando videlicet exteriores pharyngis partes occupat; ſi vero laryngis, *paracynanchen*. Internam vero, prout pharyngem, vel laryngem interiorem afficit, *ſynanchen*, vel *cynanchen* appellandam eſſe docent. Quamquam ſcire licet, veteres hiſce nominibus in aliam prorſus uſos eſſe ſignificationem: *cynanchen* enim, ſive anginam caninam vocabant eam, in qua fauces, lingua, & facies intumeſcebant; contra *ſynanchen*, quæ ſine ullo exteriore malo ſtrangulabat. Hinc illa *manifeſta*, hæc *occulta*, & latens apud eos habebatur. Deinde *paraſynanches* nomine leviorem, ſive *ſpuriam anginam* deſignare conſueverant.

Cauſſæ remotæ.

§. CCCLXXI. His ad veterum, & recentiorum mentem præcognitis, cauſſas remotas, quæ generatim anginæ occaſionem porrigunt, breviter recenſere par eſt. Tales ſunt in primis ſudoris, exſpirationis inſenſibilis, & cujuſcumque excretionis conſuetæ ſuppreſſio; aeris, & loci ex calido in frigidum ſubitæ mutationes; corporis exercitatio vehemens; equitatio vento in faciem ex adverſo ſpirante; magna vocis contentio; vociferatio; declamatio; tubarum inflatio, præſertim in aere gelido; tuſſis vehemens, aut creber vomitus; mercurii uſus; vapor calcis e recens dealbatis parietibus emanans; acria venena, aut medicamenta ingeſta, aut inſpirata; metaſtaſes in morbis acutis, malignis, aut exanthematicis; peculiaris aeris conſtitutio; miaſma epidemicum; eryſipelas, aut podagra, aut arthritis retropulſa, aut ſponte retrocedens; ſcor-

butica, venerea, strumosa, cacochymica, hysterica, hypochondriaca mala; nervosæ affectiones; quicumque tumor intrinsecus, aut extrinsecus faucibus adnatus, uti scrophulæ, excrescentiæ, sarcomata, polypi, membranæ, bronchocele, parotides, aliaque tuberculorum genera; spinæ; ossicula, aliaque acuta, & non acuta corpuscula in fauces delapsa, infixa, hærentia, aut in laryngem ingressa, attracta, detrusa, aut in pharynge, aut gulæ principio resistentia, & mole sua iter obstruentia, quaquaversum prementia, irritantia; epiglottidis induratio, exulceratio, consumptio; ossis hyoidis, aut vertebrarum colli in junioribus luxatio. Ex his enim omne fere anginæ genus enasci consuevit. Pro caussarum vero, loci affecti, morbi graduum, ac symptomatum varietate varia etiam anginæ ratio, itemque periculi, exitii, aut salutis significatio, medendique methodus est; quod luculentius innotescet ex peculiari singularum specierum descriptione, ad quam mox progredimur.

ANGINA INFLAMMATORIA, SIVE ANGINA VERA, ET LEGITIMA.

Definitio.

§. CCCLXXII. Ea respirandi, aut deglutiendi difficultas cum dolore, calore, & tumore conjuncta, quam efficit faucium, & proximarum partium inflammatio, *angina inflammatoria*, aliis *angina vera*, & *legitima* nuncupatur. In hac modo velum palatinum, columella, tonsillæ, musculi ossis hyoidis, & maxillæ, & linguæ radix; modo pharynx, & superior œsophagi pars; modo larynx, atque asperæ arteriæ initium inflammantur. Quandoque etiam

etiam plures harum partium simul, eodemque tempore laborant.

Anginæ faucium. Symptomata.

§. CCCLXXIII. Quando velum pendulum, columella, tonsillæ, linguæ basis, musculi, glandulæ, membranæque harum partium inflammatione tentantur, & malum ad confinia narium, & tubæ Eustachianæ extenditur, non solum febris continua vehemens cum faciei rubore se exserit, verum etiam si ore aperto, & depressa lingua fauces inspiciantur, tumor, & rubor sanguineus ubique, quo oculis pervenire licet, se prodit, extrinsecus etiam sub maxillis conspicuus; dolor ingens ibidem percipitur; difficillime, & magno cruciatu deglutitio fit; spiritus quoque ægre trahitur, & quodammodo impeditur; fauces vel arescunt, vel viscida, tenacique pituita opplentur, os vix diduci potest; qua maxilla inferior ossi temporum inseritur, sæpe dolet, ac tumet, dolorque utplurimum cum molesto tinnitu acutus ad aures internas producitur. Postremum hoc symptoma in lue venerea infectis, BOERHAAVIO in primis teste (a), occurrit, & frequens est.

Angina pharyngea. Symptomata.

§. CCCLXXIV. Si pharynx, & œsophagi, sive gulæ superior pars inflammatione corripiuntur, id mali inspectis faucibus illico apparet; respiratio non impeditur; voratio vero vix est possibilis, doloremque acutum excitat non modo ob tumentes partes ad quas appellunt ingesta, atque ob earumdem actionem exercendam, verum etiam ob distractionem,

(a) L. c. §. 805.

nem, quam pharynx patitur, dum in deglutitionis nisu sursum, & extrorsum per musculos linguæ styloglossos, & genioglossos, & ossis hyoidis geniohyoideos, & mylohyoideos, atque laryngis hyothyroideos, & cricothyroideos elevantur, & trahuntur larynx, os hyoides, linguæque basis: quæ actio dum exercetur, vis quoque aliqua pharyngi infertur. Hinc devoranda ex dolore, ac tumore illarum partium repelluntur ad interna narium foramina, illincque foras redeunt, aut contra in glottidem deflexa, impulsa, aut illapsa tussim vehementem exsuscitant. Quare tunc & cibi, & potus abstinentia exsiccat fauces, & corpus; humores depravat; & febrim ipsam acuit, intenditque.

Angina laryngea.

§. CCCLXXV. At ubi laryngem ipsum ejusmodi malum prehendit, & præsertim glottidem, interioresque alias sedes ad tracheam usque, vox fit acutissima, & stridula; tussis accedit sicca, & fere suffocans; dolor summus non ex deglutitione, quæ libera tum esse solet, sed ex motu laryngis, qui in ipsa deglutitione elevari debet, percipitur in deglutiendo; & multo etiam acerbior, cum loqui, aut vociferari necesse ægro fuerit, musculis laryngis, & glottidis, qui inflammatione laborant, tum multifariam agentibus; respiratio parva, rara, stertorosa, præfocans redditur; eamque nullis plerumque exterioribus, aut conspicuis mali indiciis, sed prominentibus, horridisque oculis subsequitur, eliso spiritu, citissima mors.

Angina trachealis cum suis symptomatibus.

§. CCCLXXVI. Verum si inflammatio asperam arteriam, sive tracheam potius, quam laryngem obsi-

sideat, tunc quoque nihil in faucibus vitii conspicitur, nec quidquam exteriora versus prorumpit, quia tumor, dolor, calor, rubor interiore ejus cavo occultantur. Sed tactu compressa tracheæ fistula acerbius dolet, quo potissimum mali sedes detegitur; febris acutissima exardescit; inspiratione intenditur doloris acerbitas; tussis permolesta plerumque, voxque clangosa, & rauca est; respiratio parva, frequens, sublimis, & nisu magno, ac sibilo perficitur. Hinc sanguinis intra pulmones cita, & lethalis congestio, & accumulatio; ejusdem a capite, & cerebro reditus tardus, aut præpeditus; faciei tumor, livor, ruborque; pulsuum mira imbecillitas, & vacillatio: anxietas summa, suffocatio, & mors celerrima; non tamen adeo propera, ut in laryngis, glottidis, atque epiglottidis inflammatione, quia glottidis hiatus cum per se angustior sit, citius etiam occluditur.

Angina composita. Symptomata. Sedes peculiare nomen impertit.

§. CCCLXXVII. Quo autem plures partes (§. CCCLXXIII. ad CCCLXXVI.) inflammationem subeunt, eo graviora, & lethaliora symptomata coneunt, sequuntur; sic, ut universa facies, labia, oculi tumeant, rubeant, lingua ex ore protuberet, sensus omnes hebetentur, atque ægrotans inter stertorem, delirium, convulsiones, animique deliquia miserrime, & celerrime suffocetur. Pro locorum vero diversitate peculiare nomen accipit angina, ut patet. Hinc *tonsillaris*, *pharyngea*, *æsophagea*, *laryngea*, *trachealis*, & ex his *composita* profluunt.

Prognosis. Quinam in eam proniores?

§. CCCLXXVIII. Anginæ inflammatoriæ magis subja-

jacent homines ætate florentes, sanguineo temperamento, habituque pleniore præditi, victui lauto, & calefacienti, aut vinosis liquoribus maxime dediti, exercitatiores, laboribusque indurati, mares ideo frequentius, quam fœminæ, & præsertim pilos flavos, aut rufos habentes, & potissimum ii, qui jam semel eadem laboraverint. Hæc ipsa, nisi prius suffocet, quod quarto plerumque die, interdum etiam multo breviori spatio accidit, terminatur, ut ceteræ inflammationes, resolutione, videlicet per copiosum salivæ viscidæ excreatum, sudorem, urinam multam, & coctam, vel abscessu, vel gangræna, vel scirrho (*a*). Quæ (§. CCCLXXIII.) descripta est, fauciumque superiora afficit, periculum quidem non leve intentat, at multo gravius, cum omnia illa mala post isthmum palati profundius locantur (§. CCCLXXIV.), &, nisi depressa valde lingua, diductoque admodum ore, quia inferius sita sunt, oculis vix cerni possunt.

Signa exitiosa.

§. CCCLXXIX. Perniciem, exitiumque extremum exspectari licet, ubi collum, sive cervix, faucesve nullum tumorem, aut ruborem ostendunt, dum interim summus doloris cruciatus, respiratio strangulationi proxima, vox stridula, & acuta, stertor, ac febris ardentissima, aliaque (§§. CCCLXXV. CCCLXXVI. CCCLXXVII.) commemorata hominem intra paucas horas e medio tollere comminantur. Auctor *Coacarum prænotionum* eodem die, ad summum tertio has anginas enecare scribit, sic inquiens: *Anginæ, quæ neque in cervice, neque in faucibus quidquam conspicuum edunt, suffocationem ve-*

(a) *Vol.* 1. *Comment. de inflammat.* §. *LXII.*

vehementem, *& spirandi difficultatem inferunt*, *atque eodem die*, *aut tertio occidunt* (*a*). Id ipsum alibi confirmat HIPPOCRATES, *eodem die*, *& secundo*, *& tertio*, *& quarto* easdem *strangulare*, affirmans. En ejus ipsissima verba: *Anginæ horrendissimæ sunt*, *& citissime occidunt*, *quæ neque in faucibus quidquam conspicuum faciunt*, *neque in cervice*: *verum plurimum dolorem exhibent*, *& erecta cervice spirationem inducunt*. *Hæ enim eodem die suffocant*, *secundo item*, *ac tertio*, *& quarto* (*b*).

Metastases malæ quando immineant, *& quales?*
Sputa qualia levent; *& contra*.

§. CCCLXXX. Tumores, & rubores sine bonis signis evanescere, neque ad exteriora converti, neque pus facile, & sine dolore excerni; aut neque ista diebus judicatoriis contingere; item dolores citra evidentem caussam cessare, aut ad caput transferri, febre non judicata, nec mitescente, perniciosum plane est (*a*). Perniciosum quoque, si citra judicationem *præcordiorum dolor cum impotentia*, *& torpore* obveniat; nam *latenter enecat ægrum* alioquin moderate habentem (*b*). Metuenda etiam est anginæ ad pulmonem conversio, quod *septem diebus* occidit: si vero hos quis effugerit, sup-

(a) *Lib. V. n. 1. ex* JACOTII *recensione*, *& editione*.

(b) *Prænot. N.* 132. LIND. *edit. Lugd. Batav.* 1665.; aut *Prænot. N.* 23. *edit.* MARINELLIAN. quæ commodior eſt fortaſſe, quia in omnium fere manibus, facileque apud nos reperitur. N. B. Ceterum quando ſolos numeros brevitatis cauſſa indico, apponoque, utplurimum *Lindeniana* editione, quam citavi, me uti, ſcito.

(a) *Coac. N.* 365. 370. 372. *Prænot. N.* 135.

(b) *Coac. N.* 374.

suppuratus fit (c), *nisi pituitosa sursum educantur* (d). Ceterum *angina laborantes, nisi celeriter cocta exspuant, perniciose habent* (e). *Sputa* autem neque *viscida*, neque *crassa*, neque *exalbida*, neque magna *vi educta* esse debent; alias *malum* denunciant (f).

Prognostica hippocratica longo usu firmata. Metastases etiam ad alias partes non tuta. Excrementa e forti strangulatu prodeuntia, vires resolutas indicant. Doloris cessatio ex gangræna. Angina symptomatica plerumque lethalis.

§. CCCLXXXI. Ex Hippocraticis oraculis modo (§. CCCLXXX.) ostensum est, metastases anginarum ad caput, ad pulmonum, ad hypochondria plerumque perniciem afferre. Veritatem eorum confirmant observata medica omnium temporum; sed digna præcipue lectu etiam sunt, quæ ad eorum confirmationem ex propria experientia adducit cl. BOERHAAVII commentator SWIETENIUS (a). Non solum vero perniciosæ habendæ sunt hæ metastases, verum etiam omnes illæ, quæ ad alia loca fiunt, nisi fuerint per diadochen ad exteriora. Sic *Coacarum* auctor, *in angina*, inquit, *qui abs re*, (sive ut alii vertunt, *sine signis*) *prorepunt ad crura dolores cum* febre, mortiferi (b). Et rursum: *Ex anginosis mortifera omnia, quæ dolorificum malum*

(c) HIPPOCRAT. *aphor. X. sect. V.*
(d) *Coac. N. 367.*
(e) *Coac. 377.*
(f) *Ibid.*
(a) *In aphor.* BOERH. §. 809. *n.* 5.
(b) *Cap. XV. n.* 12. *ex* DURET. *edit.*, vel *N.* 373. LIND. *edit.*

lum foras non edunt. Quin etiam ad crura procedunt diuturna mala, quæ difficulter, & moleste in pus vertuntur (*c*). Neque semper ad intestina conversio alvi fluxum inferens est salutaris (*d*). Multo magis desperata res dicitur, ubi *a forti strangulatu* in angina *repente stercus excernitur* (*e*). Exsolutionem enim virium significat. *Quin etiam dolores sine caussa sedati, mortem* (quod jam supra §. CCCLXXX. animadversum est) subesse testantur (*f*). Gangræna quippe eos excipi, sensu deleto, facile intelligitur. Funesta quoque plerumque est angina symptomatica, febribus exanthematicis, & malignis superveniens. Quandoque tamen non ita mala visa est, præcipue in variolis, si, ea exorta, delirium cessaverit. Majorem vero metum facit in morbillis, atque aliis exanthematicis morbis.

Signa salutis.

§. CCCLXXXII. Si ista (§. CCCLXXIX. ad CCCLXXXI.) vero defuerint, aut iis contraria evenerint, spes erit salutis recuperandæ. Hinc ait HIPPOCRATES: *Ab angina detento tumorem fieri in collo, bonum: foras enim morbus vertitur* (*a*). Item bonum eadem de caussa asseverat, si *tumor*, & *rubor in pectore prorumpat* (*b*). Tutius ubique in *Coacis præsagiis*, & *Prænotionibus* pronunciatur, *tumorem*, *ruborem*, & *abscessum* ad externas quam maxime partes vergere (*c*), præsertim si *ad interna mini-*

(c) *Ib. n.* 15., vel *n.* 376. *ed.* LIND.
(d) *Coac. N.* 373.
(e) *Coac. N.* 368., vel *cap. XV. n.* 7. DURET. *ed.*
(f) *Coac. cap. XV. n.* 9. DURET. *edition.*
(a) *Aphor.* 37. *sect. VI.*
(b) *Aphor.* 49. *sect. VII.*
(c) *Coac. N.* 365. *Prænot. N.* 134.

minime revertantur (*d*). Sæpe morbum levant sanguis e naribus, aut utero, aut hæmorrhoidibus prorumpens, aut biliosa diarrhœa, aut sudor etiam, si signa coctionis in urinis præcesserint, & bonæ criseos indicia non absint. Neque dolor artuum superveniens semper malus est, dummodo per eum angina, ejusque gravia symptomata mitigentur.

Quibus siguis cognoscantur varii anginæ termini. Resolutio. Suppuratio. Gangræna. Scirrhus.

§. CCCLXXXIII. Ex his (§. CCCLXXXII.) igitur, itemque ex iis, quæ alibi de resolutione cujusvis inflammationis (*a*) exposita fuere, cognoscetur, anginam resolutum iri. Ad suppurationem vero (§. CCCLXXVIII.) eam perduci intelliges, si febris, quæ vehemens, atque exacerbans fuit, sine resolutionis, aut criseos ullius signis paullatim se se remittit, & dolor ex acuto, & pulsante in obtusum, & gravativum mutatur, tumorque, si manu, aut digitis, aut specillo explorari potest, mollitudinem quamdam, qualem liquida materia exhibet, adipiscitur; & demum, si tumore non evanescente, rubor, atque inflammatio in eo, & circa eum plurimum minuuntur. At ubi neque resolutio, neque diadoche, neque evacuatio ulla critica, neque suppuratio fit, & contra vehemens inflammatio cum omnibus symptomatibus persistit, urgetque, profecto timor imminet gangrænæ. Hanc jam præsentem esse commonstrant pulsus debiles, inæquales, parvi; color faucium ex rubro in lividum, aut nigrum mutatus, aut summopere albidum

(d) *Coac. N. 365. Prænot. N. 134.*
(a) *Comment. de inflamm.* §. *LXII. & seqq.*

dum, ac pallidum; tumor subsidens, doloris cessatio, halitus fœtens, teter faciei color, aut pallor, aut livor, atque extremorum refrigeratio. Non tamen omnis gangræna anginis superveniens lethum certo affert. Interdum ea, quæ ex eryſipelate per febrim, & quasi per diadochen ad fauces propulso, materiaque maligna, & deletrice ibidem deposita oritur, quod sæpe contingit, & palatum, tonsillas, uvulamque dumtaxat, partes nimirum manui, oculisque subjectas occupat, neque altius, neque diffusius nimis proserpit, curationem non omnem respuit. In scirrhosam duritiem demum desinit angina, quando nec resoluta, nec suppurata, nec gangræna correpta tumorem relinquit doloris expertem, colore naturali simili præditum, durum, pertinacem, diuturnum, medicamentis obsistentem; quem nec febris, nec magna deglutiendi difficultas amplius comitatur. Huic potissimum malo obnoxia est angina *tonsillaris*, *pharyngea*, & *æsophagea*; quamquam reliquæ etiam, licet rarius, ab hac degeneratione immunes non videantur.

CURATIO.

Curatio Anginæ inflammatoriæ. Sanguinis missio larga summum remedium. Loci delectus, quo sanguis mitti debet. Communius e brachio mittitur, & cur. Iteranda sanguinis missio. Monitum SWIETENII.

§. CCCLXXXIV. Cum ergo in angina inflammatoria, & præsertim ea, quæ laryngem, aut tracheam tenet, aut fauces tumore ita occludit, ut non solum deglutiendi, verum etiam spiritus ducendi potestas tollatur, arctatis videlicet, aut impe-

peditis viis, summum periculum afferat quævis cunctatio; statim ad valentiorem medendi rationem properandum est, ut quam celerrime tumor inflammatorius minuatur, solvaturque, revocato aliorsum sanguinis impetu, imminutaque ejus copia. Vena igitur quantocius secta, tamdiu sanguis effluere sinatur, donec facies, labia, collum, oculique ruborem intensiorem amittant, & quasi expallescant; ac pulsus plurimum tam magnitudine, & velocitate, quam viribus subsidat; non vero, ut aliqui præcipiunt, tantum sanguinis profundatur, ut animi sequatur, aut instet deliquium. Non enim periculo vacat eorum præceptis nimis propere, aut temere indulgere. Multum quidem sanguinis hic mitti oportet; sed ætatis, temperamenti, habitus, sexus, consuetudinis, virium, & regionis ratio semper habeatur. In maxime plethoricis, robustisque hominibus quindecim, aut viginti unciæ, aut paullo etiam plus, si lato vulnere detrahantur, satis profecto erunt pro una vice; & sic proportionate aliquanto minus in minus habitioribus, minusque valentibus. Disceptari solet, quanam ex parte eum detrahi præstet. In summa vasorum plenitudine, evidentique caput versus sanguinis ex infernis partibus raptu, uti accidit, quando post suppressa catamenia, lochia, aut hæmorrhoides malum repente oboritur, tutius cum clinicorum plerisque putaverim in pede primum, deinde in brachio venam incidi; præsertim iis, sive mares, sive fœminæ fuerint, quorum peculiarem corporis constitutionem ejusmodi esse experientia constitit, ut sanguinis detractionem in superioribus artubus ferre nequeant, quin sibi pectus opprimi, caputve prægravari præsentiat. Ceterum e venis cubiti communius, utiliusque, ut e loco parti laboranti proximiore, sanguis

guis emittitur; nam potentius revellit, neque ita facile, ut ex pede missus metastasim materiæ morbificæ, quæ sæpenumero mobilissima est, ad alia viscera, & præsertim ad pulmones, aut abdominis cavum facit. Morbi vero impetu nequidquam retuso, aut iterum invalescente, eadem sanguinis missio brevi post iteranda est, ut æger ab imminenti suffocatione liberetur. Idque repeti toties licet, quoties indicatio perseveret, & vires satis valeant. At quoniam vehementissima angina per se celerrime suffocat, idcirco monet Cl. SWIETENIUS (*a*), venæ sectioni tunc licet necessariæ, præmittendam esse ancipitis eventus, & summi periculi prognosim; ne subita mors, si malo fato incidat, remedio potius, quam morbo tribuatur.

Quando jugulares, aut raninæ venæ aperiendæ. Cucurbitulæ quo loco defigendæ. Alvi ductio. Balnea pedum, & crurum fricationes. Vapores inspirandi. Cautiones circa gargarizationem, & aceti usum. Quæ sorbillanda sint. Eclegmata. Potus copiosus. Faucium scarificatio.

§. CCCLXXXV. Sin harum venarum sectio non satis profecerit, vel adhuc efficacius auxilium morbi vis postulet, sanguis e jugulari vena, si fieri possit, extemplo mitti debet; quo nihil præstantius ad imminuendam in proximis partibus sanguinis congestionem. Non enim *derivat*, ut vulgo putatur, sed *revellit*, ut cognita vasorum distributio ostendit. Quod si neque evacuatio hæc profecerit, aut aliquid, quo minus institui queat, impedimento fuerit, opportunissimum, utilissimumque est, ra-

(a) *In* BOERHAAV. §. 809.

raninas venas sub lingua (*) aperire, cucurbitulas cervici posteriori, colli lateribus, aut subter mento, aut scapulis, incisa altius cute, affigere, alvum catharticis antiphlogisticis, aut saltem clysmatibus acrioribus ducere, pedes in aquam calidam demittere, & perfricare, & pedum plantis etiam ea, quæ irritant, & rubefaciunt, imponere, ut, quoad fieri

(*) Raninarum ſectioni duo objici ſolent; primum, quod leviter inciſæ non ſatis ſanguinis effundant; alterum, quod audacius ſectæ humoris plus, quam oportet, amittant, hæmorrhagiamque, quæ ſiſti quandoque nequeat, procreent. Illud in magna ſanguinis congeſtione vix timeri unquam poteſt; nam ob refluxum ſanguinis prope impeditum turgent hujuſmodi venæ, & non ita cito inaniuntur; deinde non punctim, ſed cæſim, & tranſverſim aperire, foverique aqua calida ore recepta debent, ut ſanguinis libere, & diu, prout volumus, manare poſſit. Sic primæ illi objectioni obviam itur. Altera vero, qua hæmorrhagiæ metus incutitur, facili quoque negotio evaneſcit, ſi & ſanguinis diatheſis in vera, ac legitima inflammatione, & venarum exiguitas conſiderentur. Sanguis cum ad concreſcendum, cohærendumque ſit pronior, vix, ac ne vix quidem fieri poteſt, ut diutius, quam nobis lubet, effluere pergat. Brevi enim per ſe, vel aeris attactu in thrombos cogitur, & ora vulneris claudit, vel admota frigida, aut ſpleniolis ex linteo duplicato vulnuſculo impoſitis, & manu aliquandiu adpreſſis facile ſiſtitur. Exiguitas denique venarum tanta eſt, ut ad magnam ſanguinis profuſionem non ſufficiant. Vera tamen dicunt qui ejuſmodi timorem objiciunt, ſi de angina non inflammatoria, ſi de cachecticis, & ſcorbuticis hominibus loquantur. In his enim hæmorrhagiæ ex raninis audacius conciſis pene lethiferæ, ut non ſemel egomet ipſe vidi, enaſcuntur. In aliis vero, atque in vera ſanguinis inflammatoria diatheſi nunquam hujuſmodi infortunium obſervavi, etſi ſæpiſſime ad hanc ſanguinis miſſionem confugerim, adhibitæque ab aliis pluries interfuerim.

fieri poteſt, potentiſſime fiat *revulsio*. Præterea jubendum eſt, ut vapores ex aqua calida, cui etiam aliquid aceti adjectum ſit, ſi feratur, inſpirentur; ſed cavere oportet, ne nimium calidi, aut nimium irritantes ſint. Fauces vero lacte, aut poſca tepenti alluendæ potius ſunt, quam colluendæ, ne dolor ex gargarizatione augeatur. Acetum vero omittatur, ubi dolor acerbior eſt, ne eo loca dolentia exaſperentur. Interim, quoad licet, imperanda eſt frequens ſorbillatio decocti althææ, vel hordei, vel florum ſambuci, ut fauces humeſcant, laxentur, mulceanturque; humores vero omnes diluantur, liquentur, & reſolvantur. Eo ſpectant quoque eclegmata oleoſa, mucilaginoſa, refrigerantia, anodyna, leniter mellita, de quibus aliquid ſæpe delingi debet. Quam primum vero deglutiendi iter liberius evadit, liberaliore potu opus eſt, calido, crebro, antiphlogiſtico, attenuanti, ſaponaceo. Interdum gurgulio, amygdalæ, velumque pendulum palati adeo tument, ut una quaſi coeant in tumorem omnem faucium hiatum occupantem, aeriſque ingreſſum pene totum prohibentem; tunc præſentiſſimum, & fere unicum auxilium præbet prudens, & cauta illarum partium ſcarificatio, qua, ſanguine effluente, citiſſime detumeſcunt.

Topica externa. Reprimentia. Tutiora revellunt. Fomento & cataplaſmata mollientia, & diſcutientia præferuntur. Pulpa caſſiæ laudatur. Epiſpaſtica. Tracheotomia.

§. CCCLXXXVI. Interea negligenda haud ſunt ea, quæ extrinſecus adhibita levando morbo adjutrices manus conferre creduntur. Plerique ſtatuunt, inchoante morbo admovenda ea eſſe, quæ influentem humorem leniter reprimant, & vaſa ſubaſtringant;

similiaque, eo inclinante, commendant. Ab his tamen in augmento, sive inflammatione jam provecta, diligentissime cavent; quod sanguinem congestum magis compingunt, & vias angustiores reddunt. Tutius tamen vel inter initia est avocare, & revellere, quam reprimere, & roborare. Hinc præstat, fomentis humidis, moderate calentibus, assidue admotis, aut etiam cataplasmatis ejusdem generis, nimirum quæ molliant, & leniter discutiant, collum circumcingere, cautione adhibita, ne calore, aut pondere molestiam creent. Usitatissima ad id esse solent decocta ex malva, althæa, parietaria, seminibus lini, fœnu-græci, floribus sambuci, chamæmeli, meliloti, verbasci, atque ex his cataplasmata quoque parantur, addito oleo quodam pingui, veluti nymphææ, violarum, rosarum, aut simili. Nonnulli his croci orientalis, aut camphoræ tantillum adjiciunt; sed animadvertere oportet, ne odore ægri lædantur. Aliis pulpa cassiæ eumdem in finem cataplasmatis instar collo applicita probatur, & reapse præferenda, ut ut simplicissima, multis aliis videtur; sed curandum est, ut leviter prius calefiat, & non magno volumine admoveatur. Nec desunt, qui ex veterum consilio, & auctoritate acribus, sinapi videlicet, sale, aut similibus collum, pectusque rubefaciendum, ulcerandumque præcipiunt, ut ad exteriora morbus (*a*) avocetur. Imo cantharidas fermento panis exceptas admovent, ut vesicæ excitentur, narrantque, præclaros inde effectus sæpissime consecutos esse. Depleta vero prius vasa, & retusus febris impetus aliquantum sit, oportet. At ubi jam ingens subitæ suffocationis metus incumbit, ne quidquam intentatum relinquatur, ad tra-

(a) SWIETEN. *l. c.*

tracheotomiam per ſe nec difficilem, nec periculoſam (*b*) deveniendum esse sine mora exiſtimant (*). Verum hæc tum ſolum prodesse poterit, cum præſo-

(b) *Séanc. Publiq. de la Societè de Médecin. de Paris le 9. Decembr.* 1779. LOUIS *Mémoir. de l'Acad. Roy. de Chirurg. T.* 4., & DE MARTINIERE *ib. T. V.* vid. LE BLANC *op. chirurg. Vol. I.*

(*) Tracheotomia, quæ fit aperto inter anulum, & anulum in trachea foramine, immiſſoque idoneo, ut chirurgi docent, tubulo, per quem ſpiritus duci poſſit, vix aliquid periculi habet. Verum, quando aliquod corpus ex eadem trachea, caſu in ipſam illapſum, extrahendum eſt; tunc ſane neceſſe eſt, ut non modo tegumenta longitudinali inciſione dividantur, muſculique diducantur, verum etiam aliquot anuli, & pars quædam glandulæ thyroideæ diſſecentur, quo corpus alienum erui poſſit. Quo in caſu operatio non omni caret periculo, 1. quia vulnus non facile coit, nec facile cicatrice obducitur; 2. quia vulneratur glandula thyroidea; 3. quia ex læſis vaſis ſanguiferis non omnino exiguis hæmorrhagiæ metus imminet: & 4. quia nervi recurrentes ſæpe reciduntur cum vocis, & loquelæ jactura. At quamquam illud prius tracheotomiæ genus tutius, faciliuſque adhiberi poteſt, nolim tamen quis credat, omni difficultate ipſum vacare. Raro enim tubulus, qui inſeritur foramini, ſic adhæret loco, ut non ſæpe exeat, irritamque reddat operationem. Quod ſi vinculis, & compreſſione eum in ſua ſede detinere tentes, sæpe tuſſim, doloremque excitat, ut amoveri eum oporteat. Quare Cl. FOURCROY tracheotomiam poſthabendam laryngotomiæ eſſe nuper cenſuit, locum commodiſſimum, in quo inſtitui poteſt ſine ulla moleſtia, ac difficultate, proponens. Locus autem ad id aptiſſimus eſt ſpatium illud quaſi triangulare, quod medium jacet thyroidem inter, & circoidem cartilagines. Ibi non glandulæ, non vaſa, non muſculi, non nervi inſignioris uſus inciduntur. Sola cutis, & tracheæ ſola tunica perforanda eſt acu triquetra, cannulæ incluſa, quam *troquartium*, ſive *paracenterium* vulgo vocant.

focationis caussa non infra laryngem propagatur; Secus, non item.

Quæ suppurationi conveniant. Abscessus quando aperiendus. Animadversio. Sponte interdum dehiscit. Quid deinde ulceri medeatur.

§. CCCLXXXVII. Cum vero angina ad suppurationem tendere (§. CCCLXXXIII.) videatur, locus, ubi suppuratio fit, lacte, butyro, oleo blandissimo, aut decocto emollienti, & mucilaginoso assidue humectandus, fovendusque est. Pure demum confecto, abscessus mature aperiri debet pharyngotomo, aut alio accommodato instrumento, ut pus emittatur. At, ubi tonsillæ pluries, & sæpe inflammationi obnoxiæ fuerint, nec unquam perfecte detumuerint, & facile in eamdem levi ex caussa relabi soleant; tunc, si eas suppuratio occuparit, non mature nimis aperiendæ sunt; sed exspectandum, donec suppuratio omnem duritiem, & tumorem consumpserit, ac deleverit: Sic enim non solum earum scirrhosa induratio, verum etiam ad inflammationem nimia proclivitas averti solet. Non raro sola compressione, aut repetito degluriendi conatu abscessus disrumpitur, &, dictum factum,

cant. Hunc ipſum locum cuicunque alii preferendum putat etiam Cl. VICO D' AZYR, additque, ejuſmodi laryngotomiam feliciſſime in canibus jam eſſe tentatam (*Séanc. publique cit.*). In hac vero ſede perforatio iſta tum ſolum utilitatem afferet, cum cauſſa ſuffocationem minitans ſummam, & ſupremam laryngem occupabit; non vero, ſi infra perforationis locum conſtiterit. Inutilis quoque, ut patet, erit, ubi corpus aliquod in tracheam illapſum extrahi debeat. Tunc enim trachea ipſa aperienda eſt, ut mox dicam.

ctum, erumpente, & excreato pure ægri, qui paullo ante ad extrema videbantur redacti, repente liberantur, & reviviscunt. Aperto, vel sponte rupto abscessu, satis est, aqua ex hordeo decocto cum melle mixta ulcus leniter detergere. Hac sola facile repurgatur, & consanescit.

Gangrænæ quomodo occurratur. Initio gargarismata leniora. Injectiones. Progressu aliquanto validius agere licet. Scarificatio quando? Potus qualis & quantus. Antiseptica interna. Camphora qua ratione adhibenda.

§. CCCLXXXVIII. Si contra gangrænæ indicia in faucibus se prodere alicubi incipiant (§.CCCLXXXIII.), non cunctandum amplius est; sed protinus ad antiseptica confugiendum. In horum vero usu cavere oportet, ne inflammationem adaugeamus. Itaque acria, atque irritantia vitentur, aut certe summa prudentia adhibeantur. Initio, cum ambiguæ adhuc notæ gangrænam indicent; satius erit gargarizare ex aqua florum sambuci, aut scordii, succo mali medici, aut citrei modice acidulata; & calenti, aut ex aqua communi cum pauxillo aceti, & mellis; aut, si gargarizare nequeant, nesciant; aut nolint ægrotantes, hosce liquores in fauces per siryngam injicere, ægris interim ab inspiratione abstinere jussis. Signis gangrænæ increscentibus aliquid gargarismatibus addi licet ex spiritu acido salis marini; vel volatilis salis ammoniaci; vel ex tinctura myrrhæ, atque eosdem spiritus melle rosaceo exceptos loco, si manui, & oculis pateat, sæpe illini; aut penicillo his imbuto maculas gangrænosas crebro, & leniter attingi, ut coerceatur earum progressus. His vero non proficientibus, scarificatione pertundi ea loca debent. Quæ dum aguntur; si de-

deglutiendi facultas redierit, aut liberior evaserit liberaliori manu potui dentur, sed calide, ea omnia, quæ diluunt, temperant, & diaphoresim proliciunt, quæ vim vitæ leni stimulo erigunt, & quæ putredini adversantur. Hic præsertim celebrantur flores chamæmeli, herba scordii, cortex peruvianus, alkali volatile, & camphora. Diluta, decocta, tincturæ ex his comparantur. Camphora aceto calenti, addito pauxillo sacchari albi, solvi commode potest, & liquoribus quibusvis admisceri. Saporem facilem corrigunt additi syrupi ribesiorum, violarum, althææ, rubi idæi, vel similium.

Angina in scirrhum degenerans quid postulet. Leviores anginæ paucioribus egent.

§. CCCLXXXIX. Rarius evenit, ut angina inflammatoria in scirrhum (§. CCCLXXXIII.) degeneret. Id vero si unquam incidat, ea in mentem revocentur, quæ alibi a nobis opportune tradita fuerunt (*a*). Tonsillæ huic malo magis subjiciuntur. Harum scirrhus, si alia ratione resolvi nequeat, chirurgi manu facile, & sine periculo exscindi poterit, aut crebris scarificationibus paullatim deteri, & suppuratione inducta consumi. Atque hæc plane sunt celebriora artis præsidia, quæ ad anginam inflammatoriam curandam adhibentur; quamquam nec omnia semper, nec in quavis ejus specie necessaria reputantur. Leviores enim faucium, gurgulionis, & tonsillarum inflammationes paucioribus, mitioribusque adjumentis discutiuntur. Victus ratio ex solo jure tenui, ovorumque vitellis, aut hydrogala, aut ptisana saturatiore constabit.

AN-

(a) *Comment. de inflammat.* §. *LXXVIII.*

ANGINA CATARRHALIS, SIVE NOTHA.

Descriptio.

§. CCCXC. Ab angina inflammatoria, sive vera gradum facimus ad *anginam catharrhalem*, sive *lymphaticam*, sive *notam* passim dictam. Hæc a priore illa differt tumore potius lymphatico, & seroso, quam sanguineo, minus rubicundo, imo interdum pallido, dolore exiguo, aut certe non pulsante, febre vel absente, vel plane mitiore, & catarrhalium simili. Amygdalæ, uvula, velum palatinum, & proximæ partes frequentius hoc morbo corripiuntur, quam fauces reliquæ. Facilius quoque in eum incidunt homines pituitosi, laxiorisque habitus, senes æque, ac pueri, humido, nubiloque in aere degentes.

Caussa proxima. Caussæ remotæ.

§. CCCXCI. Mucus, lympha, serum, si in folliculis, cryptis, vasis, cellulosoque textu congeruntur, accumulantur, stagnant, utcunque acrimonia, aut copia, lentore irritant, distrahunt, & leviter inflammant, caussam morbi proximam constituere videntur. In remotis vero numerantur temperamentum humidum, & frigidum; ætas senilis, aut puerilis; sexus sequior; pluviosæ, & austrinæ aeris constitutiones; hiemale tempus; subitæ, & insignes tempestatum mutationes; cacochymia scorbutica, arthritica, venerea; rheumatica diathesis; acritates quæcunque; expiratio cohibita, retenta: lymphæ, lymphaticique systematis vitia, atque alia hujusmodi.

Va-

Varietates.

§. CCCXCII. Ad hanc anginam (§. CCCXC.) referri debent *anginæ aquosæ*, *lymphaticæ*, *pituitosæ*, *œdematosæ*, auctorum, in quibus tument quidem, sed laxæ, molles, ruboris expertes, leviter dolentes; & sæpenumero aquoso tumore quasi pellucidæ: itemque dolores leves faucium sine febri, cum nullo, aut exiguo rubore; nec valde calido, tenuique tumore ex quo organa deglutitionis, & vocis in suis functionibus non admodum intense læduntur.

Diagnosis. Prognosis.

§. CCCXCIII. Morbus ex tradita hactenus descriptione facile cognoscitur. Interdum non desunt tumores glandularum cervicalium, maxillarium, parotidum, aliarumque salivalium, sive lymphaticarum. Nec tussis, nec catarrhales ceteri affectus desiderantur. De quadam *anginæ aquosæ* specie apud Wallenses, in locis præsertim mari proximis, epidemica, & maligna, quæ oris, palati, & vicinarum partium glandulas tumidas, & distentas referebat, multosque intra biduum, aut triduum enecabat, mentionem facit Cl. Meadius (*a*). Alioquin per se minus periculi habet, & sæpe solo diætetico regimine, & naturæ beneficio paullatim abigitur. Quando congestio gravior, ingentiorque est, & frequentius recurrit, difficilius discutitur; imo interdum in abscessum transit, aut post se tumores duros, in primis cum tonsillæ affectæ pluries fuerint, relinquit. Hinc facilis ejus in anginam scirrhosam transitus. Negari tamen haud potest, interdum hujusmodi anginas periculosas fieri, cum nem-

(a) *Monit. & præcept. med. cap. 4. p. 52.*

nempe epiglottidem, glottidem, & laryngem afficiunt, aut aliter vias spiritus angustiores reddunt, quod ex difficili inspiratione, loco dolente, vocis raucitate, aphonia, tussi, stertore, aliisque cognoscitur; aut cum à scorbutica, aut venerea labe profectæ ulcera mali moris quaquaversum depascentia, profunda, lata, vehementer dolorifica, circum inflammata, rebellia excitant.

Curatio. Quando vena secanda. Raninæ quando incidendæ. Hirudines. Curatio Meadiana.

§. CCCXCIV. Itaque, ubi aliqua artis ope eget malum, ea in usum veniant, quæ copiam humorum minuunt, aliorsumque avocant; crassam, & lentam lympham attenuant, stagnantem digerunt, ac solvunt: acre emendant, & diluunt: vim, & tonum vasis, fibris, & membranis restituunt. Quare, si febris est, etsi non acuta admodum; si tumor, dolor, & rubor tantus evadat, ut timor instet proximæ inflammationis; aut si deglutitioni difficili difficilis quoque respiratio adjungatur, non erit alienum sanguinem mittere, sed parciori manu, quam in angina inflammatoria; idque speciatim audere licebit, si temperamentum ad sanguineum propius accedat, & plenior habitus, & viridior ætas, & corporis, viriumque robur una consentiant. Misso semel, aut bis, si opus fuerit, sanguine, cucurbitulæ cum siccæ, tum scarificatæ cervici, & dorso admovendæ sunt; quarum applicatio tum etiam multo opportunior censenda erit, cum sanguinis missioni locus nullus esse posse visus fuerit. Neque raninis parcendum venis est, quotiescumque plurimum humoris lingua contraxerit, itaque intumuerit, ut præ tumore intra os contineri nequeat. Infantibus, puerisque, in quibus venæ incidi haud po-

potuerint, auxilio esse solent hirudines prope venas cubiti, aut colli applicitæ. In illa *angina aquosa epidemica* a Meadio memorata, quæ adeo perniciosa erat, ut multi intra tres dies, ea correpti (§. CCCXCIII.) perirent, profuit quam plurimis hæc medendi methodus: Statim mittebatur magna copia sanguis; deinde laxabatur leni eccoprotico, aut enemate alvus; postea emplastra ex cantharidibus sub mento, aut colli lateribus admovebantur: sin autem per hæc non satis proficiebatur, in palato circa uvulam, venasque sub lingua, plagis satis altis vulnera infligebantur, quibus malus humor erumperet; intrinsecus vero ter, quaterve in die dabatur pulvis contrayervæ compositus cum pari nitri pondere (*a*).

Catharsis. Hydragoga. Incidentia, diuretica, diaphoretica. Æthiops mineralis.

§. CCCXCV. Celebrata, si res tulerit, sanguinis missione, reliquum est, ut ad revellendam, evacuandamque serosam colluviem alvus ducatur medicamentis hydragogis, manna videlicet, senna, syrupo aureo solutivo, sale cathartico amaro, diagrydio, itemque, si validius agere oporteat, jalappa, mechoacanha, similibusque; quod in primis anginæ pituitosæ, aquosæ, œdematosæque (§. CCCXCII.) convenientissimum est. Subinde etiam danda sunt intrinsecus quæ diluunt, & leni stimulo diuresim, diaphoresimque promovent, uti decocta radicis bardanæ, smilacis asperæ, saponariæ, ligni sassafras, aliaque id genus; quibus adjici poterit aliquid oxymellis simplicis, aut etiam scillitici, prout opportunius videbitur, quo valentius in-

(a) MEAD. *l. c.*

incidant. Hic quoque, si unquam, locum invenire potest *æthiops mineralis* ad drachmam semis bis in die dandus, quem tamquam præsentissimum promptissimumque auxilium in angina deprædicat LANGEUS (*a*). In ea autem, quæ cum labe venerea complicatur, aut a strumosis tumoribus, scirrhisque comitatur, in primis mercuriale hujusmodi remedium magis conveniet.

Vesicantia. Fricationes. Gargarismata. Injectiones. Sialogoga. Topica.

§. CCCXCVI. At interdum medicamenta deglutiri nequeunt. Tunc cervicem posteriorem cantharidibus impositis exulcerare; in brachiis earum ope vesicas inducere; pedes, & crura acriter perfricare; alvum enematibus, & quidem acrioribus sollicitare utilissimum est. Gargarismata quoque primum resolventia, & discutientia, deinde subastringentia, & roborantia conveniunt. Si hæc quacunque ex caussa administrari nequeant, aut gargarizandi actio dolorem intendat, aut faucibus multum muci, & viscidæ lymphæ adhæreat, easque oppleat, liquor idoneus per siryngam injiciendus est, ut fauces liberentur; sic tamen injicitur, ut non in laryngem ingrediatur: suffocationis enim metum induceret. Nec aliena sunt quæ ore detenta salivæ fluxum alliciunt, talia tamen quæ inflammationi, si qua est, non officiant; aut, ubi non est, eam non excitent. Oxymel scilliticum, itemque sal prunellæ utroque in casu, & modo videntur reliquis præstare. Præterea extrinsecus fomenta, cataplasmata, & emplastra, quæ molliant, discutiant, resolvantque, omitti non debent. Imo horum actio leni fricatione adjuvanda est.

(a) *Miscel. veritat. Fascic. I. p.* 5.

est. In primis hæc opportunissima habentur, quando glandulæ lympha tenaci, & crassa replentur, & turgent. Quo casu fomenta humida vaporem aqueum suppeditant, qui in venas absorbentes receptus ad glandulas brevi via defertur, & mirifice lympham diluit, attenuat, & solvit.

Abscessus, & scirrhus, & ulcera quomodo curentur. Anginis aquosis ubi febris abest. qualis curatio. In leviori casu diæta, & abstinentia sufficit.

§. CCCXCVII. Malum demum, si malo fato, in abscessum, aut scirrhum abeat, curatio fere eadem conveniet, quam supra commendavimus (§§. CCCLXXXVII. CCCLXXXIX.). Ulcera vero mali moris, & depascentia (§. CCCXCIII.) si supervenerint, non aliis curantur, quam iis, quæ notæ acritudini, & humorum dyscrasiæ, unde foventur, contraria sunt. Idcirco provide, & sollicite antiscorbuticis, antivenereisque medicamentis, sed diu, & liberaliter adhibitis oppugnetur; topicis interim, quæ detergunt, atque antiseptica virtute pollent (§. CCCLXXXVIII.), non prætermissis, &, si fœda, & sordida fuerint, spiritu vitrioli, aut collyrio LANFRANCI etiam applicitis. Cauto tamen opus est, ne ulcera, cum primum detersa, pura, rubra, & valde sensibilia facta sint, acribus amplius irritentur; sed satius tunc est mollissimis ea, & blandissimis medicamentis nutriri, & mulceri. Non absimili ratione (§. CCCXCIV. ad CCCXCVII.) *anginæ aquosæ, & œdematosæ, & leves faucium dolores* (§. CCCXCII), cum febre carent, curandæ omnino sunt, excepta, & omissa sanguinis missione; nam in his sola cathartica, aperientia, epispastica, etiam collo ipsi admota, vesicantia, & sudorifera sufficiunt; quamquam

quam in leviore morbi gradu, & in læsione partium, quæ minus vitæ necessariæ sunt, sæpe sola diæta, & abstinentia intra pauos dies malum omne depellitur.

ANGINA GANGRÆNOSA MALIGNA (*).

Quid ea sit? Discrimen inter hanc & inflammatoriam. Nominis ratio.

§. CCCXCVIII. Anginam inflammatoriam quandoque in gangrænam desinere, supra (§. CCCLXXVIII.) animadversum est. Hic vero de alio anginæ genere, maligno, & plerumque epidemico, infantibus, pueris, & adolescentibus præ aliis infensissimo, quod a fomite quodam venenato, & putrefaciente ad fauces, &

* *Synonyma.*

Angina maligna, & *gangrænosa ann.* 1751. *ad* 1753. HUXHAMI, *Journ. de Medicin Octobr.* 1757. *vol. VII. p.* 241. *Angina gangrænosa* TUSSANI, GILB. BOULLAND *Quæst. medic.* 1750. *Angina gangrænosa* CHOMELII, *Dissert. sur l'espec. de mal de gorge gangreneux de l'an.* 1748. *Par.* 1749. *Angina in gangrænam desinens*, D. MARTEAU; *Journ. de Med. T. IV. Mars* 1756. *p.* 222. *Angina maligna*, & *gangrænosa*; *Praxis med. Lond. cl.* 1, *sect.* 3. *c.* 2. *Angina maligna ulcerosa* FOTHERGILLII, *An account of the sore Throat attendet with ulcers* 1748. 1751. vid. *Comment. Lips. Vol.* 1. *p.* 493. *Tonsillarum gangræna* MEADII. *Monit. & Præce t. med. cap. IV. p.* 52. *Pestilens*, & *præfocans pueros abscessus*, *quem græce vocat* παιδάγχονην λοιμώδην, *sive Puerorum strangulatum pestilentem*. M. A. SEVERINI, *De recond. abscess. natura ed. Francof.* 1643. *p.* 428. & *seqq. Crustosa malignaque Tonsillarum*, & *faucium ulcera* JO. ANT. FOGLIA 1620, *de Anginosa passione*. *Morbus strangulatorius* ÆTII, CLETI SIGNINI

& speciatim ad tonsillas traducto, easque quasi, ut ignis facit, adurente profluere videtur, sermo a nobis habendus est. In priore illa nulla malignitas est, neque ulla putredo antecedens; & gangræna ipsa, quando accedit, maximo tantum inflammationis gradui supervenit, debeturque, & plerumque, ubi præsertim interiora occupat, latiusque diffunditur, extremum morbi finem certa nece facit. In hac vero aliter res se habet: nam levissima diatheseos inflammatoriæ indicia (a) adsunt, malignitatis contra, putredinisque maxima, & indubia; & gangræna, quæ prope omnium ægrotantium communis est, non sero, sed citissime supervenit, & quamquam sæpe perniciem afferat, non tamen semper vitam adimit, nisi cum in laryngem, tracheam, & pulmones se se propagaverit, nam pluries, adhibita cita, atque accommodata medicina, malum sistitur, ægerque servatur. Non ergo hæc vehementissimæ inflammationis soboles est; sed causticæ, malignæ & deletricis caussæ effectus. *Gangrænosam anginam* hanc vo-

GNINI, *De morb. strangulator.* Rom. 1636. 8. *Pestilens faucium affectus* JO. ANDR. SGAMBATI, *De Pestilent. fauc. affect. Neapoli sæviente* 1620. 4. *Ulcus Syriacum* M. ANT. ALAYMI, *De Ulcer. syriac. Epidemicus strangulatorius affectus* JO. BABT. CARNOVALLII *De epid. strangulat. affect. Garratillo* HISPANORUM, *Renat. Moreau* inter epist. *medicinal. Thom. Bartholini, cent.* 1. epist. LXXXI. *Angina gangrænosa, Pedanchone* SEVERINI, VOGELII, *De cognosc. & curand. præc. c. h. affect.* §. 184. *p.* 135. *Angina maligna, vel morbus strangulatorius, vel pestilens faucium affectus* FRANC. HOMII, *Princip. medicin. lib.* 2. *part.* 3. *sect. IV. Anginæ primum genus ann.* 1747. MARTINI GHISII, *Letter. med. Lett.* 2. *sopra le Angin. epid. Degli anni* 1747. *e* 1748. *Cremon.* 1749

(a) *Comment. de Inflamm.* §. *XLIII. ad* §. *XLVII.*

vocavimus, quod gangræna perpetuo fauces corrumpat; sed addidimus *malignam*, ut prava ejus natura innotescat, qua discriminetur ab angina inflammatoria, interdum & ipsa in gangrænam desinente.

Veteribus nota, & descripta. Dissensio inter VOGELIUM, & SWIETENIUM. Confirmatur opinio SWIETENII.

§. CCCXCIX. Hanc, si minus ab HIPPOCRATE (*a*) certe ab ARETÆO (*b*), atque ab ÆTIO (*c*) antiquissimis medicis cognitam, & luculenter descriptam censent plerique neotericorum (*d*). Ab iis tamen dissentit quam maxime Cl. VOGELIUS, cui *videntur* illi *graves viri de aphthis scripsisse* eo loco, non de angina ista, cum *memorent ulcera sensim a tonsillis ad columellam, linguam, gingivas, & dentium alveolos provenire, quæ aphtharum natura est. Et certe*, subjicit, *in angina gangrænosa lingua, & gingivæ immunes sunt ab omni labe: nec hæc diu* (*e*) *excruciat*. At alia omnino sententia est Cl. SWIETENIO; nam is concedit quidem aphtharum nomine ibi malum describi, sed plane diversum ab aphthis *hodie vocatis*; *veram* nempe *gangrænam a depositione malignæ materiæ versus fauces natam*, & tale malum ad *anginam gangrænosam* pertinere

(a) *Coac.* 276. *Prænot.* 131. *Epid. l.* 6. *sect.* 7.

(b) *De causs. & sign. acut. morb. l.* 1. *cap.* 9.

(c) *Tetrabibl.* 2. *serm.* 4. *cap. XLVI de crustos. & pestilent. tonsillar. ulcerib.*

(d) HOME *Princip. med. l.* 2. *part.* 2. *sect.* 4. MEAD. *l. c.*, SWIETEN. *in Boerhaav.* §. 816. *n.* 2., multique alii ex iis, qui ante hos de morbo iſto mentionem fecerunt.

(e) *De cognosc. & curand. præcip. h. c. affect. cl.* 1. §. 184. *not.* *.

re (*f*). Et quod attinet ad ARETÆUM, revera ex toto capite *de tonsillarum ulceribus* inscripto, si omnia, quæ ibi scripta leguntur, una perpendantur, multo verosimilius videbitur, non de aphthis hodie sic nominatis (*g*) ibi agi, sed de maligno, & gangrænoso faucium morbo, anginæ huic gangrænosæ simillimo. Nam, præter ulcera maligna *concreto humore albo, aut livido, aut nigro sordentia*, quæ tonsillis innascuntur, memoratur ibi *colli* quoque externus rubor, qui *phlegmones* instar nonnumquam efflorescit, atque *erumpit*. Quod sane ab aphthis hodiernis alienissimum est, dum contra hujus gangrænosæ, & malignæ anginæ fere proprium esse consuevit. Præterea malum ab ARETÆO descriptum non diuturnum est, cum eo laborantes *non multis diebus post, phlegmone, febribus, fœtore, inediaque consumpti* interire ibi dicuntur. Adde, AETIUM de lingua, gingivis, & dentibus in ejus historia nec verbum quidem facere, dum in reliquis symptomatibus recensendis omnino cum ARETÆO consentire videtur. Quare probabile utique est, id, quod de gingivis, lingua, & dentibus ab ARETÆO notatum fuit, quodque a VOGELIO pluris fortasse fit, quam deceat, accidens potius, atque epigenomenon fuisse, quam constans, atque inseparabile symptoma; uti esse solet in aphthis veris, & hodiernis, quæ præterea non ita cito occidunt, nec ita celeriter sua tempora percurrunt.

§. CCCC. Atqui dimissa hujusmodi qualicumque de morbi antiquitate (§. CCCXCIX.) disputatione, neque utili, neque necessaria; illud vere certis-

(f) *L. c.*
(g) *L. c.*

tissimum est, eum non ante annum 1620. (*) accuratissime descriptum fuisse. Cum enim Neapoli tunc epidemice desævierit, & totam Italiam, atque Hispaniam peragraverit, magnam ubique cladem inferens, continuo in lucem editæ fuerunt multorum de ea lue lucubrationes, inter quas præ ceteris celebrantur JO. ANT. FOGLIA commentarius *de anginosa passione* (a), JO. ANDREÆ SGAMBATI opusculum *de pestilenti faucium affectu Neapoli sævien-te* (b), & M. A. SEVERINI *de pestilente, & præfocante* pueros abscessu (c). Nostra denique ætate, postquam dira hæc calamitas aliquot annos (d) Belgium, Galliam, Angliamque afflixit, ita medicorum observationibus illustrata est, ut hodie non desit absolutissima ejus historia apud JO. FOTHERGILLIUM (e), RABOURSIUM (f), BOULLANDIUM (g) MAR-

(*) RENATUS tamen MOREAU. epiſt. LXXXI. inter *epist. Medic.* THOMÆ BARTHOLINI *cent.* I. teſtatur a JO. WIERO in libro *observation. rarar.* deſcribi quamdam anginam epidemicam, quæ annis 1564. & 1565. per inferiorem Germaniam vagata eſt. Prodiit etiam Compluti ann. 1611. *Disputatio medica* JO. ALPHONSI DE FONTECHA *de angina, & garratillo*; itemque Matriti eodem anno FRANCISCI PEREZII liber *De affectione puerorum &c.* Sed ut diximus, ab anno 1620. & deſcripta diligentius eſt, & multo generalius cognita.

(a) *Neapoli* 1620.
(b) *Ibid. anno eod.*
(c) *Ibid.*
(d) *Ann.* 1739. 1742. 1746. 1747. & 1748.
(e) *Londin.* 1748. 4. & 1751.
(f) *De ulcere tonsillarum* 1749.
(g) *Thes. med. ann.* 1750.

(**), Marteaux (*h*), Raullinium (*i*), Huxhamium (*l*), Boucherum (*m*), aliosque nec paucos, nec incelebres.

Descriptio.

§. CCCCI. En autem ejus historiam: Repente utplurimum accedit faucium dolor, calorque acer cum difficili salivæ, aliarumque rerum deglutitione. Inspectæ interiores partes ruborem erysipelatodem, qualis in carbunculo cernitur, velum palatinum, uvulam, tonsillas, & pharyngem occupantem exhibent. Uvula plerumque tumida, & elongata est. Tonsillarum alterutra, quandoque etiam utraque tumet, & cito macula alba aphthæ simili, vel livida, vel nigra, gangrænæ, atque ulceris futuri indice, circa medium notatur. Macula brevi dilatatur, & totam amygdalæ faciem complectitur. Tunc dolor jam minuitur, & deglutitio redditur facilior. Decidente vero, aut detracta prima hujusmodi quasi eschara; quod interdum accidit, mox altera succrescit, altiusque penetrat. Os tetrum spirat odorem, quo in alios contagium traducitur. Accedit gravedo; sanguis e naribus non raro erumpit; ulceris sanies in laryngem depluit; tussim clangosam excitat, respirationemque, morbo ad laryngem, & tracheam protenso, primum ingruen-

(**) Anno 1752. graſſatum eſt hoc malum in Valle Simmia apud Helvetos, HALLERO, & ZIMMERMANNIO teſtibus. LANGHANS *Act. Helvetic. T.* 2.

(h) *Journal de médecin. Mars* 1756.

(i) *Ibid. & L. des malad. occasionnées par les prompt. & frequent. variation. de l'air chap. XIII. Maux de gorge epid. an.* 1748. *&* 1749. *p.* 242.

(l) *Journal de Méd.* 1757.

(m) *Journal de Méd. T. VIII. p.* 556.

gruente somno intercipit; imo somnum jam captum repente ejulatu, aut rhoncho edito interrumpit; deinde etiam in vigilante difficilem, & stertorosam reddit; sicque intra paucos dies, quasi laqueo compresso spiritu miserrime strangulat, gangræna videlicet jam ad tracheam, pulmonesque diffusa, imo ad pharyngem, quandoque ad œsophagum, & ventriculum etiam; quod tamen postremum rarissimum est.

Febris varia. Pulsus qualis. Vesperi exacerbatio; mane remissio.

§. CCCCII. Febris modo paullo ante, quam fauces doleant, invadit; modo eodem tempore, quo angina incipit. Quandoque primis duobus, vel tribus diebus valde mitis apparet, at circa quartum invalescit, vehementiorque fit. Quandoque statim ab initio vehemens est, sed non diu in eodem statu persistit, brevique ad mediocritatem inclinat. Pulsus plerumque debilis, celer, ac frequens; raro magnus, validus, & durus; & quando talis est, brevi in languidum, mollem, & parvum mutatur. Ab horripilatione autem, aut frigore, aut tremore exorditur accessio febrilis, postea calor urens subsequitur. Vesperi, & nocte omnia ingravescunt; mane levi manante sudore plerumque defervescunt, & mitigantur.

Reliqua symptomata. Sanguis e vena extractus qualis.

§. CCCCIIII. Initio sæpe caput, & collum dolent, interdum cum vertigine, & sopore, dorsi, artuumque fractione, pondere ad cordis scrobiculum, & crebris suspiriis. Nonnullis facies tumet, rubetque; oculi illacrymant, & sanguine suffunduntur; aliis

contra vultus pallet, aut livet, idque præsertim evenit, cum teterrimus fœtor oris gangrænam jam invaluisse demonstrat. Nausea non raro, vomitus, aut diarrhœa putrida se mutuo excipiunt. Lingua plerumque crasso, albo muco contegitur; & quamvis mollis, & humida videatur, summa tamen siti, ARETÆO observante, ægri terrentur: sed hoc perpetuum minime est, nam sæpe eos non sitire alii asseverant. Urinæ primum crudæ, & aquosæ; progressu deinde flavæ, & croceæ redduntur. Plerosque angor quidam inexplicabilis, anxietas, inquies, mentisque perturbatio, imo delirium exagitat, & virium languor, & dejectio opprimit. Sanguis a vena missus, ut plurimum rutilus valde, & coccineus, vix concrescit, magna seri copia diffluens, ac liquescens. Interdum tamen crustam inflammatoriam ostendit, in primis si inchoante morbo protinus detractus fuerit: verum ejus crassamentum vix cohæret, nigricareque tunc solet, & facile dissolvitur.

Rubor circa collum & pectus. Exanthemata miliaria. Gangrænæ diffusio ad partes interdum dissitas. Nec ore contentæ immunes. Nares quoque attactæ.

§. CCCCIV. Nec rarum est, in hujusmodi morbo, præsertim cum epidemice diffunditur, circa collum, pectus, & brachia erumpere ruborem quemdam erysipelatodem, sæpe cum papulis morbillosis conjunctum, aut exanthemata miliaria, papulasve rubras in summam cutim alicubi prodire; quin imo parotides ipsas, glandulasque maxillares, jugularesque tumefieri, ac dolere. In quibusdam etiam constitutionibus gangræna, ulcusque ab amygdalis ad columellam exporrigi, eamque exedere, & quàsi de-

depasci visa est. Nec parcit interdum velo palatino, pharyngi, œsophago, & ventriculo, ut jam notavimus, depluens tabum. In aliis vero lingua, gingivæ, dentiumque alveoli, unde dentes caries, nigerque color contaminat, simili labe inficiuntur: quod etsi rarum credimus, ab ARETÆO tamen memoriæ, ut supra jam innui, proditum est. Imo nonnumquam vis morbi ad nares ipsas ascendit; copiosumque muci fluxum ex his elicit.

Cur ægri potum vitent, & per nares reddant. Quando dolor evanescit. Vox rauca. Quid eveniat larynge occupata. Quinam servantur? Quibus familiarior morbus?

§. CCCCV. Deglutionem, potissimum initio, lædi, supra narravimus. Hinc ægrotantes, in primis pueri, dolorem, quem in deglutiendo incurrunt, veriti vel a potu abstinent, vel, si aliquid bibunt, illud per nares plerumque restituunt. At fere commune est, gangræna oboriente dolorem mitigari, imo, ea perfecta, evanescere ob scilicet deletum partium sensum, & viam potui, & cibo liberam reddi. Vox omnibus rauca est, atque obscura. Cum vero ad laryngem morbi vis descendit, respirationemque prope intercludit (nam glottidis rimula facile obstruitur), ægri, non modo dum aerem inspirant, exspirantque, peculiarem strepitum, & sibilum edunt, arctati itineris signum, verum etiam vix decumbere possunt. Quamobrem, pueri præsertim, e lectulo surgunt, rectique aut stant, aut sedent, ut spiritum hauriant; sed mox ob virium defectum, aut languorem iterum se demittunt, & sic irrequieti assidue jactantur, donec penitus prostrati jaceant, & strangulati pereant. Id autem eo-

dem ipso die evenit, quo larynx, & trachea laborare manifesto cœpit. Quibus vero feliciori fato evadere contingit, hi profecto mitiorem morbum experti sunt, & vigente naturæ robore adjuti se a venenato fomite expediunt facili, & laudabili nata suppuratione, aut leni, continuataque salivæ, sudorisque excretione. Ceterum magis pueri, & puellæ ante pubertatis tempus hoc morbo tentari, periclitarique consueverunt, quam puberes, & adulti: quamquam certum, indubiumque est, nullam plane ætatem, nullumque temperamentum ab eo immune exsistere. Ceteris vero omnibus in eum procliviores sunt infirmi, atque imbecilli, aut cacochymici.

Prognosis. Finis communior. Quæ bene ominentur. Signa mala. Ulcerum æstimatio. Solutio.

§. CCCCVI. Fallacissima sæpe est morbi facies; ita ut, qui eum alias non viderit, facile sibi blandiatur, spemque alat proximæ sanationis. Accitus ad nobilem, & unicum familiæ amplissimæ heredem, puerum septennem angina hac laborantem primis jam morbi diebus vir longa experientia probatus, idemque medicus, & chirurgus celebratissimus, non solum cachinno quasi excepit juvenem medicum, qui recte de morbi natura, & discrimine judicium tulerat; verum etiam tonsillarum, in quibus alba macula cum doloris, & difficultatis vorandi imminutione exorta erat, scarificationem a juvene Medico, qui morbum cognoverat, propositam aspernatus est, ac neglexit, uti supervacuam. At biduo post, morbo laryngem pene strangulante, & facie in lividam, cadavericamque mutata, vehementer obstupuit, mortem sine ulla spe reliqua appro-

propinquare. Tunc rei novitate, ut a fulmine, perculsus juvenem medicum humaniter, & blande, sed clam domesticos omnes, rogavit, aut auctores, qui de tam pernicioso anginæ genere memorarunt, sibi indicare vellet. Decipere ergo vel expertissimos potest rarus, fallaxque morbus. Dies criticos nec servat, nec crisim certam habet. Finitur ut plurimum intra secundum, & septimum diem. Tumor, & rubor exterior, progressu obortus plerumque bene ominatur. Caloris mitigatio, exscreatio copiosa, oculorum nitor spem faciunt; & contra. Diarrhœa, rigor, pulsus debilis, & parvus, virium prostratio, deliquia, facies œdematosa, cadaveris similis, exanthematum livescens color, aut recessus, hæmorrhagiæ immodicæ mortem portendunt. Ex ulceribus vero, quæ alba sunt, tutiora; cinerea, pejora: livida vero, & nigra, omnium pessima (a). Morbo ad salutem vergente evanescit exterior tumor, & rubor, cuticula desquamatur, febris decedit, ulcera sanantur (*).

Caussæ. Proximæ. Putridum, & necroticum principium. Contagiosum. Caussæ remotæ.

§. CCCCVII. Ex his, quæ hactenus exposita sunt, rite consideratis erui posse videtur, caussam proximam in peculiari, malignoque erysipelatis genere faucium, & tonsillarum, quod ab acri, urentique principio inducitur, sitam, positamque esse. Id vero

(a) HOMIUS *Princip. med. l. 2. part. 3. sect. IV. ang. malig.* §. 6. 8. 9.

(*) Præter ſcriptores, quos ſupra allegavi, legi debent ea, quæ de hoc morbo in Diario Medico VANDERMONDII (*T. VII. p.* 241. *& seqq.*) cumulatiſſime ſcripta ab HUXHAMIO habentur.

vero acre, imo putridum, necroticumque principium vel sponte in corpore gignitur, atque evolvitur, impetitque fauces, & propiora loca, aut febrili motu genitum, extricatumque in iis deponitur; vel contagione recipitur, aut ex infectis in sanos traducitur. Contagiosum enim esse, celeris per exspirationem, halitum, vaporem, aut stillantem ex ore saniem communicatio declarat. Remotiores vero caussæ vulgo habentur pleræque earum, quæ aliorum putrium, & malignorum morborum; uti aer calidus, & humidus, aut præter morem siccus; regio palustris; aquæ turbidæ, & cœnosæ potus; liquores fermentati; herbæ, semina, atque olera, corrupta, acria; alimenta quæcumque alkalescentia, aut acida, aut austera devorata; putridæ, & cadaverosæ exhalationes; habitus corporis mollis, & laxus, leucophlegmaticus, cacochymicus, scorbuticus, rhachiticus, strumosus; tempestas autumnalis, aut verna calorem insolitum subsequens; aeris peculiaris constitutio; & fortasse epidemicum miasma.

Distinguenda est ab angina putrida symptomatica. Quomodo differant inter se.

§. CCCCVIII. Atque hæc de angina quidem *gangrænosa primaria* intelligantur velim. Nam ea, quæ febribus putridis, aliisque morbis malignis supervenit, quæque *putrida* vocatur a F. PENROSIO (*a*), aliisque, videtur, ni fallimur, a *gangrænosa* hactenus descripta distinguenda omnino esse. Discrimen

(a) *A Dissert. the inflammatory, gangrenous, and putrid sore Throat also on the putrid fever togher with their diagnosticks, an method of cure. Oxford*. 1766. Vid. *Comm. Lips. Vol. XV. p.* 338.

men autem, quod inter utramque intercedit, eodem PENROSIO judice, est hujusmodi: In gangrænosa amygdalæ, & columella tument quidem, atque inflammantur; non tamen valde turgent, nec tenduntur; sed flaccido potius tumore, minime duro afficiuntur. Color subito in cinereum, & lividum mutatur; pulsus, & urina plerumque parum, aut non valde a sanis recedunt (paucis casibus exceptis, in quibus febris, ut supra demonstravi, aliquanto primis diebus vehementior est), dolorque citissime cessat, aut etiam abest. Et quod præcipuum est, morbus quasi repente corripit, & celerrime occidit. Contra *angina putrida* febri putridæ, aliisque congeneribus morbis lento prorsus gradu supervenit, & non ita celeriter, sed post multos utplurimum dies tantummodo affert exitium. Plerumque ulcerosa magis, aut aphthosa hæc esse videtur, quam vere gangrænosa (*), qualem nos memoravimus.

Quibus notis angina hæc differat ab inflammatoria in gangrænam desinente. Ab aphthis quoque differt.

§. CCCCIX. Ab *angina* pariter *gangrænosa*, quam explicamus, *inflammatoriam* ut supra (§.CCCXCVIII.) indicatum est, differre credimus; 1. quod hæc rarissime, & morbo tantummodo ad summum inflammationis fastigium evecto, ut jam dixi, in gangrænam

(*) Hujus prope generis fuiſſe exiſtimo, quam obſervavit ann. 1748, & 1749. RAULLINIUS (*l. c.*), itemque illam, quam anno 1749. in quodam Orphanotrophio videre contigit LASONNIO (*Mém. de la Soc. Roy. de médec.* T. I. p. 97.). Hæc enim ſuperveniebat febri gaſtrico-putridæ malignæ a putrido miaſmate ex male humatis bovum, & vaccarum cadaveribus emanante genitæ. Erat autem angina ſymptomatica, putrida, & aphthoſa,

nam desinit; 2. quod color ruber ad lividum, & fuscum, non ad cinereum, & album vergit; & demum 3. quod febris acuta, & vehemens ipsam comitatur cum pulsu magno, vehementi, duro, & sanguine ad concrescendum paratissimo, aliisque symptomatibus diathesim inflammatoriam denotantibus. At contra angina *gangrænosa maligna* in plerisque, quos eodem tempore invadit, initio fere ipso gangrænæ indicia præmonstrat; tumor erysipelatodes potius est, quam phlegmonodes; & in ulcus ſœtidum alba, aut cinerea eschara, sive crusta obductum cito convertitur; fauces, & amygdalas fere semper primo occupat; sanguis tenuior, & solutior est; febrisque pulsu debili, aut certe nec duro, nec valido, virium lapsu, vomitu, diarrhœa colliquante, & fœtida, atque subdelirio comitatur. Prior robustos, & viros; posterior debiles, & pueros, imo infantes magis insectatur. *Gangrænosa* demum cum aphthis nequaquam confundi debet. Hæ enim primum linguam, labia, palatum, deinde fauces pustulis exiguis afficiunt, & plerumque sine febri, nisi symptomaticæ fuerint (*). Angina vero, de qua loquimur, fauces primum, & plerumque solas adoritur, & pustula, sive macula alba, aut cinerea, lata, & gangrænosa cito alterutram, vel utram-

(*) Aphthæ hodiernæ non videntur differre ab iis, quas A. C. CELSUS (*l. 6. c. XI.*) deſcripſit his verbis: *Verum ea longe periculosissima sunt ulcera, quæ* αφθας *Græci appellant; sed in pueris. Hos enim sæpe consumunt. In viris, & mulieribus idem periculum non est. Hæc ulcera a gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvam, faucesque descendunt: quibus obsessis, non facile fit, ut puer convalescat; ac miserius etiam est, si lactens adhuc infans est &c.*

utramque tonsillam fœdat, & depascit, neque unquam febris ab ea abest.

Indicationes. Curatio. Monita de venæ sectione.

§. CCCCX. Hinc, cum morbus sæpissime, præcipue infantibus, & pueris exitio sit, & celerrime decurrat, quam primum eo intendi omnes nervi debent, ut malignus, septicusque fomes, quod fieri potest, e corpore exeat, corruptioni, & gangrænæ obsistatur, viresque vitæ sustineantur. Experientia docuit, largam, aut repetitam sanguinis missionem non modo plurimum nocere, verum etiam perniciem ipsam accelerare. Quare plerique, ut noxiam, hic exulare eam jubent. Initio tamen, & nondum necrosi exorta, viribus valentibus, ætate florente, bono, plethoricoque corporis habitu, faucibus valde tumentibus, & acriter dolentibus, parce, prudenter, & caute semel sanguinem detrahi non penitus vetitum est; imo tum necessarium, & proficuum putatur, si minus per venæ incisionem, per cucurbitulas saltem, aut hirudines. Alterutro, aut utroque artis auxilio me aliquando feliciter usum esse profiteor. Contra si hujusmodi conditiones deficiant, a sanguinis missione abstinere omnino expedit.

Utilitas emeseos. Catharsis non ita utilis. In fine morbi utilior.

§. CCCCXI. Omnium autem tutissimum, utilissimumque præsidium, usu ipso comprobatum, emesim esse, omnes fere perhibent. Leni enim vomitu e ventriculo, œsophago, fauciumque glandulis, folliculisque quidquid virulenti ibi latitat, citissime excutitur, sicque magna ex parte morbi fomes detrahitur. Cieri igitur debet vomitus protinus ab initio

tio leni aliquo emetico, uti aqua tepida oleo mixta, oxymelle scillitico, radice Ipecacuanhæ, aut tartaro emetico; potuque tepido affatim desuper hausto promoveri, ut facilior, & promptior materiæ morbidæ excretio obtineatur. Ac si semel id non sufficere videatur, repeti etiam pro re nata poterit, ut evacuatione hac morbi vis, quantum per artem licet, refringatur. Dici autem vix potest, quantum hac ratione malignitatis, & virium amittat malum. Non vero catharseos par ratio est: nam humorum nimia ad colliquescendum proclivitas immodicis sæpe evacuationibus occasionem præbet, quin tamen venenatus fomes ex latibulis, in quibus hæret, inseditque, exturbetur. Hinc satius est vel solis enematibus alvum sollicitare, quod nemo improbat, vel lenissimis eccoproticis tantummodo uti, quam catharsim moliri. Utilius, ac tutius in fine morbi alvus ducitur, in primis ubi signa gastricæ, atque intestinalis saburræ non defuerint, appetitus langueat, venter tumeat, aut febris protrahatur. Hac enim via plerumque omnia recrementa, quæ recidivum morbum facere possunt, commodissime excernuntur.

Antiphlogistica minus necessaria, aut moderate adhibenda. Cardiaca, & antiseptica magis idonea. His utebatur HUXHAMIUS feliciter.

§. CCCCXII. In antiphlogisticis quoque adhibendis modus aliquis esse debet. Timor enim est, ne his motus salubres naturæ, quibus se se ab infenso hoste liberare nititur, præpostere inhibeantur. Quare fere præstat vires vitæ lenibus cardiacis sustinere, aut excitare, & putredinem, necrosimque antisepticis simul avertere, aut coercere. Sic natura opportune recreata, & refecta felicius acerrimi, mor-

mortiferique humoris consequitur expulsionem, nempe vel erysipelatis exterioris, vel papularum miliarium specie, quæ secundo, aut tertio die in aliquibus prodeunt, vel sudoris, vel blandæ exspirationis ope, uti HUXHAMIUS se observasse pluries affirmat. Is autem in hunc finem utebatur mixtura quadam cardiaca, & diaphoretica ex sale volatili cornu cervi, & succo mali medici composita, & aqua alexiteria simplici dilutis; vel julapio camphorato, & similibus.

Acida vegetabilia proficua. Antiseptica alia. Cortex peruvianus omnium efficacissimus. Quando acidis fortioribus uti liceat.

§. CCCCXIII. Generatim acida ex vegetabilibus, uti acetum, succus mali citrei, aurantii, medici, fructuum berberis, rubi idæi, ribesiorum, aqua diluta, atque ubertim sumpta commendantur, ut acrimonia putrida, & nimia ad alkalescendum humorum propensio temperetur, & cohibeatur. Camphora quoque, scordium, chamæmelum, ruta, contrayerva corruptionem arcent, vitæque vires erigunt, ut morbum subigere possint. Hoc vero nomine ceteris omnibus præstat cortex peruvianus cito, & brevibus intervallis liberaliter datus, quo uno non modo in hoc pessimo anginæ genere, verum etiam in quovis erysipelate maligno hodie non pauci confidunt magis, quam in reliquis omnibus. At ubi jam sanguis, reliquique humores liquari, ac dissolvi manifeste cœperint, ut inde hæmorrhagiæ, alvique profluvia cum summo vitæ periculo oriantur, illis acida fortiora, uti spiritum vitrioli, sulphuris, aut nitri adjicere etiam oportet.

An gargarizandum? Pringlii opinio. Gargarismata magis idonea.

§. CCCCXIV. Sed cura simul faucium, & tonsillarum habenda est. PRINGLIUS in universum gargarismatum usum, præsertim acidorum, reprobat. Timet enim salivæ fluxum, qui utilis esse consuevit, per illa cohiberi. Decoctum tamen caricarum ex hydrogala paratum, cui aliquid spiritus salis ammoniaci adjectum sit, concedit, & magni æstimat (*a*). Hoc salivam attenuari, digerique, & glandulas ad ejus secretionem, excretionemque allici arbitratur. Atqui HOMIUS gargarizandum esse consulit ex iis, quæ leniter reprimunt, & discutiunt, cujusmodi sunt quæ ex diluto rosarum rubrarum, & pauco aceto, aut vini rubri austeri pauxillo componuntur (*b*). Neque ab his ego valde absum, cum initio, maculis, sive pustulis nondum in faucibus obortis. aut vix apparere incipientibus, mature colluendas sæpius, & leniter fauces jubere sim solitus aquis scordii, sambuci, & chamæmeli, additis spiritus salis probe edulcati guttis aliquot, & mellis simplicis, aut oxymellis, aut diamoronis tantillo. Interea suadeo etiam, ut subinde ad acrem, urentemque dolorem, si quis est, mitigandum lacte, aqua florum sambuci diluto, utantur.

Quando detergentibus uti liceat. Deterso ulceri quid conveniat.

§. CCCCXV. Pustula autem alba, aut cinerea, crassa, aut mucosa late tonsillas obtegere incipiente,

(a) *Malatt. delle Armat. part.* 3. *cap.* 2. §. 3. *p.* 104. *ed. Neapol.*

(b) *Princip. medic. l.* 2. *part.* 3. *sect. IV.* §. 11.

te, doloreque tunc imminuto, aut evanescente, valentius detergendum esse docent plerique, melle nimirum scillitico, tinctura myrrhæ, aut aloes, aqua calcis, decocto caricarum, lenticulæ, aliisque hujus generis. Quo in casu ego quidem spiritum vitrioli melle exceptum ceteris antepono. Eo enim penicilli ope pluries in die crustosæ pustulæ, sive maculæ applicito, non solum hujus progressio sisti solet, verum etiam escharæ necroticæ separatio celeriter perficitur. Simul ac vero, crusta ablata, ulcus detersum, purum, & rubrum intueor, tunc solo melle ex rosis, aut tinctura myrrhæ syrupo e rosis siccis temperata bis, vel ter in die illud illiniri curo. Quod si idem ulcus jam detersum, & purum ruborem circum ostendat insignem, acriusque doleat, tum ab omnibus, quæ irritant, abstinendum puto, solis contentus gargarismatibus, quæ demulcent, & temperant, uti lacte aquæ hordei admixto, aut aqua ex seminibus mali cotonei, ut vocant, emulsa; ex quibus fauces sæpe, & blande colluendæ sunt.

Curatio a SWIETENIO usitata. RAULINII gargarisma.

§. CCCCXVI. Cl. SWIETENIUS, quando pustulæ gangrænosæ rubor quidam circum diffusus apparet, se feliciter gargarisma adhibuisse ait (*a*), quod constat ex *spiritu sulphuris per campanam* multa aqua diluto, & ex *roob* baccarum sambuci. Cum vero fœtidus jam ex ore halitus emanat, & gangræna profundius locum exedere videtur, mox illiniendas partes jubet mixtura, quæ habet mellis rosacei unciam

(a) *In* BOERH. §. 811.

ciam unam, & spiritus salis marini guttas triginta, aut quadraginta; sicque cito sisti serpens malum vidit. Mixturam ceteris præfert RAULINIUS, quæ recipit aquam rosarum cum aliquot salis saturni granis (*b*). Hac sæpius in die gargarizandum, aut tingenda ulcera esse præcipit, neque aliis opus esse medicamentis opinatur. Sic quippe ea imminui, nutriri & sanescere, etiam ubi reliqua gargarismata irrita fuerint, confirmante id quoque BOUCHERO (*c*), dicuntur. Is enim narrat, se mirabiles semper effectus ex plantaginis unciis duabus, & salis saturni granis viginti ad gargarizandum usurpatis retulisse. Similes plane effectus ab *aqua vegeto-minerali*, vel ab *extracto saturni* GOULARDII sibi pollicentur alii.

Alkali volatilis mira vis antiseptica.

§. CCCCXVII. Alkali quoque volatile, tamquam antisepticum, antinecroticumque summum, hic celebratum video post PRINGLIUM cl. MAIAULTIO (*a*), neque multum interest, e regno vegetabili, an animali id elicitum sit. MAIAULTUS usus est alkali volatili e raphano rusticano educto, & in gargarismatis modum sic redacto. ℞. *aqu. commun. unc. vj.*, *spirit. vini unc. ij.*, *spiritus raphani rustican. unc. ij.*, *mellis rosat. unc. j. ss. m.* Colluenda leniter ex hoc liquore gangrænosa loca jussit, & vaporem ejus assidue inhalandum. Hac ratione post horas triginta sex gangræna amygdalas occupans non modo substitit, verum etiam levi circum exorta inflammatione pars emortua abscessit, ægro-

(b) *Des malad. occasionées &c. chap. XIII. p. 261.*
(c) *Journal de Médec. vol. 8. pag. 556.*
(a) *Journal de Med. T. V. p. 25. Juillet 1756.*

ægrotansque intra novem dies perfecte convaluit. Monet vero apposite Auctor, omittendum esse alkali volatile, simulac quidquid corruptum erat, exciderit. Valentius tamen agere videtur spiritus salis ammoniaci volatilis. Hujus in calidam instillati vapor erumpens, si ore attrahatur, non solum tonsillarum, & faucium gangrænæ curandæ est peridoneus, sed ejusdem quoque ad laryngem processum antevertit; imo, si ea jam descendere in vias spiritus cœperit, unicum, in quo spes aliqua relinquatur, auxilium, & quidem præsentissimum nobis largitur.

MEADII optima curatio. Defenditur contra LIEUTAUDIUM.

§. CCCCXVIII. At aliam cl. R. MEADIUS proponit curandi rationem. Detracto primum sanguine, & clystere alvo laxata, tonsillas gangrænosa macula correptas tribus, vel quatuor vulnusculis satis profundis incidendas, & deinde melle rosaceo inungendas, atque hordei, & ficorum decocto eluendas, abstergendasque sæpius esse, feliciter (*a*) expertus, commendat. Neque LIEUTAUDII, qui ejusmodi chirurgiam infaustam fuisse (*b*) scribit, auctoritati tantum tribuendum est, ut id genus auxilii statim ut inutile, aut noxium rejiciatur. Fortasse serius, quam par esset, adhibitum optato effectu caruit, vel noxium evasit culpa ejus, qui scarificationem instituit: nam inepto instrumento adhibito, vel imprudentius scalpello adacto nonnumquam nocuisse, fateor, potuit. Ceterum MEADIUS ipse opportunissime animadvertit, scarificationes istas pro-

(a) *L. c. cap. 2. de morb. cap. 4. p. 53.*
(b) *Précis de Medec. l. 2. p. 521.*

protinus ab initio, nimirum nondum necrotico tabo absorpto, aut nondum ad laryngem protenso, fieri oportere; post biduum enim, aut triduum adeo alte gangræna invalescit, spiritumque intercludit, ut exitium nulla tunc arte vitari possit. Testor, pluries præscriptas a me felici eventu in quadam epidemica anginæ gangrænosæ constitutione hujusmodi incisiones esse. Utinam licuisset iis semper uti in pueris, & infantibus, qui difficillime induci ad eas subeundas solent; nam majorem eorum partem servare potuissem!

Anginæ putridæ symptomaticæ curatio.

§. CCCCXIX. Anginam *putridam*, quæ symptomatice febribus putridis, & mali moris, & variolis, aut morbillis malignis, aliisque exanthematicis morbis interdum supervenit, supra (§.CCCCVIII.) commemoravi. Hæc autem, ut symptoma morbi principis, vix aliam medicinæ opem desiderat, quam quæ morbo principi conveniens est. Multa tamen, quæ intrinsecus, atque extrinsecus hactenus proposuimus, in hac quoque usui esse poterunt; sed præcipue ratio habenda morbi primarii, a quo bene curato, symptomatum etiam, atque adeo anginæ inde pendentis maxima pars curationis exspectanda est.

Regimen diæteticum. Aeris renovatio. Suffitus. Cibus. Cautio.

§. CCCCXX. Quod ad regimen attinet, hoc neque nimis ad calidum, neque nimis ad frigidum inclinare debet; alterum enim putredini faveret; alterum morbo ad cutim prodituro impedimento esset. Itaque media via insistere oportet, ut utrique scopo fiat satis. Aeris quoque renovatio quam maxime

xime curanda est, ut putridi halitus, vaporesque dissipentur. Neque suffumigia prætermitti debent, quibus aeri, qui inhalandus, ducendusque perpetuo est, vis medicata, atque antiseptica impertiatur. Acetum super laminam ferream candentem projectum, vaporem saluberrimum, & non ingratum suppeditat. Camphora item in acetum infusa, leni igne subdito, in halitus sensim resolvitur mirifice antisepticos. Jure tenui e pullis, & ovorum recentissimis vitellis vires sustineantur. Serum quoque lactis vinosum ad idem egregie confert. Nunquam vero quidquam sive cibi, sive potus, sive medicamenti devoretur, quin os, & fauces prius ablutæ rite fuerint. Alias ichor necroticus, putridusque cum iis confusus, & demissus œsophagum, ventriculum, & penitiora loca contaminaret.

ANGINA ULCEROSA BENIGNA.

Discrimen inter gangrænosam malignam, & ulcerosam benignam.

§. CCCCXXI. Cavendum denique est, ne quodvis pustulæ, aut ulceris genus tonsillas, faucesque corripiens pro *gangrænosa* statim, & *maligna angina* habeatur. Nascuntur ibi quandoque & pustulæ, & ulcera, quæ minime maligna sunt, quæque non difficulter remediis obtemperant, neque exitiosa facile evadunt: quod jam memoriæ tradidit ARETÆUS ipse. Ab his maligna differunt, quod lata, cava, pinguia, sordida, alba, cinerea, aut livida, nigra, atque altius, & citius descendentia apparent. Hinc scite, & vere monet SWIETENIUS (*a*), esse an-

(a) *L. c.* §. 811.

anginæ speciem quamdam *gangrænosæ* affinem, sed benignam, palatum, uvulam, & tonsillas infestantem, sæpius a se visam, quæ facile depellitur, quamquam acriter partes illæ doleant. Hæc medico clinico diligenter medicinam facienti rara non est. Præcedit febris non magna, interdum acutior, & ephemeræ similis brevi evanescens. Tum primum dolor fauces alicubi aggreditur. His inspectis, maculæ, sive pustulæ quædam albæ, sed exiguæ cernuntur, quarum limites circum rubent, & dolent acerbe; at neque crassæ valde fiunt, neque loca circumposita magnopere tument. Si tamen negligantur, dilatantur ipsæ, proserpunt, & vicinas partes rodunt, excavantque, neque fœtoris expertes omnino esse solent. Nec desunt exempla funestiora, in quibus ad tracheam, & pulmonem vis morbi penetravit pessimo eventu (*).

Quos, & quando invadat. Ætiologia. Curatio.

§. CCCCXXII. Scorbuticis, & cacochymicis hujusmodi malum frequens, & familiare est; quandoque etiam epidemice occurrit, verno præsertim tempore, humido, & calido cœlo existente. Acris quædam, & subtilis materia e sanguine extricata, aut e primis viis in eum immissa, aut a recrementis exspirationis profecta cor, nervosque irritans febrilem primo motum exsuscitat: deinde vi febris ad fauces protruditur, ibique consistit, pustulas leviores, atque ulcuscula benigniora cum phlogosi efficiens. Sanguine per metastasim sic repurgato, nec amplius cor, arteriasque præter naturam irritan-

(*) Cujuſmodi fuiſſe videtur anginæ primum genus, quod Cl. GHISIUS epidemicum Cremonæ vidit. *Lett. med. Lett. 2. 1749.*

tante febris omnino decedit. In hac igitur quoniam acer humor morbum facit, non temere, neque sine urgente dolore, & difficultate deglutiendi sanguinem mitti licet. Tentari prius debent attemperantia; revellentia; eccoprotica; fomenta; gargarismata anodyna, & demulcentia, & copiosus aquæ hordei potus. Si his nec dolor, nec phlogosis, nec febris remittat, sanguis detrahendus quidem est; sed parca, & cauta manu. Pustulis vero, sive aphthis, ulcusculisve ea adhibenda propemedum sunt, quæ supra (§. CCCCXIV. & *seqq.*) accurate exposita fuere. Sin vero hæc dolorem exasperent, quemadmodum primo attactu fieri solet, poterit is leniri aqua hordei cum lacte remixta, aut succo sempervivi majoris, cui mel, aut syrupus althææ adjectus sit. Detersa cum fuerint ulcuscula, sensim tum omitti debent detergentia paullo acriora, ut illa coire possint (*).

ANGINA TRACHEALIS, SIVE CYNANCHE THE CROUP AB ANGLIS DICTA.

§. CCCCXXIII. Est alia anginæ species, quæ in re-

(*) Ad hanc ſpeciem videtur referenda angina epidemica, quam deſcribit REGNAULTIUS (*Journ. de méd.* T. 57. *Juin* 1782. *p.* 528.). In ea enim fauces ſæpe aphthis afficiebantur, & interdum iis non carere viſa eſt interior tracheæ tunica, ut ex ſectione cadaverum patuit, ſed aliquanto magis anomala, & pernicioſior illa fuit. Male ferebat ſanguinis miſſionem. Interdum tamen ſecta vena jugularis, ubi ſuffocatio imminebat, morbum vicit. Veſicantia pariter loco affecto plurimum profuere.

* *Synonyma.*

Suffocatio stridula Fr. HOMII, *An Inquiry in to the croup Edimb.* 1765. *Asthmatis species*, *Anglice* CROUP di-

regionibus humidis, & frigidis frequentiſſima occurrit, quæque a Scotis, cum ei maxime obnoxii sint, vernacula lingua *croup*, vel *chock*, vel *stuffing*, id est strangulatus, sive suffocatio nominatur. Infantum, & puerorum fere propria creditur, sed falso, cum adultos etiam corripere interdum observata sit; quos tamen minus graviter ab ea affici, fatendum est, ut animadvertit in epidemica constitutione Cremonensi ann. 1747. & 48. cl. MARTINIUS GHISIUS (*a*). Illos vero frequentius infestat. Quo nomine, & strangulationis ratione, & exitii celeritate adeo ad *anginam gangrænosam malignam* accedit, ut pro una, eademque a quibusdam accepta sit. Sed quo facilius utriusque differentia discernatur, non alienum erit ejus descriptionem mox in medium proferre. A sede, quam tenet angina hæc, rejectis aliis minus aptis nominibus, eam appellandam censui; adjuncta tamen anglica denominatione, ut a ceteris cynanches speciebus, a quibus reapse differt, diversa esse comperiatur.

De-

dicta, BUCHANII, *Medic. domest. T.* 4. *p.* 182. *edit. Paris* 1778. *Cynanche stridula* WAHLBOMI, *Barättelser till Riksens stånder an.* 1765. *Angina suffocatoria* ENGSTROEMI, *Berättelser till Riksens stånder voraad Medicinal &c. an.* 1767. *Angina strangulatoria*, & *morbus strangulatorius* QUORUMDAM. *Angina polyposa*, *sive membranacea* CHRIST. FRID. MICHAELIS, *De angin. Polyp. Gotting.* 1778. *Alterum anginæ epidemicæ genus ann.* 1747. & 1748. MARTINI GHISII, *Lett. med.*, *lett.* 2. *Cremon.* 1749. An *angina maligna epidemica* MALOVINII? *Mem. de l' Acad. Roy.* 1746.

(a) GHISI *Lett. med. Lett.* 2. REGNAULT *Journal de Med. T.* 57 *pag.* 527., ubi etiam adulti in hunc morbum incidiſſe memorantur.

Descriptio. Quæ morbo imminente accidant.

§. CCCCXXIV. Plerumque epidemice discurrit; nonnumquam etiam sporadice, & sparsim infestat. Quoniam vero infantibus, & pueris frequentissime accidit, qua ratione in his præsertim se explicet, desæviatque, dicendum erit; nam facile hinc elucescet, quomodo in adultos etiam impetum faciat. Sequar autem cl. CHRIST. FRIDER. MICHAELIUM, qui hujusce morbi historiam præ omnibus aliis accuratissime conscripsit (*a*), & opportunissimis animadversionibus illustravit. Amittunt, inquit ille, infantes, & pueri, quibus morbus imminet, nativam hilaritatem, & consuetam ad jocos, atque alia oblectamenta proclivitatem. Hinc tristes, morosi, difficilesque fiunt, & solito magis incalescunt. Linguam habent albo muco obductam, & quandoque etiam sordibus fœdam. Mox dolorem aliquem in trachea accusant, plerumque obtusum, interdum pungentem. Sæpe colli pars anterior, qua dolenti tracheæ respondet, tumidior apparet, & pressione, etsi non admodum acutum, doloris tamen sensum aliquem percipit. Facies quoque turget, & rubet; sitis non exigua est; maxima in somnum propensio, & capitis dolor premit.

Morbus jam præsens.

§. CCCCXXV. Ad hæc morbi præludia, sive mavis initia, accedit cito febris cum pulsu celerrimo, & duro, raucedine, tussi brevi, & primum semper sicca, stillicidio sanguinis e naribus, aliisque symptomatibus catarrhalibus. Supervenit modo citius, modo serius spirandi difficultas, initio levissima,

(a) *De angin. polypos. p. 10. & seqq.*

sima, deinde gravissima cum suffocationis periculo. Læsæ respirationis, suffocationisque incumbentis nulla manifesta caussa se prodit; nam inspectis faucibus nihil præter naturam invenitur, nisi quod aliquando paullulum niteant, aut tenaci muco induantur. Cum ista difficili respiratione, plerumque profunda, raro celeri conjungitur sonus quidam peculiaris, qui verbis exprimi apte nequit, sed facillime discernitur ab iis, qui semel eum audiverint. Si cuiquam voci comparandus is est, nullam ei magis similem invenies, quam illam ipsam, quam juniores gallinæ edunt. In quibusdam sonus iste singulas inspirationes comitatur: in aliis tum solum auditur, cum vel clamant, vel tussiunt. Præter spirandi hanc difficultatem, sæpe vomituritio, imo vomitus, quo insignis materiæ tenacissimæ copia ejicitur, ægros exercet. Nonnullis tamen vomitus inanis est, nihilque eo expellitur. Compluribus manus, & pedes tumefiunt; tonsillæ vix unquam, &, si quando, parum certe.

Augmentum. *Membranæ tubuliformes extussiuntur. Interdum regenerantur.*

§.CCCCXXVI. Citissime hæc omnia (§.CCCCXXV.) ita increscunt, ferociuntque, ut qui paucis ante horis nulla medicina egere videbatur morbus, jam sæpius omnem medendi diligentiam superet. Tanta enim anxietas, & spiritus angustia miseros torquet, ut quovis momento mors ex suffocatione immineat. Interim illæsa manet deglutiendi facultas, aut si quid patitur unquam, levissimum id plane est. Urina, quæ clara ante erat, & aquosa, tunc sedimentum album deponit: & pulsus, qui celeritatem cum duritie, & fortitudine conjungebat, in debilem, mollissimum, imo intermittentem commutatur.

tur. Inter hæc non raro evenit, ut tussi, naturæque ope non modo copiosissima alba, caseiformis, tenax materies, verum etiam concretiones cavæ, tubuliformes, membranæ, figuram asperæ arteriæ, ac bronchiorum perfecte referentes extundantur. Qua excretione respiratio in primis plurimum sublevari solet, & omnia fere in melius mutantur. Imo si tota hæc glutinosa materies, sive membraneum concrementum, vel magna ejus saltem pars ejecta fuerit, æger ab orci faucibus continuo eripitur, & convalescit. Sin vero potior adhuc materiæ glutinosæ, & caseo similis, aut membranæ tubuliformis portio intus relinquatur, aut, etsi rejecta, cito nimis regeneretur, mox omnia ingravescunt iterum, & in pejus ruunt, sic ut, quem servatum credidisses, morbi vi denuo æger obrutus extremum fatum experiatur.

Fallax morbi mitigatio. Nullus certus finis terminus.

§. CCCCXXVII. Animadvertendum quoque est; non raro, & subito præter rationem, & sine ulla materiæ obstruentis excretione omnia sic in melius verti, ut liberior, imo naturalis omnino respiratio reddatur, & infantes, puerive e lecto surgere, & obambulare possint; paullopost vero fallaci huic symptomatum quieti novum repente succedere insultum, sæpenumero ita gravem, ut eum, qui momento uno, vel altero prius cum sociis ludebat, aut cibum appetitu optimo sumpsit, mors repentina abripiat. Ceterum alii lentiore mortis genere, aucta nimirum anxietate, & semper difficiliore reddita respiratione, tussi denique cessante, & pulsu intermittente, & tremulo facto pereunt. Sed lentum ejusmodi genus mortis rarum est. Illud prope perpetuum

tuum perhibetur, quod ad extremum usque vitæ terminum sensuum, rationisque usus perfecte integer servari soleat. Nullis certis limitibus, aut diebus morbus adstringitur, quibus æger evadat, aut occumbat. Plurimos tertius, vel quartus, imo interdum secundus dies occidit; nec tamen insequentes periculo carent; cum ab HALENIO referatur exemplum, in quo decimus octavus dies lethum attulit. Complures post tertium, aut quartum diem sanati narrantur; sunt tamen qui tardius ad integritatem redeunt. Provectiores diutius morbum trahunt. Puer duodecim annorum post quinque demum hebdomadas, rejecto tum peregrino corpore, servatus *(a)* fertur, & sartor illi TULPII multo adhuc longius vitam produxit.

Descriptio constitutionis epidemicæ Cremon. 1717. 1748.

§. CCCCXXVIII. Huc usque MICHAELII descriptio tum ex propria, tum ex aliorum observatione diligenter deprompta. Cumque eidem quam simillima sit illa, quam inter primos certe, & in Italia fortasse solus hujus exitiosisimi morbi epidemice in urbe Cremona grassati accuratissimus observator, MARTINUS GHISIUS jam diu edidit; operæ pretium fore duxi, italicæque medicinæ hodie apud exteros injuria despectæ perhonorificum, si anginæ hujus historiam jam traditam ejus quoque observationibus illustrare non prætermisero; id enim teterrimi, fallacissimique morbi cum diagnosim, tum curationem quam maxime adjuvabit. Dabo autem operam, ut non pluribus, quam ipse auctor, verbis, id est summatim quod licet, rem comprehendam. Hæc igitur

(a) *Act. N. C. T. 1.*

agitur species anginæ, quæ annis 1747. & 1748. epidemica apud Cremonenses exstitit, erat fallax, & lethifera, quin fauces ullo modo læderet, aut deglutitionem depravaret. Hinc aliquos incautos homines, & complures pueros, quibus apta medicina defuit, adoriebatur, & neci dabat. Insolita bibendi cupiditas, facies pallida, tussis asperrima, assidua, & consueti sonitus expers, utplurimum sicca; spirandi difficultas; ardor, dolorque fere semper circa laryngem molestus; febris cum summo interiorum partium, exteriorum vero perexiguo calore conjuncta; pulsus parvi, & plerumque inæquales, magna corporis jactatio; vox clangosa; & quandoque respiratio sibilans communia erant omnibus symptomata; quæ brevi vehementiora facta, citissime eo ægros redigebat, ut pulsus maxime inæquales, & intermittentes, cutim ubique aridam, extremaque corporis frigida haberent; nullo modo decumbere, aut loco conquiescere possent; spiritum ægerrime, & celerrime cum horrendo stertoris perpetui murmure ducerent. Ore enim hiante, cervice tumida, & posteriora versus retracta, & trachea, in primis ejus capite, sive larynge sursum ad maxillam inferiorem quam proxime adducta, & extrorsum anterius vehementissime protrusa inspirationem obibant, sive quod idem est, oppido sublimem, ut eam vocavit HIPPOCRATES, habebant respirationem. Sicque miserrime vexati, alii tertia, aut quarta, alii quinta, & quandoque etiam secunda, aut septima ab anginæ principio die suffocabantur.

De tussi animadversiones. Sputa qualia. Crisis bona. Metastasis ad pulmones interdum utilis.

§. CCCCXXIX. Tussis autem *utplurimum sicca* (e. CCCCXXVIII.) fuisse hic dicitur; quia copiosa sputa, quæ nonnulli excreabant, non ex trachea, aut larynge, sed ex ipsis faucibus educebantur. Ibi enim magna lymphæ, & muci vis ex irritatis glandulis salivalibus, & folliculis mucosis expressa coacervabatur. Quod si aliquando aliquid tussis ope ex viis respirationis extundebatnr, id erat membranæ instar, simillimum adamussim concretionibus illis gelatinosis, quæ in summo sanguine e vena pleuriticorum extracto, aut in præcordiis cadaverum sub nomine crustæ pleuriticæ, aut pseudopolýpi reperiri solent. Puella sexennis pridie, quam moreretur, tussi, & cum suffocationis metu ejecit ex larynge non modicum frustum albæ, & solidæ materiæ, quæ formam, & cavum totius tracheæ, & bronchiorum apprime referebat. Reapse, si quis tanto e periculo evadebat, is judicabatur quidem vel multo sputo lymphatico, & sanguine tincto, aut sudore, & urina ubertim manantibus, aut metastasi ad pulmones: quæ, licet in aliis fere mortifera esse soleat, in hac tamen specie, si septimam diem superaret, in lentam, longamque, sed utilem suppurationem desinebat. Nam pure per tussim paullatim educto, sicque evacuata vomica æger servabatur, & convalescebat. Sed de iis, quæ in Cremonensi illa constitutione contigerunt, jam satis.

Cadaverum ſectiones. Exterior cadaveris habitus. Fauces fere naturales. Mucus circa glottidem. Tracheæ vitia, & noxæ. Membrana tubuliformis. Ejus varietates. Nulla ejus adhæsio. Fabrica. Inorganica eſt. Glandulæ bronchiales. Pulmones. Cor, & præcordia. Abdomen. Caput.

§. CCCCXXX. Supereſt, ut ad complendam morbi hiſtoriam, ejuſque naturam rite cognoſcendam, quid cadaverum eorum, qui inde perierunt, ſectiones exhibuerint, paucis aperiamus. Exterior corporis habitus, qualis in ſtrangulatione peremptis, apparet: facies plerumque livet, & tumet; oculi prominent, & ſanguine turgent; colli venæ inflatæ ſanguine, & ſanguine quoque anterior cervix tumida, & rubens reperitur. Fauces nulla labe, aut inflammatione contaminantur (*a*), ſi excipias, quod aliquando glandulæ ad linguæ radicem ſitæ turgeſcunt, & earum excretorii ductus aperto, & dilatato oſtio hiant (*b*). Magna item muci vis circa glottidem omnia obſtruens plerumque offenditur (*c*). Trachea illico ſub larynge modo univerſa interiori facie ad extrema uſque bronchia inflammata (*d*), modo ab omni inflammationis nota immunis (*e*) deprenditur. Membrana autem tubuliformis, ſive concretio membranea interiorem tracheæ faciem ſuccingens, modo longiſſima, & ab ipſa larynge ad ultimas bronchiorum diviſiones protenſa, quæ educta figuram continentis partis omnino oſtendit; modo,

(a) GHISI *l. c.* MICHAEL. *l. c. a p.* 10. *ad* 22.
(b) MICHAEL. *ibid.*
(c) MICHAEL. *l. c.*
(d) GHISIUS *l. c.* MICHAELIUS *l. c.*
(e) MICHAELIUS *l. c.*

do, & quidem frequentius, infra laryngem tantum sita, & multo brevior; in aliis parvum arteriæ asperæ spatium occupans (*f*); in aliquibus in media dumtaxat trachea parvi concrementi albidi frustum referens, simillimum illis, quæ extussita fuerunt (*g*); in nonnullis tenuissima; interdum crassissima, ut totum cavum oppleat; interdum mollis, & facile discerpenda; aut contra tenax, & glutinosa valde occurrit. Colore plerumque est albido, & nitido, aliquando rubris maculis variegato, quandoque etiam cineraceo, aut nigro, Nullibi adhærere interiori tracheæ tunicæ videtur, sic ut pro intima ejus tunica, quæ integra subter invenitur, haberi nequeat. De ejus structura non convenit inter observatores. Alii eam ex vasis sanguineis contextam, alii ex fibris longitudinalibus, aut striatis compositam dicunt. Verum si rite examinetur, inorganicam dices, ex mucoso, lymphaticoque humore concretam, non dissimilem polyposis concretionibus, quæ interdum vel a peripneumonicis excreantur, &, quod omnem membranæ veræ naturam excludit, in aqua cum sapone omnino solubilem. Non raro membranea ista concretio cum aqueo, & spumoso liquore, imo cum aqua quadam conjungitur. In quibusdam etiam glandulæ, quæ circa bronchia ad horum in pulmones ingressum locantur, numero multæ, & præter modum induratæ sunt. Pulmones in multis perfecte sani; in aliis sani quidem, sed pleuræ adhærentes, & nonnihil infarcti; in aliis multo rubore suffusi, & sanguine copioso oppleti, aut obscure fusci, maculisque nigris passim notati (*h*); quandoque ita ru-

(f) *Id. ib.*
(g) GHISIUS *l. c.*
(h) MICHAEL. *l. c.*

rubentes, ut etiam exterius inflammati appareant, sed colore valde rubicundo, qualis erysipelatodes est, nec ab ejusmodi phlogosi pleura, & diaphragma alicubi, scilicet qua pulmoni gravius inflammato, aut adhærenti respondent, immunia evadunt (*i*). Nec rarum est, pulmones deprehendi materia quadam albida plenos, qua omnes bronchiorum rami obstruantur. Hac vero ablata facile etiam aliquid sanguinis pressione exprimitur. In quibusdam etiam pure scatentes, aut aere multo tumidos (*l*). Cor, pericardium, mediastinum, & thymus plerumque sanissima, nisi quod vena cava, & dextri sinus atro, & plurimo sanguine, aut pseudopolypis sæpe scateant, dum sinistri, & aorta inanes sunt (*m*). Nec deest quandoque in alterutro, aut utroque thoracis cavo aquæ effusæ modo plus, modo minus (*n*). In abdomine omnia juxta naturam. In capite vero tam vasa cutanea, quam piæ meningis, & plexus choroidei præter modum varicosa, ac dilatata, qualia in strangulatis esse consueverunt.

Sedes, & natura morbi. Signa diagnostica.

§. CCCCXXXI. Ex iis igitur, quæ in historia morbi exposita sunt, & deinde ex his, quæ in cadaveribus defunctorum anatome detexit, satis colligi licet, morbi sedem in aspera arteria perstringi, atque adeo anginam esse trachealem, sive cynanchen, modo phlegmonodem, modo, & fortasse frequentius, erysipelatodem, modo catarrhalem tantum-mo-

(i) GHIS. *l. c.*
(l) MICHAEL. *l. c.*
(m) GHISIUS *l. c.*
(n) MICHAEL. *l. c.*

modo ; cujus præcipua , & propria symptomata efficiunt febris, dolor , aut ardor in ipsa trachea ; tussis primum sicca , consueti sonitus expers ; vox rauca , stridula , aut clangosa ; inspiratio strepens , & cum sibilo voci juniorum gallinarum simili ; vehemens laryngis elevatio , & facilis citusque ad suffocationem lethalem transitus ; & demum , quod peculiare ejus est, mucosa , lymphaticaque concretio tracheam , & bronchia obstruens , & sæpe sub membranarum tubuliformium forma per tussim ejecta . Hanc vero membraneam concretionem verosimilius esse , partim ex copioso , densoque muco , quem glandulæ , sive folliculi tracheales eructant , partim ex tenui lymphatico humore , quem extrema arteriarum exhalant , aut arteriarum inorganici meatus exsudant , coacto , & concreto conflari , cavearumque , & canalium , in quibus congeritur , formam recipere , & exhibere (*a*).

Multiplex ejus natura. Nullum signum pathognomonicum. Confundi potest cum aliis morbis. Discrimen inter hanc , & anginam inflammatoriam puram trachealem.

§. CCCCXXXII. Perspicuum etiam videtur , non unam ejus esse naturam , sed variam , prout temperamentum , habitus corporis , ætas, sexus , anni tempus , tempestatum constitutiones , aeris ratio , aliæque caussæ antecedentes , aut procatarcticæ varientur ; nec unum signum pathognomonicum existere, ex quo malum dignoscatur , sed symptomatum præcipuorum syndrome , & concursu ejus diagnosim (*a*) inniti oportere. Dissimulandum tamen non

(a) GHISI *l. c.*
(a) MICHAEL, *l. c.*

non est, facile anginam hanc cum aliis congeneribus morbis confundi posse, videlicet cum angina tracheali inflammatoria pura (§§. CCCLXXV. CCCLXXVI.), cum catarrhali, aut serosa (§. CCCXC.), cum illa, quæ ab illapsis in laryngem corporibus (§. CCCLXXI.) nascitur, cum asthmate convulsivo, cum catarrho suffocativo ETTMULLERI, cum tussi convulsiva *coqueluche* vulgo dicta, aliisque. Verum singula hæc mala peculiaribus quibusdam notis discriminantur. Angina inflammatoria trachealis pura non adeo fallax, & subdola est, sed manifesto acutior, & inflammationis veræ phænomenis comitata. Dolorem in larynge, & trachea exhibet acriorem, & magis molestum; sibilum peculiarem in inspiratione, qualem indicavimus, comitem non habet, neque vocem edit gallinaceæ similem, neque frustula membranea, de quibus memoratum est, & tubuliformes concretiones tussi ejicit (*b*).

Discrimen, quo differt ab angina catarrhali. Ab asthmate. A catarrho suffocativo. A tusssi convulsiva.

§. CCCCXXXIII. Distinguitur quoque hæc anginæ species a catarrhali, sive serosa, quod in hac tument fauces, & glandulæ lymphaticæ; raucescit quidem vox, sed non stridet; tussis sonitu consueto non caret; respiratio si quid patitur, numquam tamen adeo increscit, ut ad suffocationis periculum pertingat, & demum nihil membraneum, aut tubuliforme extussitur. Ab angina vero, quam illapsa in asperam arteriam corpora inducunt, nostra hæc vel ex sola anamnesi, sive antecedentium

 com-

(b) *Id. ib. p.* 128.

commemoratione internoscitur. Differt quoque ab asthmate convulsivo, quod in hoc insultus illico gravissimus corripit, dum in illa a parvis, incertisque principiis malum exorditur; quod peculiaris sibilus, & vocis mutatio, & stridor abest; aspera arteria nequaquam dolet; statis quibusdam temporibus accessio revertitur; urina tenuis, & aquosa, & crebra redditur; pulsus parvus, contractus, spasticus, non febrilis est, neque ulla membranarum rejectio contingit. Similibusque prope notis, & discriminibus a catarrho suffocativo ETTMULLERI, itemque a tussi convulsiva, eam non arduum est distinguere (*a*), & sic porro.

Quomodo distinguatur ab angina gangrænosa maligna.

§.CCCCXXXIV. Facilius quis falli potest ab angina hac tracheali strangulationem afferente, dum strangulationis ratione anginam gangrænosam malignam, quando hæc ad laryngem progressa est, quodammodo æmulatur. Verum utriusque descriptione mutuo collata, cessabit omne errandi periculum. Consideret is in primis in angina gangrænosa maligna putredinis indicia, oris fœtorem teterrimum, nauseam, vomitionem, alvi dejectiones, sudoresque fœtidissimos, puniceum faucium ruborem, parvas plerumque vel primo, aut altero nycthemero in faucibus exortas pustulas, aut albas, mucosas, cinereas, lividasque maculas, cito totas tonsillas occupantes, lateque se diffundentes, & escharas inde natas, & paullatim deciduas, ulcera subter depascentia relinquentes. Nam ex his solis cognoscet, ingens inter utramque esse discrimen. Præterea animadvertat,

(a) MICHAEL. *l. c. p.* 122. 123. 126.

tat, plus deglutitionem, quam respirationem in gangrænosa angina lædi, tracheam nullo dolore affici, aliam vocis rationem esse, sæpe delirium supervenire, & membranas illas tubuliformes non excreari; &, si unquam frustula quædam membranea in angina gangrænosa, aut ulcerosa, ut quandoque incidit, extussiuntur, vera hæc esse membranæ frustula, non tamen tubulata, sed e faucibus, pustulisque divulsa, & decerpta, quæ in aqua cum sapone nequaquam solvuntur (*a*).

CURATIO.

Spes omnis in matura sanguinis missione. Cucurbitula supra laryngem scarificata. Pediluvia, potus tepidus, linctus oleosus. Sputatio, sudor, urinæ copia, metastasis.

§. CCCCXXXV. Quoniam morbum adeo fallacem, & adeo præcipitem subita, & fere inevitabilis suffocatio excipit, vitamque atroci specie adimit, sic, ut paucissimi serventur: idcirco si unquam alibi, hic certe summa celeritate opus est, ut periculum certo imminens, quanta fieri potest cura, avertatur. Si quid igitur spei est, id totum in sanguinis missione initio statim instituta ponitur, utpote quæ, præsertim si in brachio fiat, sæpe sola omne malum depellit. Repetique id auxilii genus potest vel in ipsis pueris, quoties pulsus, & cetera indicantia urgeant (*a*). Hirudines collo applicitæ, & scarificationes sanguinem detrahunt utiliter, & minus viribus

(a) *Id. l. c. p.* 113.
(a) MICHAEL. *l. c. p.* 194. 195.

ribus nocent. In Cremonensi epidemica constitutione, ut testatur cl. GHISIUS (*b*), nemo evasit, nisi ope citissimæ, largæ, ac repetitæ venæ sectionis, & cucurbitulæ postea supra laryngem cum scarificatione adhibitæ; non omissis interea pedum balneis, & parvis, sed crebris haustibus aquæ cujusdam pectori amicæ, & tepidæ, & linctu subinde olei amygdalini recentissime sine igne expressi, quo pars posterior asperæ arteriæ fovetur, humectatur, & emollitur. Hac curandi ratione non solum aliquot pueros, verum etiam nonnullos adultos, ad quos ingruente morbo statim accitus est, servatos idem ipse vidit. Horum autem alii brevi convaluerunt multa lymphatica materia, sanguine tincta, per tussim rejecta; alii sudoribus toto corpore effusis, & urinæ copia; metastasi ad pulmones alii, in lentam, sed utilem, laudabilemque suppurationem, qualem HIPPOCRATES jam memoravit (*c*), desinente.

In hoc item primo stadio quæ conveniant. Antiphlogistica. Eccoprotica. Emetica suspecta. Vesicantia utiliora. Topica. Quæ in secundo stadio apta sint. Incidentia & exspectorantia. Cautio. Tracheotomia.

§. CCCCXXXVI. Inter initia laudantur anodyna, & simul diaphoresim promoventia, utpote quæ caussam tollunt. Hinc opium, camphora, spiritus Mindereri, & tartarus emeticus exigua, & refracta dosi alterantis in modum (*a*); sed multo magis accommodata, & opportuna censentur potus saponaceus

(b) *L. c.*
(c) *Aph. sect. V.* 10.
(a) MICHAEL. *l. c. p.* 197.

ceus antiphlogisticus, nitrum, oxymel, atque enemata. Nec omittenda eccoprotica, si saburra gastrica, aut serosa colluvies educi, aut revelli debeat; quo spectant magnesia alba cum saccharo, pulpa cassiæ, electuarium lenitivum, manna sero lactis soluta. Non ita tutus emeticorum usus est, & , si unquam vomitus ciendus videatur, magna id fiat cautione, & prudentia, nam periculum est, ne suffocationem acceleret (*b*). Vesicantia potius circa collum, & ad ejus latera, aut anteriori cervici, aut etiam posticæ ejus parti admota non carent laudatoribus (*c*). Hæ quoque partes oleo, & spiritu salis ammoniaci non sine emolumento inungi posse a quibusdam dicuntur (*d*). Atque hæc quidem primo morbi stadio conveniunt. In altero vero, ubi & suffocationis metus est, & magna glutinis, mucosique humoris copia viæ aereæ obstruuntur, ad expectorantia, & incidentia properandum est. Inter hæc primas tenent oxymel scilliticum, sulphur antimonii auratum tertiæ præcipirationis, gummi ammoniacum, vapor aceti calidus ore hauriendus, & similia. Sed hæc omnia non sine delectu, & matura deliberatione in usum vocentur. Si inflammationis veræ, aut erysipelatosæ symptomata magis urgeant, mitioribus blandioribusque medicamentis tutius erit uti; sin catarrhalis, pituitosique affectus prævalent, paullo audentius agere, & aliquanto acriora tentare tum licet. Non desunt qui audeant hic quoque emesim proponere. Sed quantum discriminis habeant emetica in ita proximo suffocationis metu, viderint pruden-

(b) *Id. ib. p.* 203.
(c) *Ib. p.* 207.
(d) *Ib. p. ead.*

tiores (*e*). In extremo suffocationis periculo sola tracheotomia, reliquis irritis, spem aliquam facit, quamquam non ab omnibus probetur (*f*) (*).

ANGINA CONVULSIVA BOERHAAVII,

De cognosc. & curand. morb. §. DCCCXVIII.

Definitio.

§. CCCCXXXVII. Hæc est ea faucium, sive laryngis, pharyngisque constrictio, quam earum spasmus efficit. Hinc etiam *spasmodica*, aut, quia mulieribus, ac viris hypochondriacis familiaris est, *hysterica*, aut *hypochondriaca* vocitatur.

Diagnosis. Caussæ.

§. CCCCXXXVIII. Cognoscitur ex sensu constrictionis, aut globi, aut alius corporis, interdum oblongi, & cylindrici faucibus infixi, aut ibi hærentis; inflatione, aut rigida tensione vicinarum partium cum aliquo interdum dolore; spirandi, aut deglutiendi difficultate per intervalla cessante, & redeunte; vocis interceptione, aut aphonia: pulsu parvo, duro, debili, abdito, raro, minime febrili; refrigeratione externarum partium; interdum tremore;

(e) *Id. p.* 210.
(f) *Ib. p.* 217. & 220.
(*) Tracheotomiæ feliciter inſtitutæ in puero hac anginæ ſpecie periclitante exemplum mecum communicavit per litteras Londino ad me datas JACOBUS LOCATELLIUS medicus magnæ exſpectationis, qui eam vidit a celebri Londinenſi chirurgo ANDRE'E dexterrime adhibitam in hunc modum: Primum ſectione longitudinali a glan-

re ; borborygmis , doloribus ventris , aut stomachi ; urinis pallidis , crebro , & copiose redditis : oscitationibus , pandiculationibus , aliisque convulsivarum affectionum symptomatibus . Antecedunt caussæ , quæ proxime nervos , aut fibras ad laryngem , pharyngemque spectantes , aut nervorum originem , aut eorum in imo ventre propagines irritant , uti halitus , vaporesque sulphuris , nitri , vitrioli inspirati ; acria vorata , aut comesta : herpetica , arthritica , scabiosa materies retropulsa ; uteri , viscerumque abdominalium , in primis stomachi , vitia ; menstrua imminuta , aut suppressa ; hypochondriaca affectio ; animi pathemata ; & in primis mœror , aut ira compressa , ac diuturna .

Pro-

glandula tyroide verſus ſterni apicem producta , & tres circiter digitos latos longa , integumenta diviſit . Trachea deinde ſolerter detecta , tranſverſim inter ſecundum , & tertium ejus anulum nectentem membranam diſſecuit , & ſimilem aliam inciſionem inter quartum , & quintum anulum fecit , ſic ut duo anuli inter utramque inciſionem tranſverſalem comprehenderentur . Ex his , qua anterius ſpectant , duabus aliis lateralibus ſectionibus fruſtulum quadrangulare exemit . Quo factum eſt , ut hiatus ſatis idoneus tum aëri inſpirando , & exſpirando , tum concretioni membraneæ , quæ ſuffocationem intentabat, expellendæ paratus eſſet. Ex hoc hiatu continuo prodiit non exigua puris vis , nullæ vero membraneæ concretionis pars. Duobus poſt diebus per ſe quædam hujus portio erupit per artificioſum ejuſmodi hiatum ; ſic ut quod intus remanebat , manu deinde extrahi potuerit. Puer autem intra quindecim dies perfecte convaluit .

Prognosis. Curatio.

§. CCCCXXXIX. Plerumque periculo vacat iste morbus, nisi ex vitio aliquo per se graviore oriatur. Sed diuturnitate, & pertinacia ægros fatigat, & sæpius recurrit post breves inducias ex levi quavis caussa procatarctica. Curatio varia esse debet pro caussarum evidentium ratione; petique potest ex iis, quæ alibi adversus nervorum rigorem, distentionemque commendavimus. Hinc modo aer purus, atque apertus cum oleosis, & demulcentibus, modo eccoprotica, modo sanguinis missio, modo anthysterica, & paregorica, modo purificantia, & diaphoretica opportuna sunt. Generatim, ubi ataxia nervorum, hystericaque affectio est, graveolentia naribus, cucurbitulæ siccæ cruribus, & femoribus admoveri, pedes, & manus in calidam demitti utiliter solent; alvusque enematis blandis laxari. Puellam sensibiliorem, quam anthysterica nihil levarunt, postquam horis quadraginta octo nihil deglutire potuerat, extemplo sanavit SWIETENIUS (*a*) cucurbitula sine scarificatione posteriori cervici affixa. Anginæ convulsivæ, quæ a primarum viarum cacochylia pendebat, profuit emesis, & catharsis (*b*), non facile alias administranda. Aliis nequidquam juvantibus, raro optato effectu caret epispasticum, aut vesicans occipiti applicitum. Hujusmodi morbum in fœminis etiam exquisitiori sensu præditis pluries felicissime expugnavit JO. TARGIONIUS TOZZETTIUS (*c*) in hunc modum. Sangui-

(a) *In* BOERHAAV. §. 818.

(b) *Essays de Méd. d' Edimb. T. I. p. 276.*

(c) *Osservaz. medic. p. 113. & seqq.*

guinem e vena pedis primum detrahendum curabat, deinde cucurbitulas scarificatas scapulis admovebat. Demum, perstante pertinaciter adhuc malo, cantharidibus vesicas amplas utroque in brachio, aut utraque in sura excitabat. His mirum est, quam celeriter angina convulsiva solvatur.

ANGINA PARALYTICA.

Quid in angina paralytica laboret. Deglutitio læditur. Caussæ.

§. CCCCXL. Si musculi linguæ, pharyngis, atque œsophagi motibus inservientes resolvantur, deglutitio læditur, aut aboletur. Huic morbi generi *angina paralytica* nomen est. Raro in hac respiratio aliquid patitur SWIETENIO judice, quod musculi respirationi dicati ad thoracem potius, quam ad fauces, quarum morbus angina est, attinere videntur; nisi musculi scaleni, & spinales colli una afficiantur. Hemiplegiam, paraplegiam, apoplexiam, aliaque mala peculiarem quarumdam partium paralysim inducentia subsequitur hæc anginæ species.

Diagnosis.

§. CCCCXLI. In ea cibi, potus, & saliva deglutita per nares, aut os refluunt, & quasi resiliunt non sine suffocationis periculo. Nullus est in faucibus constrictionis sensus, nullus tumor interior, aut exterior, febrisque nulla. Neque quidquam in œsophagum demittere possunt ea correpti, aut difficulter, & lente id faciunt pro majore, vel minore resolutionis gradu. Solidiora tamen minus ægre, quam liquida degluriuntur. Supini magis laborant, quam erecta cervice. Si parva cerea candela,

dela, aut flexilis balænæ pinna in fauces indatur; nullo obstaculo invento œsophagum facile pervadit, & libere ad ventriculum usque detrudi posset.

Interdum fit ex luxatis colli vertebris.

§. CCCCXLII. Id mali etiam a vertebrarum colli luxatione proficisci, perspectissimum est. Sed tum, si perfecta luxatio, præsertim in adultis, fuerit, lethalis paraplegia simul adest. Imperfecta igitur luxatio esse debet, & quidem introrsum, ut paralytica angina oriatur. Vix autem ea locum habet, nisi in supremis colli vertebris, atque in junioribus, tenerioribusque corporibus, quibus vertebræ illæ cartilagineæ magis sunt, minusque firmis ligamentis connectuntur, ut optime animadvertit SWIETENIUS (*a*). Hujusmodi luxationem non modo in aphorismis HIPPOCRATES (*b*), ubi de juniorum morbis loquitur, commemorat, verum in *prorrheticis*, ubi ait: *Qui autem angina laborabant, illorum hæ erant affectiones. Cervicis vertebræ intro vergebant, quibusdam amplius, quibusdam minus, collumque conspicuam intro cavitatem habebat, & hac parte contactum dolebat* (*c*). Et quamvis raro iste morbus occurrat, tamen SWIETENIO contingit semel eum videre *in infante decem menses nato, cui caput retro inclinatum erat, guttur prominulum, & manifesta in cervice cavitas apparebat. Infans nihil deglutire poterat. In hoc autem malum inciderat post validas convulsiones*, a quibus facile in tenello e loco moveri, & depelli vertebræ colli potuerant, cum

(a) §. 818. *citat.*
(b) *Sect.* 3. *aphor.* 26.
(c) *L.* 1.

cum oſſium luxationes vel in adultis ex hac cauſſa ſæpe contingere videamus.

Prognoſis, & curatio.

§. CCCCXLIII. Plerumque qui angina paralytica affecti ſunt, lenta pedetentim macie conficiuntur, & pereunt. Interdum tamen temporis, naturæ, artisque beneficio ſanantur. Ex cauſſa vero paralyſim efficiente ſpem, aut periculum metimur. Curatio autem, ſi ei ullus eſt locus, tentanda eſt iis, quibus reliquas nervorum reſolutiones curandas docuimus. Sed quia deglutitio impedita aut plurimum læſa eſt, ut bibere, aut comedere ægri nequeant, ali eos oportet vel per fiſtulam in ventriculum demiſſo liquidiori alimento, vel enematibus, ut vocant, nutrientibus ſubter injectis, vel fomentis extrinſecus corpori ex liquoribus alere aptis, uti lacte, vino, jure carnium, admotis; nam vaſa ubique hiant, quæ aliquid abſorbeant, & per lymphaticas venas ſanguini ſuppeditent. Balneum etiam ad id accommodatiſſimum eſt. In perfecta vertebrarum colli luxatione, in qua ſpinalis medulla non modo prematur, ſed intime labefactetur, & ſimul magna adſit inflammatio, & febris, nullam ſupereſſe ſpem ſalutis jam PAULLUS ÆGINETA (*a*) docent. In imperfecta vero, minusque gravi tentandam curationem ſuadet AETIUS cucurbitula circa primas colli vertebras affixa, & ſæpius avulſa, eo conſilio, ut vertebræ in priſtinam ſedem reſtituantur (*b*). Eo etiam ſpectat, ubi lenta vertebrarum laxatio, atque introrſum protruſio facta ſit, & omnis inflam-

(a) *L. 3. cap. 27.*
(b) *Tetrab. 2. ſerm. 4. cap. 47.*

flammatio abſit, quotidie manu mento, & occipiti ſuppoſita, aut apto vinculo accommodato juniores in altum attollere, ac ſuſpendere, ut pondere corporis ſpina in rectum deducatur.

ANGINA VALSALVIANA, SIVE AB OSSE HYOIDE LUXATO (*).

Luxatio oſſis hyoidis.

§. CCCCXLIV. De oſſis hyoidis luxatione, ejusque ad deglutiendum impedimento primus omnium VALSALVA (*a*) meminit, deinde PETRUS PAULLUS MOLINELLIUS (*b*), quorum alter unum, alter duo exempla hujuſce morbi in medium protulit, ut nullum de eo ſupereſſe dubium poſſit. Itaque luxatur os hyoides, non uti humerus, vel digitorum phalanges, aut oſſa alia, quorum articulos cavum aliquod excipit, e quo, cum luxantur, excidunt: ſed ea ferme ratione, qua luxantur oſſa cartilaginibus una connexa, uti oſſa pubis, coccygis, naſi. Tum enim luxari coccyx a chirurgis dicitur, cum ita diſtorquetur, diſtrahiturque, ut manus opera ad eum in ſuam ſedem reducendum opus ſit. Idem fer-

* *Synonyma.*

Dyſphagia Valſaviana SAUVAGESII *Noſol. cl. VII. n. XVII.* Ad anginas vero nos id mali referendum duximus, quod impedimentum in ipſis faucibus conſiſtit, non infra. Quæ enim difficultates deglutiendi cauſſam a faucibus diſſitam habent, has tantummodo ad dyſphagias ſpectare credimus, ut capite *de Dyſphagia* dicemus.

(a) *Tract. de aur. human. c. 2. n. 20.*

(b) *Comm. Inſtit. ſcient. & art. acad. Bonon. T. V. part. 2. p. 1.*

ferme accidit ossi hyoidi, & speciatim ejus cartilaginibus.

Quot modis luxetur os hyoides?

§. CCCCXLV. Luxatur autem os hyoides, ejusque appendices vel introrsum, vel extrorsum. Quocumque modo hujus ossis cornua, aut appendices distrahantur, aut e sua sede deflectant, illud necessario sequitur, ut pharynx quoque, quæ cum osse hyoide ope musculi hyopharyngæi jungitur, distrahatur, & sic distracta deglutitionem lædat, impediatve. Si igitur vis aliqua ossi hyoidi vel extrinsecus, vel intrinsecus inferatur, hæc illud, vel aliquas ejus partes facile distorquebit, atque adeo luxabit. Sic crassior, duriorque bolus, vel quid aliud simile per vim in fauces, œsophagumque adactum, & deglutitum, extrorsum urgeat os illud, vel ejus cartilagineas appendices, necesse est; quod erit alterum luxationis genus, ossis hyoidis proprium. Contra violenta manuum in guttur injectio, vel exterior ictus, percussio, pressioque os idem, aut ejus cartilagines introrsum inflectet, atque e naturali sede dimovebit: quod erit alterum luxationis genus, cui illæ partes subjiciuntur.

Symptomata diagnostica.

§. CCCCXLVI. Quando illud incidit, ne gutta quidem, nec quidquam aliud cibi assumi, & deglutiri potest. Interdum etiam summi, & crebri deglutiendi conatus accedunt, quales is experiretur, qui bolum in faucibus hærentem haberet, quæ vexatio tanta quandoque est, ut multus, frigidusque sudor undique effluat, ac pulsus parvi, exilesque fiant. Respiratio tamen, ac loquendi facultas non admodum offenditur. Larynx solus e sua sede de-

je-

jectus, & veluti incompositus apparet. Tumor item aliquis hunc inter, & musculum sterno mastoideum ex alterutro latere cernitur, eoque loco, quo elevatio est, si contrectetur, dolor percipitur. Si his addas defectum, absentiamque eorum, quæ aliarum anginarum sunt propria, eo certius de ossis hyoïdis luxatione, ortaque inde deglutiendi difficultate judicium habebis.

Confirmatur res exemplis. MOLINELLII binæ observationes. Curatio. Observatio Auctoris.

§. CCCCXLVII. VALSALVÆ observatio, de qua supra memoravi, est ejusmodi: Putabat *Bononiensis mulier, quæ crassiorem bolum deglutiverat carnis non bene mansæ, multisque imposuerat, se divexari a bolo in faucibus hærente: quem ut inde deturbaret, varia manuum, & medicamentorum auxilia tentavit; sed incassum. Jamque elapsum triduum erat absque eo, quod ullum cibum, vel potum assumere potuisset, cum denique a me opem quæsivit. Ego vero omnibus perpensis, cum in aliqua ex appendicibus cartilagineis ossis hyoidis luxationem suspicarer, partem, ut anatomica indicabat cognitio, ita digitis contrectavi, & illico per unam, vel alteram contrectationem omnia in pristinum statum reducta sunt, sic ut immediate absque ullo deglutiendi incommodo jusculum sumere, & cibum, mulier modo desperata, potuerit.* Hactenus VALSALVA. Hæc observatio exemplum sistit luxationis ossis hyoidis a caussa intrinsecus applicita inductæ. Quas habuit MOLINELLIUS, luxationem hæ exhibent, quam genuit vis extrinsecus illata. Prior autem sic exponitur: *Chirurgus annos agens vigintiquinque, habitu corporis gracilis, cum nescio quid e manibus eripere niteretur robustioris juvenis, manum hic illius collo inje-*

jecit, atque in mutua illa concertatione virium ad priorem, & dexteram partem vehementer pressit. Nihil postea solidi, nihil liquidi deglutire chirurgus potuit. Elapsa hora de me auxilium quærit. Perstabat enim ea, quam modo dicebam, deglutiendi difficultas inter summos, assiduosque deglutiendi stimulos, atque conatus, etiamsi nihil in os quidquam sumeret ad deglutiendum. Eaque afflictatio sic opprimebat intrepidum ceteroquin hominem, ut jam multo, frigidoque sudore perfunderetur, & pulsus exiles fierent, nec diu se vitam, nisi angustiæ vis remisisset, omnino trahere posse affirmaret. Haud multum tamen loquendi, respirandique turbatam facultatem dixissem. Larynx utique deformata non nihil, atque incomposita visa est. Tumor etiam aliquis hanc inter, & musculum sterno mastoideum dexterum apparuit; ab eoque loco, si tangeretur, dolebat non leviter (a). En alteram ejusdem observationem in hæc verba: *Vir mihi in Nosocomio se obtulit annos natus duos, & quinquaginta, mediocri statura, atque habitu, cujus dexteræ, superiorique anterioris colli regionis parti cum manum quis, qua lapidem distringebat, iratus impegisset, tanta pressionem illam, quanta in eo, de quo antea diximus, juvene, deglutiendi difficultas consecuta est, anxietas plane non tanta. Nihil difficultate post horas minimum tres remittente Nosocomium petiit* (b). Utrosque continuo in integrum restituit, adhibita, quam mox ex eodem tradam, facili curationis ratione. Eamdem ego quoque adhibui cuidam mulieri, quæ a viginti jam horis nihil prorsus potuerat deglutire, nec ferme ali-

(a) *L. c. p.* 4.
(b) *Ib. p.* 6.

aliquid dicere. Præter enim difficultatem deglutiendi, de qua querebatur, vocis etiam, & loquendi potestatis non parum amiserat. A viatore manu vehementer injecta compressæ eidem fuerant fauces. Illico VALSALVÆ, & MOLINELLII observationum recordatus, eam ab omni incommodo liberavi intra pauca minuta.

Curandi ratio.

§. CCCCXLVIII. Curatio autem sic instituitur: Ministro ad caput continendum delecto, dexteræ manus index, si luxatio dextrorsum inclinet; si vero sinistrorsum, sinistræ index alte in fauces demittitur tonsillam inter, & linguæ basim ex eo latere, in quod luxatio videtur protuberare, vel quaquaversum modo in unam, modo in aliam faucium partem, si affecti loci sedes nequaquam perspecta satis sit. Eodem tempore index, mediusque digitus sinistræ manus in primo indicato casu, dexteræ vero in altero extrinsecus collo transversim admoventur, eo in loco, qui ossis hyoidis sedi respondeat. Indice, qui in fauces immissus est, os hyoides leniter promoveatur, flectaturque secundum ejus longitudinem vel in anteriorem partem, vel in posteriorem, prout luxatio introrsum, aut extrorsum contigerit, pressionem una moderantibus, ac dirigentibus digitis collo extrinsecus appositis. Idque interdum repeti bis, vel ter oportet, donec deglutiendi potestas omnino redeat; quod momento fere temporis consequitur. Verum si ex luxatione inflammatio orta jam sit, hæc discutienda prius est, quam ad ossis repositionem deveniatur, ut facilior evadat.

ALIÆ

ALIÆ ANGINÆ SPECIES.

§. CCCCXLIX. Memoratis addi poſſent anginæ a veneno canis rabidi, aut aliorum animalium, a ſemine daturæ, ab inanitate, atque exſolutione morbis gravioribus, diuturniſque superveniente, ac demum a devoratis, & circa fauces hærentibus (*).

(*) Corpora aliena in fauces delapſa, ibique infixa, ſi oculis pateant, volſella, aut unco idoneo educuntur, vel tenui ceti pinna, vel cereo in ventriculum detruduntur, vel oleoſis, pinguibus, & mucilaginoſis ſenſim ſorbillatis viæ ſic lubricantur, ut illa ſuum iter deorſum perficiant. Spinæ defixæ, aut alia acuta corpora, ſi extrahi, aut deprimi nequeant, inflammationem inducunt, & ſanguinis miſſionem exigunt. Facta demum ſuppuratione aut decidunt, aut ſurſum redeunt. Non deſunt exempla eorum, qui moto vomitu corpora illapſa ſurſum ejecerunt. Sed ſi acuta fuerint, & infixa, timendum eſt, ne vehementius, & altius defigantur. Res difficilior eſt, quando in tracheam, aut bronchia aliena ingrediuntur. Tunc enim vel continuo eliſo ſpiritu occidunt, vel lentos pulmonum morbos afferunt. Rarum omnino eſt, ut tuſſis ope extundantur, & per os exeant. Puellam decem circiter, aut duodecim annorum, gracilem, tenuique habitu corporis præditam vidi, cui dens primus molaris a chirurgo evulſus, malo fato e forcipe elapſus in fauces decidit, & in glottidem ſe ſe intruſit. Parum abfuit tunc quin ſuffocaretur. Poſt aliquot vero horas, quibus cum morte colluctata eſt, dente laryngis anguſtias præterlapſo, altiuſque in tracheam protruſo, cœpit melius habere, ſola moleſtiſſima tuſſi, & ſibilo, & ſtertore aſſiduo vexata. Caſum miſeratus conſului, ut eclegma oleoſum ſubinde cochleatim aſſumeret, decoctum emolliens tepidum ſæpe ſorbillaret, & vaporem bis ſaltem in die aquæ calidæ ore exciperet. Si quid incideret, uti dolor, ſanguinis ſputum, febris, aut tuſſis vehementior, ſanguinem ſibi mitti cura-

ret;

Quarum aliæ tamen vel ad anginam *convulsivam*; aut *paralyticam* referri commode possunt, vel ad morbos, quorum curatio chirurgis committenda est. Chirurgis quoque relinquuntur illæ anginæ, quæ ab excrescentiis, fungis, verrucis, ossibus, calculis pharyngi, vel œsophago innatis, a tumore glandulæ tyroideæ, a thymo adaucto, & indurato, ab abscessibus, a sarcomate, a polypo, a scirrho, aliisque id genus caussis difficilem deglutitionem, aut respirationem reddentibus proficiscuntur; quamquam harum nonnullæ opportunius a nobis pertractandæ fortasse erunt, cum de *dysphagia* sermo habebitur.

IN-

ſat; quod utique neceſſe fuit poſt aliquot dies ob dolorem quaſi pleuriticum, febremque cum tuſſi aſperiore obortam, & ſputum ſanguine tinctum ſemel ſacere. Ceterum continuato, quod dixi, regimine, viiſque laxatis, quodam mane experrecta puella, & tuſſi de more, ſed atrociore correpta ſenſit ſibi aliquid ad laryngem aſcendere, monuitque matrem dentem proxime erupturum. Et reapſe ſpem exitus comprobavit. Tuſſiendo enim dentem paullo poſt ejecit, & ſic ab omni & tuſſi, & ſtertore libera evaſit. Scire autem oportet, inſpectis, pertrectatiſque faucibus nihil iis deprehenſum eſse alieni, aut doloris unquam perceptum. Complures & medici, & chirurgi non vulgares id tentarunt, teſtatumque faciunt. Tuſſis nunquam abſuit, ſæpe ſpirandi difficultas acceſſit, & quod animadverſione in primis dignum eſt, interdiu quidem poſt primos dies ſibilum, & ſtertorem inter reſpirandum non raro ſiluiſse, fortaſse dente inferius, dum ipſa erecta ſtaret, deſcendente; rediiſſe vero certiſsime, & conſtantiſsime ſimul ac lectum peteret, & horizontaliter decumberet, dente tunc, ut videtur, altius provecto. Dies autem ſauſta, qua dens extuſſitus eſt, nonniſi poſt ſeſquimenſem circiter ab extractione dentis elapſum, auſpicato illuxit. En quomodo natura provide a Medico adjuta ſe tanto diſcrimini eripuit.

INDEX CAPITUM.

CAP. VIII. *De Nervorum diſtentione, & rigore.* pag.3
CAP. IX. *De Vertigine.* 74
CAP. X. *De Ophthalmia, aliiſque oculorum vitiis.* 82
CAP. XI. *De Gravedine, Coriza, & Phlegmatorrhagia.* 121
CAP. XII. *De Narium hæmorrhagia.* 127
CAP. XIII. *De dolore aurium, & quibuſdam auditus vitiis.* 135
CAP. XIV. *De Odontalgia.* 142
CAP. XV. *De tumore Glandularum parotidum, & maxillarium, vulgo orecchioni.* 146
CAP. XVI. *De Gloſſite, ſive Linguæ inflammatione.* 161
CAP. XVII. *De Angina.* 163

FINIS TOMI SEXTI.